

756077

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ORMAN MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI

TÜRKİYE ORMANCILIĞINDA 4785 SAYILI YASANIN UYGULANMASI
VE SONUÇLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA
(DOĞU KARADENİZ BÖLGESİ ÖRNEĞİ)

Orman Yük. Müh. Hüseyin AYZAZ

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
“Doktor”
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 01.03.2004

Tezin Savunma Tarihi : 16.04.2004

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Cantürk GÜMÜŞ

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Kamil YAZICI

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Devlet TOKSOY

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Mahmut EROĞLU

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Sedat AYANOĞLU

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Yusuf AYVAZ

Trabzon, 2004

ÖNSÖZ

“Türkiye Ormancılığında 4785 Sayılı Yasa uygulanması ve Sonuçları Üzerine Bir Araştırma” adlı bu çalışma, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Mühendisliği Anabilim Dalında Doktora Tezi olarak hazırlanmıştır. Yapılan bu çalışma aynı zamanda KTÜ Araştırma Fonu tarafından (Proje Kod No: 21.113.001.3) desteklenmiştir.

Öncelikle, çalışma konusunun belirlenmesi, araştırma şekli, içeriği konularında yol gösteren, yardım ve desteğini esirgemeyen Sayın Hocam Prof. Dr. Cantürk GÜMÜŞ’e teşekkürlerimi sunmayı şerefli bir borç bilirim.

Araştırmanın başlangıcından sonuçlanmasına kadar değerli görüş ve önerileri ile katkı sağlayan, aynı zamanda tez izleme komitesi üyesi olan, Sayın Prof. Dr. Kamil YAZICI ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Devlet TOKSOY’a şükranlarımı sunarım.

İstatistik analiz ve değerlendirmelerde yardımcı olan Sayın Prof. Dr. Hakkı YAVUZ, Prof. Dr. Ertuğrul BİLGİLİ, Yrd. Doç. Dr. Cengiz ACAR ve Yrd. Doç. Dr. Hasan AYYILDIZ’a da katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, şekillerin çizimi ve düzenlenmesinde kıymetli yardımını esirgemeyen Sayın Teknisyen Kadir TOKLU’ya da teşekkür ederim.

Arazi çalışmasında kader birliği yaptığım, zor koşullarda destek ve yardımını gördüğüm Sayın Harita Yük. Müh. Arş. Gör. Mustafa ATASOY’a, kıymetli fikirlerinden yararlandığım Sayın Hocam Prof. Dr. Cemal BIYIK’a ve çalışmanın yapılmasına destek sağlayan Sayın Orman Mühendisleri Numan KARAGÖL, Mustafa AYDIN, Kamil ŞAHİN, Zeynel YALÇINDAĞ ve Yrd. Doç. Dr. Sinan GÜNER ile, burada adlarını sayamadığım, katkı sağlayan, ormancılık örgütü çalışanlarının tümüne teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmanın, konu ile ilgilenenlere ve özellikle orman köylülerine faydalı olması en içten dileğimdir.

Hüseyin AYAZ
Trabzon, 2004

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
ÖZET.....	VI
SUMMARY.....	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	VIII
TABLolar DİZİNİ.....	IX
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Giriş.....	1
1.2. Arazi ve Mülkiyeti.....	7
1.2.1. Türk Toprak ve Orman Mülkiyeti Tarihçesi.....	10
1.2.1.1. Osmanlı İmparatorluğu Öncesi Dönemde Toprak ve Orman Mülkiyeti.....	11
1.2.1.2. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Toprak ve Orman Mülkiyeti.....	12
1.2.1.2.1. Toprak Mülkiyeti.....	12
1.2.1.2.2. Orman Mülkiyeti.....	17
1.2.1.3. Cumhuriyet Dönemi Toprak ve Orman Mülkiyeti.....	21
1.2.1.3.1. Toprak Mülkiyeti.....	21
1.2.1.3.2. Orman Mülkiyeti.....	24
1.2.1.3.2.1. Kurtuluş Savaşı Yıllarında Orman Mülkiyeti.....	25
1.2.1.3.2.2. Cumhuriyet Dönemi Orman Mülkiyeti.....	29
1.2.1.3.2.2.1. Anayasalarda Orman Mülkiyeti.....	30
1.2.1.3.2.2.2. Devletleştirme Yasası'nın Anayasalara Göre Değerlendirilmesi.....	34
1.2.1.3.2.2.3. 3116 Sayılı Yasa.....	38
1.2.1.3.2.2.3.1. Yasalaşma Süreci ve İçeriği.....	39
1.2.1.3.2.2.1.2. Yasa Hakkında Değerlendirmeler.....	45
1.2.1.3.2.2.4. 4785 Sayılı Yasa.....	46
1.2.1.3.2.2.4.1. Yasalaşma Süreci.....	47
1.2.1.3.2.2.4.2. Yasa Hakkında Değerlendirmeler.....	54
1.2.1.3.2.2.5. 5658 Sayılı Yasa.....	57
1.2.1.3.2.2.6. 6831 Sayılı Yasa.....	62

2.	YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	70
2.1.	Araştırma Alanının Tanıtımı.....	70
2.2.	Yararlanılan Bilgi ve Belgeler.....	73
2.3.	Araştırma Yöntemi.....	73
2.3.1.	Çalışma Alanının Tespiti.....	75
2.3.2.	Örnek Sayısı ve Örnekleme Oranının Tespiti Yöntemi	76
2.3.3.	Anket Sorularının Hazırlanması Yöntemi	78
2.3.4.	Değişkenlerin Saptanması ve Tanımlanması.....	79
2.3.4.1.	Dava Dosyası İncelenmesi Yoluyla Saptanmış Değişkenlerin Tanımlanması.....	79
2.3.4.2.	Anket Uygulaması Yoluyla Saptanmış Değişkenlerin Tanımlanması.....	81
2.3.5.	Anket Uygulaması, Kayıt ve Arazi İncelemesi.....	84
2.3.6.	Anket Formları ve Dava Dosyalarından Elde Edilmiş Verilerin Değerlendirilmesi Yöntemi.....	85
3.	BULGULAR VE İRDELEME.....	88
3.1.	Devletleştirmenin Orman Mülkiyeti Davaları İçindeki Yeri ve Önemi	88
3.1.1.	Mülkiyet Davasına Konu Arazi Büyüklüğü ve Orman Alanına Oranı.	88
3.1.2.	Tarafların Dava Açma Oranı ve Dava Sonuçlarının İrdelenmesi.....	90
3.1.3.	Mülkiyet İddiasının Dayanakları.....	91
3.1.4.	Davaya Konu Arazinin Güncel Durumu.....	92
3.1.5.	4785 Sayılı Devletleştirme Yasası'nın Dava Sayısı ve Sonuçları Üzerine Etkisi.....	93
3.1.6.	Dava Açılan Parsellerin 3402 Sayılı Yasa'ya Göre Saptanmış Orman Sınır Hattına Göre Konumu.....	95
3.1.7.	İlk Derece Mahkeme Kararlarının Temyiz Durumu ve Sonuçları.....	97
3.1.8.	Ormanların Devletleştirilmesinin Yargı Kararına Etkileri.....	98
3.2.	Anket Görüşmesi Yapılan Halkın Devletleştirme Yasası Hakkında Değerlendirmeleri.....	101
3.2.1.	Ormanların Kime Ait olduğu, Nasıl Sahiplenildiği ve Kimin Olması Gerektiği Konularındaki Görüşler.....	101
3.2.2.	Devletleştirme ve İade Yasaları Hakkındaki Bilgi ve Değerlendirmeler.....	105
3.2.3.	Devletleştirmeden Etkilenme Durumu.....	108
3.2.4.	Mülkiyet Uyuşmazlığına Konu Orman Alanı.....	109
3.2.5.	Uyuşmazlık Konusu Arazide Sahiplilik İddiası Dayanakları ve Yargıya Başvuru Durumu.....	111
3.2.6.	Çekişmeli Arazilerin Niteliği.....	113

3.2.7.	Devletleştirilen Arazi Konusundaki Olası Çözüm Beklentileri.....	115
3.2.8.	Devletleştirilen Alanların Orman Kadastro Çalışmalarına Etkileri...	117
3.2.9.	Devletleştirilenin Orman Tahribatı Üzerine Etkileri.....	121
3.3.	Halkın Ormanların Devletleştirilmesi Hakkındaki Görüşlerinin Uyumu.....	122
3.4.	Anket Sonuçlarına Dayalı Olarak İller Arasında Farklılık Olup Olmadığının Araştırılması.....	126
4.	TARTIŞMA VE SONUÇLAR.....	128
5.	ÖNERİLER.....	138
6.	KAYNAKLAR.....	144
7.	EKLER.....	155
8.	ÖZGEÇMİŞ.....	162

ÖZET

Türkiye ormancılığının temel sorunlarından birisi de, orman mülkiyeti uyuşmazlığıdır. Ülkede, Cumhuriyetin kuruluşunu takip eden 10 yıldan sonra ormanların korunması, verimli olarak işletilmesi için devlet mülkiyetinde bulunması gereği kabul edilmiş ve bu yolda yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bu anlayışın uygulamadaki doruk noktası 1945 tarihinde devletten başkasına ait ormanların tamamına yakınının devletleştirilmesini sağlayan 4785 sayılı Yasa'dır. Bu Yasa'nın, yaşanan mülkiyet uyuşmazlığının önemli etkenleri arasında olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırmada çalışma alanı olarak, yoğun orman mülkiyet problemlerinin yaşanmakta olduğu, Doğu Karadeniz Bölgesi (DKB) seçilmiştir. Bölgede, orman ve arazi kadastro yapılmış yerleşim birimleri arasından rasgele yöntemle saptanmış 66 adetinde arazi ve belge incelemesi, anket uygulaması yapılmıştır. Elde edilen veriler değerlendirilmiş ve bölgedeki orman mülkiyet uyuşmazlığının boyutu ile 4785 Sayılı Yasa'nın bu uyuşmazlık üzerine etkileri irdelenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre, DKB'de, orman varlığının yaklaşık % 12'lik kısmı (160 500 hektar), mülkiyet yönünden devlet ile kişiler arasında çekişmelidir. Bu alanın % 44,7'si (yaklaşık 72 000 hektar) üzerindeki özel mülkiyet iddiası tapu yada tasarruf belgelerine dayanmaktadır. Halkın % 87,2'si devletleştirmeyi haksız bulmakta ve % 47,4'ü de yasal düzenlemenin orman tahribini artırdığı görüşündedir.

Orman mülkiyeti yönünden uyuşmazlık konusu yerlerle ilgili yargı kararlarının % 72'si orman idaresi lehine sonuçlanmaktadır. Bölge halkı durumdan şikayetçi olmakla birlikte, yargı önünde hak aramaktan geri durmakta ve sonuç olarak, orman alanının sadece % 1,23'ü mülkiyet uyuşmazlığı sebebi ile yargıya intikal etmektedir. Kadastro sonrasında her yerleşim biriminde ortalama 19 adet orman mülkiyet davası açılmakta olup, davaların 6 adeti (% 31,6) 4785 Sayılı Yasa'dan kaynaklanmaktadır.

Mülkiyet uyuşmazlığı araştırma bölgesinde kadastro çalışmalarını aksatmakta, orman varlığı ve devamlılığını da olumsuz etkilemektedir. Mevcut yasalar kapsamında sorunun çözümü mümkün görülmemektedir. Bölge halkı ile mutabakat sağlanarak, Devletleştirme Yasası'nın iptali yada ıslahını da içerecek şekilde, özel mülkiyeti daha geniş ölçüde kabullenen çözüm üretilmesi yararlı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Orman Mülkiyeti ve Kadastro, Ormancılık Hukuku, Devletleştirme, Orman Koruma

SUMMARY

A Study on the Application and Results of the Forestry act no. 4785 in Turkish Forestry (A Case Study in Eastern Blacksea Region)

One of the main problems of Turkish forestry is the forest ownership conflict. Few years after the establishment of the Turkish Republic, it was assumed that the forested areas were to be under the direct control of the state to be better protected and managed for the benefit of the people. Therefore, necessary steps were taken and forestry act no 4785 was put into force in 1945, through which all ownership rights of forested areas were taken over by the state. This act is one of the most important factors still remaining at the roots of the ownership problems.

The Eastern Blacksea Region was chosen as the study area because forest ownership problems have intensively been experienced in the region. In the study area, a total of 66 settlements for which cadastral work had been completed were selected, and observations and investigations carried out on documents and in the field, and questionnaires were used to conduct the survey. The data gathered from questionnaires and documents were evaluated to determine the magnitude of the problem and the effects of the forestry act no. 4785 on forest ownership problems in the region.

According to the results, about 12 % (160 500 ha) of the total forest area in the Blacksea Region is conflicted in terms of ownership between state and people. Although, according to the land register or tenure ownership documents, 45 % of these areas (72 000 ha) was claimed as private forest, private forest ownership claims are not accepted based on the fact that these areas are nationalized by the law 4785. Majority of the public (87.2 %) feel that the state take over is unjust and about half of them (47.4%) thinks that it has increased the damage caused to forests. Court decisions mostly were in favor of the state (72 %). Although the residents in the region complain about the ownership problems, they abstain from going to state courts.

Ownership problems causes delays in forest and cadastral studies in the region and therefore, forests and forest sustainability are negatively affected. In view of current laws, the solution of the ownership problems seems impossible. In order to solve the ownership problems, a new law should be put into force, in which, private forest ownership conditions are considered in a broader context and opinions of former owners of these lands should be taken into account.

Key Words: Forest Ownership, Forest Cadastre, Forestry act, Nationalization, Forest Protection.

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Araştırma bölgesinin coğrafi konumu.....	72
Şekil 2. Davalı parsellerin büyüklükleri.....	89
Şekil 3. Mülkiyet uyuşmazlığı bulunan taşınmazlara ilişkin kesinleşmiş yargı kararı.....	90
Şekil 4. Davalı taşınmazlara ilişkin mülkiyet iddiası dayanakları.....	92
Şekil 5. Davalı parsellerin güncel kullanım durumu.....	93
Şekil 6. Devletleştirme Yasası'nın yargı kararlarına etkisi.....	94
Şekil 7. Davalı taşınmazların orman sınırlarına göre konumu.....	96
Şekil 8. İlk derece mahkemesi kararları temyiz sonuçları.....	97
Şekil 9. Ormanların mülkiyet dağılımının nasıl olduğu hakkında halkın görüşleri.....	102
Şekil 10. Uyuşmazlık konusu taşınmazları sahiplenmeye etki eden nedenler.....	103
Şekil 11. Ormanların mülkiyet dağılımının nasıl olması gerektiği hakkında görüşler.....	104
Şekil 12. Ormanların devletleştirdiğini bilme durumu.....	106
Şekil 13. Ormanları devletleştiren birime yönelik görüşler.....	107
Şekil 14. Devletleştirme Yasası'nın yargı kararları üzerine etkisi.....	108
Şekil 15. Uyuşmazlık konusu arazide mülkiyet iddiası dayanakları.....	110
Şekil 16. Uyuşmazlık konusu yerler için halkın dava açmama nedenleri.....	111
Şekil 17. Uyuşmazlık konusu taşınmazları edinim şekli.....	112
Şekil 18. Uyuşmazlık konusu arazilerin güncel kullanım amaçları.....	113
Şekil 19. Devletleştirmenin kullanım üzerine etkisi.....	114
Şekil 20. Devlet ormanı olarak sınırlandırılan sahipli yerleri satın alma isteği.....	116
Şekil 21. Devlet ormanı sınırları içine alınan araziye satma eğilimi.....	117
Şekil 22. Kuruçam ve Acısu köyleri ormanlarından bir görüntü.....	118
Şekil 23. Yerleşim birimi içinde orman sınırlarının tespitinde uyum.....	119
Şekil 24. Farklı yerleşim birimleri arasında orman sınırlaması uyumu.....	120
Şekil 25. Dışa göç nedeni ile önemli oranda terk edilmiş bir köy.....	121
Şekil 26. Ormanların devletleştirilmesinin orman koruma üzerine etkisi.....	122
Şekil 27. Diskriminant analizi sonucu.....	127

TABLolar DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. 1937 Yılında tahmini orman varlığı ve mülkiyet dağılımı.....	44
Tablo 2. Arazi Çalışması Yapılan Yerleşim Birimlerinin İl ve İlçelere Dağılımı..	77
Tablo 3. Yargı kararlarının değerlendirildiği Ki-kare sonuçları tablosu.....	99

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Yapılan tespitlere göre 1850 yılında 1 milyar kişi olan dünya nüfusu, günümüzde yaklaşık 6,7 milyar olarak hesaplanmaktadır. Bu artışın 2050 yılına kadar süreceği ve nüfusun 12 milyar kişiye kadar ulaşabileceği düşünülmektedir. Bu noktadan itibaren nüfus artışının duracağı ve 11-12 milyar kişi civarında sabitleneceği öngörülmektedir Dünya nüfusunun yaşamakta olduğu kara yüzeyi yaklaşık 13,064 milyar hektardır (FAO, 2000).

Dünyada yaşayan insanlar, doğal kaynaklardan, dönemin ihtiyaçlarına göre, gelişigüzel şekilde yararlanma gelmişlerdir. Doğal kaynaklar arasında her coğrafyada rastlanan ve yararlanılması en kolay olanı ormanlardır. Neolojik çağdan beri faydalanmaya ek olarak, yerleşme, tarım ve otlak alanları açmak için de ormanların yok edilmesi sürüp gitmiştir. Küresel düzeyde orman kaybı ve bozulması, nüfus artışına paralel olarak, 1850 den sonra hızlı bir şekilde artmıştır (Işık vd., 1997). Bu düzensiz faydalanmaya ve yok etmeye engel olacak önlemlerin alınması ülke ve bölgeler arasında farklılıklar göstermektedir. Kaynaklara göre; Kuzey Hindistan'da M.Ö. 250 yıllarında Asoka adlı bir yöneticinin ormanların korunmasına dair düzenlemeler yaptığı bilinmektedir (Niels, 1997). İngiltere'de ormanların sınırlarının belirlenmesi ve avcılık amaçlı da olsa korunması işleminin başlangıcı XI. Yüzyıla kadar uzanmaktadır (James, 1990).

Orman varlığındaki azalma, odun hammaddesi kıtlığının yanı sıra, doğal dengenin de bozulmasına neden olmuş ve canlıların hayatını olumsuz etkilemeye başlamıştır. Ormanların koruyucu fonksiyonunun fark edilmesi ile birlikte, 1800'lü yılların başlarında Fransa ve İsviçre'de ormanların bu fonksiyonunun sürekliliğini sağlamak için yasalar yapıldığı görülmektedir (Anonim, 1986). Son iki asır içinde, yaşanan savaşlar, gelişmiş ülkelerdeki kirlilik sonucu oluşan asit yağmurları ve geri kalmış ülkelerde ormanların amansız bir şekilde sömürülmesi önemli bir sorundur. Dünyanın önemli orman kaynaklarının bulunduğu tropik bölgede yıllık orman azalması oransal olarak % 05 ve % 1 arasında tahmin edilmektedir (Rodgers, 1997). Önemli miktarda ağaçlandırmalar yapılmasına rağmen, son yıllarda dünya orman varlığının her yıl ortalama 9,5 Milyon hektar azaldığı tespit edilmiştir (FAO, 2000). Bu olumsuz gelişmelerin etkisi ile ormansızlaşma sorunu uluslararası oluşumlarca ele alınmaya başlanmıştır. Rio dünya

zirvesinde ortaya konulan “*Biyöçeşitlilik Sözleşmesi*”, “*Gündem 21*”, ormanların korunması konusundaki uluslar arası önemli etkinliklerdendir. Bu konuda gün geçtikçe yeni oluşum ve girişimler artarak devam etmektedir.

Günümüzde dünya kara yüzeyinin % 30’u ormanlarla kaplıdır (FAO, 2000). Bu oran, orman varlığı bakımından bir ülke için yeter seviye olarak görülmekte olup Eryılmaz, 1981), saptanmış ölçütlere göre, Türkiye’nin alanının 1/3’ünün orman olması gerektiği ön görülmektedir (Acar, 1993; Gökçe, 1993). Orman varlığının Dünya üzerindeki dağılımı dengeli olmayıp, Türkiye’nin önemli kısmının da içinde bulunduğu bölgelerde, kuraklık ve çölleşme sorunu ciddi boyutlardadır. Genel olarak orman kıtlığı görülen ülkelerde ormansızlaşma sorunu da yaşanmaktadır. Ormanların korunması ve orman varlığının artırılması politikalarının hayata geçirilişinde en önemli araçlardan birisi de orman mülkiyetidir.

Dünya orman varlığının % 77’si kamu, % 23’ü ise özel mülkiyete konu olup (Özdönmez vd., 1989), orman mülkiyetinin dağılımında ülkeler arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Orman sahibi olunmasının şekli ve oranı çok farklı etmenlerden kaynaklanabilir. Esasında, orman mülkiyeti, ormancılık politikası amaçlarına hizmet eden bir araç olduğuna göre, saptanmış amaçlara ulaşılacak şekilde düzenlenmelidir (Gümüş ve Toksoy, 2001). Orman varlığı gereksinimi, ormanların sürekliliğinin sağlanması, toplumsal kabul ve beklentiler, yasal yapılanmanın da temelini oluşturmaktadır (Merlo ve Paveri, 1997). Asıl olan, toplum bünyesine uygun kurallar konularak, ormanların korunması, sürekliliğinin sağlanması ve orman ürünlerine olan ihtiyacın karşılanmasıdır.

Dünyanın bir çok geri kalmış ülkesine orman varlığının korunması önemli bir sorundur. Türkiye’de de gerek orman varlığının korunması ve sürekliliğinin sağlanmasında, gerekse de orman mülkiyetinin çözüme kavuşturulmasında kapsamlı problemler bulunmaktadır. Bu durumu, orman/toprak mülkiyeti konusunun Osmanlı’dan yansıyarak gelen ve bir türlü yerine oturtulamayan sorun olarak gören yazarlar da bulunmaktadır (Gökçe, 1995).

Türkiye coğrafyasında, Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemine kadar, orman varlığının korunması konusunda kayda değer kapsamlı bir düzenleme yoktur. Ormanlardan faydalanma büyük oranda serbest bırakılmıştır. Mülkiyet açısından bakıldığında da, genel olarak arazi devlet iyeliğinde bulunduğundan, özel orman iyeliği çok sınırlıdır. 1870 sonrasında, orman servetinin devlet yönetimi tarafından gelir kaynağı olarak görülmesi (Çağlar, 1979) ve faydalanma yollarının aranması, buna paralel olarak, ülkedeki nüfus

artışının da körüklediği orman kıyımı, toplumun belli kesimlerini endişeye sürüklemiş ve ormanların korunması için önlemler alınması çareleri aranmaya başlanmıştır. Bu arayış Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında da sürmüştür (Diker, 1947), farklı boyutlarda olmak üzere halen de devam etmektedir.

Cumhuriyetin kuruluşunu takip eden birkaç yıllık süre hariç olmak üzere, siyasi iktidarlar, ormanların kamu malı olduğu görüşünü benimsemiştir. Ormanların devlet mülkiyetinde olması ve devlet tarafından işletilmesinin temel politika olarak kabul edildiği 1937 tarihli Orman Kanunu'nun yürürlüğe konulması önemli bir dönüm noktasıdır. Bu temel politika ile ormanların korunacağı, kısa sürede sahip ve sınırlarının belirleneceği ve ülke yararına verimli bir şekilde işletileceği ön görülmüştür. Aradan geçen 8 yıllık süre içerisinde istenilen sonuçlara ulaşılamayınca, orman mülkiyeti konusunda çok daha radikal kabul edilen kanun değişikliği yapılarak, 1945 tarih ve 4785 Sayılı Yasa ile, devletten başkalarına ait ormanların tamamına yakını "*hiçbir işlem ve bildirim gerek olmaksızın*" devletleştirilmiştir.

Sonuçta, orman kadastro bitirilmemiş olmakla birlikte, yapılan hesaplamalara göre, Türkiye'de ormanların tamamına yakını (99,9) devlet mülkiyetindedir (OGM, 2001). Mülkiyet dağılımına ait rakamlardan da anlaşıldığı üzere, yasal olarak özel ve tüzel orman mülkiyeti kabul edilmiş olmakla birlikte, eylemli durumda, devletten başkasına ait ormanlar adeta istisna durumundadır. Yasal kurallar ile halkın sahiplenme ve mülkiyet anlayışı arasında da farklılıklar bulunmaktadır.

Devletleştirme Yasası, ülke ormancılığında geleneksel sahiplenme ve yararlanma alışkanlıkları ile yasal yapı arasındaki farklılığın daha da artmasına neden oluşturmuştur. Bunun yanı sıra, yasal gerekliliklerin yerine getirilmesine olanak tanıyacak çalışmalar da tamamlanamamıştır. Türkiye'de, kalkınma planlarına konu edilmesine rağmen, orman kadastro gerçekleşme oranı hala % 80'ler seviyesinde bulunmakta; daha da önemlisi, devlet ormanı olarak sınırlandırılan yerlerde de orman yıkımı durdurulamamakta, kadastro sınırları yaşatılamamaktadır (DPT, 2001, OGM, 2002). Arazi yetenek sınıflarının belirlenmesi konusu 1970'li yıllardan itibaren bir gereklilik olarak vurgulanmasına rağmen (Özdönmez, 1971; Eryılmaz, 1983), bu konuda henüz kapsamlı bir çalışma yoktur ve ülke orman varlığı yüzyıllardır azalmaktadır (Ayanoğlu, 1997).

Kararlı bir ormancılık politikası izlenememesi sonucu, orman mülkiyeti ve kadastro durağan bir yapıya itilmiştir. Toplumsal istekler ve beklentiler ile yasal yapı arasındaki çelişki yönetimlere baskı oluşturmakta, ormancılık hizmetlerinin temeli

niteliğinde olan ormanın tanımı çok sık aralıklarla değiştirilmekte, bu durum, hukuki yönden olduğu kadar, ormancılık ilmi ve tekniği yönünden de önemli sakıncalar doğurmaktadır (Gümüş, 1993; Yumurtacı, 1999). Yapılan yasa değişiklikleri amaç bütünlüğü taşımayan, birbirinden farklı, birbiri ile çelişir, bilimsel gerçeklere aykırı özellikte olabilmekte ve bu durum ormansızlaşmaya yeni boyutlar eklemektedir (Çağlar, 1996).

Türkiye’de orman mülkiyeti konusunda en sorunlu alan, Doğu Karadeniz Bölgesi (DKB)’dir. Bölge, arazi yapısı, iklimi, yerleşim şekli vb. yönlerden ülkenin diğer kesimlerinden farklılıklar göstermektedir. Bu bölgedeki mülkiyet sorunu orman işletmeciliğini sekteye uğratar, orman kadastro çalışmalarını önemli ölçüde engeller, binlerce dava açılmasına sebep oluşturur boyuttur. Bölge ormanlarının önemli bir kısmı (Örneğin; Maçka Orman İşletme Müdürlüğü ormanlarının % 12’si) bölgesel karşı çıkışlar (sosyal ihtilaf) nedeniyle uygulama dışı bırakılmıştır (Türker vd., 1999). Ayrıca, Türkiye genelinde orman tahdit ve kadastro gerçekleşme oranı % 80 civarında iken, bölgedeki oran % 20 seviyesinde bulunmaktadır (OGM, 2001).

Bu çalışmada, 1945 tarihinde var olan ormanları devletleştiren 4785 Sayılı Yasa’nın etki ve sonuçları araştırılmaktadır. Ormancılık politikası kapsamında bir araç olarak “*orman mülkiyeti*” ele alınmış ve kabul edilmiş olan mülkiyet şeklinin, orman varlığının devamlılığı, orman-halk ilişkileri üzerine etkileri bölgesel bazda (DKB’inde) irdelenmiştir. Orman mülkiyetinin açıklanabilmesi için, tarihsel seyrinin de ortaya konulmasına gerek duyulmuştur. Bu bağlamda, literatüre dayalı olarak, ormanların devletleştirilmesinin gerekçeleri incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Ayrıca, kabul edilen mülkiyet şeklinin yasal süreci, TBMM tutanakları da incelenerek araştırılmış, yansımaları da ele alınarak tartışılmıştır.

Araştırma kapsamında, Türkiye’de orman varlığının tamamına yakınının devlet mülkiyetine geçişini sağlayan 4785 Sayılı Yasa bu çalışmada kısaca “Devletleştirme Yasası” olarak isimlendirilmiştir. Yine, devletleştirilen ormanların bir kısmının geri verilmesini sağlayan 1950 tarih ve 5658 Sayılı Yasa’da “İfade Yasası” olarak ifade edilmiştir. Bunun nedeni, söz konusu yasaların ormancılık örgütü, yargı birimleri ve haberi olduğu kadarı ile de, halk tarafından da bu şekilde kullanımının yaygın olmasıdır. Sahiplik öz Türkçe’de “*iyelik*” olmakla birlikte, “*mülkiyet*” kavramı yaygın olarak kullanılan, halk arasında bilinen bir terim olduğundan kullanımda yeğlenen ifade olmuştur.

Ülke orman varlığının devletleştirilmesi döneminin bir gereği olarak kabul edilebilmekle birlikte, günümüzde önemli sorunlara neden olduğu düşünülmekte olup, bu konuda ortaya atılan varsayımlar aşağıda sıralanmıştır;

- Devletleştirme Yasası, halk- orman ilişkilerini bozmakta, devlet ile vatandaşları karşı karşıya gelmesine neden olmakta, toplumun devlete ve kurallara güvenini sarsmaktadır. Geleneksel sahiplenme ve yararlanma alışkanlıkları ile çelişik olan yasal yapı, halkın ormanı mülkiyeti tehdit eden bir unsur olarak görmesine neden olabilmektedir. Kadastro sonrası ortaya çıkan davaların önemli bir kısmının nedeni bu Yasa'dır.

- Bu Yasa, özellikle DKB'de, orman kadastrounun yapılışını önemli ölçüde engellemektedir. Bölge halkı, "*ormanlarımızı elimizden alıyorlar*", düşüncesi ile kadastro çalışmalarına karşı çıkmaktadır. Ayrıca, Yasa'nın kabulünden sonra 60 yıla yakın zaman geçmiş olması nedeniyle, 1945 tarihinde orman olan veya orman olmayan yerlerin saptanmasını zorlaştırmakta, orman kadastro komisyonlarının uygulamaları arasında dahi önemli farklılıklara neden olabilmektedir. Bu durum, orman kadastro çalışmasına karşı tepkilerin artmasına ve halkın bir kısmının haksızlığa uğramasına neden olmaktadır.

- Öngörülmüş olmakla birlikte Yasa, ormanların korunmasını sağlayamamakta, aksine, yıllardır sahiplendiği alanların devlet ormanı sayılması nedeniyle, halkın tepkisini çekmekte, orman tahribatını artırmaktadır. Yasa'nın etkisi sonucu, sosyal zorlamalar ve çeşitli nedenlerle, bazı orman alanlarının orman sayılmaması şeklinde bir yöntem geliştirilmiştir. Bu yolla, bilimsel orman tanımı ile çelişen yasal düzenlemeler yapılmakta ve önemli miktarda ormanlık alan orman sayılmayarak bu yerlerin devamlılığı tehlikeye düşürülmektedir.

- Yasa, ormanların bir kısmının uyumsuzluk konusu olması nedeni ile üretim dışı kalmasına ve bu nedenle de gelir kayıplarına da sebep olmaktadır. Ayrıca, DKB'de, özellikle 5 ilde (Artvin, Giresun, Ordu, Rize, Trabzon) bu ormanların çoğunluğu yerleşim ve tarım alanları arasında küçük parçalar halinde olup, devlet tarafından verimli işletilmeleri de zordur. Devletleştirilen ormanların korunması ve sürekliliğinin sağlanmasında özel mülkiyetin kabulü daha faydalı olabilecektir.

- Devletleştirmenin, "*hiçbir işleme ve bildirime lüzum olmaksızın*" yapılmış olması ve fiilen devletleşen yerlerin tespit edilmemesi nedenleriyle, halkın önemli bir kısmının Yasa'dan haberi olmamıştır. Bu nedenle de, özellikle DKB'de halkın çoğunluğu devletleştirilen yerin bedelini isteyememiş, alamamıştır. Devlet tarafından verilmiş tapu ve kullanım haklarının geçersiz kabul edilmesi, bazı durumlarda devlete bedel ödenerek

alınan yerlerin dahi halkın elinden alınmasına neden olmaktadır. Bu durum yakınmaların temel nedenlerindedir. Kadastro çalışması sırasında ortaya çıkan devletleştirilmiş ormanların en azından bedelinin hak sahiplerine ödenmesi sorunu hafifletecektir.

- Devletleştirmeyi haklı gösteren gerekçeler arasında sayılan, orman alanı sahiplenmede orman köylüleri arasında güçlünün üstün geldiği, genel olarak toplumun içine sinmemesine rağmen bu işgali kabullendiği, bu nedenle de haksızlık olduğu kabulü DKB' için yaygın ve etkin değildir. Bu alanların sahiplenilmesi, satın alınması, arazi gereksinimi nedeniyle olup önemli haksızlık yoktur. Dolayısıyla, ormanlara devlet tarafından el konularak sosyal adaletin sağlandığı savı da bölge için geçerli bir neden olamaz.

- DKB'de, devletleştirmeye konu orman alanı, bölge orman varlığının çok az bir kısmını kapsamakta olup, bu alanların sahiplerine geri verilmesi ormancılık açısından önemli bir sorun yaratmaz.

- Devletleştirilen ormanların bir kısmının sahiplerine geri verilmesini ön gören 5658 Sayılı Yasa, 4785 Sayılı Yasa'nın neden olduğu mülkiyet uyuşmazlıklarını gidermede yetersidir.

- Orman kadastro yapıp devlet ormanı olarak tespit edilen alanlar içindeki sahipli yerler, kadastro öncesinde olduğu gibi, sahiplenmiş olanlarca kullanılmaya devam edilmektedir. Devletleştirme hayata geçirilemediğinden olumlu etkisinden bahsedilememekte, aksine bazı yerlerde bu alanlar sahiplenilenler tarafından ormansızlaştırılmaya çalışılmaktadır. Bu durum da orman varlığının azalmasına neden olmaktadır.

- Bu Kanun'un iptali halinde, orman mülkiyeti ve kadastro konusu toplumun beklentilerine de uygun şekilde çözümlenebilecek ve bu çözüm, ülke orman varlığının tahribine neden olmayacak, hatta orman varlığında artış sağlanabilecektir.

Yukarıda sıralanan varsayımlar konu ile ilgili genel bilgi ve kabullere dayalıdır. Bu konuda kapsamlı ve ayrıntılı bir araştırma yapılmamıştır. Yine, genel bilgilere dayanılarak ve ormancılığımızdan çeşitli örnekler sunularak, bu görüşlerin tam aksini ileri sürmek de olanaklıdır. Yapılan bu çalışma ile, ülkemizde yarım asrı aşkın süredir tartışılan bir konu masaya yatırılmış, bu konudaki süreç ve görüşler karşılaştırmalı olarak irdelenmiş, konunun taraflarından biri olan ancak günümüze kadar tartışma masasında yer alamamış halk kitlelerinin görüş ve beklentileri tespit edilmiştir. Bu yönüyle, çalışmanın önemli bir açığı kapatacağı, halkın beklentilerini ortaya konulmasını sağlayacağı düşünülmektedir. Bu

sayede asgari ölçülerde de olsa bir uyum ortamı oluşturmanın yolları bulunabilecektir. Çağdaş devletin temel görevinin, güncel ve gelecek kuşakların mutluluğunu ve refahını sağlamak, sürekli kılmak olduğu, ayrıca çözümün bilimsel ölçütler gözetilerek tüm tarafların katıldığı görüşmelerle mümkün olabileceğinin kabulü gerekir.

Varsayımların test edilmesi için, seçilmiş bölgede (DKB) istatistik değerlendirmeler yapmaya yeter sayıda orman mülkiyeti uyuşmazlığına yönelik yargılama süreci tamamlanmış dava dosyası incelenerek gerekli bilgiler derlenmiştir. Ayrıca, rasgele seçilmiş yerleşim birimlerinde yine rasgele saptanan hane halkı temsilcileri ile yüz yüze görüşme yoluyla varsayımları sınamaya yönelik sorular sorulmuştur. Derlenen bilgiler değerlendirilebilecek forma getirilmiş, gerekli istatistik yöntemlerden de yararlanılarak yorumlanmıştır.

Yapılan çalışma dört bölüm halinde olup, ilk bölümde orman mülkiyeti ve devletleştirme ile ilgili literatür bilgileri verilmiş, konunun yasama, yürütme erkleri tarafından ele alınışı, değerlendirilmesi incelenmiş ve uygulama sonuçları üzerine görüşler tespit edilmiştir. İkinci bölümde, araştırmanın materyal ve yöntemi açıklanmıştır. Sonraki bölümde ise; seçilmiş örnek bölgede (DKB) devletleştirmenin etkileri ve sonuçları araştırılmıştır. Bunun için dava dosyası incelemesi, arazi gözlemleri, halk ile yüz yüze görüşmeler yapılarak konunun bölgesel boyutu tespit edilmeye çalışılmış, elde edilen veriler istatistik yöntemler kullanılarak değerlendirilmiştir. Son bölümde ise, elde edilen sonuçlar değerlendirilmiş, varsayımlar ile karşılaştırması yapılmış ve öneriler geliştirilmiştir.

1.2. Arazi ve Orman Mülkiyeti

Orman mülkiyeti kavramına girmeden önce, arz üzerindeki yetişme ortamını oluşturan toprak, orman ve bu varlıkların sahiplenilmesi konularında kısa bir açıklama gerekli görülmüştür.

Toprak, çok genel anlamı ile, üzerinde bitki yetişen ve herkese, her şeye zemin oluşturan doğal bir madde olarak görülmektedir. Yine toprak; katı arz kabuğunun en üstteki ayrışma tabakası; ana materyali su, hava ve çeşitli organizmalar etkisiyle az çok değişikliği uğramış üst tabakadır (Bahtiyar, 2001). Toprak, katı yer yüzünün gevşemiş, humus teşekkülü ve kimyasal ayrışma ile değişmiş olan, humuslaşma ve kimyasal ayrışma ürünlerinin taşınması ile değiştirilmiş olan kısımdır (Kantarıcı, 1987). Bir materyal olarak

fazla önemsenmemekle birlikte, toprağın meydana getirdiği arazi varlığı olarak durum farklıdır. Arazi varlığı uğruna tarih boyunca bütün uluslar kan dökmüş, can vermişlerdir (Bahtiyar, 2001).

Orman ise; farklı disiplinler tarafından değişik özellikleri öne çıkarılarak, birbirinden ayrı tanımlamalara konu olmaktadır. Diğer bir anlatımla; ormanın, gerek çeşitli bilim kolları gerekse ormancılık bilim dalları tarafından yapılmış genel ve ortak bir tanımı yoktur. (Özdönmez vd.,1989). Orman kavramı ve rejiminin ülkelerin ormancılık politikası görüşlerine, orman ve toprak durumuna göre de farklılıklar göstermesi mümkündür (İstanbulu, 1979). Konumuz gereği yasal tanımlama dikkate alındığında da, ülkeler arasında ve aynı ülkede tarihi süreç içinde de farklılıkların olduğu görülmektedir. Örneğin; Fransız ve İngiliz orman yasasında ormanın tanımı yoktur. Bu ülkelerde, orman rejimine girecek yerlerin açıklanması ile yetinilmiştir. Buna karşılık, Alman ve Avusturya gibi ülkelerde orman tanımı yapılmıştır (James, 1990; Ayanoglu, 1999).

Türk mevzuatında ormanın tanımlanması Cumhuriyet sonrasındadır. Osmanlı döneminde farklı orman tipleri için, baltalık, koru, balkar, çırpılık, orman vb. birçok terime rastlanmaktadır. Bu alanda araştırma yapan Toygar, konuyu ayrıntılı olarak tartıştıktan sonra, “*koru*”nun, iyi nitelikli orman, “*orman*”ın, kısmen bozuk yapıda orman, “*baltalık*”ın, korulu baltalık veya baltalıklı koru ormanı, “*pırnallık*”ın ise makiliğe karşılık olduğu tespitini yapmıştır (Toygar, 1994). Ülkemizde 1937 yılında kabul edilen Yasa ile ormanın tanımı yapılmıştır. Bu tanım zaman içinde bir çok kez değiştirilmiş olmakla birlikte, ana hatları ile korunmuştur.

Mülk; Devlet ile eş anlamlı olarak ta kullanılmakla birlikte, en yaygın kullanım şekli ile, taşınmaz malı ifade etmektedir. Bu kavramın daha geniş tanımlaması; toprak ve akar (gelir sağlayan mal ve yapı) gibi irat (gelir) getiren taşınmaz mal olmaktadır (Özon, 1988). Mülkiyet kavramı ise; “*kişinin bir mal üzerindeki egemenliği*”, diye algılanmaktadır. Bir şeye malik olan kişi ona dilediği gibi tasarruf edebilir, ancak mülkiyet hakkının kamu yararına sınırlandırılması olanağı vardır. Ayrıca, mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz (Yılmaz, 1985).

Mülkiyet, eşya üzerinde en geniş yetkiler sağlayan aynı haktır. Klasik mülkiyet anlayışında, bu hakkın sadece yetkilerden oluşan bir hak olduğunu, malikin eşyası üzerinde dilediği gibi kullanma, ondan yararlanma, hatta o eşyayı tahrip etme yetkisine sahip bulunduğu savunulur. Teknik ve ekonomik gelişmeler sonucu ortaya çıkan sosyal yaşantının etkisi ile klasik görüşe karşı, mülkiyetin sosyal işlevi olan bir yapıya sahip

olduğunu savunan modern görüş ortaya çıkmıştır. Modern görüş, mülkiyet hakkının içeriğinde yetki olduğu kadar ödevin de bulunduğunu savunmaktadır. Mülkiyet hakkına kanunla getirilen sınırlama, mülkiyetin özünde mevcut bir ödev niteliğindedir. Türk Medeni Kanunu'nda (TMK) modern görüşü benimsemiştir (Ünal, 1998).

TMK'da mülkiyet hakkı tanımlanmamıştır. Bu hakkın içeriği belirtilerek ne anlaşılması gerektiğinin sınırları çizilmiştir. Mülkiyetin üç önemli unsuru vardır. Bunlar; kullanma, yararlanma ve tasarruf yetkileridir. TMK. 683. Maddenin ilk fıkrasında bu üç yetki sayılmış, ikinci fıkrada ise, mülkiyet hakkından kaynaklanan davalara yer verilerek, bu hakkın korunma yolları açıklanmıştır (Evren ve Topçu, 2002). Mülkiyet hakkının sınırları, AnaYasa'nın 35. Maddesi ile tayin edilmiş olup, bu hakların ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlandırılabilceği ve mülkiyet hakkı kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı belirtilmiştir (Karamustafaoğlu, 1993).

Taşınır mallar üzerinde hak sahipliliği zilyetliğe dayanırken, taşınmaz mallar üzerindeki aynı hakların sahibinin tespitinde kullanılan yol, bu hakların sicilinin tutulmasıdır. Bu yolla oluşturulan kayıtlar tapu sicili olup, taşınmazların hukuki durumları hakkında bilgi verirler. TMK. gereği, taşınır bir şeyi elinde bulunduranlar onun sahibi varsayılır. Taşınmazlarda sahiplilik varsayımı tescile dayandırılır.

Taşınmaz malın mülkiyeti aslen veya devren kazanılabilir. Birinci halde sahipsiz taşınmazın işgali söz konusudur. Yasalarda hakkında mülk edinmeyi kısıtlayıcı hüküm bulunmayan arazi zilyetlikle kazanılabilir. Bunun koşulları TMK. 713. Maddede belirlenmiştir. Aşağı kısımlardaki açıklamalarda da görüleceği üzere, ormanların bu şekilde (zilyetlikle) kazanımı mümkün değildir. Devren kazanmada ise, mülkiyetin el değiştirmesi söz konusudur. Bunun da yol ve sınırları kanunlarda belirtilmiştir (Akıntürk, 1993).

Toprak, orman ve mülkiyet kavramları tanımlandıktan sonra, işlenen konu gereği, yerin orman sayılmasının mülkiyete etkisi üzerinde durulacaktır. Orman ağaçları, bir çok bilim adamının genel kabulüne göre, toprağın mütemmim cüzü (tamamlayıcı parçası) olarak kabul edilmektedir (Nuray, 1961b; Çağlar, 1979; Ayanoğlu, 1985; Günay, 2001). Bu konu, Yargıtay kararlarında da ağaçların üzerinde buldukları taşınmazın mütemmim cüzü olduğu şekilde değerlendirilmektedir (Mestav, 2001). Dolayısıyla, toprağa sahip olan kişi, onun tamamlayıcı parçası olan ormanın da sahibi olacaktır. Mülk edinme yönünden orman arazisinin diğer araziden farkı bulunmamaktadır. Bu görüş, ormanların ayrı bir rejime tabi tutulmadığı, özellikle ormanlar için ayrı hüküm bulunmadığı dönemler için

doğru olabilir. Ancak, zaman içinde üzerinde orman ağacı olan veya daha doğru bir anlatımla, orman sayılan, orman rejimine giren yerler için, farklı yasal düzenlemeler yapılmakta olduğu bilinmektedir.

Doğal zenginlik olan ormanlar, tarih boyunca etkin güçlerin sahiplenmek için uğraş verdiği kaynaklardandır. Gücü elinde bulunduran hakanlar, krallar, derebeyler silah gücüne dayanarak, devletler, egemenlik yetkilerini, kiliseler inanç faktörünü kullanarak, kabile vb. halk toplulukları da yakınlarında bulunması fırsatı ile bu yerleri sahiplenmişlerdir. Zaman içinde, güçlü olanın diğer birimlerin sahiplendiği ormanlara da el koyduğu görülmektedir. Nitekim, İngiltere’de krallar, geniş kraliyet ormanları içinde kalan kilise ormanlarına el koymuştur (James, 1990). Hindistan’da orman sınır tespiti ve devletleştirme çalışmaları 1860 yılında başlatılmıştır. Benzer şekilde Endonezya’da da ormanlara devlet tarafından el konulmuştur (Carino, 1997). Doğal kaynağın tüm toplumun malı olması gerektiği savı ile Balkanlar’daki bir çok ülkede (Polonya, Bulgaristan vb.) ve Rusya, Çin gibi ülkelerde ormanlara devlet el koymuştur. Bu devletleştirme Türkiye ormanlarına el konuluğu ile paralellik göstermektedir.

Konumuz Türkiye ormancılığında devletleştirme olduğundan, Türk toplumu ve Türkiye coğrafyasındaki tarihi akış içindeki ormancılık alanındaki yasa ve uygulamalar, alt başlıklar halinde ele alınmıştır.

1.2.1. Türk Toprak ve Orman Mülkiyeti Tarihçesi

Çalışmada, ormanların devletleştirilmesinin sonuçları araştırılmış, bunun neden olduğu sorunlar, bölgesel bazda ortaya konularak çıkış yolları bulunmaya çalışılmıştır. Bunun için, öncelikle Türkiye’deki orman mülkiyetinin temelleri ve bu kapsamda devletleştirmenin dayanakları araştırılmıştır. Konunun kapsamlı olarak irdelenebilmesi için, adeta et ve tırnak gibi birbirine bağlı olan toprak ve orman mülkiyetinin tarihsel süreç içerisindeki varlığı ve değişiklikleri araştırılmıştır. Konunun mülkiyet anlayışındaki temel değişimler esas alınarak alt başlıklar halinde incelenmesi faydalı olacaktır. Temel değişim iki farklı şekilde ele alınabilir. Bir tanesi; dinsel inanç değişikliğidir. Türkler’in İslamiyet’i kabulü öncesi ve sonrasındaki mülkiyet anlayışında önemli değişimler vardır. Bir diğer ayırım ise, kurulan farklı devlet ve yaşanan farklı coğrafya kapsamında konunun alt başlıklara ayrılmasıdır. İslamiyet sonrasında din değişikliği olmamakla beraber, mülkiyet ve devlet yönetimi alanında önemli değişimlerin olduğu bilinmektedir. Bu nedenle,

ayrımın kurulmuş devlet ve yaşanan coğrafyaya göre alt başlıklar halinde işlenmesi daha faydalı görülmüştür.

1.2.1.1. Osmanlı İmparatorluğu Öncesi Dönemde Toprak ve Orman Mülkiyeti

Türk tarihinin bilinebilen en eski kayıtları Orta Asya'da bulunan yazıtlar ve daha çok Çin kaynaklı eserlerdir. Türkler İslamiyet'ten önce, Orta Asya'da tipik göçebe devletleri kurmuşlardır. Bu dönemde, topraklar hakanın malı sayılırdı (Tüdeş ve Bıyık, 1994). Geniş topraklar hakanın kabul edilmekle birlikte, kışlaklarda her Türkün bir miktar toprağı da vardır. Topraklarda tahıl tarımı yapılamakta ve üzüm bağlıkları bulunmaktadır. Sahip olunan toprak, alım satıma konu edilebilmekte ve kiraya verilerek (yarıcılar eliyle) de işletilebilmektedir. Arazi sahibi öldüğünde, bu toprağın en küçük oğluna kaldığı bilinmektedir. Bu şekilde doğan bireysel mülkiyetin yanı sıra, büyük sürülerin yayıldığı otlaklar, barınaklar ve su kaynakları ortak kullanıma konu edilmiş ve kollektif mülkiyet de yaygın bir şekilde gelişmiştir (Üçok ve Mumcu; 1985.).

Toprak mülkiyetindeki gelişme sürecinin izlendiği kayıtlarda orman mülkiyeti konusunda bir açıklama yoktur. Ancak, Orta Asya'da yaşayan Türkler için ormanların en verimli av sahaları olduğu, ağacın kutsal kabul edildiği, Türklerin M.Ö. 7000 tarihine kadar uzanan zamandan beri odun ve odun kömürü kullanarak bakır ve altın erittikleri, bunlara şekiller verdikleri yazılıdır. İklim değişikliği, çevre tahribatı gibi farklı sebeplere dayandırılan Orta Asya'daki kuraklık, ormanların da kurummasına sebep olmuş, büyük göçler yaşanmıştır (Tunçsiper, 1964).

Türkler'in İslamiyet'in kabulü ile birlikte mülkiyet anlayışında da önemli farklılıklar meydana gelmiştir. İslam Hukukuna göre, dünyadaki her şeyin esas sahibi Allah'tır. Üzerinde yaşanan toprak ta, gökler gibi Allah'ın mülküdür. İnsanlar geçici malik olup, toprak ve diğer mallar üzerinde mecazi malik (kullanım hakkı sahibi) olma hakları vardır. Bu mülkiyet çeşidi bir nevi zilyetliktir. Temel felsefe böyle olmakla birlikte, belli durumlarda özel toprak mülkiyeti de tanınmıştır. İslamiyet'in ilk devirlerinde, ülke içinde yaşayan Müslümanların toprakları ve fethedilen yerlerde yaşayan halktan İslamiyet'i ya da haraç vermeyi kabul edenlerin toprakları özel mülkiyette bırakılmıştır. Kimsenin malı olmayan başıboş toprağı şenlendiren (imar ihya eden) kişiler bu toprağın çıplak mülkiyetini kazanabilmektedirler (Üçok ve Mumcu; 1985. Hamidullah, 1979). İslam

hukukunda ormanların mülkiyetinin farklılığına işaret eden kapsamlı bir düzenleme bulunmamaktadır.

1.2.1.2. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Toprak ve Orman Mülkiyeti

Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerine kadar orman varlığının ayrı bir yapıda görülmediği, sarayın, tophane ve tersanelerin gereksinimi dışındaki ormanlar için diğer araziden farklı bir düzenleme yapılmadığı bilinmektedir. 1858 tarihli Arazi Kanunu ile birlikte orman varlığı ayrı bir statüde görülerek farklı düzenlemelere konu edilmeye başlanmıştır (Toygur, 1964). Burada, orman ve toprak mülkiyeti ayrı başlıklar halinde işlenecektir.

1.2.1.2.1. Toprak Mülkiyeti

Türklerin Müslüman oluşu sonrasında, toprak yönetiminin de İslami prensipleri içeriğinde geliştiğine yukarı bölümlerde değinilmiştir. İmparatorluğun son dönemlerine kadar toprak yönetiminde “*ikta*¹” sistemi kabul edilmiş ve uygulanmıştır. Benimsenen “*ikta*” sistemi, diğer Müslüman ülkelerden farklı olarak geliştirilmiş ve “*dirlik*” diye adlandırılan, çok daha kapsamlı toprak yönetim sistemi kurulmuştur (İstanbulu, 1978, Üçok ve Mumcu, 1985; Tunçsiper, 1964; Ayanoğlu, 1985; Eryılmaz, 1987; Tüdeş ve Bıyık, 1994; Bingöl, 1990; Tuncer, 1965; Özmen ve Çorbacı, 1991; Özmen, 1986; Öksüz, 1988; Dönmez, 1992).

İmparatorlukta mülkiyet yönünden üç grup toprak vardır. Bunlardan ilki; mülkiyeti özel kişilere ait olan topraklardır. Bu topraklar, özellikle fethedilen Arap Bölgesinde daha önce mülkiyeti özel kişilere geçmiş topraklar ile, diğer bölgelerdeki özel kişilerin ev ve bahçesi (yarım dönüm alan) olmaktadır. Bu tür araziler fıkıh kurallarına tabi olup, alım satım vb. işlemlerde şer’i mahkemeleri yetkilidir. İkinci grup ise; padişaha ait toprakların, padişahlar tarafından yakınlarına, sarayda önemli yararlılık gösterdiği düşünülenlere mülk olarak verilmesi sonucu oluşan özel mülk topraklar ve bu kişilerin ya da padişahın bahse konu toprakları vakfetmeleri ile ortaya çıkan vakıf topraklardır. Üçüncü grup topraklar; devlete ait “*miri*” arazidir. Devlet, bu araziye savaşta yararlılık gösteren subaylara ve bazı

¹ İkta; Memleket arazisinin bazı parçalarının bazı devlet görevlilerine bırakılması; bırakılan bu araziden alınan vergiler de o kişilere ait olması şeklinde bir toprak düzenidir (Yılmaz, 1985).

devlet adamlarına, mülkiyeti devlette kalmak şartıyla, dağıtmıştır. Burada “*ikta*” sisteminden farklı olarak topraklar kişiye yaşamı boyunca verilir ve belli şartlarla kullanım hakkı babadan oğula geçerdi. Toprağı kullanma hakkına sahip olan kişilere “*Sipahi*” denirdi.

Sipahiler, tasarruf (kullanım) hakkına sahip oldukları toprakları kendileri işlemez, köylülere kiralandı. Kira (tapu resmi) ödeyen köylülerin toprağı kullanma hakkı babadan oğula geçmekteydi. Köylülerin devlete ödemek zorunda oldukları vergiler de sipahiler tarafından toplanır ve onların olurdu. Kullanım hakkı verilen arazinin büyüklüğü ve elde edilecek gelire göre dirlik, “*tımar*”, “*zeamet*” ve “*has*” olarak üç gruba ayrılmaktaydı. Sipahilerin devlete karşı görevleri de; dirlik topraklarının iyi bir şekilde işletilmesini sağlamak ve belli sayıda savaşçı yetiştirerek, savaş zamanlarında, onlarla birlikte orduya katılmaktan ibarettir. Ancak, sipahilere orduya malzeme sağlamak, sınır boylarındaki kalelere bakmak gibi görevler de verilebilmekte idi. Sipahilerin verilen görevleri aksatmaları halinde, dirlikler ellerinden alınır ve gerekirse cezalandırılırlardı.

Dirlik sistemi dışında kalan “*miri*” topraklarında farklı yönetim biçimleri vardır. Bazı miri toprakların geliri bir kişiye yaşamı boyunca verilebilirdi. Buna “*yurtluk*” veya “*malikane*” denilmekte olup, bu iki kavram arasında bazı ayrıntılarda farklılıklar vardır. “*malikane*” bir nevi mülkiyet hakkı sağlamakta idi. Büyük beyler, dervişler, ahiler vb. devlete büyük emeğı geçtiğı düşünölen kişilere verilen bu topraklar, özel mülk gibi satışa konu edilebilmekte ve vakıfa bağışlanabilmekte idi. Çağlar, bu iyelik sisteminin “*vakıf ormanları*” adı ile anılan orman mülkiyetinin temelini oluşturduğunu bildirmektedir (Çağlar, 1979). Kurulan bu toprak sistemi İmparatorlukta XVI. Yüzyılın sonlarına kadar sağlıklı olarak işletilmiştir. XVII. yüzyılın başlarından itibaren Devletin maddi sorunlar yaşaması nedeniyle artık dirlikler “*iltizam*” (açık artırma) yöntemi ile verilmeye başlanmıştır.

Ekonomik sorunların baskısı ile dirlikler, liyakata bakılmaksızın, en çok para ödeyenlere verilmeye başlanmıştır. Devletin de zayıflaması, otoritesini kaybetmesi ile birlikte, bir yandan toprağı kullanan halk dirlik sahiplerinin fahiş kira ve vergiler toplaması ile bunalmış, diğeryönden de kontrolü kaybeden devlet, artık bu kişilerden para alamaz olmuştur. Öyle ki; XIX. yüzyılın başlarına gelindiğinde, miri topraklar tamamen gasp edilmiş ve dirlik sahipleri kendilerini toprağın maliki saymışlardır. Bozulan bu sistem Tanzimat ile birlikte kaldırılmıştır. 1839 yılında ilan edilen Tanzimat fermanı ile, Osmanlı İmparatorluğunda hukuka bağılılık devri başlamış ve padişahların zorallım yetkileri

kaldırılarak mülk dokunulmazlığı getirilmiştir. Dirlik sistemi kaldırıldıktan sonra, eski kanunnameler toplanıp bir sisteme kavuşturularak, 1858 tarihli Arazi Kanunnamesi uygulamaya konulmuştur.

Arazi Kanunu, İslam hukuku ve örfi (gelenek, görenek) kaynaklı kurallara göre hazırlanmıştır. Yukarıda da değinildiği üzere, aslında dağınık durumdaki kurallar derlenip toplanarak hukuk tekniğine uygun metin haline getirilmiştir. Bu Kanun'da Ülke toprakları 5 bölüme ayrılmıştır. Bunlar;

Arazi-i Memlüke (kişilerin mülkiyetindeki yerler); Bu yerler, köy, kasaba ve kent içindeki arsalar, bu yerleşim yerlerinin hemen kenarındaki onlara bitişik olan en fazla yarım dönümlük arazi, miri araziden hukuka uygun biçimde mülke dönüştürülmüş arazi ve Müslüman olmayan kişilerin fetih öncesinden beri sahip oldukları arazi olmak üzere dört grupta toplanmaktadır.

Arazi-i Miriyye; Mülkiyeti Devlete, kullanım hakkı özel kişilere ait arazi.

Arazi-i Mevkufe; Vakfedilmiş topraklar,

Arazi-i Metruke; toplumun yararlanmasına bırakılan topraklardır. Tüm toplumun yararına bırakılan “*yollar*” ve belli bir toplum kesiminin kullanımına bırakılan “*otlaklar*” gibi yerler bu kapsamda kalmaktadır.

Arazi-i Mevat; Kimsenin mülkü yada kullanımında olmayan, belli bir amaca da tahsis edilmemiş, yerleşim yerlerinden uzak yerler, taşlık, çalılık, kıraç yerlerdir. Anlaşıldığı üzere; bu yasa ile getirilen kurallara göre, ülke topraklarının çok geniş bir kesiminin çıplak mülkiyeti devlete aittir. Arazi Kanunu ve Mecelle hükümleri Cumhuriyetin kuruluş yılları da dahil olmak üzere, uzun süre yürürlükte kalmıştır.

Özel orman mülkiyeti iddialarının dayanak belgeleri konusunda önemli tartışmalar yapıla geldiğinden, konuya altlık oluşturmak amacıyla, arazi tasarruf (kullanma) ve mülkiyet (iyelik) belgeleri konusuna da kısaca değinmek yararlı görülmüştür. Zira, Medeni Kanun'un yürürlüğü öncesinde taşınmazlara ilişkin düzenlenmiş belgeler, defter ve tapu kayıtları hakkında tartışmalar yaşanmaktadır. Bu belgeler, miri arazi, vakıf arazi ve mülk arazi için ayrı ayrı incelenecektir.

Osmanlı İmparatorluğunda, Tanzimat'a kadar Miri araziye ait hukuki işlemler Sipahiler tarafından yürütülmüştür. Tanzimat'tan Arazi Kanunu'nun kabul edildiği 1858 tarihine kadar ise kayıtlar “*mültezim*” ve “*muhasıllar*” tarafından tutulmuştur. Arazinin kuru mülkiyeti devlete ait olduğundan, işlemler devlet adına yapılmaktadır. Devlete ait vergileri toplayan bu kişiler araziye fiilen kullanmakta olan köylülere “*Atik Senet*” denilen

tasarruf belgeleri verirlerdi. Bu belgeler, Sipahi Senedi, Zaim Senedi, Tapu Temessüğü gibi farklı isimler taşımaktadır. Atik senetler günümüzde zilyetlik belgesi olarak değerlendirilmektedir.

Atik Senetlerin kayıtları tapu idarelerine devredilmemiş olup, hiçbir yerde de bulunmamaktadır. Aslında, böyle bir kayıt tutulmamış, sadece kullanıcılara verilmiş mühürlü belge ile yetinilmiştir. Bu belgelerin gerçekliği, sadece belgeyi düzenleyen kişi yönüyle araştırılabilmektedir. Arazilerin devlet adına kullanımına sahip sipahiler Kuyud-u Hakani veya Kuyud-u Kadime denilen defterlere işlenmekteydi. Bu defterlerin bir kısmı Başbakanlık Arşivinde, bir kısmı da Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'nde bulunmaktadır. Defterlerde sadece sipahilerin adı yazılı olduğundan araziyi işleyenler hakkında bir bilgi yoktur. Mera yaylak ve kışlaklarla ilgili padişah fermanları Divan-ı Hümayun defterlerine işlenmekte olup, bu defter kayıtlarının sahteliği ileri sürülemeyeceği gibi, aksi de iddia edilemez.

Osmanlı'da 1847 tarihinden itibaren taşınmazların özel bir sicile kaydına başlanmıştır. Bu şekilde, bugünkü tapu sicilinin temeli atılmıştır. Bundan sonra, "Defterhane-i Emire Kalemінде" belgeler (senetler) düzenlenip sipahilere gönderilerek sahiplerine ulaştırılması sağlanmıştır. Atik senetler de bu yeni belgelerle (tuğralı tapu) değiştirilerek kayıt altına alınmıştır. Bu belgelerdeki yüz ölçümler tahmine dayalıdır. Gerçekte, Osmanlı Devletinde taşınmaz mülkiyet yada tasarrufunu sağlayan belgelerin çoğunda, belgede belirtilen alan ile gerçek arazi büyüklüğü arasında önemli farklılıklar vardır. Düşük vergi ödemek için taşınmaz büyüklükleri olduğundan az gösterilmiştir. Bu durum, günümüzde kadastro yapımı sırasında sorunlara neden olmaktadır (Tokmanoğlu, 2000). Taşınmazlardaki el değiştirmeler merkezi kayıtlarla takip edilmeye başlanmıştır. Arazi kanunu sonrasında yayımlanan yönetmelikle (1860 tarihli), miri arazinin senetsiz tasarrufu yasaklanmış ve eski senetlerinde tuğralı tapularla değiştirilmesi koşulu getirilmiştir.

Halkın miri araziye belgesiz olarak kullanmaya devam etmesi, tasarruf belgesi almak için başvurmaması karşısında, yoklama usulü ile, görevli memurun arazi başında tespiti ve bu tespitin kayıt altına alınması yoluna gidilmiştir. Devletin, halkın kullanımındaki araziye kayıt altına alma isteği daha çok kullanılan araziden vergi alma amacına yöneliktir. Yoklamada, görevli memur ve ihtiyar heyeti taşınmazın başına gider ve arazinin vasfını, yaklaşık alanını sahibini belirlerdi. Buna göre de tapu veya tasarruf kayıtları düzenlenirdi. Bu yazımda, arazi sahiplerince sunulan "*atik senetler*" tapu senetleri ile değiştirilmektedir.

Ayrıca, “*hakki karar*¹” (zilyetlik) sabit bulunan taşınmazlar da işgalcileri adına tespit edilmektedir. Zira, miri arazinin kuru mülkiyeti devlete aittir. 1872 yılından sonra birkaç kez bu yoklamalar yapılarak, hakki kararı yoluyla belgeler düzenlenerek verilmiş olmakla birlikte, yinede, halkın kullanılan arazinin çoğu kayıt dışı kalmıştır.

Araştırma bölgesinde vakıf arazi konusunda ormancılık yönünden yaygın bir sorun görülmediğinden bu konuda açıklama yapılmasına gerek duyulmamıştır. Mülk (özel kişilerin sahip olduğu) arazi genelde yerleşim yerleri ve onun yakınındaki küçük alanlardır. Ayrıca, miri araziden ayrılarak özel kişilerin mülkiyetine verilen yerler ile, fetih yoluyla alınan yerlerde daha önceye dayalı özel mülk arazi bu kapsamda kalmaktadır. Mülk arazi fıkıh (şer’i hukuk) kurallarına tabiidir. Bu yerlerle ilgili hukuki sorunlar şer’iye mahkemelerinde karara bağlanmaktadır. Bu yerlerin belgesiz olması halinde de, mülkiyeti gösterir belgele “*hüccet*” mahkeme tarafından verilmekteydi. Bu yerler için de, 1874 yılından itibaren, defterhaneden tapu verilmeye başlanmıştır. 1909 tarihinden sonra ise, bütün tapu işlemleri mahalli tapu idarelerince yapılmaktaydı. Kabul edilen bir yasa ile (1912 tarihli), geçici olarak kullanım hakkı bulunan kişilerin 6 ay içinde baş vurarak araziyi kendi adlarına tahsis ettirmeleri, aksi halde, kamu önünde hak arama yetkilerinin bulunmayacağı bildirilmiştir. 1913 yılında kabul edilen bir kanunla da, miri ve vakıf arazilerin kayıtlarının tapu idarelerinde yapılması ön görülmüş ve tapu dışı işlemler yasaklanmıştır.

Konu, belgelerin geçerliği yönünden özetlenecek olursa; geçerli sipahi, mültezim senetleri, tasdiksiz yoklama kayıtları, kayıtları bulunmayan tapu senetleri ve hazine-i hassa senetleri, muvakkat (geçici) tasarruf ilmuhaberleri, şer’i ilamlar, hüccetler gibi belgeler, tasarruf hakkını gösterir belgelerdir. Buna karşılık, kaydı bulunan fermanlar, 1847 tarihinden 1910 yılına kadar verilen ve defterde kaydı bulunan tapular mülkiyet belgesidir. Bu tapuların mülkiyet belgesi olarak kabulü için, kayıt defterinin taşınmaz üzerindeki mülkiyet hakkını belirtmesi, el değiştirmelerin defter üzerinden yürütülmüş olması, defteri tutmuş olanların yetkili olması, deflerin zamanında tapu idaresine aktarılmış olması, koşullarının tümünün birlikte gerçekleşmiş olması şartı aranmaktadır. (Özmen, 1986; Öksüz 1988).

¹ Hakki karar: Başkasının tasarrufunda bulunan miri arazinin, bu yeri 10 yıl veya daha uzun süre çekişmesiz ve aralıksız kullanan kişinin kullanımına verilmesidir. Burada mülkiyet belgesi verilmemektedir.

1.2.1.2.2. Orman Mülkiyeti

Tunçsiper, 1857 tarihinden önce Osmanlı İmparatorluğunda bir ormancılık davası olmadığını, saray, ordu ve donanmanın odun ihtiyacını karşılayacak nispette orman olduğundan, ormanların sosyal ve kültürel değerleri de henüz anlaşılmadığından, devletin konuya tamamen ilgisiz kaldığını yazmaktadır (Tunçsiper, 1964). Toplumun gezginci hayvancılıkla meşgul olması, orman alanlarının yerleşime konu edilmesi sebepleri ile, orman varlığında azalma söz konusu olmaktaydı. Genel olarak ormanların korunması hakkında önlemler alınmamış ve ormanların büyük bir kısmı, su, hava gibi değerlendirilerek serbest yararlanmaya açık tutulmuş, tükenmez bir varlık gibi görülmüş, düzensiz ve yıkıcı faydalanmalara konu olmuştur (Fırat, 1971). Diker’de, Tunçsiper’in görüşlerine paralel ve zaman zaman da ondan alıntılar yaparak, aynı görüşü savunmaktadır. Ormanların, özellikle Meşrutiyete kadar, tabiatın insanlara bahşettiği bir gelir kaynağı olarak görüldüğünü ve ancak gelir sağlanması için ilgilenilen bir mal olduğunu yazmaktadır. Bingöl’de, Tanzimat’a kadar ormanların korunması ve ondan yararlanmanın düzenlenmesi bakımlarından esaslı ve sistemli bir girişim olmadığı tespitini yapmaktadır (Diker, 1947; Bingöl, 1990).

Çağlar, Tanzimat’a kadarki Osmanlı İmparatorluğu döneminin, ormanlar yönünden mutlak başıboş bir devre olmadığını savunmaktadır. Bu görüşüne dayanak olarak da, 1720’lerdeki kayıtlara göre, bir subaşı veya sipahiye verilmiş yerlerdeki ormanların tapuyla özel mülkiyete geçirilmesinin yasaklandığını, bir veya birkaç köy halkının kullanımına verilen korulardan da diğer kişilerin yararlanmasının engellenebileceğini belirtmektedir. Yine cibal-i mubaha (serbest dağlar) ormanlarda da bir takım sınırlamalardan söz etmektedir. Devletin gerek duyduğunda (tophane, tersane, sarayın odun ihtiyacı, avlak vb.) bu ormanlardan yararlanmayı sınırlandırabildiği, bu yerlerden sağlanan ürünlerin pazarda satılması halinde vergi alındığını belirterek, bu durumun, tamamen başıboş devre olarak kabul edilemeyeceği görüşünü savunmaktadır (Çağlar, 1979).

Tunçsiper, ormanların Arazi Kanunu (1858) öncesinde, mülkiyet yönünden, 5 öbekte toplandığını bildirmektedir.

- Vakıf ormanları
- Özel Ormanlar
- Cibal-i mubaha

- Köy baltalığı
- Tersane ve tophane ormanları.

Görüldüğü üzere, ormanlar özel ya da devlet mülkiyetinin yanı sıra, günümüzde kullanılmayan, ortak mülkiyete de (köy baltalıkları) konu edilebilmekteydi. Çağlar, köy ve kasaba baltalıklarının temelini buna dayandırmaktadır (Çağlar, 1979).

Ormanların en büyük kısmının cibal-i mubaha olduğunu bildiren Tunçsiper, bu ormanların hukuki durumu hakkında bilgi olmadığını, tartışmalı olduğunu açıklamaktadır. Aynı eserde; Köprülü'ye dayanılarak, Arazi Kanunu'na göre, cibal-i mubaha'nın hiçbir arazi grubuna girmediği, Barksız'ın ise, bu yerleri mevat arazi içinde gördüğünü yazmaktadır. Orman Nizamnamesinde (1869) cibal-i mubahanın miri orman olarak kabul edildiği, sonuç olarak da, sahihsiz olan bu ormanların "*miri orman*" olarak görülmesinin yerinde olduğu kanaatine varılmıştır (Tunçsiper, 1964). Nuray, bu ormanların "nevi şahsına münhasır" bir devlet mülkiyetine konu olduğu görüşündedir (Nuray, 1961). Kutlu, tarihsel belgelerden 1330 (Miladi 1914) tarihli yargı kararını dayanak göstererek, aksi tespit edilinceye kadar tüm ormanların miri orman olarak kabul edilmekte olduğunu açıklamaktadır. (Kutlu, 1948).

Tanzimat sonrası 1858 tarihinde Arazi Kanunu kabul edilmiştir. Bu Kanun İslamiyet'in etkilerini de taşımakta olduğundan, özel mülkiyetteki arazi ve vakıf arazi hakkında kural içermemektedir. Zira, özel mülkiyete ilişkin kurallar Mecelle'de, bulunmaktadır. Dolayısıyla, Kanun'da özel ormanlarla ilgili kural yoktur. Diğer ormanlarla ilgili kurallar ise yasa içinde dağınık haldedir. Ormanların büyük bir kısmını oluşturan cibal-i mubaha da Kanun'da açıklanmamıştır. Bu ormanların arazi sınıflaması içinde miri arazi kapsamında özel bir şekil oluşturduğu düşünülmektedir. Bu ormanların kuru mülkiyeti devlete ait olup, tersane, tophane vb. ihtiyaca tahsis edilmemişlerdir ve faydalanması herkese açıktır. Ormanların mülkiyet yönünden ayrımında, kimi yazarlar, yukarı bölümde anlatılan arazi sınıflamasını (Arazi-i Memlûke, Arazi-i Miriye, Arazi-i Mevkufe, Arazi-i Metruke, Arazi-i Mevat), "*üzerindeki ormanlar*" terimi ekleyerek aynen sıralamaktadırlar. Burada ormanların mülkiyeti toprağınki ile özdeş kabul edilmektedir.

Ormanlardan yararlanma biçimine göre de farklı ayrımlar bulunmaktadır. Miri arazi üzerindeki ormanlar; kuru mülkiyeti devlete, üzerindeki ağaçlar kişilere ait ormanlar, hüdayi nabit korular (yararlanma hakkı tapu sahibine ait ormanlar) gibi özel yararlanmalara konu olabilmektedir. Bingöl, özel orman mülkiyetinin ağırlıklı olarak

“*hüdayi nabit korular*” kaynaklı olduğunu yazmaktadır. (Tunçsiper, 1964; Kutluk, 1964; Bingöl, 1990; Anonim,1993).

Burada, Arazi Kanunu'nun orman mülkiyeti ile ilgisi bulunan birkaç maddesinin açıklanması ile konu toparlanacaktır. Kanun'un 19. Maddesine göre, özel kişiler tapu ile orman ve pırnallığa sahip olabilirler ve hak sahipleri orman örtüsünü yok ederek tarım alanına dönüştürebilirlerdi. Bu düzenlemenin, kanunun yayımından itibaren büyük orman kıyımına neden olduğu iddia edilmektedir (Batmaz, 2000). Yine, bir kimse, kullanım hakkı olan arazide memurun izni ile meyve vermeyen ağaç yetiştirir ise, ağaçlar ona aittir (Madde 29).

Buna karşılık, 93. maddeye göre, köy veya köyler halkının ortak kullanımına bırakılan ormanların bir kısmının özel mülkiyete geçirilmesi ve bu yerlerin açılarak ziraata konu edilmesi yasaktır. Orman ve koruların zamanaşımına konu olmayacağı yolundaki 102. Madde ve doğal olarak yetişen ağaçların tapusuz tasarrufunu yasaklayan 106. Madde bulunmaktadır. Çok eski tarihlerden beri zilyet olduğu iddialarına karşı Arazi Kanunu'nun zilyetliğe yönelik yasaklayıcı hükümlerine atıf yapılarak mülkiyet iddialarının reddedildiği yargı kararları bulunmaktadır (Kayganacıoğlu vd., 1976)).

1859 tarihli Tapu Tüzüğü'nün 13. Maddesi ile, cibali mubaha ve menfaati umuma tek edilmiş yerler için kimseye senet verilmemesi ve tasarruf ettirilmemesi emredilmiştir. Gerek Arazi Kanunu ile köy baltalıkları ve serbest ormanlardan tasarrufun, bu yerlerden “*hakkıkarar*” yolu ile tapu verilmesinin yasaklanmış olması, gerekse de, umumun yararına terkedilmiş yerlerin tasarrufunun yasaklanmış olması, ormanlar için zilyetliğe dayalı tasarrufun önünü kesmiş olup (Bingöl, 1990; Özmen, 1986; Usluoğlu, 1987), bu temel kabul halen sürmektedir.

Toygar, 1869 yılından 1937 tarihine kadar, orman anlayışı, orman mülkiyeti ve esaslarını düzenleyen esas kuralların Orman Nizamnamesinde (Tüzük) yer aldığını belirtmektedir. Nizamnamede ormanın tarifi yoktur. Ormanlar mülkiyet bakımından 4 öbeğe ayrılmıştır. Bunlar;

- Devlete ait bulunan ormanlar,
- Vakıf ormanlar
- Kasaba ve köylerin kullanımına bırakılmış ormanlar,
- Özel ormanlar.

Görüldüğü üzere, bu Kanun'da yapılan ayırım eskinin devamı niteliğindedir. Kanun öncesinde, koruyu hümayun, tersane ve tophane ormanları, miri ormanlar ve cibali-

mubaha ormanlarının tamamı devlet ormanı adı altında toplanmıştır. Tüzükte özel ormanlarla ilgili hüküm yoktur. Buna gerekçe olarak ta; derhal çıkarılması gereken tüzüğün gecikmesine neden olacağı, yakın zamanda çıkarılacak bir yasa ile görülecek eksikliklerin tamamlanacağı açıklanmıştır (Toyggar, 1964; Çağlar 1979).

Tüzükte esas olarak devlet ormanlarından yararlanmaya yönelik kurallar geniş bir şekilde işlenmiş, kasaba ve köy baltalıkları ile vakıf ormanlarından yararlanma konularında da sınırlı düzenlemeler getirilmiştir. Getirilen en önemli düzenlemelerin başında, devlet ormanlarından bedelsiz yararlanmanın kaldırılmasıdır. Diker, tepkilerden çekinildiğinden, orman köylülerinin kendi ihtiyaçları için faydalanmasından bedel alınmadığını, ayrıca dini kurallara göre, serbest faydalanmaya açık ormanlardan faydalanma bedeli alınması konusunda sorunlar yaşandığını yazmaktadır. Mülkiyet devlette olmakla birlikte, yararlanmada, örgütlenme ve eleman yetersizliği, halk üzerinde otorite kurulamaması, toplumsal alışkanlıklar nedenleriyle, kabul edilmiş Tüzüğün yaygın ve etkin bir biçimde uygulanmadığı tespiti yapılmaktadır. Ormanların kamu malı oluşu, sadece yararlanmadan bedel alınmasına olanak sağlıyor, devlet eliyle koruma yetersiz kalıyordu (Diker, 1947; Toygar, 1964).

Devlet ormanlarından yararlanmanın bedel karşılığı olması ve özel mülk ormanlardan yapılan üretimden daha az bedel alınması, bu işten faydalanan kesimin ormanlara sahip olma arzusunu kamçulamıştır. Ormanlara yakın tarım alanlarının sınırları orman aleyhine genişletilerek ağaçlık alanlar da sahiplenilmiş ve böylece özel ormanlar oluşturulmuştur. Özellikle 1870 tarihi ve sonrasında, yoklamalar yapılarak tapu verilirken, miri ormanların bir kısmı da özel kişilere tapulanmıştır. Tüdeş ve Bıyık, ormanların mülkleşmesinin 1926 tarihli Medeni Kanun ile de sürdüğünü, bu tarihten sonra diğer miri araziler gibi ormanların bir kısmının da özel mülkiyete konu edildiğini yazmaktadır (Tüdeş ve Bıyık, 1995).

Çeşitli şekillerde oluşan mülk edinme ile, gerek Arazi Kanunu'nda, gerekse de, Orman Tüzüğünde kurala bağlanmamış olan özel ormanlar ortaya çıkmıştır. Miri ormanların kişiler adına tapuya bağlanmasını önlemek için birtakım talimat çıkarılmış olmakla birlikte, uygulamada, önemli miktarda ormanın özel mülk oluşu gerçeği engellenememiştir. Ayrıca, tapu kayıtları el değiştirmelere göre yenilenirken, alan ve nitelik değişikliğine de uğratılabilmekte, haksız yere alanı artırılabilir (Okyay, 1993). Kutlu, 1912 tarihli Kütahya Sancağı İstinhaf (Temyiz) Mahkemesi ilamını örnek göstererek, İmparatorluk içindeki tüm ormanların aksi ispat edilinceye kadar miri orman

(devlet ormanı) sayıldığını bildirmektedir. Ancak, bu kabule rağmen, bu işgal ve sahiplenme sürecinin 1945 tarihli Devletleştirme Yasası'na kadar sürdüğünü belirtmektedir (Kutlu, 1948; Bingöl,1990).

Osmanlı İmparatorluğunun son zamanlarında kapsamlı ve düzenli bir orman yasası çıkarılarak orman kıyımının önlenmesi ve orman varlığının güvenceye alınması yolunda çabalar görülmektedir. Bunlardan en önemlileri, Hoca Ali Rıza Efendi tarafından hazırlanmış orman yasası taslağı ile Veit ve Stöger tarafından hazırlanmış yasa taslağıdır. Bu taslaklardan hiç birisi yasalaştırılamamıştır. Özdönmez ve arkadaşları Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerini; ülke ormancılığını yeni bir düzene sokmak amacıyla iyi niyetli bir takım girişimlerde bulunulduğu, ancak köklü ve kalıcı önlemlerin hayata geçirilemediği bir evre olarak değerlendirmektedirler (Özdönmez vd. 1998).

1.2.1.3. Cumhuriyet Dönemi Toprak ve Orman Mülkiyeti

Ankara'da kurulmaya çalışılan yeni devlet, başlangıçta, yeni bir yasal yapı oluşturma fırsatına sahip değildi. En azından belli bir süre içinde, eski kurallara göre yürütmenin işleyişi sağlanmalıydı. Cumhuriyetin temellerinin atıldığı kuruluş aşamasında, egemenlik hakkının elinde olduğunu da gösterecek şekilde, İstanbul'un işgali sonrasında meclisin yetkisi dışında verilmiş tüm ayrıcalıkların reddedildiği ve yeni yasalar hazırlanıp yürürlüğe konuluncaya kadar Saltanat İdaresi mevzuatının aynen uygulanacağı kararı alınmıştır. Bunun hemen sonrasında da, ciddi ve kapsamlı yasalaştırma hareketinin başlatılmış olduğu görülmektedir. Burada ormancılık davası da öncelikli görülmüş ve Cumhuriyetin kuruluşunun 7. ayında bu konuda yasal düzenlemeler başlatılmıştır (Diker, 1947).

Bu ana başlık altında, araştırma konusu gereği, kısaca toprak mülkiyetindeki gelişmeler işlendikten sonra, Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadarki orman mülkiyeti süreci irdelenecektir.

1.2.1.3.1. Toprak Mülkiyeti

Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde, dış saldırıların yanı sıra iç isyanların da baş göstermesi sonucu, yönetim toprak mülkiyeti konusunda da bir takım önlemler almıştır. Düşmanla işbirliği yapan, bağımsızlık amaçlı olarak ayaklanan bir kısım halk zorunlu göçe tabi tutulmuştur. Bir kısım halk ta güvensizlik nedeniyle bulunduğu yerden

kaçmış yada kaybolmuştur. Bu kişilerin taşınır ve taşınmaz mallarının güvenceye alınması için “*emvali metruke*” ismi ile birçok kanun yada kararname çıkarılmıştır. Yine, Yunanistan ile Lozan’da varılan anlaşma ile, Batı Trakya ve İstanbul’da oturanların dışındaki Türk ve Rum halkı zorunlu değişime tabi tutulmuştur. Değişim nedeni ile boşalan arazi Maliye Hazinesine aittir. Ayrıca, terkedilmiş, kaçak yada kayıp kişilere ait taşınmazların sahibi de devlettir. Devlet bu araziyi yurda gelenlere tapu vermek suretiyle dağıtmaktadır. Yunanistan’dan Türkiye’ye gelen Türklere “*mubadil*” adı verilmiş olup, bu kişiler Rumlardan arta kalan araziye yerleştirilmiştir. Bu yolla verilmiş tapularda “*mubadil tapular*” denilmektedir. Bu arada, bazı bölgesel kanunlar (örneğin: Rus işgalinden kurtulan Artvin, Kars İlleri vb.) çıkarılarak, halkın kullandığı toprakların tapuya tescili sağlanmıştır.

Ülke sınırları içinde yabancıların dışı göçü sonrası sahipsiz kalan ve yasalar gereği Maliye Hazinesi’nin olan arazi, tapuya kayıtlı olup olmamasına bakılmaksızın, zamanaşımı ile mülk edinilemez. Bu arazi, gelen göçmenlerin iskanında kullanılmış, arta kalan kısım ise, yerleşik Türklere bedeli karşılığında satılmıştı ki, bu yolla verilmiş tapular “*tevzi tapusu*” olarak anılmaktadır. İskana tabi tutulan halkın ihtiyacı için, bedelsiz olarak, yeterince baltalık orman ve otlak tahsisi de yapılmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu tarafından çeşitli adlar altında verilmiş mülkiyet ve tasarruf belgeleri çok uzun yıllar yenilenmemiş, sağlıklı kayıt tutulamamış, kayıt dışı alım satımlara konu edilmiştir. Yaklaşık 50 yıl süre içinde genel bir tapulama yapılmamış olduğundan, bir tespite göre tapu kayıtlarının % 30’u geçersiz duruma düşmüştür. Kayıt sahibi bulunmayan bir kısım arazi, uzun yıllar süresince başka kişilerce kullanılmaktadır. Gerçek durumun saptanması ve hukuki değerini yitiren kayıtların temizlenmesi amacıyla 1929 tarihinde “Tapu Kayıtlarından Hukuki Kıymetlerini Kaybetmiş Olanların Tasfiyesine Dair Kanun” kabul edilmiştir. Bu kanunla, başkalarının adına kayıtlı olmakla birlikte, 10-15 yıl sürelerle kayıt sahibi dışındakiler tarafından çekişmesiz ve aralıksız kullanıla gelen taşınmazların bu kişiler adına tescili olanaklı hale gelmiştir.

Cumhuriyet dönemi düzenli kadastro çalışmalarının başlangıcı 1934 tarih ve 2613 Sayılı Kadastro ve Tapu Tahriri Kanunu ile başlamıştır. İl, ilçe ve belediye sınırları içinde uygulanan bu Kanun sonrasında, 1950 yılında kabul edilmiş Kanun ile de belediye ve şehir dışındaki arazinin kadastrusunda uygulanacak kurallar tespit edilmiştir. Kanunlarla, taşınmaz malların tespit ve tescili sistemli hale getirilmiştir. Ormancılık yönünden bakıldığında, özel kanunların izin vermesi hali dışında, devlete, belediyelere ve köylere ait orman, koru ve baltalıklardan tarla açılmayacağı, ve bu yerlere özel binalar

yapılamayacağı yasaklarının getirildiği, özel ormanlarda dahi, ilgili bakanlıktan izin alınmadıkça, tarla açılmasının yasaklanmış olduğu görülmektedir. Aynı yıllarda kabul edilmiş olan İskan Kanunu'nda (2510 Sayılı), 21. Maddesinde ormanların iskan suretiyle dağıtımına konu edilemeyeceği açıkça yazılıdır (Özmen, 1986; Dörtgöz, 1996). Buna rağmen, orman içine yerleşmeler sürmüş, orman idaresi de bu işgali önleyememiştir (Nuray, 1961a).

Tapu Kanunu (2644 Sayılı) 31. Madde ile, ülkemizde ciddi bir sorun olan arazi sınırlarının genişletilmesi konusunda düzenleme getirmektedir. Buna göre, taşınmazın yüzölçümünün kayıt miktarından fazla olması durumunda, fazlalığın bitişik araziye el atmadan ileri gelmediğinin yargı kararı ile belirlenmesi halinde arazinin tümü kişi adına tespit ve tescil edilir. Bu konu 1966 tarih ve 766 Sayılı Tapulama Kanunu'nda, değişmez ve genişlemeye elverişli olmayan sınırlı tapu ve diğer kullanım hakkı gösterir belgelerde sınırlar esas alınarak tespit yapılacağı, buna karşılık, sınırları sabit olmayan ve değişebilir olan belgelerde kayıtlı alan esas alınacağı kuralı kabul edilmiştir. Sahipli alanların, orman, mera ve diğer Hazine arazisi aleyhine genişletilmesi yaygın bir durumdur. Yasa ile bunun önüne geçilmeye çalışılmıştır. Yargıtay kararlarında da kamu arazilerine bitişik yerlerde mülkiyetin tapu miktarı kadar alan için geçerli olduğu yolunda birçok karar bulunmaktadır (Kayganacıoğlu vd., 1976; Mestav, 2001).

Köylülerin kullandıkları toprakların sahibi olmasını sağlamaya yönelik olarak 1945 yılında Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu çıkarılmıştır. Sadece toprak reformu özelliği taşıyan bu Kanun ile 1947-1960 yılları arasında 19 Milyon dönüm civarında tarım alanı dağıtımı yapılmıştır (Tüdeş ve Bıyık, 1994). Dağıtılan arazinin çoğu devlete aittir. Toprak dağıtımına ilişkin birkaç yasal girişim daha bulunmaktadır. Yasal olarak ormanların çiftçilere dağıtımı mümkün olmamaktadır. Bu konu, kabul edilen yasalarda ve anayasalarda açıkça vurgulanmaktadır. Nitekim, 1987 ve 2000 tarihli Yargıtay kararlarında, ormanların 2510 Sayılı Kanunla dağıtımının geçersiz olduğu ve ormanların tevzi yoluyla dağıtılamayacağı hakkında kesin hükme bağlanmıştır (Mestav, 2001).

Amacını, Medeni Kanunun öngördüğü tapu sicilini kurmak üzere arazi varlığının kadastrounu yapmak olarak belirleyen 3402 Sayılı Kadastro Kanunu 1987 yılında kabul edilmiştir. Böylece, şehir ve beldeler ile kırsal alanın ayrı ayrı kanunlara göre kadastrounun yapılması uygulamasına son verilmiştir. Yeni Kanun'un getirdiği bir başka değişiklik de, kadastro çalışma alanları içinde bulunan ormanların tapulama harici bırakılmayıp, kadastrounun yapılmasıdır. Kanun'un 4. Maddesine göre, kadastro ekipleri,

yapılmış ise orman sınırlarına aynen uyarak, bu sınır tespit edilmemiş ise, kendileri tespit ederek ormanların da kadastroğunu yapmak durumundadır.

Kadastro sırasında, tapuya kayıtlı taşınmazlar sahipleri adına tespit edilir. Tapu kaydı bulunmayan ancak, vergi kaydı, Tasdikli irade suretleri ile fermanlar, tasdiksiz tapu yoklama kayıtları vb. yasadaki sayılmış tasarruf belgeleri ile sahipli alanlar da, kadastro sırasında, tasarruf edenler adına tespit edilirler. Hiçbir belgeye sahip olunmamakla birlikte, 20 yılı aşkın çekişmesiz ve aralıksız zilyetliğin ispatı halinde, kuru toprakta 100 dönüm, sulu toprakta 40 dönüm aşmamak şartı ile, tarım alanlarının işgalciler adına tespiti yapılmaktadır. Harita ve krokiye dayanmayan belirsiz, değişmeye ve genişlemeye elverişli sınırlar olması durumunda, yukarıda da açıklandığı şekilde, bir önceki (766 Sayılı Kanun) Kanun'a benzer çözüm getirilmiştir. Zilyetlikle kazanımı yasaklanmış arazi (orman ve kamu hizmetine sunulmuş arazi) dışında kalmak koşulu ile imar ihya edilerek tarıma uygun hale getirilmiş arazinin de, zilyetlik koşullarının sağlanması durumunda, işgalciler adına tespiti yapılmaktadır.

Kanun'un 45. Maddesi, orman sınırları dışına çıkarılmış yada çıkarılacak yerlerin, 1981 öncesi vergi kayıtları yada geçerli belgelere dayanmak koşulu ile, zilyet adına tespit ve tecil edilmesini öngörmekte idi. Orman Kanunu'na göre önceden kadastro yapılarak Hazine adına kaydedilmiş bu tür yerlerinde zilyetler adına tescili gerekmekteydi. Maddenin son fıkrası ile de, iskan yada tevzi yoluyla verilmiş tapu bulunması halinde, orman içinde kalan yada orman sınırları dışına çıkarılmış taşınmazlar da şahıslar adına tespit edilecekti. Bu maddenin farklı fıkra yada kelimelerinin iptali için, yasayı uygulamak durumunda kalan kadastro mahkemeleri Anayasa Mahkemesinde Anayasa'ya aykırılık iddiasında bulunmuşlardır. Sonuçta, maddenin fıkra yada kelimeleri, tüm metni gereksiz hale getirecek şekilde, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir (Özmen, 1986; Öksüz; 1988; Resmi Gazete, 1988 ve 1989).

1.2.1.3.2. Orman Mülkiyeti

Osmanlı Devletinin son yılları ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunu takip eden dönemde, ormancılıkla ilgili iki temel konu gündemde bulunmakta idi. Bunlardan bir tanesi; devletin orman varlığına el atarak bu kaynaktan sağlanacak gelirlere bel bağlamış olması, diğeri ise; ülke genelinde yoğun, yaygın orman tahribatının durdurulması çarelerinin bulunması gereği idi. Yönetimler, ormanların işletilmesi ile ilgili birçok kurallar

belirlemiş, ancak, bu faydalanma yöntemleri ormanların tahribine de neden teşkil etmiştir. Osmanlı'da genel ve yaygın olan, arazinin kuru mülkiyetinin devlete ait olmasıdır. Fıkıh ve miri arazi sistemini kaldıran Cumhuriyette ise, mülkiyet kavramı öne çıkmaktadır. Faydalanmaya yönelik uygulamalar konu dışı olduğundan, burada orman mülkiyeti ile ilgili süreç açıklanmaya çalışılacaktır.

1.2.1.3.2.1. Kurtuluş Savaşı Yıllarında Orman Mülkiyeti

Türkiye coğrafyasında yeni bir devletin oluşturulma çabalarının yaşandığı yıllarda çıkarılan ilk yasalardan birisi de ormancılıkla ilgili olan 39 Sayılı Baltalık Kanunu'dur. Savaşlar nedeniyle yorgun ve fakir düşmüş halk kitlelerini hayata bağlayacak bir itici güce ihtiyaç bulunmakta idi. Ayrıca, 1917 yılında yürürlüğe konulan, "Türkiye'de Mevcut Bilimum Ormanların Fenni Usulü İdare ve İşletmeleri Hakkında Kanun" yoğun şikayetlere neden olmakta idi. Halkın hoşnutsuzluğunu kaldırmak ve savaşa katılımı sağlamak için, ulusal servet olan ormanların bir ölçüde sömürülmesine olanak tanımak gerekli görülmüştü. Baltalık Kanunu'nun 1. maddesi ile; büyük ormanlardan en çok 20 kilometreye kadar mesafede olan köylülere hane başına 18 dönümü aşmamak üzere baltalık orman ayrılması ve eskiden beri var olan baltalıkların da bu miktara tamamlanması sağlanmıştır. Kısa süre uygulandıktan sonra 1924 tarih ve 484 Sayılı Yasa ile iptal edilen bu Kanun hakkında yapılan değerlendirmeler aşağıda özetlenmiştir:

Diker, toprakların kaybedildiği, bağımsızlığın tehlikede olduğu bir dönemde, orman içi ve yakınındaki halkın mücadeleye katılımını sağlamaya yönelik olan bu Yasa'yı, siyasi tarihte de bir devrim eseri olarak nitelendirmektedir. Yasa'nın, "*orman davası*"nın milletçe benimsenmesini sağladığı ve milli birlik için hayati önem taşıdığını yazmaktadır. Diker'e göre, bu Yasa'nın bir özelliği de, "*köylünün orman sahibi*" edilmesidir. Ancak, ormana tapu ile sahip olan köylü, çoğunlukla, bu ormanı baltadan geçirmiş ve tarlaya dönüştürmüştür. Adaletsiz olduğu kadar, teknik bir temele de dayanmayan ve orman varlığını yok olma tehlikesine düşüren bu düzenleme Lozan Anlaşması sonrasında derhal iptal edilmiştir (Diker, 1947).

Toygar, Baltalık Kanunu'nun sosyal ve politik gerekçe ve etkilerine değinmemektedir. Yazar, konuyu yasal süreç bakımından ele almış ve 4 yıl kadar yürürlükte kalmış bu Yasa'nın 484 Sayılı Yasa ile iptali sonrasında, Arazi Kanunu ve Orman Tüzüğü ile düzenlenmiş köy baltalıklarından yararlanmanın sürdüğünü ve köylüye

tahsis edilmiş baltalıkların yetersizliği halinde ise, devlet ormanlarından yararlanmanın mümkün olduğu sonucunu açıklamıştır. Kabul edilen 484 Sayılı Kanun'un Arazi Kanunu ve Orman Tüzüğündeki baltalıklarla ilgili düzenlemeyi kaldırmadığı sonucuna varmıştır (Toygar, 1964).

Özdönmez ise, Baltalık Kanunu ile tüm köylülerin devlet ormanlarından yararlanma hakkının kaldırıldığını, bu Yasa'nın aynı zamanda devlet ormanlarından yararlanmayı sınırlayıcı bir içerik taşıdığını yazmaktadır. Köylüler tüm yapacak ve yakacak ihtiyaçlarını kendilerine tahsis edilen bu ormanlardan karşılayacak, devlet ormanlarına el atmayacaklardır. Ancak, eleman eksikliği nedeniyle tahsis edilen alanların sınırları saptanamamış, yeterli denetim yapılamamış ve bu ormanlardan köylülerin tüm ihtiyaçları karşılanamamıştır. Sayılan bu nedenlerle devlet ormanlarında tahribat sürmüştür (Özdönmez, 1973).

Bingöl, Diker'den de alıntılar yaparak, "*vatanı vatan için istismar etmek*" gerekçesi ile kabul edildiğini yazdığı Baltalık Kanunu'nun, halkın şikayetlerine son verdiğini ve halkın savaşa sevkini kolaylaştığını bildirmektedir. Baltalık Kanunu ile halka verilen ormanların idaresi köy ihtiyar heyetine bırakılmıştır. Halka, kendi davası için savaştığı fikri verilmeye çalışılmıştır. Osmanlı İmparatorluğundan beri gelen ormanların müşterek mal olma özelliğinin kaldırılarak köylülere bir kısım baltalık verilmesi fikrinin, bu dönemde hazırlanmış yasa taslaklarında da bulunduğu gözetilerek, kapsamlı bir kanun yapılmasına vakit bulunmayan, geçiş döneminde böyle bir yasanın uygun görüldüğü bildirilmektedir. Ancak, geçmişte yaşanan deneyimlerin de etkisi ile, köylülere tahsis edilen baltalıkların sınırlarının genişletilmesini önleyici kurallara ağırlık verilmiştir (Bingöl, 1990).

Çağlar, Yasa'nın çıkarılış amacının, halkın Kurtuluş Savaşına gönüllü katılımını sağlamak olduğunu ve bunun da belli oranda gerçekleştiğini yazmaktadır. Yazar, Yalçın Küçük'ün görüşlerine de değinerek, savaş örgütlenmesinde eşraf ve mülk sahiplerinin gönüllü olduğu, bununla birlikte, savaşın ancak halkın varlığı ile kazanılabileceğini, Yasa'nın da buna katkı sağladığını bildirmektedir. Uygulamaya konulan Yasa'nın amaçlandığı gibi köylülere bir yarar sağlamadığını belirten Çağlar, yürürlükte kaldığı süre içinde de Ülke genelinde uygulanmadığını açıklamaktadır. Yürütücülerin bilinçli olarak savsaklaması, geciktirmesi nedeniyle, uygulama sınırlı alanda kalmıştır. Yasa'nın gerekçesi, orman köylülerine bir miktar baltalık tahsis edilerek, diğer ormanlara verilen zararın önlenmesi olarak sunulmaktadır. Çağlar, esas amaçların;

- Köylülere sus payı verilerek, daha sonraki yıllarda büyük sermayeli kapitalist orman işletmelerine açılacak çok verimli ormanların köylülerden korunması,

- Köylülerin baltalıklardan yararlanarak büyük ormanlara zarar vermesini, gerekli önlemler alınıncaya kadar, ertelemek,
olduğunu savunmaktadır (Çağlar, 1979)

Gümüş, Baltalık Yasası ile, Orman Tüzüğü ile bütün köylülere tanınan baltalık orman tahsis ve yararlanma hakkının daraltıldığını ve “odunculuk, kömürcülük kerestecilik yapan veya büyük ormanlar bitişiğinde yer alan köylüler” ile sınırlandırıldığını belirtmektedir. Tahsis edilen baltalıkların köy ihtiyar heyeti denetiminde işletilmesi ve korunmasının da, son yıllarda üzerinde sıklıkla durulan bir konu olduğu açıklanmaktadır. Yasa’nın yeterli eleman olmayışı nedeniyle yaygın bir şekilde uygulanmadığı, bunun da sızlanmalara neden olduğu tespiti yapılmaktadır. Kaleme alınan eserlerde, bu Yasa’nın, uygulama sonuçları önceden ayrıntısıyla dikkate alınarak hazırlanmadığı, amaç ne olursa olsun, ormanların tahribine veya önemli endişelere neden olmuş bir Yasa olduğu vurgulanmaktadır (Gümüş, 2000).

Baltalık Yasa’sının orman tahribini artırıcı etkileri ile teknik temelden yoksunluğu Özdönmez ve arkadaşları tarafından da kesin ve net bir şekilde dile getirilmiştir. Eserde, Baltalık Kanunu’nun baltalık ormanların tahribini hızlandırdığı, adaletsiz olduğu ve teknik temelden de yoksun bulunduğu bildirilerek, Cumhuriyet sonrası ormancılık alanındaki ilk girişimlerden biri olarak bu Kanun’un yürürlükten kaldırılmış olduğu açıklanmaktadır (Özdönmez vd., 1998).

Ayanoğlu, Cumhuriyetin kurucularının orman davası ile hemen ilgilendiklerini bildirerek, 39 Sayılı Baltalık Kanunu’nun kabul edildiğini yazmaktadır. Köylüyü baltalık sahibi yapan bu Yasa’nın kabul edildiği dönemin koşullarına dikkat çekilmektedir. Esas amaç, işgalcilere karşı milli bütünlüğü sağlamak, iç huzursuzlukların bir an önce çözümlenerek, halk ve devlet ilişkilerinin iyileştirilmesidir. Kanun’un ormanlar aleyhine sonuçlar verdiği de ayrıca vurgulanmaktadır (Ayanoğlu, 1987).

Baltalık Kanunu’nun kabul edilmiş gerekçesi, dönemin koşulları ve iptaline kadarki sonuçları üzerinde çok büyük görüş farklılığı bulunmamaktadır. Yasa bir zorunluluk ürünüdür. Etki ve sonuçları önceden iyi hesaplanmadan, koşullar gereği, acele ile kabul edilmiştir. Umulan faydaları sağlamamış, gerek yürütücülerin geciktirmesi, gerekse de eleman yetersizliği nedeniyle ülke genelinde yaygın bir şekilde uygulanmamış, kısmi alanlardaki uygulamalarında da, yoğun bir orman kıyımı yaşanmıştır. Kanun’un uygulama

sonuçlarının, orman varlığının devlet mülkü olması gerektiği, aksi halde, kesilerek tahrip edileceği endişesinin yaygınlaşmasında önemli bir etken olduğu düşünülmektedir (Ayaz, 2002).

Köylünün kullanımına verilen baltalıklar kimin mülkiyetindedir? Her hane halkının baltalık alanı ayrı ayrı belirtilerek sınırlandırılmış mıdır? Bu sorulara yanıt arandığında başvurulacak kaynaklar, Kanun metni, uygulama yönetmeliği ve konu hakkındaki eserler olmaktadır.

Kanun'da baltalık ormanın hane başına azami 18 dönüm olarak "tefrik edileceği" (ayrılacağı) yazılıdır. Daha önce tahsis edilmiş baltalık bulunması ve alanının 18 dönümden az olması halinde, miktar 18 dönüme tamamlanacaktır. Tahsis edilecek baltalık yeniden sınırlandırılarak, köy namına, bedelsiz olarak resmi kaydı yapılacaktır. Bu haliyle, ormanların köylünün kullanımına sunulduğu, kuru mülkiyetin Devlete ait olduğu, kullanım hakkını gösterir kayıt yapıldığı söylenebilir. Tespit, her hane için ayrı ayrı yapılmayıp, köy namına tüm haneler ortak hak sahibi olacak şekilde, bütün olarak yapılmaktadır.

İncelenen kaynak eserlerin çoğunda yapılan değerlendirmelerden de aynı sonuçlara ulaşılmaktadır. Buna karşılık Diker, Yasa'nın amaçlarından birisinin de "*köylünün orman sahibi edilmesi*" olduğunu açıklamaktadır. Yazar, Kanun'un uygulandığı yerlerde "*ormana tapu ile sahip olan köylünün*" çoluk çocuğu ile birlikte malımı baltadan geçirerek kendisine verilmiş olan ormanı tarlaya çevirdiği belirtilmektedir. Bu açıklamalar, baltalık ormanın köylülerin her birine tapu senedi ile verildiği izlenimi uyandırmaktadır. Tapu senedi¹ tanımını dikkate alındığında; yapılan açıklamalardan, baltalık ormanın tapusunun "*köylülere*" verilmiş olabileceği, köy tüzel kişiliğinin özel mülkü olabileceği de anlaşılabilir. Ancak, burada yazılan "*köylünün orman sahibi edilmesi*" ifadesi, bedelsiz kullanım hakkı verilmesi olarak anlaşılmalıdır. Nitekim, eserde, Orman Tüzüğü amaçlarından birisinin Baltalık Yasası ile hayata geçirildiğinden söz edilmekte ve bunun, "*köylünün orman sahibi edilmesi*" olduğu belirtilmektedir. Tüzük'ün kabul edildiği dönem ve kapsamı düşünüldüğünde, burada amaçlananın kullanım hakkı sağlamak olduğu anlaşılmaktadır. Metinde yer verilen "*tapu ile sahip olduğu*" ifadesinin de, "*köy adına kayıtlı*" bulunma anlamında kabulü gerektiği düşünülmektedir. Sonuç olarak, Baltalık

¹ **Tapu senedi:** taşınmaz malın tasarrufunda mülkiyetin delili olan ve tapu dairelerince maliklere verilen, içerisinde malikin adı, taşınmazın durumu, sınırları, ölçüsü ve değeri belirtilen belge olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz, 1985).

Kanunu ile orman köylülerinin kullanımına verilen ormanın kuru mülkiyetinin devlete ait olduğu sonucuna varılmaktadır. Ormanların parçalar halinde kişilerin özel mülkiyetine verilmediği anlaşılmaktadır.

1.2.1.3.2.2. Cumhuriyet Dönemi Orman Mülkiyeti

Cumhuriyetin kuruluşundan 1937 yılına kadarki dönem de ormancılık yönünden oldukça hareketlidir. Diker, bu dönemi, “*inceleme, araştırma ve karar verme*” devresi olarak adlandırmaktadır. Yıllarca süren savaş nedeniyle harap olmuş bir memleket ve sınırsız ihtiyaçların kısmen de olsa karşılanması çabaları sonucu ormanlar, istismarı pahasına, özel girişimciler eliyle işletilmiştir (Diker, 1947). Çağlar, Türkiye ormancılığının Osmanlı İmparatorluğu’nun son zamanlarından Cumhuriyetin ilk yıllarını da kapsayacak şekilde kapitalist ve emperyalist güçlerin etkisinde kaldığını, sömürüldüğünü iddia etmekte ve özellikle Almanya, Fransa ve ABD emperyalizminin cirit attığı bir alan olduğu tespitini yapmaktadır (Çağlar,1998). Esasında, Cumhuriyetin ilk yıllarında Ülkenin kalkınmasında liberal bir ekonomi politikası izlenmiştir. Belli bir dönem, alt yapıyı sağlayıcı kanunlar da uygulamaya konularak, özel sermaye birikimi sağlanmaya çalışılmıştır.

Sanayileşme ve kalkınma, ilke olarak serbest girişim eliyle serbest piyasa şartlarında gerçekleşecektir. Devlet, özel girişimin yetersiz kaldığı yada karlı bulmadığı alanlarda yatırım yapacaktır. Piyasa ekonomisinin yeğlendiği 10 yıllık süre içinde özel sektör eliyle kalkınma sağlanamamıştır. Kalkınamayıp, sermaye yetersizliği, girişimci azlığı ve nitelikli işgücü eksikliği gibi nedenlere dayandırılmaktadır (Çağlar, 1979, Karluk, 1995).

Özel girişim yoluyla kalkınamayan, ilk hareketi sağlayamayan Türkiye, Dünya Ekonomik Krizinden de etkilenerak, 1930’dan itibaren yönünü devletçiliğe doğru çevirmeye başlamıştır. Zira, savaşın verdiği yıkıntılar ve Dünya Krizinin de körüklediği ekonomik çöküntü içinde olan genç Cumhuriyet’te, ormanların bakımı dahi geçici süre ile durdurulmuştur. 1900’lü yılların başında engellenmiş olmasına rağmen, göçmenlerin orman içlerinde iskanına izin vermek durumunda kalınmıştır (Yund, 1987). Merkezi plan uygulayarak krizden pek az etkilenen Rusya örnek olarak görülmeye başlanmıştır. Ancak, Türkiye’de, Rusya’dan farklı olarak, devletçi politikaların hayata geçirildiği 1933 ve sonrasında, özel girişim de reddedilmemiş, belli ölçüde korunmaya devam edilmiştir. “*Türkiye’deki devletçilik; özel girişimciliğin ve özel sermayenin yararlı bir iş yapmayacak*

kadar zayıf olduğu bir ülkede, devletin ulusal kalkınma ve ulusal savunma temel amacıyla sanayi faaliyetlerinde bir öncü, yönetici olarak öne çıkmasıdır” (Karluk, 1995).

Kapsamı, niteliği ve amacının tartışmasına girmeden bakılacak olursa, 1930’lu yılların başlarında yeğlenmiş olan devletçilik ilkesi gereği, ülkede bulunan Demiryolu İşletmeleri, Rıhtım, Liman, Maden Elektrik, Telefon, Tramvay işletmeleri devletleştirilmiştir. Aynı zamanda Devlet, Sümerbank, Maden Tetkik Araştırma Enstitüsü, Etibank, Ziraat Bankası, Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş., Toprak Mahsulleri Ofisi, gibi birçok kurum ile doğal kaynaklara ve iktisadi hayata egemen olmuştur. Belirtilen tarihten sonra, ormancılık sektöründe de, paralel gelişmeler yaşanmış ve nihayet 1945 yılında ormanların tamamı devletleştirilmiştir (Çağlar, 1979; Gümüş vd., 1998).

Cumhuriyet dönemi ormancılığının yasal boyutu incelenirken, anayasal düzenlemelerin de ayrıca ele alınması gerekli görülmüştür. Zira, 1960’lı yıllardan itibaren ormancılık politikası amaçlarının temellerinin anayasalarda yer aldığı bilinmektedir. Orman mülkiyeti konusu da Türk anayasalarında kapsamlı bir şekilde hüküm altına alınmıştır.

1.2.1.3.2.2.1. Anayasalarda Orman Mülkiyeti

Türkiye’de Osmanlı imparatorluğunun son dönemlerinden beri ormancılık alanında önemli sorunlar yaşanmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında ormancılık alanındaki yasal düzenlemeler yeterli görülmeyle birlikte, özellikle çok partili döneme geçişle birlikte, bu kez, ormanların siyasi amaçlı olarak istismarı tartışma konusu olmuştur. İnal, ormancılıkla ilgili kuralların anayasalarda da yer bulmasını, yasa yapıcıların ormanları siyasi emellere alet etmeleri, orman tahribini özendirmeleri nedenlerine dayandırmaktadır. (İnal, 1971). Ormanlar ülkenin yaşanabilirliğini sağlayan “*olmazsa olmaz*” koşul olarak görülmektedir. Bu derecede önemli görülen doğal kaynağın korunabilmesinde anayasal güce gerek görülmüştür. Zira, Türk anayasası sert, bükülmez (değiştirilmesi diğer yasalara göre daha zorlaştırılmış) olup, siyasi iktidarların bunu değiştirecek çoğunluk sağlamada güçlük çekecekleri varsayılmıştır.

Cumhuriyet’in kuruluşundan günümüze kadar üç anayasa uygulamaya konulmuş olup, burada her bir anayasada orman mülkiyetine yönelik kurallar ve bu konulardaki değerlendirmeler alt başlıklar halinde ele alınarak işlenmiştir.

1924 Anayasası: 1924 Anayasa'sında orman mülkiyetine yönelik hüküm bulunmamaktadır. Bu dönemde tek partili rejim söz konusu olduğundan, daha sonra ortaya çıkan ormanların siyasi amaçlı istismarı, iktidarların bir ölçüde ulusal amaçlar için sınırlandırılması gereği söz konusu değildir. Ancak, orman mülkiyetinde benimsenen devletçilik ilkesi gereği, kamulaştırmaların yapılması gündeme gelmiştir. Devletten başkasına ait olan ormanların bir kısmının kamulaştırılması için anayasal dayanak gerekmiş ve 1924 Anayasası'nda bu amaca da altlık oluşturacak şekilde değişikliğe gidilmiştir.

Anayasa değişikliği teklifinin TBMM'ne sunumunda 74. maddenin değiştirilmesi gereği; “...menkul ve gayrimenkul malların masuniyetini gösteren esaslı bir kaidenin ne gibi hallerde sahibinin rızası olmayarak alınabileceği tespit etmek” amaçlı olarak açıklanmaktadır. Ormanların kamulaştırılması amacı; “ulusumuzun doğal servet kaynağı olan ormanların tahripten korunması ve iyi yetiştirilip yönetilmesi için, özel mülkiyetteki ve kanuna göre istimlak edilebilecek olan ormanlar hakkında özel hükümler içerir kanun yapılmasına temel oluşturmak üzere” şeklinde açıklanmaktadır. Anayasa komisyonu ise görüşlerini; “...ormanlarımızın Devletçilik prensipleri ile idaresinin ana kanunumuzda yer tutması memleket için pek faydalı olacağı meydanda olup, bunu açıklamaya dahi gerek yoktur.” şeklinde dile getirmiştir. (TBMM, 1937). Teklifte, istimlak olunacak arazi ve ormanların bedellerinin ödenmesi şekline ışık tutacak hükümlere de yer verilmiştir

Anayasa değişikliği hakkında Meclis görüşmelerinde ormanların kamulaştırılması konusu neredeyse hiç tartışılmamıştır. Anayasa değişikliği paketi içinde, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin siyaset ve yönetim tarzı hakkında açıklamalar taşıyan değişiklik önerisi ve çiftçiyi toprak sahibi yapma amaçlı kamulaştırma konusu da yer almakta idi. Görüşmelerde daha çok bu konular tartışılmıştır.

Kabul edilen değişiklik sonrası ormanların da kamulaştırılmasına olanak tanıyan 74. madde aşağıdaki şekle dönüştürülmüştür; “Umumi menfaatler için lüzumu, usulüne göre anlaşılmadıkça ve mahsus kanunları mucibince değer pahası peşin verilmedikçe hiçbir kimsenin malı istimval (kamu yararı için el koyma) ve mülkü istimlak olunamaz.

Çiftçiyi toprak sahibi yapmak ve ormanları Devlet tarafından idare etmek için istimlak olunacak arazi ve ormanların istimlak bedelleri ve bu bedellerin tediyesi sureti, mahsus kanunlarla tayin olunur.

Fevkalade hallerde kanuna göre tahmil olunacak para ve mal ve çalışmaya dair mükellefiyetler müstesna olmak üzere hiçbir kimse hiçbir fedakarlık yapmağa

zorlanamaz.” (Resmi Gazete, 1937). Kabul edilen Anayasa değişikliği sonrasında 3116 Sayılı Kanun yürürlüğe konmuştur. Bu Kanun’un Ek 1. maddesi yürürlüğe ile, devletten başkasına ait ormanların kamulaştırılması süreci başlatılmıştır. Devletleştirme Yasası’nın yürürlüğe girdiği 1945 yılı öncesinde, orman kamulaştırmaları bu kurallar içerisinde yürütülmüştür.

1961 Anayasası: Çok partili yönetim biçiminin hayata geçişi sonrasında, orman varlığı ve devamlılığı yönünden endişe doğurucu gelişmeler görülmektedir. İnal, çok partili döneme geçiş sonrasında; *“ormancılık tekniği gereklerinin yerine getirilemediği, çizilen ülkede ormancılık politikası amaçlarına sadık kalınmadığı, kanunların gereği gibi uygulanmadığı ve orman konusunun siyasi amaçlara alet edildiği”* bir dönem olarak nitelendirmektedir (İnal, 1971). Özdönmez ve arkadaşları bu süreci; *“...bazı orman alanlarının orman rejimi dışına çıkarılması ön görülerek bu yerlerin, ormancılık dışı kullanımlara geçmesi yolu ile yalnız Türkiye ormanlarının değil topraklarının da geleceğini olumsuz etkileyecek bir evrenin açılışı”* olarak nitelendirmektedirler. 27 Mayıs 1960 hareketi sonrası bir anayasa hazırlığına gidilmesi fırsat olarak görülmüş ve ormanlar için de anayasa güvenliğinin sağlanması gerektiği görüşü ağırlık kazanmıştır (Özdönmez vd., 1998).

Anayasalarda ormancılıkla ilgili ayrıntılı kuralların bulunması gereği Aksoy tarafından da savunulmaktadır. Bu yasaştırma hareketinin yadırganmaması gerektiğini savunan Aksoy’a göre; *“Devletin yaşamı bakımından özel önem taşıyan her hüküm artık anayasalara girmektedir.”* Bu nedenle, hele ülkemiz gibi, orman varlığının korunması ve hatta geliştirilmesi insanların yaşamı ve devletin geleceği bakımından olağanüstü önem taşıyan bir ülkede, bunun olması yadırganmamalıdır. Ormanlar bu günkü kuşaklar ve hele gelecek kuşaklar için var olmak sorunudur (Aksoy, 1987). Bayraktaroğlu’da, gün geçtikçe anayasaların memleket için önemli sayılan konuları kapsar şekilde genişletildiğini bildirerek, ormancılıkla ilgili kuralların anayasalarda yer bulmasını uygun görmektedir. (Bayraktaroğlu, 1968).

Anayasa metnini hazırlamak üzere görevlendirilen komisyon, konunun uzmanlarının görüşlerini de alarak, ormancılıkla ilgili kuralların hazırlanan Anayasa’da yer almasını zorunlu görmüştür. Gerekçeler ana başlıkları ile; *“ormanların gün geçtikçe tahrip olduğu, erozyon tehlikesi, politik baskılar nedeniyle kanunların uygulanmaması, orman köylülerinin fakirliği ve devletçe kalkındırılması gereği”* şeklinde sıralanmıştır (İnal, 1971).

Ormancılıkla ilgili temel kuralların anayasada yer almasının gerekliliği birbiri ile örtüşen, birbirini tamamlayan görüşlerle açıklanmaktadır. Buna paralel olarak açıklanması gerekli bir konuda; kuralın anayasada yer bulmasının sağlayacağı özelliğin ne olacağıdır? Diğer bir anlatımla, bir kuralın anayasada yer alması ile diğer kanunlar içinde yer almasının farklılığı nedir? Genel olarak bilinmekle birlikte, bu konuya kısaca değinmede fayda görülmüştür. Türk hukukunda ilke olarak, bükülmez (sert) anayasa kuralı benimsenmiştir. Bu çerçevede, anayasal kurallar hiyerarşik olarak diğer kanunların getirmiş olduğu kurallara göre üstünlüğe sahip olduğu gibi, anayasal kuralların TBMM tarafından değiştirilebilmesi de zorlaştırılmıştır. Anayasa içinde, anayasal kuralların değiştirilebilmesi için gerekli nitelikli çoğunluk konusu da açıklanmıştır. Ayrıca, kanunların anayasaya uygunluğu Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenmekte, ve aykırı kurallar iptal edilmektedir.

Ortaya konulan genel değerlendirmelerden sonra, Anayasa'nın orman mülkiyeti ile ilgili maddeleri hakkında bilgi verilmekle yetinilmesi uygun bulunmuştur. Anayasa'nın 37. Maddesi; Çiftçiye toprak dağıtımının ormanların küçülmesine veya diğer toprak servetlerinin azalmasına neden olamayacağı hükümlerini taşımaktadır. Burada, ormanların toprak dağıtımına konu edilmemesi koşulunun yanı sıra, diğer toprakların dağıtımının da ormanların küçülmesine neden olmaması gerektiği de düşünülmelidir. Orman varlığının korunması sadece orman alanı ile sınırlı değildir. Konuya orman rejimi düzeyinde yaklaşırsa bu kuralın kapsamı daha sağlıklı belirlenebilir.

1961 Anayasa'sının 38. Maddesi kamulaştırmaya ilişkin olup, ormanların devletleştirilmesi ve yeni ormanların yetiştirilmesi için kamulaştırılacak arazi hakkında hükümler taşımaktadır. Ormancılıkla ilgili kapsamlı konuların toplandığı madde 131 numaralıdır. Konumuzu ilgilendiren yönü ile bakılacak olursa; bu maddede; *“devlet ormanlarının mülkiyetinin devredilemeyeceği, ormanların zamanaşımı ile mülk edinilemeyeceği, devletten başkasına ait ormanların da gözetiminin devlete ait olduğu”* kurallarının konulmuş olduğu görülmektedir.

Anayasal kurullarla orman varlığı ve devamlılığı güvenceye alınmak istenmesi sonrasında, Anayasa'ya aykırı olarak 1965 yılında kabul edilen 663 Sayılı, orman sınırları dışına arazi çıkarma olanağı sağlayan Yasa, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Anayasa ile orman varlığını koruma anlayışı siyasi ve sosyal zorlamalar ile kırılmış ve 1970 yılında Anayasa'nın 131. maddesi değiştirilmiştir (İnal, 1971). Bu süreç, sorunun sadece yasal düzenlemelerle çözülemeyeceğini göstermesi bakımından önemlidir.

Nitekim, Özer, 19. yüzyılın ikinci yarısının ortalarından beri yaklaşık her 20 yılda bir yeni anayasalar uygulamaya konulduğunu, ancak ormancılık sorunlarının devam ettiğini, kararlı bir ormancılık politikası oluşturulmadığını açıklamakta, çözümün toplumun beklentileri ile orman sahiplerinin menfaatlerinin dengelenmesi yoluyla mümkün olabileceğini savunmaktadır (Özer, 1993).

1982 Anayasası: Ormancılıkla ilgili birtakım temel kurallara anayasalarda yer verilmesi geleneği 1982 yılında da sürdürülmüştür. Halen yürürlükte bulunan 1982 Anayasası büyük oranda 1961 Anayasası'nın benzeri kurallar içermektedir. Çağlar, Anayasa içinde bir biri ile çelişir kurallar olduğunu, Anayasa'ya aykırı kanunlar bulunduğunu ve bazı anayasal kavramların açıklığa kavuşturulması gerektiğini savunmaktadır (Çağlar, 1993).

1982 Anayasası'nın orman mülkiyetine ilişkin hükümleri 44, 46, 169 ve 170. maddelerde belirtilmiştir. Yasa'nın 44. maddesi toprağın korunması ve verimli işletilmesini sağlama görevini devlete yüklemektedir. Sosyal devlet ilkesi gereği topraksız ve yeterli toprağı bulunmayan köylülere toprak dağıtımını ön görülmekte, ancak, toprak dağıtımının ormanların küçülmesine neden olamayacağı vurgulanmaktadır. 46. madde içinde orman yetiştirilmek üzere kamulaştırma yapılabileceği açıklanmakta ve kamulaştırma bedeli ödeme şekli hakkında kurallar açıklanmaktadır.

Anayasa'nın 169. maddesi içinde, devlet ormanlarının mülkiyetinin devrini yasaklayan hüküm bulunmaktadır. Ormanların zilyetlikle kazanımı da yasaklanmıştır. Anayasa hükümlerine göre, devlet tüm ormanların korunmasını sağlamak, sahalarının genişletilmesi için gerekli önlemleri almak durumundadır. Bu koruyucu kurallarla çelişik olarak orman niteliğini kaybetmiş yerlerin orman sınırları dışına çıkarılmasına da olanak tanınmıştır. Anayasa'nın ormancılık yönünden en çok eleştirilen kısmı bu kural olmaktadır. Bir taraftan ülkede orman ve toprak varlığının korunması güvenceye alınmak istenirken, diğer taraftan tahrip edilen orman arazisinin farklı amaçlarla kullanıma konu edilmesi çelişki yaratmaktadır. Anayasa'nın 170. maddesi orman köylülerinin korunması ve kalkınmasına katkı sağlama amaçlıdır.

1.2.1.3.2.2.2.. Devletleştirme Yasası'nın Anayasalara Göre Değerlendirilmesi

Ormancılık alanında tartışılan konulardan birisi, 1945 tarihinde, devletten başkasına ait ormanların "*hiçbir işlem ve bildirim lüzum olmaksızın*" devlet mülkiyetine geçişini

sağlayan 4785 Sayılı Yasa'nın anayasalara uygunluğu konusudur. Bir diğer tartışma konusu da, devletleştirilen ormanların sahiplerine geri verilmesini düzenleyecek olası bir yasanın yürürlükteki Anayasa'ya uygun olup olmayacağıdır. Bu iki tartışma konusunun tez kapsamında kısaca ele alınması faydalı görülmüştür. Konunun işlenişinde, Devletleştirme Yasa'sının temel hak ve özgürlükler kapsamında değerlendirilmesinden daha çok, mülkiyet yönü ile anayasalara uygunluğu irdelenmiştir.

Türkiye'de benimsenen devlet ormancılığı ilkesinin hayata geçirilmesi 1937 tarihinde olmuştur. Bu tarihte hazırlanan anayasa değişikliği paketi içinde, devletten başkalarına ait ormanların devlet mülkiyetine alınmasına da olanak tanıyacak değişikliğe yer verilen 3115 Sayılı Yasa kabul edilmiştir. Bu Yasa ile 1924 Anayasası'nın 74. maddesi değişikliğe uğratarak, ormanların da istimlak edilmesi koşulları belirtilmiştir. Değişiklik sonrası 1924 Anayasası'nın 74. maddesi aşağıdaki şekildedir. *"...devlet tarafından idare etmek için istimlak olunacak arazi ve ormanların istimlak bedelleri ve bu bedellerin tediyesi sureti, mahsus kanunlarla tayin olunur.*

Fevkalade hallerde kanuna göre tahmil olunacak para ve mal ve çalışmaya dair mükellefiyetler müstesna olmak üzere hiçbir kimse hiçbir fedakarlık yapmaya zorlanamaz" (Resmi Gazete, 1937).

Ormanların kamulaştırılmasına olanak tanıyan bu anayasal kurallar kapsamında bakıldığında, 1924 Anayasası'nın *"devlet tarafından idare edilmek için"* ormanların istimlakine olanak tanıdığı görülmektedir. Dolayısıyla, kamulaştırma Anayasa'ya aykırı değildir. Anayasa gereği, kamulaştırılan ormanların bedellerinin ödenmesi konusu *"özel kanunlar"* ile düzenlenecektir. Devletleştirme Kanunu'nda bedel ödeme konusu da düzenlenmiş olup, devletleştirmeye konu orman sahiplerinin ön görülen bir yıllık süre içinde yetkili birimlere baş vurarak arazi bedellerini alması mümkündür.

Konuyu bu kapsamda değerlendiren Atbaşoğlu, 4785 Sayılı Yasa'nın 1924 Anayasası'na uygun olduğu yorumunu yapmaktadır. Atbaşoğlu ayrıca, 4785 Sayılı Yasa'nın bir kamulaştırma yasası olmadığını, dönemin zorlayıcı koşullarının sonucu olarak ormanlara el konulduğunu bildirerek (Atbaşoğlu, 2003), bir ölçüde olağanüstü koşullara işaret etmektedir. Zira, yazarın değerlendirmesine göre, bahse konu yıllarda ormanlar çok yoğun bir şekilde tahrip görmektedir ve devletleştirme yapılmamış olsaydı günümüzde Türkiye'de tek ağaç kalmayacaktı (Atbaşoğlu, 2003).

Devletleştirmenin orman varlığı üzerindeki etkileri farklı yönlerden tartışılmakta, fayda ve sakıncaları konusunda farklı görüşler öne sürülmektedir. Bu Yasa'nın hayata

geçirilmemiş olması durumunda ülkede orman kalmayacaktı yorumu, ekstrem bir bakış açısıdır. Dolayısıyla, ormanların devletleştirilmesinin olağanüstü koşullara dayandırılması, isabetli bir yorum olarak görülmemektedir. Ayrıca, devletleştirme öncesinde de çok sınırlı (yaklaşık ülke orman varlığının % 1-2'si) miktarda orman özel mülkiyette bulunmaktadır. 1945'li yıllarda yılda 1000 000 hektarlara varan miktarda ormanın yakıldığı göz önüne alındığında, yukarıdaki yorumlarda özel orman varlığının ülke ormancılığı içindeki yerinin çok abartıldığı söylenebilir.

Devletleştirme Yasası hükümlerinden 1. maddede yer verilen, “*Bu ormanlar hiçbir işleme ve bildirim lüzum olmaksızın devlete geçer*” ifadesinin Anayasaya aykırı olduğu ileri sürülmüştür. Anayasa Mahkemesi konuyu görüşmüş ve 1964 tarihinde bu hükmün iddia edildiği gibi Anayasa'nın 36, 38 ve 114. maddelerine aykırı olmadığına karar verilmiştir (Resmi Gazete, 1964). Devletleştirme Yasası'nın 5. maddesi, ikinci fıkrasının Anayasaya aykırılığı iddiası ile de dava açılmıştır. Burada tartışma konusu edilen şey, bir yıllık başvurma süresinin anayasal hükümler ile çelişkili olduğudur.

Anayasa Mahkemesi, 4785 Sayılı Kanun'la devletleştirilen özel ormanların maliklerinin bu ormanların karşılıklarını almak üzere bir yıllık süre içinde idareye başvurmalarını lüzumlu kılan ve bu süreden sonra haklarının düşeceğini gösteren 5. madde hükmünün, Mahkemenin dayandığı sebeplerle Anayasa'ya aykırılığı kabul edilemez olduğu görüşündedir. Özel ormanlar malikleri belli edilerek kamulaştırılmamış, devletleştirilmiştir. Burada kamulaştırmaya ilişkin hükümler uygulanamayacaktır. Mahkeme, burada özel bir usulün uygulanmasını zorunlu görmektedir. Seçilen yol bir yıl içinde başvuran özel orman sahiplerine bedel ödenmesi şeklinde olmuştur.

Devlet özel orman miktarını bilmemekte ve başvurulara göre bütçeden pay ayırarak ödeme yapmak durumundadır. Hak düşürücü sürelerin tespitinde uyulması gerekli temel kural bulunmamaktadır. Sürenin ne kadar olması gerektiği yolunda gerek Anayasa'da, gerekse de Medeni Kanunda bir düzenleme yoktur. Yasama organı süreyi saptamada serbesttir. Ayrıca, 1950 tarihli ve 5658 Sayılı Yasa ile bir yıllık ek süre daha tanınmıştır. Bu halde toplam süre 6 yıla çıkmaktadır. Kanun ile tapu kayıtları geçersiz hale gelmiş olup, bu belgelere dayanılarak hak iddia edilememektedir. Ayrıca, bedel artırımını ile ilgili hüküm iptalinin devletleştirme kuralına etkisi bulunmamaktadır (Kayganacıoğlu vd., 1976).

Kanunlara lafzi¹ ile bakıldığında, kamulaştırma bedelinin de ödenmesi ön görüldüğüne göre, 5785 Sayılı Yasa 1974 Anayasası'nın 74. maddesine aykırı görünmemektedir. Ayrıca tanınan 1 yıllık süre 1950 yılında yinelenmiş ve yeterli görülebilir. Ancak, devletleştirme “hiçbir işlem ve bildirim” olmadan yapılmış olduğundan, devletleşen arazi sahiplerinin bir çoğunun bu durumu bilmesi mümkün olamamış ve ön görülen süre içinde baş vurarak arazi bedellerini isteyememişlerdir. Devletleşmiş bazı alanlar, devletin bedeli karşılığında halka sattığı yerler olup, bu yerleri satın alan kişiler, devletleştirme sonrasında da taşınmazın bedeli taksitlerini devlete ödemeye devam etmişlerdir.

Tanınan süre 10 yada 20 yıl dahi olsa, büyük parçalar halindeki ormanlık alanlar dışında, arazi sahiplerinin elindeki yerlerin orman olup olmadığını bilmemeleri nedeniyle bedel istemiyle başvuruda bulunmaları beklenemez. Durumun böyle olduğunu konunun uzmanı olan ormancılar dışındakilerin tam olarak anlaması ve görmesi de mümkün olamamaktadır. Bu Yasa'nın Anayasaya aykırılığı tartışılırken halkın elindeki yerin devletleştirildiğini bilecek durumda olmayışı değerlendirilmemiştir. Esas sorun da burada gizlidir. Şayet kişiler sahip oldukları yerin devletleştirildiğini, devletleştirilen yerler niteliğinde olduğunu değerlendirebilecek kadar ormancılık bilgisine sahip bulunsalardı aykırılık sorunu çözümlenmiş olacaktı. Üzerinde orman ağacı bulunan veya orman alanları ile ilişkisi bulunan bir yerin orman sayılan yerlerden olup olmadığının halk tarafından değerlendirilmesi olanaksızdır. Konunun uzmanlarının dahi bir yer için nitelik yönünden farklı değerlendirmeler yapabilmesi mümkün olduğuna göre, halkın devletleştirmeye konu yerleri anlaması ve buna göre başvuruda bulunması beklenemez.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında, Anayasa Mahkemesi kararı olmasına rağmen yine de devletleştirilen yerler için bir yıllık süre içinde başvurulması halinde bedel ödenebileceğini, bu sürenin bitiminden sonra böyle bir hakkın tanınmayacağını ön gören kuralın özünde Anayasa'ya aykırılık olduğu söylenebilir. Zira, bedel ödeme koşulları iyi niyetli ve orta halli bir vatandaşın yararlanabileceği durum yaratmamaktadır. Burada bir hak kaybından söz etmek mümkün görülmekte olup, şeklen anayasalara uygun görülen 4785 Sayılı Yasa'nın “özünde” aykırılık taşıdığı yorumu yapılabilir.

Özel mülkiyetteki ormanların bir Yasa ile devletleştirilmesi ve aradan uzun yıllar geçtikten sonra devletleştirmenin uygulanmasının tamamlanmaması ayrı bir sorun oluşturmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti sosyal hukuk devleti olduğuna göre “sosyal devlet

¹ Sözle ilgili, sözsöz

olma” gereklerini de yerine getirmek zorundadır. Devlet tarafından verilmiş mülkiyet belgelerinin yıllar sonra geçersiz sayılması Anayasa Mahkemesi kararlarında da tartışılmıştır. Azınlık görüşünün yer aldığı bir kararda; “Devlet tarafından orman olmayan yerlerden seçilerek vatandaşa verildiği farz olunan arazinin yıllar sonra orman olduğunun anlaşılması üzerine Türkiye Cumhuriyeti'nin niteliklerinden biri olan sosyal hukuk devleti dayanak yapılarak hak sahibi adına tescili ender ama mümkün bir çözüm olarak görülmektedir. Vatandaşa iskanen ya da tevzi yoluyla verilen bir yerin, 1945 yılındaki 4785 Sayılı Kanun kapsamında kalmış olmasına rağmen o tarihten günümüze kadar hiçbir işleme tabi tutulmaması devletin eksikliğidir. Devletin kendi kusuruna dayanarak hak iddia etmesi sosyal hukuk devleti özelliği ile bağdaşmaz.” (Resmi Gazete, 1989), görüşüne yer verilerek uygulamanın Anayasa’ya aykırı olduğu öne sürülmektedir. Ancak, Yargıtay’ın yerleşik içtihatları bu görüşe aykırıdır (Mestav, 2001).

Devletleştirme Yasası’nın yürürlükten kaldırılması gerektiği yolunda da görüşler bulunmaktadır. 4785 Sayılı Yasa’nın yürürlükten kaldırılması ve devletleştirilen yerlerin eski sahiplerine devri 1982 Anayasası’na aykırılık oluşturur mu? Yürürlükteki Anayasa’nın 169. maddesi ile, devlet ormanlarının mülkiyetinin devri yasaklanmıştır. 1964 tarihli Anayasa Mahkemesi kararında; *“devletleştirilmiş ormanlarda tapu kayıtlarında bir değişiklik olmaması ve bunların eski malikleri adına kayıtlı bulunması mülkiyet hakkının sona ermediği gibi bir düşünceyi haklı kılmaz, özel bir kanun ile mülkiyet hakkı intikal etmiştir”* değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu değerlendirmeye göre, devletleşme nedeniyle 1945 yılında devletleştirilmiş ormanlar *“devlet ormanı”* sayılmalıdır. Karşı fikirlerin de bulunduğu bu konuda sorunların kamu oyu tarafından tartışılması ve olgunlaştırılmasına gerek vardır.

1.2.1.3.2.2.3. 3116 Sayılı Yasa

Osmanlı İmparatorluğunun son yıllarından itibaren ormancılık alanında kapsamlı bir yasa ortaya koyma çabalarının başlatılmış olduğu görülmektedir. Dönemin Orman Genel Müdürü Hoca Ali Rıza Efendi tarafından 1913 yılında hazırlanmış olan yasa taslağı ilk örneklerdendir. Bu taslak ve ülkeye getirilmiş olan ormancılık alanında uzman olan yabancı uyruklu kişilerin (Veit ve Stöger) hazırlamış oldukları taslaklar kanunlaştırılmamıştır. Cumhuriyet sonrasında bir başka yabancı uzman Profesör Bernhard’ın hazırlamış olduğu taslak ta yasalaşmamıştır (Bingöl, 1990). Ancak, bu

taslakların 3116 Sayılı Yasa'ya ışık tuttuğu, kaynak oluşturduğu düşünülmektedir (Gümüş, 2000).

1.2.1.3.2.2.3.1. Yasalaşma Süreci ve İçeriği

Orman kanun taslağının Meclise ilgili bakan tarafından sunulduğunda, bu Kanun'un amacının; her şeyden önce ormanları korumak ve çoğaltmak, toplumun orman ürünü ihtiyacının en bol, en emin ve en devamlı şekilde sağlamak, olduğu açıklanmıştır (Çağlar, 1979).

Hazırlanan Kanun Tasarısı, komisyonlar tarafından incelenirken birtakım değişikliklere uğratılmıştır. Tarım komisyonunda incelenmiş ve mülkiyete yönelik olarak, bir orman tarifi yapılmış, dikenlik ve fundalıklar da orman sayılmayan alanlar arasına eklenmiştir. Komisyon, Devlet ormanlarına bitişik özel ormanların tapuya yazılı miktar kadarının esas alınmasını, tarla tapusu olan üzeri ormanlık yerlerde, ağaçların yaşları esas alınarak karar verilmesi önerisinde bulunmuştur. Ayrıca, aksi sabit olmadıkça ormanlar devletin sayılacaktır. Ormanların devamlılığının ve geliştirilmesinin sağlanması için, orman içindeki dağın köylü halkı, Bakanlar Kurulu kararı ile başka yerlere taşınarak, boşaltılan yerler orman sayılacaktır. Köylülere geçimlerini sağlamak üzere ev başına 2-5 hektar orman ayrılması önerilmiştir (Bingöl, 1990).

Karma komisyon (Adalet, Maliye, İçişleri, Savunma, Bütçe) tasarımı tartışmış ve mülkiyet yönünden aşağıda özetlenen görüşlere yer verilmiştir. Ormanların tanımı ve mülkiyet yönünden taksimi yapılmış, ormanlardan parasız faydalanma kaldırılmış, köylülere orman ayırıp teslim etme (Tarım komisyonu önerisi idi) zararlı görülerek metinden çıkarılmıştır. Belli nitelikteki özel ormanların kamulaştırılması hükümleri getirilmiştir. Özel mülk ormanların, yolsuz işlemler ve haksız yere şahıslar eline geçtiği görüşü ile, devlet ormanlarına bitişik olanların tamamı ve bitişik olmayanların da bin hektarı geçenlerinin kamulaştırılması kabul edilmiştir. Devletin kazanılmış haklara riayet etmediği zehabı (sanısı - görüşü) yaratmamak için, mülkiyet belgeleri tetkik ve değerlendirilerek kamulaştırma yapılmak suretiyle konu halledilecektir. Meclis görüşmelerinde kamulaştırmanın, eleman yetersizliği ve faydalanma alışkanlıklarının birden kesilmesinin mümkün olamayacağı nedenleriyle, zamana yaygın olarak yapılması kabul edilmiştir. Geçici 1. Madde bu konuyu düzenlemektedir. (Bingöl, 1990; Diker, 1947).

Kabul edilen Kanun'un ormanın tanımı ve mülkiyetine yönelik kuralları şöyledir;

“Bu kanunun tatbikinde kendi kendine yetişmiş veya emekle yetiştirilmiş olup da her hangi bir çeşit orman hasılatı veren ağaç ve ağaççıkların toplu halleri yerleri ile beraber orman sayılır”. Metinde yer veriler terimler için çeşitli kaynaklarda açıklamalar yapılmıştır.

Kanunun 1. Maddesinin 2. Fıkrası, ilk fıkra kapsamında kalmakla birlikte orman sayılmak istenmeyen alanları açıklamaktadır. Buna göre; *Sazlıklar ve muhitin tabiatı itibariyle koru ve baltalık yapılamayan veya step florası ile örtülü yerler her çeşit dikenlik ve fundalıklarla parklar ve ormanlara bitişik olmayan beş hektardan az sahipli arazi üzerindeki ağaçlar ve ağaççıklar ormandan sayılmaz.* Orman sayılmayan alanlar içinde “*sazlıklar*” bulunmaktadır. Sazlık; bataklıklarda yetişen bir senelik veya birkaç senelik otsu veya yarı odunsu bitki olarak tanımlanmaktadır. Hangi sazlık alanların orman tanımı içinde tartışılması gerektiği konusunda Gümüş, üzerinde 0,1 ve daha fazla kapalılık oluşturan ağaçların bulunması halinde sazlıkların 1. Fıkra kapsamında orman tanımına uyduğunu, ancak, 2. Fıkra ile kapsam dışında bırakıldığını açıklamaktadır (Gümüş, 2000).

Kanun’da, orman sayma yönünden, kendi kendine yetişmiş olmakla, emekle yetiştirilmiş olmak arasında bir fark görülmediği açıklanmış ve bu konuda doğabilecek tereddütler giderilmiştir. Kanun’da orman sayma için; “*her hangi bir çeşit orman hasılatı veren*” ifadesi de bulunmaktadır. Orman hasılatının neler olabileceği konusunda 1937 tarih ve 6738 Sayılı Orman Tüzüğü’nde açıklama bulunmaktadır. Tüzük’te, Orman Kanun’unun 1. Maddesi hükmünce orman sayılan alanlardan elde edilebilecek ürünler; “*kereste, odun, sırik, çember ve sepet çubuğu, çıra, ağaç kabuğu, şimşir, mazi, palamut, çam fıstığı, cehri, sığla, reçine ve türevleri*” olarak sayılmıştır (Bingöl, 1990). Daha sonraki yasa değişikliklerinde “*orman hasılatı verme*” koşulu kaldırılmıştır.

Tanımda bulunan “*ağaç*” ve “*ağaççık*” ile “*topluluk*” terimleri halen yürürlükte bulunan 6831 Sayılı Orman Kanunu’nda da vardır. Yönetmelikte bu kavramların tanımı yapılmıştır. Tanımlarda **ağaç**; en az 8 metre ve daha yukarı boy yapabilen kökü, gövdesi, tepesi olan, odunsu bitkilere yaşı, çağı ne olursa olsun ağaç denir. **Ağaççık**; yan dalların çoğalması ve fazlaca gelişmesi neticesinde tepesi yayvanlaşan, genel olarak genişliğine bir büyüme şekli gösteren, boyu 8 m.yi bulmayan, uzun ömürlü odunsu bitkilere çapı ne olursa olsun ağaççık denir.

Topluluk; ağaç ve ağaççıkların veya her ikisinin aşağıdaki esaslara göre beraberce buldukları saha üzerinde tabii olarak 0,1 ve daha fazla kapalılık teşkil etmesi halidir. Topluluk 1938 tarihli Tamimde, aksi ile açıklanmıştır. Münferit ağaçtan maksat tarla

içinde gölge veya meyvesinden yararlanmak için bırakılan veya yetiştirilen veya aşılana 1, 2 ağaçtır. Bundan başka her hangi bir tarlanın, bitişik tarladan ayrılması için sıralı olarak dikilen veya tarla toprağının kaymaktan korunması için hendek veya dere kenarlarında yetiştirilen ağaçlar da münferit (tek tük – seyrek) tarla ağacı olarak kabul olunabilir. Özel olarak yetiştirilen meyve bahçeleri dışarıda tutulmak üzere, bu gibi durumda dağınık olan ağaç ve ağaççık adeti hektarda 10-15 adeti geçemez. Yukarıdaki şartlara sahip olmayan veya belirtilen adeti aşan ağaçlık “*toplu vaziyette*” sayılır (Toygar, 1964).

Devletin hüküm ve tasarrufu altında olup, orman kapsamı içinde bulunan bir sahada kapalılık 0,1'den aşağı bulursa ve hatta, çeşitli sebeplerle orman örtüsü tamamen kaldırılmış olsa da bu sahalar yinede orman sahası olarak muhafaza edilir (Kayganacıoğlu vd.,1976; OGM, 1986; OGM, 2001). Tanımda “yerleri” ile beraber ifadesi de bulunmaktadır. Kastedilen, ağaç ve ağaççık topluluklarının yok edilmesi, her hangi bir şekilde ortadan kaldırılması durumunda da yerin orman olma özelliğinin devam edeceğidir. Orman örtüsü yangın, böcek salgını, kaçak kesim, açma vb. yollarla yok edilse de, bu yerin öncesinde orman olduğunun çeşitli şekillerde kanıtlanması halinde orman olma özelliği devam eder (Başaran ve Tuncel, 1987).

Step florası ile örtülü yerler de orman sayılmamaktadır. Özdönmez ve arkadaşları, step alanların orman dışında bırakılmasını, ekolojik bazı nedenlerle orman haline getirilemeyen yerlerin orman tanımı dışında bırakıldığı şeklinde değerlendirmektedir (Özdönmez vd., 1989). Ayanoğlu, step florası ile örtülü yerlerin ve sazlıkların istisna bentleri arasında sayılmasına gerek olmadığı kanaatinde. Ona göre, bu yerler 0,1 ve daha yukarı kapalılık oluşturacak ağaç ihtiva etmediklerinden zaten orman kapsamı içinde sayılamazlar. Sazlıklar ve dikenlikler otsu bitkilerle kaplı olup bu yerler de doğal ilk fikra kapsamında kalmadıklarından ayrıca orman sayılmadıklarının belirtilmesi gereksizdir (Ayanoğlu, 1985).

Orman sayılmayan alanlar arasında “*her çeşit dikenlikler*”de bulunmaktadır. Yönetmelikte dikenlik; “*Yüksek yerlerde stepten sonra devam eden cılız ve monoton görünümlü odunsu bitkiler*”, olarak tanımlanmaktadır. Gümüş, bu tanıma farklı olarak yaklaşmakta ve dikenlikten; “*dikenli bitkilerin hakim olduğu alan anlaşılmalıdır*”, görüşünü savunmaktadır. Eserde, step sonrası alanda bulunan cılız odunsu bitkilerin toprak koruma fonksiyonu dikkate alınarak değerlendirme yapılması daha uygun olacağına dikkat çekilmektedir (Gümüş 2000).

Fundalık alandan neyin kastedildiği 1937 tarihli Orman Tüzüğü 2. Madde de, “*Erika cinsinin işgal ettiği sahalar*” olarak belirtilmiştir (Bingöl, 1990). Özdönmez ve arkadaşları, Erika cinsinin oluşturduğu fundalıkların orman sayılmamasının, devlete ait bu alanlardaki ağaçların geleceğini tehlikeye düşürdüğü ve dalgalanmaya bırakıldığını ifade etmektedirler (Özdönmez vd., 1989). Parklar ise yönetmeliklere göre; köy ve belediyelerde kamu idarelerince ayrılmış veya tahsis edilmiş ağaç ve ağaççık bulunan yerlerdir (OGM, 1986, 2001). Gümüş, parkların orman rejimi içinde, ancak farklı statüye tabi olması gerektiği görüşündedir (Gümüş, 2000).

Kanun, ormana bitişik olmama koşulu ile, beş hektardan az sahipli arazi üzerindeki ağaçlar ve ağaççıkları orman saymamaktadır. Bu hüküm ile, Türkiye orman varlığının önemli ölçüde orman rejimi dışına çıkmasına neden olduğu belirtilmekte ve bu alanların kısa sürede tarım alanına dönüştürüldüğü tespiti yapılmaktadır (Özdönmez vd., 1989). Orman saymama kapsamının tespiti için “**bitişiklik**” ve “**sahiplilik**” unsurlarının da açıklığa kavuşturulması gerekir. Zira, beş hektar büyüklüğünde alanın orman sayılmaması için, ormanlara bitişik olmama ve sahipli olma özelliklerini birlikte taşıması gerekir.

Bitişiklik unsuru, yerin hiçbir ormana bitişik olmaması anlamında alınmalıdır. Ormanlar bu Yasa ile, aşağı bölümlerde detaylı olarak işlenecek olan, farklı mülkiyetlere konu olabilmektedir. Bitişiklik Konusu 1938 tarihli Tamim’de de açıklandığı üzere, orman kanununun 3. Maddesinde yazılı ormanların hiçbirine bitişik olmama şartı vardır. Bitişikliğin olmaması için; sahipli ağaçlık alan ile ormanın, sazlık, step, dikenlik, fundalık, tarım, yerleşim gibi orman sayılmayan alan ile ayrılmış olması gerekir. Bu ayrılmanın, orman bütünlüğünü bozacak, arazinin bütün halinde değerlendirilmesini engelleyecek halde bulunması gerekir. Tamim’de, ayırıcı unsur olmayan öğeleri de saymıştır. Parsel sınırları, küçük boşluklar, şosa, köy ve göç yolları ve benzeri yapay veya doğal hatlar bitişik olma özelliğini ortadan kaldırmaz (Toygar, 1964).

Sahiplilik konusu oldukça tartışmalıdır. Bu kavram 1937 sonrasındaki orman yasalarında da birçok kez farklı biçimlerde tartışma konusu olduğundan, konu o bölümlerde ele alınacaktır. Burada sadece 1938 tarihli Tamim’de, sahipliliğin ancak tapu ile mümkün olabileceği, tapu senetsiz tasarrufun kanunen yasak olduğunun belirtildiği bilgisi ile yetinilecektir. Toygar, ormanların zilyetlikle iktisabının mümkün olmadığını, Mecelle, Arazi Kanunu ve içtihatlarda açık bir şekilde, birçok kez belirtildiğini yazmaktadır (Toygar, 1984).

Kanunun’da (3116 Sayılı) ormanlar iyelik bakımından 4 gruba ayırmıştır:

- 1- Devlet Ormanları,
- 2- Umuma Mahsus Ormanlar (köy, belediye ve idari hususiyetler gibi hükmi şahsiyeti haiz amme müesseselerine ait ormanlar),
- 3- Vakıf Ormanları,
- 4- Özel Ormanlar.

Mülkiyet yönünden gruplandırmada 1870 tarihli Orman T z g  ile tam bir paralellik vardır. Aradaki fark, devletten başkasına ait ormanların da bu Kanun kapsamına alınması ve devletin gözetimi altında olmasıdır. Kanun'un temel özelliklerinden birisinin “devletçilik ilkesini” benimsemesi olduğu ( zd nmez, 1998), ormanların kamu mülkiyetinde olması gerekliliğini  ne çıkardığı yukarı kısımlarda açıklanmıştır. Özel ve tüzel orman mülkiyeti kabul edilmekle birlikte, Kanun'un 2. ve 14. Maddeleri ile, şahıslar elindeki arazilere de belli koşullarla el atılabilmektedir. 14. Madde ile; Devlet ormanlarının ağaçlık veyahut ormandan açılmış çıplak yerlerindeki yaylak, kışlak, otlak ve sulama gibi her nevi haklara binalar ve hızarlar ve her nevi mallar istimlak olunabilir. Yine 2. Madde'ye göre, belli koşulların varlığı halinde, orman sayılmayan yerlerdeki ağaçların kesimi de Bakanlar Kurulu tarafından yasaklanabilir. Ayrıca 15. Madde gereği, toplumsal yarar bakımından buldukları yerlerden başka yere taşınması gereken köylülerin nakli için Bakanlar Kurulu karar alabilir. (Kızılay, 1991). Devletten başkasına ait tüm ormanların da devlet gözetiminde olduğu ve bu gözetimin orman idaresince yerine getirileceği 4. Madde ile hüküm altına alınmıştır. Yomralıoğlu, orman mülkiyetinin devlete ait olması, devlet ormanlarının devletçe işletilmesi ve tüm ormanların gözetiminin devlete ait olması ilkelerinin Türkiye ormancılığında reform niteliğinde olduğu görüşündedir. (Mestav, 2001; Yomralıoğlu, 1987).

Kanun'da yer verilen özel orman mülkiyeti çok sıkı kurallara bağlanmıştır. 1938 tarihli Tamimde, bir ormanın “ zel orman¹” olarak kabulü için, mülkiyeti ispat edilerek Bakanlıktan “ zel orman oluru” alınmalıdır. Bunun nedeni, 3116 Sayılı Kanun'un kabulü öncesinde ve sonrasında özel mülk iddiası ile devlet ormanlarına el atmanın yaygın olarak görülüyor olmasıdır. Tapulu alanların taşkın kullanımı ve alanının 10 katı arazinin sahiplenildiği durumların sıkça görülmesi bu konu üzerinde önemle durulmasına neden olmuştur. Taşınmaz  zerindeki hakkın varlığının ispatı için kayıt gerekir. Ormanların “hakkıkarar” sebebi ve zilyetliğe dayanılarak kazanımı 1850'li yıllardan itibaren

¹ özel orman: Mülkiyeti kanunen geçerli belge ile gerçek şahıslara ait olan kuru ve baltalıklar olarak tanımlanmaktadır.

yasaklanmış olduğundan, Medeni Kanun'da da yasaklayıcı hüküm bulunduğundan, özel orman mülkiyeti çok sınırlı haller için mümkün bulunmaktadır (Toygar, 1964).

Kanun ile orman varlığı ve sahibinin bir an önce belirlenmesini amaçlamaktadır. Bu amaç, metin içinde de yer bulmuş ve ormanların sınırlandırılmasının beş yıl, haritalanması işinin de 10 yıl içinde tamamlanması öngörülmüştür. Ormanların büyüklüğü ve mülkiyet haklarının meydana çıkması, planlı hareket edebilme ve odun ihtiyacının sürekliliğinin sağlanması bakımından önem taşımaktadır (Bingöl, 1990). Yund, orman sınırlamasının bir an önce bitirilmek istenmesini, ormanların mülkiyetinin devlete ait olduğunun halka da ispat edilmesi amaçlı olduğunu öne sürmektedir (Yund, 1987). Böylece, kanun metinleri içinde kalmış olan mülkiyet hayata geçirilmiş olacaktır. Orman Kanunu'nun kabul edildiği 1937 yıllarında orman varlığı ve mülkiyet türlerine göre dağılımı aşağıdaki gibi tahmin edilmektedir:

Tablo 1. 1937 Yılında tahmini orman varlığı ve mülkiyet dağılımı

Sahibi	Ormanın Niteliği		Toplam Orman (ha)
	Koru Orman (ha.)	Baltalık Orman (ha.)	
Devlet Ormanları	4 440 608	4 327 573	8 768 181
Umuma ait Ormanlar	-	62 600	62 600
Vakıf Ormanları	56 408	71 792	128 200
Özel Ormanlar	84 804	144 396	229 200
Mülkiyeti Tartışmalı Ormanlar	18 180	103 020	121 200
TOPLAM	4 600 000	4 709 381	9 309 381

Kaynak: Bingöl, 1990.

Kabul edilen Kanun'un geçici 1. Maddesi kamulaştırma amaçlıdır. Orman Kanunu'nun kabulü öncesinde 3115 Sayılı Kanun ile Anayasa değişikliği yapılarak kamulaştırmanın önü açılmış, genel hükümlere ekleme yapılarak, toplum yararı için kamulaştırma ve sınırları belirlenmiştir. Böylece, devlet ormanlarına bitişik olması halinde, 50 hektarı geçen, devlet ormanlarına bitişik olmayan ve 1000 hektarı geçen özel ormanların tümünün 2 yıl içinde devletleştirilmesi kuralı kabul edilmiştir. Devletleştirme 3115 Sayılı değişikliğe uygun olarak, bedeli karşılığında, kamulaştırma şeklinde yapılacaktır. Yasa hükmü olmasına rağmen, öngörülen 2 yıllık sürede yalnızca 28 adet ve 28 839 hektar orman alanı kamulaştırılabildiği (Toygar, 1964; Bingöl, 1990; Çağlar, 1979).

1.2.1.3.2.2.1.2. Yasa Hakkında Değerlendirmeler

Uzun çabalar ve tartışmalardan sonra kabul edilen 1937 tarihli yasa, Diker'in deyimini ile, "orman davasının bir medeniyet davası olduğunun anlaşılması olmasının göstergesi" (Diker, 1947), Özdönmez ve arkadaşlarının yorumu ile de, "ormancılık tarihimizde bir reform niteliği taşıyan ilkeler içeren ilk orman kanunudur." Yasa, Cumhuriyet rejiminin genel anlayışı ve karakterine uygun ormancılığın başlangıcı olarak değerlendirilmektedir. (Özdönmez vd. 1998). Gümüş, 1937 tarih ve 3116 Sayılı Yasa'yı, "ülkemizde devlet ormancılığı döneminin başlangıcı" olarak yorumlamaktadır (Gümüş, 2000). Çağlar'a göre, "gereğince ve etkin bir biçimde uygulandığında, Ülkenin ormansızlaşmasını belki de durdurabilecek denli güçlü yaptırımlarıyla Yasa, dönemin koşullarına göre, gerçekten, köktenci bir içeriğe sahiptir" (Çağlar, 1979).

Kabul edilen 3116 Sayılı Yasa, hemen hemen tüm düzenlemeleri ile, bilim çevrelerinde genel kabul görmüş ender yasalardan birisidir. Ayanoğlu, Yasa için, orman varlığının toplum hayatındaki gerekliliği ve milli kaynaklardaki devletçiliğin ana temasını vurgulayan aşağıdaki nitelemeyi yapmaktadır. "Bu kanunla ormanların, kimin mülkiyetinde bulunursa bulunsun, milletin müşterek malı olduğu, milletçe kalkınma ve refah kaynaklarının en önemlisi olduğu, varlıklarının emniyet altına alınması ve bunlardan yapılacak faydalanmanın nizamlanması için devletin politik ve teknik murakabe ve garantisi altında bulunmaları gerektiği kabul edilmiş olmaktadır ki, bu düşünceler halen yürürlükte olan orman rejiminin temel prensipleridir" (Ayanoğlu, 1987).

Tartışılan konulardan birisi de, Kanun'un kabul tarihi öncesinde orman örtüsü kaldırılmış alanları kapsayıp kapsamadığıdır. Bu konuda Gümüş, 3116 Sayılı Yasa'nın "Bu kanunun tatbikinde" ifadesi ile başlatılmasını yorumlamıştır. Bu yoruma göre; "Yasa çıkmadan önceki dönemlerde orman niteliğinde olan, ancak, Yasa yürürlüğe girdiği tarihe kadar çeşitli nedenlerle orman niteliğini kaybetmiş alanlar orman sayılmamıştır. Dolayısıyla, Yasa'nın 1. Maddesi, sadece yürürlüğe girdiği tarih ve sonrasında, sözü edilen nitelikleri alanlar için geçerli olmaktadır. Yani tanım, belli nitelikleri taşıyan alanların o anki ve gelecekteki durumları ile" ilgilenebilir (Gümüş, 2000).

Gümüş'ün "kanunun geçmişe yürümemesi" gerektiği yolundaki açıklamasının hukuki dayanağı var mıdır? Hukukun temel ilkelerine bakıldığında, bu hususta açıklamalar olduğu görülmektedir. Her hukuk kuralının, yürürlük tarihinden önceki hukuki olay ve ilişkilere uygulanmamasına, sadece kendi yürürlük dönemindeki hukuki olay ve ilişkilere

uygulanmasına “geriye yürümezlik ilkesi” denir. Bu ilke, hem kamu hukuku, hem de, özel hukuka ilişkin yasalar için geçerlidir. Temel kural bu olmakla birlikte, sınırlı sayıda bazı durumlar için hukuk kurallarının geriye yürüyebileceği kabul edilmektedir. Bu istisnalardan birkaçı, “kamu düzeni” ve “genel ahlak”, “yargılama hukuku” ve “ceza hukuku” olmaktadır. Kanunun geriye yürümezliği bir hukuki ilkedir (Bilge, 1983; Derya, 2002).

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, Orman Kanunu’nda yer verilen “*Bu kanunun tatbikinde*” ifadesine kanunun geriye yürümeyeceği şeklinde bir anlam yüklenmemek gerekir. Zira, genel ilkeler çerçevesinde Kanun zaten geriye yürütülemez niteliktedir. Bunun ayrıca vurgulanması gerekmez.

Kanunların geriye yürümezlik ilkesi gereği, Orman Kanununun kabul tarihi öncesinde, orman olma özelliği kaybetmiş alanlarda uygulanmaması gerektiği, Usluoğlu tarafından da savunulmaktadır. Usluoğlu’na göre; Orman Genel Müdürlüğü’nün, ormancılık bilim ve fennine yönelik öğretinin, bilirkişilerin ve mahkemelerin “*ormanın yasa ile tanımlandığını*” görememiş veya görmek istememiş ve yasanın özüne aykırı olarak, eski yıllardan beri orman özelliği kaybolmuş alanlar orman sayılmıştır. Üst mahkemelerin de Yasa’nın eski alanları da kapsar şekilde uygulanmasını istediği, zorladığı öne sürülmektedir. Yazar, esas neden olarak, ormancılardan, uygulayıcıların, yasa öncesi açılmış, orman özelliği kalmamış alanları orman saymamaya hazır olmadıklarını işaret etmektedir. Bu nedenle de, orman örtüsü yok edilmiş alanların orman sınırları dışına çıkarılmasında anayasal ve yasal düzenlemeler yapılmak zorunda kaldığı vurgulamaktadır (Usluoğlu, 1987, 1993a,b,c).

1.2.1.3.2.2.4. 4785 Sayılı Yasa

Ormanların milli ekonominin en önemli kaynaklarından biri olduğu, Türkiye’nin orman varlığı yönünden fakir olduğu, ormanlardan ürün alma süresinin çok uzun, temel yatırım gereklerinin çok yüksek bedelli, özel girişim için uygunsuz olduğu vb. gerekçelerle ormanların devlet elinde bulunması zorunlu görülmüştür. Kayganacıoğlu, ormanların servet kaynakları olmasının yanı sıra, varlığı ile doğurduğu diğer faydaların, “*memleketin insan barındırma kabiliyetini belli eden unsur*” olduğunu yazmaktadır (Kayganacıoğlu vd., 1976). Toplum hayatı için vazgeçilmez öneme sahip olduğu bilinen ormanların, 3116

Sayıli Yasa'da öngörölmüş olmasına rağmen, sınırlandırılması işi bitirilememiş, hatta çok düşük miktarda kalınmıştır.

Gümüş, ormanların devletleştirilmesi gereği konusunda, zamanın Orman Genel Müdürü B. Nazım Batur ile yapılan söyleşiden yaptığı alıntıda; ormanların özel girişimci eliyle işletilmesinin neden olduğu yoğun tahribata yer vermektedir. Genel Müdür, devletten başkasının tasarrufunda bulunan ormanlarında tahrip etekli olduğunu vurgulamakta ve; *“Devletin elinde olmayan ve kişilerin tasarrufunda bulunan ormanlar da sahiplerinin sadece faydalanma ilkesi ile çalışması dolayısıyla daha önce saydığımız sakıncalar, tahrip sebepleri daha esaslı bir şekilde etekli olmuştur. Buralarda ormanların, ıslah ve çoğaltılması esasları hiç düşünülmemiştir.”* Şeklinde görüş belirtmiştir (Gümüş, 2000).

Daha önce kabul edilmiş olan 3116 Sayılı Yasa'nın geçici maddelerine dayalı olarak istimlak edilmesi gerekli orman alanı 320 000 hektar civarında tahmin edilirken, bunun çok sınırlı miktardaki kısmı (33 804 hektar) istimlak edilebilmiştir (İstanbulu, 1978). Ormanların Devletleştirilmenin gerçekleşmesi de amacın çok uzağında bulunmaktadır. Daha da önemlisi, devletten başkasına ait ormanların edinimi çoğunlukla haksız nedenlere dayalı olup, bu yerler devlet ormanlarından koparılmış parçalardır. Devletin ormancılık politikasını etkin ve tek elden yürütebilmesi için orman davasının halli gerekir. Bunun da tek çaresi ülke ormanlarının tamamının devlet mülkiyetinde olması ile mümkündür. Bu görüş aslında, 3116 Sayılı Yasa hazırlığı ve kabulü aşamasında da vardır. Ancak, eleman yetersizliği ve toplumsal tepki endişesi ile zamana yaygın bir kamulaştırma amaçlanmıştır (Diker, 1947; Toygar, 1964; Kayganacıoğlu vd., 1976; Çağlar, 1979; Bingöl 1990).

1.2.1.3.2.2.1. Yasalaşma Süreci

Yasa tasarısının gerekçesi dönemin Başbakanı Şükrü Saraçoğlu tarafından TBMM'ne sunulmuştur. Sunuş metninde kullanılan kelimelerin bir kısmının yeni kuşaklarca anlaşılması zordur. Bu sorun dikkate alınarak aynen aktarımda bazı kelimeler, aynı anlamda güncel karşılıkları ile değiştirilmiştir. Ancak, anlam kaymasına neden olmaktan endişe edildiğinden, kelime değişikliğinin sınırlı miktarda kalmasına da özen gösterilmiştir. Söz konusu kelime değişimleri ile birlikte Yasa gerekçesi ana hatları ile aşağıda verilmiştir:

“Orman varlığı uzun zamandan beri doğal bir varlık olarak görülmüş ve devamı düşünülmeden, gelişigüzel, herkes tarafından yağma edilmiştir. Böylece, geniş orman varlıkları bir daha ele geçmeyecek şekilde yok olmuştur. Bugün dahi bazı yerlerde orman hala doğal bir varlık olarak görülmekte ve istenildiği gibi sömürülmektedir. Ülkede orman varlığı gitgide azalmakta ve o yerlerin yavaş yavaş yaşanmaz hale gediği göze çarpmaktadır.

Buna karşılık, medeni milletlerde artık orman bir tabiat varlığı değil milli ekonominin bir çalışma alanı ve bir servet kaynağı olmuştur. Bu servet kaynağının korunması, bakılması ve gümraklaştırılması Devletin üzerinde durduğu bir meseledir.

Gerçekten bir memlekette, milli ekonominin bütünlüğü bakımından onun gereksinimini karşılayacak her türlü orman ürünlerini, yetecek genişlikte ve iyilikte verebilecek bir orman varlığı şarttır. Bundan ötürü, kişi menfaatlerinden önce, milli ekonominin gelişmesi ve bütünlüşmesi bakımından Devletin, ülke orman varlığı ile içten bir ilgisi vardır. Milli ekonominin toplum hayatına yetecek bir gelişmeye ulaşabilmesi için belli büyüklük ve nitelikte orman varlığı sağlamak Devletin görevidir.

Ormanlar yalnızca servet kaynağı olmayıp, iklimi yumuşatıcı, yağış ve su akışını denkleştirici etkileri vardır. Azlığı veya çokluğu, varlığı veya yokluğu yurdun barındırma kabiliyetini yükselten veya azaltan ormanın Devlet elinde olmasında ve devlet elinde kalmasından daha doğru bir şey olamaz. Çünkü, ülkenin insan barındırma yeteneğini kişilerden daha çok Devlet düşünür ve ona göre de orman varlığını koruma ve genişletme yollarını tutabilir. Ormanın sağladığı faydalar, belli kişilere değil, umuma yöneliktir. Bu nedenle ormanlar devlet mülkü olmalıdır. Ormanlarda üretim süresinin uzundur ve işletilmesi için büyük emek ve sermaye gerektirir. Kişiler ömürleri süresi içinde çalışmalarının sonuçlarını almak isterler. Orman işletmeciliği buna uygun değildir.

Ormanların işletilmesindeki özellikler de onun devlet mülkiyetinde olmasını gerektirir. Ormancılığın ana prensibi devamlılıktır. Bunun için de, ormanlardan planlı kesim yapılması, kesilenlerin yerine yenilerinin yetiştirilmesi, yetişmiş olanların korunması büyük emek ve masraf ister. İşletme tesislerinin yapılması da büyük masraf gerektirir. Bunlara kişilerin katlanması kolay değildir. Bu sermayeye sahip olursa da, kişiler kısa zamanda yatırımlarının karşılıklarını almak isterler. Bu durum, orman varlığı aleyhine olur. Oluşan zarar sadece orman sahibini değil, ülkenin genelini etkiler. Belirtilen nedenlerle, orman işletmeciliğinin tekniği ve genel şartları da ormanlarda Devlet mülkiyetini gerektirir.

Ülke ormanları azdır.Var olan ormanların büyüklüğü on milyon hektar civarında tahmin edilmektedir.Korunması ve artırılması ancak devlet eliyle mümkün görülmektedir. Toplum, ormanın değerini yeterince kavramamış, onu bir tabiat parçası görerek insafsızca yağmalamaktadır. Özel mülkiyetteki ormanların hemen hepsi doğal olup, emekle yetiştirilmiş orman yoktur. Özel ormanların varlığı yeni özel orman edinme arzusunu körüklemekte ve devlet ormanlarına el atılmasına neden olmaktadır.

Bugün ülkemizde 543 000 hektar özel orman bulunduğu tahmin edilmektedir. Bunun ileride orman aleyhine ne kadar genişleyeceği de kestirilemez. Zira, özel orman mülkiyeti, türlü yollarla Devlet ormanları üzerinde yeni mülkiyet iddialarına çığır açmaktadır. Bu gelişme, Devlet ile kişilerin uzun yıllar birbiri ile uğraşmasına neden olmaktadır. Bu meselenin toptan çözümü için, ormanların hep birden devletleştirilmesi gerekir. Bir defada yapılacak bu işlem, idari, teknik ve ekonomik bakımdan ormancılığın hızla gelişmesini sağlayacaktır. Bu amacın sağlanması için 3116 Sayılı Yasa'ya hükümler konmuş, ancak, süre yetmediği için, istenilen sonuçlar alınamamıştır” (TBMM, 1945a).

Meclis'e sunulan yasa tasarısının ilk metni ve bu metin üzerindeki komisyon görüşleri de dönemin yaklaşımını görmek bakımından önemlidir. Bu amaçla, Yasa Tasarısının mülkiyete yönelik maddeleri tek tek ele alınarak açıklanmaya çalışılacaktır.

Tasasının 1. Maddesi: *“Türkiye’de bulunan özel, vakıf ve kamuya ait bütün ormanlar devletleştirilmiştir.*

Bu kanunun yürürlüğe girmesiyle hiçbir işlem bildirimine lüzum kalmaksızın birinci fıkrada yazılı ormanlar devlete geçer.

3116 Sayılı Orman Kanunundaki ödevlere ve izinlere dayanılarak yetiştirilmiş olan ormanlar, sahipli fıstıkçamı ve palamut meşesi ormanları, özel emekle yetiştirilmiş veya yetiştirilecek olan kavak, söğüt, kızılağaç, akasya ve okaliptüs ormanları bu hüküm dışındadır.”

Tarım Komisyonu, bu madde hakkında paralel görüş bildirmiş ve bir değişiklik önermemiştir. İçişleri Komisyonu, devletleştirme işleminin yalnız bir defaya mahsus olmak üzere, kanunun yürürlüğe konduğu tarihte yapılacağı ve bu tarihten sonra, özel kişilerle tüzel kişilikler tarafından Orman Kanunu şartları içinde yetiştirilecek ormanların sahipleri tarafından kullanılabilmesi sonucunu çıkarmıştır. Bunun vurgulanması için, Kanun'un 1. Maddesi; *“Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Türkiye’de var olan, özel kişilere, vakıflara ve köy, belediye, özel idare kamu tüzel kişiliklerine ilişkin bütün ormanlar bu kanun gereğince Devletleştirilmiştir.*

Bu ormanlar hiçbir işlem ve bildirim lüzum olmaksızın Devlete geçer.” Şeklinde düzenlenmiştir. Devletleştirme dışında bırakılan ormanların ayrı bir madde olarak düzenlenmesi yapılmıştır. Tasarının 1. Maddesi yönünden, Maliye Komisyonu ve Bütçe Komisyonunun düzenlemesi de, bazı kelime değişiklikleri olmakla birlikte, İçişleri Komisyonu ile aynıdır.

Kanun tasarısının 1. Maddesinde 3. Fıkra olarak verilen istisnalar İçişleri, Adalet, Maliye ve Bütçe komisyonları tarafından 2. Maddeye eklenmiştir.

Taslağın 2. Maddesi: *“3116 Sayılı Orman Kanununun 1 nci maddesinin 2 nci fıkrası aşağıda yazılı şekilde değiştirilmiştir;*

a) Sazlıklar;

b) Yöresinin özelliği yüzünden koru ve baltalık yapılamayan yerler;

c) Her çeşit dikenlikler ve fundalıklar;

d) Parklar;

e) Ormanlara bitişik olmayan ve ölçülmesi sonunda yüzü iki hektardan az çıkan sahipli topraklar üzerindeki ağaçlar ve ağaççıklar orman sayılmaz.

Bu hükümlere göre bir yerin orman sayılıp sayılmayacağını Tarım Bakanlığı Belli eder.”

Yasa tasarısının 2. Maddesi hakkında tartışmalara konu olan husus devletleştirme dışında bırakılacak ağaçlık alanın büyüklüğü üzerinde yoğunlaşmıştır. Tarım Komisyonu, orman sayılmayacak sahipli alan büyüklüğünün bir hektar olması üzerinde görüş açıklamış, ancak sonuçta, önerilen 2 hektar büyüklüğün uygun olduğu kanaatine varmıştır. İçişleri Komisyonu, devletleştirme dışı tutulacak alanın bir veya iki hektara indirilmesinin izinsiz kesimleri ve kaçırımları sonlandırmayacağı görüşündedir. Sonuçta, özel kişilere ait ormanların, büyüklüğü ne kadar olursa olsun, devletleştirme kapsamında olması, diğer sahipli topraklara üzerindeki ormanların, devlet ormanına ve bu kanunla devletleştirilen ormanlara bitişik olmaması kaydı ile, kanun dışında bırakılması kararına varılmıştır. Komisyon taslağa, Devletleştirme dışında bırakılan ormanların kullanımı, korunması ve ormanlardan faydalanma yollarını gösteren, kısıtlar belirleyen bazı hükümler eklemiştir. Maliye ve Bütçe Komisyonlarının düzenlemesi de benzer şekildedir.

Adalet komisyonu 2. Maddede sayılan ve devletleştirme dışında bırakılan ormanlardan “A” ve “C” Fıkralarına *“ekim ve dikim yoluyla”* ifadesinin eklenmesinin istisnai durumun tespiti bakımından açıklayıcı olacağı görüşünü bildirmiş ve bu değişiklik maddeye eklenmiştir. Maliye Komisyonu, taslakta ilk madde içinde olan, ancak,

komisyonlarca ikinci madde kapsamına alınan (C bendi olarak) ve kavak, söğüt, kızılâğaç, akasya, okaliptus “*vesaire*” ormanları ibaresini eklemiştir. Maliye komisyonu, “*vesaire*” ibaresini, çok farklı anlamalara ve yorumlara neden olabileceği görüşü ile, metinden çıkarmış ve buraya servi ormanlarını da eklemiştir.

Bütçe komisyonu taslakta ilk madde içinde, komisyonlarda ise ikinci maddenin “C” fıkrasında yer verilen Devletleştirme dışı bırakılmış ormanlarda “...veya yetiştirilecek olan” ifadesini hatalı görmüş ve kaldırmıştır. Zira, ön görülen kanun, var olan ormanlarla ilgili olup, gelecekte yetiştirilecek ya da yetişecek ormanları kapsamamaktadır. O halde, yetiştirilecek ormanlar için metinde açıklama olması gereksiz ve hatalı olacaktır. Komisyon, ikinci maddenin “B” bendindeki “*kestane*” kelimesinin de karışıklıklara neden olabileceğini düşünmüştür. Kestane kelimesinden, aşılı kestane ağaçları da anlaşılıp, sair meyvelerinden yararlanan ağaçların da kamulaştırılacağı gibi bir düşünceye meydan vermemek için, kelimenin “*aşısız kestane*” olarak değiştirilip, anlaşılır hale gelmesi sağlanmıştır.

Komisyonlarda tartışılan diğer maddeler kamulaştırma süreci ve bedeli ile ilgilidir. Belge sunumu için tanınan süre, davalı yerler için yargılama sonucunun beklenmesi konularında farklı görüşlere yer verilmiş olmakla birlikte, kayda değer farklılıklar yoktur. Birde; Kanun taslağının 12. maddesinde “B” bendinde “*koru ve baltalık yapılamayan yerler*” ifadesi “*orman yapılamayan yerler*” olarak değiştirilmiştir.

İçişleri Komisyonu üyesi Tokat Milletvekili A.G. Pekel’in tasarıda değişiklik öneren teklifi çok farklı bir yaklaşım içermesi bakımından burada özetlenmiştir. Teklifte yer verilen görüş ve öneriler özetle şöyledir:

-“Devlet ormanlarına bitişik olsun veya olmasın, belediyelere ve köylere ait ormanlar bu idarelere bırakılmalıdır. Bu idareler ormanları her vakit orman idaresinden daha iyi korumuşlar ve korurlar. Bu ormanların Orman İdaresine geçmesi hiçbir vakit orman kaçakçılığını önleyemez.

- Devlet ormanlarına bitişik olmayan özel kişilere ait on hektara kadar olan ormanlar bu kişilerin ellerinde bırakılmalıdır. On hektara kadarki küçük, ayrı ormanları orman idaresi hiçbir vakit koruyamaz. Bunların başına konacak muhafaza örgütünün masraflarını da bu küçük ormanlar çıkaramaz.

- Fertlerin hususi itinaları ile korunabilmiş olan kuru adını taşıyan bu ormancıklar orman idaresine geçişi yapıldığı günden itibaren kökünden tahribe uğrayacaklardır ve bunu orman idaresi hiçbir zaman önleyemeyecektir.

- İkinci madde değiştirilerek, iki hektara kadar olan ağaçlıkların orman sayılmaması hakkındaki fıkra, Orman ana Kanununda olduğu gibi beş hektara çıkarılmasında kesin gereklilik vardır. Bu küçük ormanlara çiftçinin şiddetle ihtiyacı vardır. Bunlar sız çiftçilik çok sıkılmış olacağı gibi, bunların devletin eline geçtiği duyumu tamamen tahribat yaptıracaktır. Bu değişiklik tarla ve çayırılıkların kenarındaki ağaçlıklara da sirayet edecektir.”

Taslak, öncelikle görüşme kararı sonrasında, 09.07.1945 tarihinde TBMM’de ele alınmıştır. A.G. Pekel, konu bu birimin uzmanlık alanında kalması nedeniyle, Tarım Komisyonu taslağının görüşülmesini ısrarla istemiş, ancak, en son görüşme yapan komisyonun teklifinin görüşüleceği bildirilerek, reddedilmiştir. Esas dikkat çekici bir konu, tasarının aslında 1937 tarihinde öngörülmüş işin bitirilmesi şeklinde değerlendirildiğinin açıklanmasıdır. Bu durum, aşağıda verilen literatür bilgileri ile de örtüşmektedir. Sonuçta, teklifin kamulaştırma bedeli içeriyor olması da belirtilerek, taslağın, son rapor olan Bütçe Komisyonu raporunda yer verildiği şekli ile görüşülmesine başlanmıştır.

Görüşmelerde söz alan Pekel, dünyanın hiçbir yerinde belediye ve kömünlerin ormanlarına devletin el koymadığını, böyle bir şeyin yapılamayacağını savunan bir konuşma yapmıştır. Konuşmada ayrıca, ormanların tümünden devlet mülkiyetine geçmesinin orman tahribatını durdurmaya çalıştığını açıklamıştır. Pekel, beş hektara kadarki sahipli ağaçlıkların orman sayılmamasını kabul ettirmeye çalışmıştır. Tasarının ilk iki maddesi adeta yürütme organı ile Pekel arasında atışma şeklinde görüşülmüştür. Hükümet, ormanların bakımı, verimli işletilmesi ve tahribinin önlenmesi için devletleştirilmesinin gerekliliğini çeşitli örneklerle savunmaktadır. Pekel ise, yukarıda komisyon raporuna ek olarak açıklanan görüşlerini savunarak, devletleştirmeyi sınırlamaya çalışmaktadır. Sonuçta, özel ormanlar, büyüklük ölçütü olmaksızın devletleştirilmiş, orman sayılmamada herhangi bir alan büyüklüğü esas alınmamıştır. Pekel’in Kanunda bir büyüklük belirtilmemiş olmasının 3116 Sayılı Kanunda yer verilen 5 hektardan az alanların orman sayılmadığı kuralının değiştirilmediği anlamında alınması gerektiği yorumu da diğer vekiller tarafından reddedilmiştir. Sonuçta, Kanun metninde ormanın tanımı vardır ve istisna bentleri içinde de sahipli ağaçlık alanlar için bir büyüklük belirtilmemiştir. Görüşme tutanakları dikkate alındığında, sahipli ağaçlık alanların tümünün devletleştirildiği yargısına varılmaktadır (TBMM, 1945).

Kanun’un üçüncü maddesinden onbirinci maddesine kadar, kamulaştırmada bedel almak için gerekli belgeler, başvuru süresi, bedel tespiti, arazi üzerindeki yapı ve tesislerin

akıbeti gibi konular işlenmiştir. Yasa ile ilgili olarak, Meclis görüşmelerinde ele alınan konulardan önemli görülenlerinin özet halinde sunulması yararlı görülmüştür. Bedel almak amaçlı başvuru için tanınan bir yıllık süre az bulunmuş ve itirazlarla artırılmaya çalışılmıştır. “Devletleştirmenin fiilen araziye el koyma şeklinde yapılamayacağı nedeniyle, halkın elindeki yer için bedel almak üzere başvurmasının beklenemeyeceği, bunun yerine, devletin bu arazileri tespit ve sahiplerine bedel ödemesi gerektiği öne sürülmüştür.” Elinde tapu ve vergi kaydı bulunmayan kişilere bir hak tanınmadığı eksiklik olarak görülmüştür. Karşı görüşler olarak, devletin, Kanun gereği mülkiyeti devlete geçen ormanları takip ve tespit edemeyeceği, başvuru için tanınan bir yıllık sürenin yeterli olduğu, ormanlarda sahiplilik için belge gerektiği vb. açıklanarak Kanun’un hakkaniyete uygunluğu bildirilmiştir.

Tasarının 12. Maddesi ormanı yeniden tanımlamakta ve istisnaları sınırlı olarak saymaktadır. Pekel, istisna bentlerine, hiç değilse, 20 dönüme kadar sahipli ağaçlık alanların orman sayılmamasını teklif etmiş, ancak, Genel Kurulda kabul görmemiştir (TBMM, 1945 a). Görüşmeleri tamamlanan taslak kabul edilmiş ve Resmi Gazete’nin 13.7.1945 ve 6056 Sayılı baskısında yayınlanmıştır (TBMM, 1945 b). Yasa metninin orman mülkiyeti ile ilgili kısımları aşağıda verilmiştir:

“Madde 1- Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte var olan gerçek veya tüzel kişilere, vakıflara ve köy, belediye, özel idare kamu tüzel kişiliklerine ilişkin bütün ormanlar hiçbir işlem ve bildirimle lüzum olmaksızın Devlete geçer.

Madde 2- Aşağıda yazılı ormanlar birinci madde hükmü dışındadır;

A) Devlet ormanlarının veya bu kanunla devletleştirilen ormanların içinde veya bitişiğinde bulunmamak şartıyla 3116 Sayılı Orman Kanunundaki ödevlerle ve izinlere dayanılarak ekim veya dikim yoluyla emek harcanıp yetiştirilmiş ormanlar;

B) Sahipli fıstık çamı, palamut meşesi ve aşısız kestane ormanları;

C) Devlet ormanları ve bu kanunla devletleştirilen ormanların içinde olmayan topraklarda ekim ve dikim yoluyla özel emekle yetiştirilmiş kavak, söğüt, kızılgağaç, akasya, okaliptüs ve servi ormanları;

D) Devlet ormanlarına veya bu kanunla devletleştirilen ormanlara bitişik olmadığı ve çevresinin güzelliğini sağladığı Tarım Bakanlığınca belli edilecek olan köy, belediye, özel idare kamu tüzel kişiliklerine ilişkin ormanlar (layıkıyla korunup bakılmak şartıyla)” Resmi Gazete, 1945).

Kanun'un 3. maddesinden 12. maddesine kadarki hükümleri, devletleştirilen ormanların bedellerinin ödenmesi şekli, hak sahiplerinin tespiti, bu ormanlar üzerindeki taşınmaz mal sınırlandırmaları ve ipoteklerin kalkışı, bu yerler üzerindeki bina ve tesislerin durumunun ne olacağı, ödemenin nasıl yapılacağı konularına açıklama getiren kuralları içermektedir. 12. Madde de ise 3116 Orman Kanunu'nun 1. Maddesi değişikliği yer almaktadır. Bu madde aşağıda verilmiştir;

“ Madde 12- 3116 Sayılı Orman Kanununun birinci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir;

Bu kanunun uygulanmasında kendi kendine yetişmiş veya emekle yetiştirilmiş olup ta her hangi bir çeşit orman hasılatı veren ağaç ve ağaççıkların toplu halleri yerleri ile birlikte orman sayılır.

A) Sazlıklar,

B) Yöresinin özelliği yüzünden orman yapılamayan yerler,

C) Her çeşit dikenlikler ve fundalıklar,

D) Parklar,

Orman sayılmaz.”

1.2.1.3.2.2.2. Yasa Hakkında Değerlendirmeler

Ormancılığımızda önemli dönüm noktalarından biri olan Devletleştirme Yasa'sı yıllardır farklı bakış açıları ile değerlendirilmekte ve yorumlanmaktadır. Atbaşoğlu, *“Devletleştirme Yasa'sı olmasaydı, bugün Türkiye'de kolay kolay bir ağaç bulamazdınız, 1945'te günün şartlarına göre Yasa çıkmış ve vatandaş ta hakkını almıştır. O zamanki zorunluluk Devletleştirme Yasa'sının gereğini ortaya koymuştur.”* Değerlendirmesi yaparak Yasa'nın gerekliliğini savunmaktadır (Atbaşoğlu, 2003). Özdönmez ve arkadaşları, Yasa'nın, 3116 Sayılı Orman Kanunu'ndaki devletleştirme ilkesini geliştirmek amaçlı olduğunu bildirmektedirler (Özdönmez vd., 1998). Diker; 3116 Sayılı Kanun'da ön görülmesine rağmen, ormanların kadastro ve kamulaştırılmasında çok geri kaldığını ve devlet ormancılığının sağlanabilmesi için ormanlara el konulması gerektiğini ve bununda 4785 Sayılı Yasa ile yapıldığını açıklamaktadır (Diker, 1947).

Batur, ormanların devletleştirilmesinin faydalarına değinmekte ve; *“devlet ormancılığı”* amacının, bir taraftan mevcut ormanları her tür tahripten korumak, teknik yöntemlerle planlı düzenli ve devamlı şekilde işleterek ülkede gerek duyulan orman

ürünlerini sağlamak, diğer yönden, harap durumdaki ormanları ıslah ederek verimli hale getirmek, yurdun çıplaklaşmış yerlerini ağaçlandırmak, şeklinde değerlendirmektedir. Bu şekilde “Yeşil Türkiye” idealine ulaşılabileceği, ormanların ülkenin ve milletin hayatı, kültürü üzerinde maddi ve manevi etkilerinden faydalanılabileceği açıklanmaktadır (Gümüş, 2000).

Devletleştirmenin haklılığı ve gerekliliği yönünde görüşlerin yanı sıra , Kanun’a farklı bakış açıları ile yaklaşımlar da vardır. Altıntaş, Devletleştirme Kanunu’nda sahipli ağaçlık alanların hangi büyüklüğe kadar orman sayılmadığının belli olmamasını değerlendirirken, şu görüşlere yer vermektedir; *“Bir ekolojik birimden söz edebilmek için, hem de hukuksal anlamda bir belirleme yapabilmek için en azından bir kabule dayanacak büyüklük ölçüsüne gerek vardır. Örneğin; 4785 Sayılı Yasa açısından, 5-10 adet ağacın bir arada bulunmasına, yada, 500 m²’lik bir alandaki ağaç topluluğuna orman mı diyeceğiz? Yasa koyucunun böyle bir amacı olmamalıdır ve yoktur. 4785 Sayılı Yasadaki devletleştirme iradesini 3116 Sayılı Yasa’daki 5 hektar büyüklük ölçütüne oturtmalıyız”* (Altıntaş, 2000).

Altıntaş’ın yorumu mantıklı görünmekle birlikte, kanunların anlam itibariyle uygulanması ve yorumu ilkeleri ile bağdaşmamaktadır. Kanunlardaki hükümlerin uygulanabilmesi için, her şeyden önce, onların anlamlarının tam olarak saptanması gerekir. En doğru yorumun yapılabilmesi, kanun koyucunun iradesinin tespiti ile mümkündür. Bu nedenle, kanunun evveliyatı (tasarı, teklif), öneri gerekçeleri, meclis tutanakları incelenerek, sonuç çıkarılmaya çalışılmalıdır (Önen, 1985). Devletleştirmede “büyüklük” kavramı yoğun tartışmalara neden olmuş ve kanun koyucusunun iradesi şüpheye gerek olmayacak açıklıkta ortaya çıkmıştır. Bu da, beş hektardan az ormanların da devletleştirildiği şeklindedir. Orman sayılmak için alanın büyüklüğünün ne olacağı, ormanın tanımındaki “*toplu halleri*” terimi ile açıklanabilir. Gümüş’de Yasa’nın yürürlük tarihinde bir tanımı olduğunu ve bu tanımda yer alan ormanların yürürlük tarihi itibariyle devletleştirildiğinin kabulünün gerektiğini savunmaktadır (Gümüş, 2000).

Devletleştirme Yasası’nın ülke ormancılığı açısından değerlendirilmesinde çok farklı görüş ve tespitler bulunmaktadır. Gümüş, devletleştirme ve özelleştirmeyi bir tercih meselesi olarak görmektedir. Önemli olan, amacın gerçekleşmesine en uygun tercihin yapılmasıdır. Yasa’nın, ormanları koruma bakımından iyi bir araç olduğunun söylenemeyeceği tespitini yapmaktadır. Bu görüşünü de, Yasa sonrasında orman suçlarında artış olduğu tespitine dayandırmaktadır. Yazar, günümüzde de Yasa’nın birçok

haksızlıklara ve tepkilere neden olmaya devam ettiğini, orman-köylü ilişkilerinin önemli ölçüde bozulmasına, içinden çıkılması zor ormancılık sorunlarına neden olduğunu öne sürmektedir. Geniş halk kitlelerinin Yasa'dan haberdar olmadığı, bu kesimin ancak orman kadastro yapılrken öğrendiği devletleştirme nedeniyle de kadastroya karşı çıktığı açıklanmaktadır. Günümüzde, 4785 Sayılı Yasa ormancılığın önünde önemli bir engel durumundadır (Gümüş, 2000).

Birçok yayında benzer yaklaşımın olduğu, hatta, Yasa'nın amacını aşan şekilde uygulanarak orman köylüsünün mağdur edildiği kanaati açıklanmaktadır (Ayan, 1989; Altıntaş, 2000; Polat, 2000). Tokmanoğlu, örnek bir olay anlatarak, Devletin verdiği tapulara güvenerek hareket edenlerin mağdur olduğunu, bir kurumun verdiği belgenin diğer kurum tarafından geçersiz görüldüğünü, orman idaresinin her zaman ve her durumda itiraz ederek özel mülklere el atabilmesinin haksızlığını savunmaktadır (Tokmanoğlu, 2000). Çağlar, devletleştirmeyi haklı bulmakla birlikte, Yasa'nın kabulü sonrasında, 1945 ve 1946 yıllarında, eski yıllarda görülmedik sayı ve büyüklükte orman yangınlarının çıkarıldığını ve 290 422 hektar orman alanının yakıldığını bildirmektedir (Çağlar, 1979). Özdönmez, Türkiye'deki orman suçlarını araştırdığı eserinde, 1945 ve 1946 yıllarında orman suçlarında önemli bir artış olduğunu açıklamakta, ancak, bu artışın sebebi olarak çok partili rejime geçişin etkisini öne çıkarmaktadır (Özdönmez, 1965).

Kabul edilen 4785 Sayılı Yasa sonrasında Bu Yasa'ya dayalı olarak kamulaştırılmış orman alanı 204 763 hektar olarak tespit edilmiştir (İstanbulu, 1978). Çağlar, özel orman olduğu iddia edilen önemli miktarda ormanlara ait belge olmadığını, bu yerlerin tapusuz olarak işletildiğini, kamulaştırma bedeli ödenmesi için iyelik belgesi ve vergi kaydı ile orman idareleri yada o yer yönetimine başvurulması gerektiğini, belge olmayışı nedeni ile başvuru olmadığını yazarak, Yasa'nın miras kalıntısı, işgalle elde edilmiş ormanları ortadan kaldırdığını savunmaktadır. Yasa'nın kabulünde Kamutay'da fazla tartışma yaşanmadığını, bunun nedeninin de, devlet iyeliğinde olmayan orman alanının çok az oluşundan kaynaklandığını savunan Çağlar, 4785 Sayılı Yasa öncesinde bu ormanların toplam alanının 320 000 hektar kadar olduğunu belirtmektedir (Çağlar, 1979). Aynı yıllarda tüm ormanların yaklaşık 9 Milyon hektar olduğu tahmininde bulunduğu dikkate alındığında, verilen rakamın yanıltıcı olabileceğinin kabul edilmesi gerekir.

Orman İdaresi, bedeli ödenerek kamulaştırılmış ormanlara "*devletleştirilen ormanlar*"; tespiti yapılmamış, bedeli ödenmemiş, ancak Yasa gereği devlet mülkiyetine geçmiş ormanlara da "*devletleştirmeye tabii ormanlar*" olarak nitelendirmektedir (Polat,

1988). Devletleştirilen ormanların sayı, yer ve büyüklüğü bellidir. Ancak, devletleştirmeye tabii ormanların ne miktarda ve nerede olduğu belli değildir. Zira, devletleştirme hiçbir işlem ve bildirim olmaksızın yapılmıştır. Devletleştirilen yerlerin özel mülkiyet kayıtları iptal edilmediği gibi, bu yerler arazi üzerinde de belirlenmemiştir. Durum böyle olunca, kadastrosu yapılmamış bir çok yerleşim biriminde bu yerler halkın kullanımında olup, alınıp satılmakta, miras yoluyla alt soya intikal etmektedir. Bu yerler için vergi ödenmekte, taşınmazlar ipotek edilebilmekte, teminat gösterilebilmektedir. Bu belgelere dayanılarak teşvik ve krediler alınabilmektedir. Devletleştirme tarihi öncesinden beri sahiplenilmiş ve kullanılmakta olan bu yerlerin kadastro sırasında devletleştirilmiş olduğu gerekçesi ile devlet ormanı sayılması özellikle Doğu Karadeniz Bölgesinde halk ile devlet arasında çok ciddi bir sorun oluşturmaktadır.

Devletleştirme kapsamı dışında tutulan “*kamu tüzel kişiliklerine ait ormanlar*” konusunda da bir değerlendirme yapmak gerekirse; bu ormanların da verimli işletildiği ve ormancılık alanında farklı açılımlar sağladığı söylenemez. Toplam alanları konusunda kesin bir kayıt bulunmamakla birlikte, köy tüzel kişiliklerine ait olanları 1940’lı yıllarda 6 000 hektar olarak tahmin edilmekte idi (Çağlar, 1979). Daha sonraki yıllarda yapılan tespitlere göre, köy tüzel kişiliği ormanlarının toplam büyüklüğünün 1900 hektar civarında olduğu tespit edilmiştir. Yok denebilecek kadar az sayı (10 adet) ve miktardaki köy ormanlarının, birkaç istisna dışında, işletilmesi pek verimli olmadığı gibi, birkaçının mülkiyeti de halen tartışmalıdır (Gümüş vd., 1998). Tüzel ormanlar, mülkiyet grubu olarak Yasa’da bulunmakla birlikte, örnek oluşturacak nitelikte değildir.

1.2.1.3.2.2.5. 5658 Sayılı Yasa

Devletleştirme Yasası’ndan yaklaşık 3 yıl sonra, bu kez, devletleştirilmiş ormanların bir kısmının sahibine iadesi gündeme gelmiştir. Kanun tasarısı, 4785 Sayılı Kanundan çok daha uzun süren bir süreç (yaklaşık 2 yıl) sonrasında yasalaşmıştır. Devletleştirme Yasası aceleyle (ivedilikle) ele alınmış ve birbuçuk ay gibi bir sürede yürürlüğe konulmuş iken, İade Yasası’nda bu süre neredeyse iki yıl olmuştur (TBMM, 1948). Diğer bir anlatımla, ormanların devletleştirilmesi acele hallerden görülürken, devletleşmenin yarattığı olumsuz sonuçların bir kısmının değiştirilmesi pek aceleyle getirilmemiştir. Bu duruma, TBMM’nin iadede isteksizliği gibi bir sonuç yüklenebilir mi? Kanaatimizce bu sorunun olumlu yanıtlanabilmesine yeter bilgi yoktur. Ancak, şu söylenebilir kanaatindeyiz.

Devletleştirilmiş ormanlardan bir kısmının iadesi, ormanların devletleştirilmesi kadar hayati önemde ve acil görülmemiştir.

Başbakan Hasan Saka tarafından 09. 04. 1948 tarihinde TBMM'ne sunulan Yasa Tasarısının gerekçe özeti ve yasalaşma süreci aşağıda verilmiştir (TBMM, 1950):

“Devletleştirilmiş ormanların bir kısmı, ormanlar ile hiçbir şekilde ilişkisi olmayan yerlerde, tamamen ziraat alanları içinde, özel orman niteliğinde toplu ağaçlıklardır. Orman tanımına giren bu ağaçlık alanlar, sahiplerinin hayvanlarına gölgelik, ziraat aletlerinin yenileme ve tamir gibi amaçlara yönelik iken, devlet ormanlarına katılmış durumdadır. Bu durum, tarım aletleri yapımını zorlaştırmış, diğer yünden, bu ormanların güvenliği ve korunması mümkün olmaz hale gelmiştir. Tarımla uğraşan halkın zorunlu hammadde ihtiyaçlarını ancak karşılayabilecek bu gibi ormanlar, ziraat ve hayvancılık lehine olarak, sahiplerine bırakılmalıdır. Tarım alanları içinde münferit (seyrek) halde ve kenarında sıra halinde bulunan ağaçlar sahiplerine ait olmalıdır. Devlet, ormanlardaki ağaç yoğunluğunun artırılma, boşlukları yeniden ağaçlandırılma çalışmaları yapıyor olmakla birlikte, özel girişimin de bu yönde katkılarına ihtiyaç vardır. Kişilerin tasarrufu altında bulunmakla birlikte, ekip biçmedikleri alanlarda ve kamuya ait boş arazilerde ağaç yetiştirilmesi teşvik edilmesinden büyük faydalar beklenmektedir. Kamulaştırma bedeli tespitinde matrah alınan değer halkın aleyhine olup, değiştirilecektir.

Kayganacıoğlu ve arkadaşları Kanun teklifinin dört esaslı hüküm getirdiğini bildirmektedir. Bunlar; 4785 Sayılı Kanun'la devletleştirilmiş ormanların bedellerinin artırılması ve taksit süresinin kısaltılması, devletleştirilmiş ormanlardan bir kısmının sahiplerinin istemesi halinde iade edilmesi, ziraat arazisi içindeki ağaçlardan faydalanma şeklinin açıklanması ve sonuncusu da, yeni orman yapacaklara gösterilecek kolaylıkların belirlenmesidir (Kayganacıoğlu vd., 1976).

Yukarıdaki gerekçeler ve amaçlarla TBMM'ne sunulan tasarı hakkında komisyonlar tarafından yapılan değerlendirmelerden önemli görülen kısımlar aşağıdadır:

Tarım komisyonu Tasarıyı değerlendirirken; *“orman kanununun bilhassa orman içinde yaşayan köylüler üzerindeki hükümlerini onları sıkmadan, varlıklarına zarar vermeden tatbik etmek başta gelir”*, yorumu ile konuya yaklaştığı görülmektedir. Ormanların içinde olmayan sahipli arazideki dağınık, grup halinde ağaçlık alanların sahiplerine bırakılması gerekir. Bazı bölgelerde; bilhassa Karadeniz sahillerinde sahipli arazide yetişen ağaçlardan faydalanmanın halk ve Orman İdaresi arasında meydana getirdiği birtakım ihtilafları ve zorlukları giderme bakımından Tasarıda uygun değişiklikler

yapılmıştır. Halkın % 70'i yakacak olarak gübre kullanmaktadır. Bu ihtiyacın odunla karşılanması halinde, gübre tarımda kullanılacak ve verim artışı sağlanacaktır.

İçişleri komisyonu, devletleştirilmiş ormanlarla coğrafi bağı bulunmayan kasaba ve köy koruları ile, aynı durumdaki 100 hektara kadar özel ormanların sahiplerine bırakılması daha iyi olur görüşündedir. Devletleştirilmiş ormanların kamulaştırma bedelinin de bir miktar yükseltilmesi faydalı görülmektedir. Devlet ormanları ve devletleştirilmiş ormanlarda “irtibat ve ilişki” bulunmaması koşulu açıklanmalıdır. Bu haliyle, anlaşılması güç, farklı yorum ve uygulamalara konu olabilecek durumdadır. Devlet ormanlarında doğal olarak yetişmeyen ağaçlardan elde edilen ürünler ile, Karadeniz ve Akdeniz ikliminde doğal veya bakımla yetişebilen kızılğaç mahsul ve mamulleri özel yada mahalli ihtiyaç için sahiplerinin serbest kullanımına bırakılmalı, bunların dışındakilerden faydalanma şekilleri yönetmelikle düzenlenmelidir. Özel kişilere, kendi arazileri yada boş arazide orman yetiştirmeleri için teşvikler verilmelidir. Devletleştirilmeye konu orman sahiplerinden başvuruda bulunup bedel alamayanlara bir yıl daha ek süre tanınması uygun olacaktır.

Maliye Komisyonu, devletleştirme kararından sonra birçok ormanların açılıp tarla haline dönüştürüldüğü, birçok ormanların da yangınlarla harap edildiğini, bunun tepki hissi ile yapıldığını öne sürmektedir. Devletleştirilmiş ormanların bir kısmının iadesi ve tapuya dayanılmamakla birlikte, köylünün uzun yıllardan beri ortak kullanımında olan ormanlarında yine köylülerin koruması ve yararlanmasına terk edilmesi gerekmektedir. İade edilebilme koşulu olarak “devlet ormanları dışında” olma şartı uygulamada büyük aksaklıklara neden olacaktır. Ormanların çoğunun kadastro yapılmamış ve sınırları belli edilememiştir. Uygulamada, orman kenarlarında bulunan çalılık ve fundalık gibi yerlerin de bu ormanların teferruatı olarak görülmesi ve sahiplerine iade edilmemesi, keyfi uygulamalar yapılmasından endişe edilmektedir. Bunun önlenmesi için, “devlet ormanları dışında olup” ifadesi, “devlet ormanlarının içinde olmak” olarak değiştirilmiştir. Her tür kültür kavağından yararlanması serbest bırakılmalıdır. Adalet ve Bütçe komisyonlarının görüşleri de büyük oranda Maliye Komisyonu ile aynıdır.

Tasarı 24. 03. 1950 tarihinde Meclis Genel Kurulu'nda ele alınmıştır. Kurulda en çok tartışılan konu, iade edilecek alanların sınırı olmuştur. “Devlet ormanları içinde olmak” kavramının sorun yaratacağı, vakıf ormanları iadeye tabi olmadığına göre, bu ormanların diğerlerinden nasıl ayrılacağına açıklanması gereği tartışılmıştır. Tarla ,bağ, bahçe gibi kültür arazisi ayırıcı unsur olarak görülmekle birlikte, kış ve yaz daimi akan dere, ana

nehirler, tarihi kale duvarları gibi değişmez sınırların da yasa metnine konması istenmiştir. Orman sınırının sadece, tarla, bağ, bahçe olamayacağı, büyük ormanların bu sınırlarla açıklanamayacağı öne sürülmüş ve tartışılmıştır. Tapu kayıtlarında sınır olarak kabul edilen ırmak, nehir, büyük şose Yasa'da da ayırıcı unsur olarak görülmelidir. “*Sahipli ormanın bir tarafında bir dönüm tarla olsa ve tapuda bu tarla sınır olarak gösterilmiş olsa, diğer kısımlar ise miri ormana bitişik olsa bu yerler iade edilmeyecek midir?*” sorusu ortaya atılmıştır. Önceki kanunun halkı mahkemelere döktüğü görüşü savunularak, maddeye, nehir, büyük şose ve kayalıklarında ayırıcı unsur olarak eklenmesi önerilmiştir. Birbirine bitişik araziler sonuçta devlet ormanına dayanır. Bu ormana bitişik diye o kişi mağdur edilmemelidir. Bakan, özel ormanların devlet ormanlarına oranının % 1,78 olduğunu açıkladığına göre, bu derecede sıkı koşulların konulmasının gereksizliği öne sürülmüştür. Kanun'un bu haliyle çıkmasının bir anlam taşımayacağı, önceki kanundan bir farkı olmayacağı savunulmuştur.

Adalet komisyonu sözcüsü; hazırlanan kanunun 4785 Sayılı Yasa kapsamında bir değişikliği ön gördüğünü, bütün özel ormanların ele alınmasının farklı bir Yasa ile olabileceğini, ayırıcı unsur olarak sayılanların (tarla, bağ, bahçe vb.) “*gibi*” terimi ile devam ettiğini, bu ifadenin sınırlayıcı değil açıklayıcı nitelikte olduğunu, metnin ayırıcı olarak görülen tüm şeyleri kapsadığını söylemiştir. Birbirine bitişik ormanlık alanların sonuçta devlet ormanı ile birleşmesi halinde, bitişik ormanın sahibi “*bu ormanı kaldırmaya razı olursa* (Tam olarak neyin kastedildiği anlaşılamadığından aynen alınmıştır.) *diğerini kurtarabilecek midir?*”, sorusu sorulmuştur. Burada ormanı kaldırmak; kesmek, farklı kullanımlar için orman örtüsünü yok etmek, olarak kabul edilebilir kanaatindeyiz. Sorunun yanıtı açık değildir. Özetle, iade istenmesi halinde özel ormanların iadeye konu edilebileceği şeklinde bir karşılık verilmiştir.

Sonuçta 24.03.1950 tarihinde kabul edilen Yasa 31.03.1950 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (TBMM, 1950). Bu Yasa ile, 4785 Sayılı Yasa ile devletleştirilmiş ormanlardan bir kısmı, istek halinde, sahiplerine iade edilecektir. Diğer bir söyleyişle, 4785 Sayılı Yasa'ya dayanılmadan her hangi bir sebeple devletleştirilen, devlet tarafından el konulmuş ormanlar 5658 Sayılı Yasa kapsamı dışında kalmakta olup, bu Yasa ile iadesi tartışılmaz. İstek ve iade bir süreye bağlanmadığından her zaman mümkündür.

4785 Sayılı Yasa ile devletleştirilmiş ormanlardan iade edilecekler için aranan koşullar şöyle sıralanabilir;

- **Devlet ormanları içinde olmamak:** İadesi istenen yerin, ilk taslaktaki haliyle; “devlet ormanları ile irtibatı ve ilişkisi olmayan” yerlerden olması aranıyordu. Görüşmeler sonunda, bu kavramın karışıklığa neden olabileceği görüşü ile, “devlet ormanları içinde olmamak” şartı kabul edilmiştir. Metinden çıkarılması gereken anlam, iade edilmesi istenen ormanın dört bir tarafının devlet ormanı olmamasıdır. İadesi istenen orman bir iki veya üç yönden devlet ormanları ile bitişik olabilir. Bu durum “devlet ormanı içinde olmamak” koşulunu ihlal etmez.

- **Devlet ormanlarından tamamen ayrılmış bulunmak:** İadesi istenen orman ile devlet ormanları arasında ayırıcı unsur bulunmalıdır. Bunlar, Yasa’da sayıldığı haliyle; tarla, bağ, bahçe gibi kültür arazisi, özel orman, mera ve Orman Kanunu’nun 1. Maddesine göre sayılmayan yerlerdir. Bahse konu 1. Madde, 3116 Sayılı Kanun’un 5653 sayı ile değişikliğe uğratılmış, 1. Maddesidir. Zira, 4785 Sayılı Yasa’nın 1.Maddesine ormanın tanımı yoktur ve gerek 4785, gerekse de 5658 Sayılı yasalar Ana Kanun’da değişiklik yapan ek kanunlardır. Gümüş, Yasa’da yer verilmemiş olmakla birlikte, ayırıcı öğelere ek olarak, yaz-kış su akan dere, ırmak, göl, demiryolu gibi unsurların da sabit sınır kabul edilmekte olduğunu belirtmektedir (Gümüş, 2000).

Meclis görüşmelerinde, Yasa’da sayılan ayırıcı unsurların örnek niteliğinde olduğu ve kapsamının metindeki “gibi” terimi ile geniş tutulduğu açıklanmış olsa da, konunun tam anlaşılır olduğu söylenemez. Çünkü; “gibi” teriminden sonra, “kültür arazisi” denmektedir. Tarla, bağ, bahçe “gibi kültür arazisi” anlatımı, benzer nitelikteki (meyve bahçesi, bostan, çay bahçesi, fındık bahçesi vb.) kültür arazilerini kapsar. Bu anlatımın, kış ve yaz daimi akan dere, ana nehirler, şose, demiryolu, tarihi kale duvarları gibi değişmez sınırları da içerdiğini söylemenin, amacı ve kapsamı zorladığı düşüncesindeyiz. Bu hatların ayırıcı unsur olarak kabulü, sonraki yasa ve yasa değişikliklerinden esinlenme, etkilenme olabilir.

Kabul edilen 5658 Sayılı Yasa’nın araştırma konusu ve araştırma Bölgesi için önemli görülen hükümleri şöyledir;

“9.7.1945 tarihli ve 4785 Sayılı Kanunla Devletleşmiş ormanlardan, Devlet ormanları içinde olmayan ve etrafı tarla, bağ, bahçe, gibi kültür arazisi, özel orman, şehir kasaba, köy merası ve Orman Kanununun birinci maddesine göre orman sayılmayan yerlerle çevrili olmak şartıyla Devlet ormanlarından tamamen ayrılmış bulunan köy, belediye tüzel kişiliklerine ve gerçek kişilere ait ormanlar, sahipleri veya mirasçıları istedikleri takdirde geri verilir.

İade edilecek ormanlardan Devletleştirme karşılığı ödenmemiş bulunanlar bir işleme tabi tutulmaksızın sahiplerine intikal eder ve müracaatları üzerine keyfiyet Orman İdaresince kendilerine yazılı olarak bildirilir.”

Kanun, Devletleştirme Yasası ile ön görülen süre içinde baş vurarak devletleştirilen ormanın bedelini alamamış olanlar için ek süre sağlamıştır. Geçici Madde ile, “4785 Sayılı Kanunun 5. maddesindeki yazılı müracaat müddetini geçirenler bu kanunun yayımı tarihinden itibaren bir yıl içinde müracaat ederler.” Şeklinde bir hak sağlanmıştır.

İade Yasası’na dayanılarak geri alınmış orman miktarı konusunda bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bu Yasa değişikliğinin, özellikle Doğu Karadeniz Bölgesinde, etkin ve yaygın bir şekilde uygulandığı söylenemez. Hatta, bugüne kadar, bu tez kapsamındaki arazi çalışması, çeşitli sebeplerle ormanlarda yapılan çalışma ve keşiflerde, iade edilmiş ormana rastlanmamıştır. Altıntaş, bu Yasa’nın amacına göre uygulanmadığını, çünkü, uygulayıcıların buna hazır olmadıklarını öne sürmektedir (Altıntaş, 2000). OGM kayıtlarına göre Doğu Karadeniz Bölgesinde devletten başkasına ait sadece 7 adet orman olup, bunlardan 5 adeti Ordu İli’nde ve 2 adeti de Giresun İli’ndedir. Özel ormanların toplam alanı 793 hektar olarak verilmektedir (OGM, 2001b).

Orman Kanunu’nda değişiklik yapan ve 1950-1956 yılları arasında yürürlükte kalan 5653 Sayılı Yasa ile ilgili, mülkiyet yönünden yapılacak birkaç tespitle yetinilecektir. Zira 3116, 4785 ve 5658 Sayılı yasaların orman mülkiyetine yönelik bazı hükümleri halen yürürlükte iken, 5653 Sayılı Yasa’da böyle bir durum söz konusu değildir.

Kabul edilmiş olan 5653 Sayılı Yasa ile ormanlar mülkiyet bakımından üç grupta toplanmış ve vakıf orman mülkiyeti, tüzel ormanlar dışında ayrı bir grup olarak değerlendirilmemektedirler. Orman sayılmayan alanlar detaylandırılmış ve çoğaltılmış, en önemlisi de, maki cinsinden her türlü ağaççıklarla örtülü yerler orman sayılmamıştır. Makiliklerin orman sayılmaması sonrasında, orman idaresi bu alanları ormanlardan ayırmak için komisyonlar kurmuş ayırım sonrası birçok mülkiyet uyuşmazlıkları ortaya çıkmıştır.

1.2.1.3.2.2.6. 6831 Sayılı Yasa

Ormancılıkta devlet mülkiyetinin yeğlendiği yukarı bölümlerde açıklanmıştır. Halkın ormana sahip olamaması, orman kaynağının toplumun malı olarak görülmesi karşısında seçilen yol, ağaçlık alanların orman sayılmayarak halkın sahiplenmesine olanak tanınması

şeklinde ortaya çıkmıştır. 1950 tarihinden günümüze kadar, askeri yönetim dönemlerindeki bazı düzenlemeler hariç, orman tanımında değişiklikler yapılarak daha fazla alan orman sayılmamış, orman örtüsü yok edilen yerler rejim dışına çıkarılmıştır. Bu başlık altında, devletleştirmeden kaçış için ağaçlık alanların orman sayılmaması çabaları ele alınmıştır.

Birçok değişiklikler yapılmakla birlikte halen yürürlükte bulunan 1956 tarih ve 6831 Sayılı Yasa'da orman mülkiyeti açıklanırken, her madde için yapılan değişiklikler birlikte ele alınıp tartışılacaktır. Böylece konu bütünlüğü ve anlatılmak istenen meselenin bir arada bulunması sağlanmaya çalışılacaktır.

Yasal orman tanımının yapıldığı ilk kapsamlı Orman Yasası'nın kabul tarihinden yaklaşık 20 yıl kadar sonra, kanun değişiklikleri ötesinde yeni bir orman kanunu hazırlanmıştır. Kanun tasarısı 26.01.1955 tarihinde TBMM Başkanlığına sunulmuştur. Kanunun gerekçesi dönemin Başbakanı Adnan Menderes tarafından açıklanmıştır. Bu açıklamanın mülkiyetle ilgili kısımları aşağıda özetlenmiştir:

“Ormanların korunması, imarı, çoğaltılması ve bütün çarelere başvurularak halkın ihtiyaçlarının en kolay, hızlı ve sürekli karşılanması için yeni orman kanununa gerek görülmüştür. 1950 yılından beri taslak üzerinde çalışılmış, millet vekili, profesör, köy muhtarları, keresteciler ve uzman ormancılardan oluşan ekip tarafından tartışılmıştır.” Taslak kanun Meclis komisyonları tarafından da incelenerek son şekli verilmiştir. Kabul edilen 3116 Sayılı Yasa, daha öncesinde ormanların tahribi, yok olmaya yüz tutması ve sadece gelir teminine yönelik bir mal olarak görülerek sömürülmesine tepki olarak hazırlanmış ve kabul edilmiştir. Yasa'da tek taraflı görüşe saplanılmış, halk ile devlet karşı karşıya getirilmiştir. Vatandaş, hiç alışmadığı hayat şartları ile karşı karşıya bırakılmıştır. Sonuçta, ormanlar da tahribattan kurtarılamamıştır. Ayrıca, mutlak bir devletçilik anlayışı ile tüm ormanlar devletleştirilmiş, sonra da bundan kısmen vazgeçilmiştir.

Hazırlanan ilk metinde ormanın tanımı yapılmamıştır. Bunun gerekçesi; *“Yurdumuzun yer yer değişiklik gösteren iklim, morfoloji, jeoloji şartları, birbirine benzemeyen çok farklı büyüme ilişkileri, sosyal ve ekonomik zorunlulukları, çok çeşitli olan ihtiyaçları tamamen cevaplayabilecek bir tanım yapılmasının güç oluşu* olarak açıklanmıştır.. Ancak, taslağın hazırlanmasında görev yapan komisyon bu görüşe katılmamış ve *“ormanın tanımının yapılmaması halinde, uygulamada birçok mülkiyet sorunlarının çözümü ve ceza tespitinde sıkıntılar doğacağı, ormanların subjektif görüş ve etkilerle orman dışında bırakılabileceği, orman olmaması gereken yerlerin orman*

alanlarına katılabileceği” endişeleri dile getirilerek tanım yapılmasını zorunlu görmüşlerdir.

Hazırlanan Kanun’da, vatandaşa külfet yükleyen, orman köylüsünün hayat şartlarını zorlayabilecek kısıtlamalar getirilmemeye çalışıldığı açıklanmıştır. Orman köylüsünün kalkındırılmasına çalışılacak, buldukları yerde geçinemeyecek durumdaki orman köylülerinin, kendi arzu ve istekleriyle, uygun yerlere taşınması sağlanacaktır (TBMM, 1956).

Tasarımın birinci maddesi aşağıdaki gibidir:

“Madde 1. – Tabii olarak yetişen veya emekle yetiştirilen ağaç ve ağaççık toplulukları yerleri ile birlikte orman sayılır.

Ancak:

A) Sazlıklar;

B) Step nebatları ile örtülü yerler;

C) Her çeşit dikenlikler;

Ç) Parklar;

D) Şehir mezarlıkları ile, kasaba ve köylerin hudutları içerisindeki mezarlıklarda ağaç ve ağaççıklarla örtülü yerler;

E) Sahipli arazide bulunan ve civardaki ormanlarda tabii olarak yetişmeyen ağaç ve ağaççık nevelerinin bulunduğu yerler;

F) Kültür arazisi olarak kullanılan ve dağınık, yer yer küme, ve sıra halinde bulunan ağaç ve ağaççıklarla örtülü yerler;

G) Sahipli arazide bulunan palamut meşelikleri, fıstık çamlıkları ve sığla ağaçlıkları;

H) Sahipli arazide ve muhitin hususiyetlerine göre yetişmiş veya yetiştirilecek olan her nevi meyvalı ağaç ve ağaççıklar;

İ) Sahipli arazideki aşılı ve aşısız zeytinlikler ile, hususi kanunu gereğince aşılacak ve imar edilmek suretiyle ve kişilere temlik olunmak üzere devlet ormanlarından tefrik edilen ve tefrik edilecek olan yabancı zeytinlikler;

J) Funda ve makiler ile örtülü yerlerdeki muhafaza ormanı karakteri taşımayan sahalar;

Orman sayılmaz.”.

Görüldüğü üzere, bu tanımın ilk fıkrasında, 3116 Sayılı Kanun ile yapılan tanımdan, “Bu kanunun tatbikinde” ve “her hangi bir çeşit orman hasılatı veren” ifadelerinin çıkarılmış olması dışında, önemli bir farkı yoktur. İlk fıkra 1945 ve 1950 yıllarında da

kısmen değişikliğe uğratılmış, ancak bu değişikliklerin önemi yoktur. 6831 Sayılı Yasa'nın “*orman hasılatı verme*” koşulunu kaldırması, tanımını daha sade ve bilimsel yaklaşımlara uygun hale getirdiği söylenebilir. Ancak, esas sorun istisna maddelerinde ortaya çıkmaktadır.

Orman olmaktan istisna tutulan, sazlıklar, step bitkileri ile örtülü yerler, her çeşit dikenlikler, parklar konusunda önemli bir tartışma ve farklı görüş yoktur. Bu konular yukarıdaki bölümlerde, 3116 Sayılı Kanun açıklanırken, tartışılmış ve değerlendirilmiştir. Kanun görüşmeleri sırasında, “*sazlıklar*” teriminin kanun metninde bulunması “*fazlalık*” olarak görülmüş ve çıkarılması istenmiş ise de, itibar görmemiştir. Meclis görüşmelerinde mezarlıklar konusunda da söz alan olmamış ve madde teklif olunduğu gibi kabul edilmiştir (TBMM, 1956).

Daha sonraki yıllarda mezarlıklarla ilgili hüküm istisna edilmiştir. Nitekim 1961 yılında orman sayılmayan yerlerden (dolayısıyla mezarlıklardan) yararlanmayı kurala bağlayan yönetmelik kabul edilmiştir (Ayanoglu, 1985). Çare olarak Yasa metnine, 1983 yılında kabul edilen 2896 Sayılı Yasa ile, “*eski (kadim)*” ifadesi eklenmiştir. Değişiklik gerekçesinde; ileriye dönük arazi kazanma düşüncesi ile mevcut mezarlıkların yanı sıra yeni mezarlıklar kurulmaya çalışılmakta olduğu açıklanmaktadır. Ayrıca ilk taslakta, mezarlıkların orman sayılmaması için, ormana bitişik olmaması ve tescilli olması da önerilmiş ise de, Tarım ve Orman, Köy İşleri ve Kooperatifler Komisyonu bu öneriyi Yasa metnindeki hale dönüştürmüştür. (TBMM,1983).

Gümüş, mezarlıkların ve parkların orman rejimi dışında gösterilmesi yerine farklı bir yasal yapıya kavuşturulması gerektiğini savunmaktadır. Esasında, Türk Medeni Kanun'unun 999. Maddesi gereği, özel mülkiyete tabi olmayan ve kamunun yararlanmasına ayrılan taşınmazlar, bunlara ilişkin tescili gerekir bir aynı hakkın kurulması söz konusu olmadıkça, kütüğe kaydolunmazlar. Bu konuda 715. madde ile de açıklama yapılmıştır. Kadastro Kanunu'nun (3402 Sayılı) 16. Maddesine göre de, genel mezarlıklar mahalli idare birlikleri tüzel kişiliği adına tespit olunur. Umumi mezarlıklar, kamunun ortak kullanımına ayrılan yerlerdir (Evren ve Topçu, 2002; Öksüz, 1988). Orman Kadastro Yönetmeliğinde mezarlıklar; “*köy, kasaba ve şehir halkının ölülerini defnettii kadim yerler*” olarak açıklanmaktadır. Bu yerlerin köy veya belediye tüzel kişilikleri adına tescili yapılır. Henüz tescil görmemiş kadim mezarlıklar da bu kapsamda sayılırlar (OGM, 2001). Ancak, metruk (terk edilmiş) mezarlıklar, belediye yetkili kurul kararı alınarak özel mallar arasına katılabilir. Ayanoglu, esas aranılması gerekli şartın “*kadim*” (evveliyatı belli

olmayan) zamandan beri mezarlık olma hali, olması gerektiğini açıklamaktadır (Kayganacıoğlu, 1976, Ayanoğlu, 1985).

Taslağın “E” bendi üzerindeki tartişmalar, öncelikle fikranın metinden çıkarılıp çıkarılmaması üzerinedir. B. Baykal, bu fikranın orman köylüsü aleyhine olacağını, bölgede hükmün aksiyle yorumlanıp, sahipli arazide bulunan, yörede doğal olarak yetişen ağaçlardan faydalanmaya izin verilmeyeceği endişesini dile getirmiştir. Bu fikranın taslak halinde “*sahipli*” ifadesinin bulunmadığını, bu ibare eklenince anlamsız kaldığını savunmaktadır. Ayrıca, ağaç türüne göre bir yerin orman sayılması ve sayılmamasının doğru olmayacağını anlatmıştır. Maddenin halk lehine olduğunu ve halkın ağaçlandırma yapmasını teşvik ettiğini savunanların yanı sıra, “F” bendinin yeterli olduğunu ve bu fikranın kaldırılmasını isteyenler de azımsanmayacak sayıdadır. Oylama sonucu az bir farkla fikra kabul edilmiştir.

Gümüş, ülkenin farklı yerlerinde aynı ağaç türü ile yapılacak ağaçlandırmaların farklı kurallara bağlanması (Doğu Karadeniz Bölgesinde kızılçam ormanı kurulması halinde orman sayılmayıp, Akdeniz Bölgesinde orman sayılması) doğru olmayacağını ve sahiplilik konusunun da tartişılır bir kavram olduğunu açıklamaktadır (GÜMÜŞ, 2000). Ayanoğlu, “E” bendinin 5653 Sayılı Yasa’da yer verilen kuralın genişletilmesi yoluyla kanunlaştığını, “*sahipli ziraat arazisi*”, “*emekle yetiştirilen*” terimlerinin kaldırıldığını, örnek ağaç türü açıklanmadan, doğal olarak yetişmeyen tüm ağaçlıkların orman sayılmadığını açıklamaktadır. Ayrıca, sahipliliğin geçerli belgelerle ispatı aranacağı yorumunu yapmaktadır (Ayanoğlu, 1985).

Yasa’nın ormandan istisna tuttuğu yerler için sıklıkla “*sahipli*” ifadesi kullanılmaktadır. Bu kavramdan ne anlaşılması gerektiğinin kısaca tartişılması faydalı olacaktır. Orman Kadastro Yönetmeliğinde sahiplilik; “*kişilerin taşınmazlar üzerindeki mülkiyet iddialarının her türlü geçerli resmi belge ve kayıtlarla ispatlama halidir*, şeklinde tanımlanmaktadır (OGM, 2001). Meclis görüşmelerinde “*sahiplilik*” kavramından ne anlaşılması gerektiği sorusuna verilen cevap şöyledir:

“*Bugün mer’i kanunlarımıza göre sahipli olarak kanunlarımızın kabul ettiği bütün mefhumlar bu sahiplilik kelimesi içerisinde mevcuttur. Zilyetlik de bu sahiplilikten istifade ediyorsa, bu kanundan da istifade edecektir. Encümenimizin anlayışı budur*” (MGK, 1983). Bu açıklamadan da anlaşılacağı üzere, orman sayılmayan alanlarda sahiplilik zilyetliğe kadar geniş tutulan bir anlayışla değerlendirilmelidir. Ancak, Yasa’da belli hallerde sahipliliğin varlığı konusunda farklı yaklaşımların olduğu da bilinmektedir.

Yasa taslağının 1. “F” bendi, kültür arazisi olarak kullanılan yerlerdeki ağaçlık alanların orman yönünden açıklamasını yapmaktadır. Taslakta “*sahipli*” olma koşulu yoktur. Ancak, görüşmeler sonucunda, “*sahipli*” olma şartı da eklenerek kabul edilmiştir. Ayrıca, “*kültür arazisi olarak kullanılan*” terimi, “*ziraat arazisi olarak kullanılan*” şekline dönüştürülmüştür. Bu madde de 1983 yılında tekrar değişiklik yapılmış ve orman saymama için; “*orman sınırları içinde veya bitişiğinde geçerli tapu kaydına dayanılarak, orman sınırları veya bitişik alanlar dışında ise, tapu kaydı veya diğer tasarruf belgeleri ile özel mülkiyette bulunma,*” şartları da eklenmiştir. Yer in orman sınırları içinde, bitişiğinde olma halleri yönetmeliklerle açıklanmaya çalışılmıştır. Yasa metnine eklenen her kavram yeni sorunlar ve tartışmalar yaratmaktadır.

Dönemin iktidarı tarafından 1986 yılında hazırlanan tasarıda “F” bendinin değişimi tasarlanmış ise de, Meclis görüşmeleri sırasında taslaktan çıkarılmıştır (TBMM, 1986). Kanun’un bu fıkrası 1987 tarih ve 3373 Sayılı Kanun ile yeniden değiştirilerek bugünkü hale getirilmiştir. Kanun ile, devletçe verilmiş tapuların üzerinde şüphe uyandırdığı ve yanlış anlamalara neden olduğu düşüncesi ile, metinde yer alan “*geçerli tapu*” sözcüğü, “*tapu*” olarak değiştirilmiştir. Madde metni şöyledir: “*Orman sınırları içinde veya bitişiğinde tapulu, orman sınırları dışında ise her türlü tasarruf belgeleriyle özel mülkiyette bulunan ve tarım arazisi olarak kullanılan, dağınık veya yer yer küme ve sıra halindeki her nevi ağaç ve ağaççıklarla örtülü yerler, orman sayılmaz*” (TBMM, 1987).

Bu fıkradaki yerler öncelikle tarım arazisi olacaktır. Hakim kullanım amacı tarım olan arazinin orman sınırları içinde veya bitişiğinde bulunması halinde, tapulu olması şartı aranmaktadır. Orman sınırları içi, taşınmazın dört bir tarafının orman ile çevrili olması anlamındadır. Çevre ormanın sahibinin kim olduğu konusuna gelince; kanun metninde bu konu açık değildir. Görüşme tutanaklarında da açıklayıcı bir kayıt bulunamamıştır. Ancak, burada kastedilenin devlet ormanı olduğu görüşü savunulabilir. Zira, engellenmek istenen devlet ormanının özel mülkiyete geçişi, işgal edilerek, açılarak tarım alanına dönüştürülüşüdür. Özel orman sahiplerinin arazisinin içi veya bitişiğindeki tarım alanları için böyle bir taşkın kullanım beklenen ve endişe duyulacak hal değildir. Bir başka kanıt ta, Orman Kadastro Yönetmeliğinde “*ormana bitişik olmama*” hali açıklanırken, “*devlet ormanına*” bitişik olmama şeklinde giriş yapılmış ve özel ormanların da ayırıcı unsur olarak sayılmıştır. Metin, orman sınırları içinde veya bitişiğinde dediğine göre, Buradaki orman kavramının OGM tarafından da devlet ormanı olarak algılanmakta olduğu ortaya çıkmaktadır.

Ormana bitişik olmama hali, Orman Kadastro Yönetmeliğinde şöyle açıklanmaktadır: “Devlet ormanlarından; tarla, bağ, bahçe gibi kültür arazileri, özel orman, tahsisli mer'a, ve toplu yerleşim alanları; 6831 Sayılı Kanunun 1. Maddesi istisna bentleri istisna bentlerine göre orman sayılmayan arazi çeşitleri, ayrıca nehir, ırmak, yaz-kış devamlı akan ve genel olarak yatağını değiştirmeyen dere, 5658 Sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce mevcut olan devlet karayolu ve demiryolu ile yarıntı ve kayalıklarla, ayrılma halidir” (OGM, 2001).

Yerin orman sınırları içinde veya bitişğinde olması halinde sahiplik iddiası tapuya dayandırılmak zorundadır. Taşınmazın tasarruf belgeleri veya zilyetlikle sahiplenilmiş olması durumunda, bu belgeler geçersiz ve arazi devlet ormanı sayılacaktır. Sahiplilik belgelerine “orman sayma veya saymama” şeklinde bir fonksiyon yüklenmesi ve yerin aynı nitelikte olmakla birlikte, ormana bitişik olup olmaması nedeniyle farklı değerlendirilmesi Gümüş tarafından “subjektif uygulama” olarak görülmektedir (Gümüş, 2000). Ayanoğlu, orman sınırları dışında arazi sahipliğinde her tür tasarruf belgesinin geçerli kabul edilmesini uygun görmektedir. Açıklamasında, esasen orman mevzuatının ilgilendiği alanın orman içi ve bitişği olduğunu, bu nedenle de düzenlemede hata olmadığını belirtmektedir (Ayanoğlu, 1985).

Tarım alanındaki ağaç ve ağaççıkların, birlikte veya ayrı ayrı, dağınık (toprağı 0,1’den daha az örten) parçalı halde kümeler (en çok 3000 m² alana sahip) şeklinde olması gerekir. Aksi ile açıklamak gerekirse; toprağı 0,1 ve daha fazla örten, büyüklüğü 3000 m²’yi aşan ağaçlık alanlar orman sayılacaktır. Ormanın sahibi ise diğer hükümlere göre değerlendirilir.

Orman Kanunu’nun istisna bentlerinden birisi de “G” fıkrasıdır. Kanun tasarı metni (1956 tarihli) komisyonlarda değişikliğe uğratarak Meclis’e getirilmiştir. Bent, 1950 tarihli ve 5653 Sayılı Yasa ile kabul edilmiş istisna alanın değişikliğe uğratılmış halidir. Ormandan istisna tutulacak yerin büyüklüğü ve devlet ormanına mesafesi tartışılmış ve sonuçta “mesafe” kavramı kaldırılarak kabul edilmiştir. Bahse konu fıkra 1987 yılında yine değiştirilerek bugünkü hale getirilmiştir. Bent; *orman sınırları dışında olup, yüzölçümü üç hektarı aşmayan sahipli arazideki her nevi ağaç ve ağaççıklarla örtülü yerler*’in orman sayılmamasına amirdir. Belli büyüklükteki sahipli alanların orman sayılmaması 3116 Sayılı Kanun’la başlatılmış bir yaklaşım şeklidir. 3116 Sayılı Kanun’da büyüklük 5 hektar olarak kabul edilmişti. Bu kavram, 1945 yılında kaldırılmış, 1950 yılında, 3 hektar

büyüklikte olmak üzere, tekrar Yasa metnine konmuş, 1956 yılındaki Orman Kanun’unda da benzer şekilde düzenlenmiş, 1983 ve 1987 yıllarında değiştirilmiştir.

“Sahipli” kavramından farklı anlamlar çıkarılabileceği gözetilerek, 1983 yılında, “geçerli tapu ile sahipli” olarak değiştirilmiştir. 1987 yılında ise, devletçe verilmiş tapu belgeleri üzerinde şüphe uyandırdığı savunularak, tekrardan “sahipli” olma yeter koşul olarak kabul edilmiştir. Yerin “devlet ormanlarına bitişik olmaması” koşulu, 1987 değişikliği ile, “orman sınırları dışında olup” şeklinde düzenlenmiştir. Böylece yerin orman sınırı dışında bulunması yeterli görülmüştür. Orman sınırları içinde kalmaması yeterlidir. Bu ölçütler dikkate alındığında, bir yerin sahipli olması, büyüklüğünün de üç hektarı aşmaması durumunda orman sayılmaması gerekir. Ancak, 2001 tarihli Orman Kadastro Yönetmeliğinde farklı bir yaklaşım bulunmaktadır. “G” bendine giren yerlerin orman sayılmaması için; devlet ormanına bitişik olmaması, büyüklüğünün üç hektarı aşmaması ve tapu veya diğer tasarruf belgelerine dayanılarak sahipli olması koşulları aranmaktadır. Yerin devlet ormanlarına bitişik olması halinde, sahiplilik tapuya dayanmak zorundadır. Sahipli alanların birden fazla olması ve bütünlük oluşturması halinde, toplam alan üç hektarı geçerse bu yer özel orman olarak değerlendirilmektedir (MGK, 1983, TBMM, 1987; OGM, 2001).

Orman Kanunu’na dayalı olarak hazırlanan yönetmelikte hangi alanların özel orman sayılacağı 25. madde de sıralanmıştır Buna göre:

a. 4785 sayılı Kanun’un 2. maddesinde sayılan ve devletleştirme dışında bırakılan ormanlar,

b. 5658 Sayılı Kanun uyarınca iade edilmiş ormanlar,

c. Kesinleşmiş mahkeme ilamı veya Bakanlık Olur’u ile teşekkül eden özel ormanlar,

d. 4785 Sayılı Kanun’un yürürlük tarihi olan 13.07.1945 gününden sonra orman idaresi hasım gösterilerek açılan dava sonunda alınan tapuların kapsadığı saha içinde kalan ormanlar,

e. Tapu ile sahipli arazi içinde bulunan ve 4785 Sayılı Kanun’un yürürlük tarihinden sonra tabii olarak ekim dikim yoluyla yetiştirilmiş ormanlar,

üç hektardan büyük olmak koşulu ile özel orman sayılırlar.” (OGM, 2001).

Üç hektardan küçük sahipli ağaçlık alanların orman sayılmaması uzmanlar tarafından eleştirilmektedir. İstanbullu, Almanya örneğini vererek, bu ülkedeki orman işletmelerinin çoğunda alanın üç hektarın altında olduğunu bildirmektedir. Gümüş ise, bu hükmün ormansızlaşma lehine ve subjektif kriterler taşıyan bir kural olduğunu, bilimsellik

ilkelerine de zıt olduğunu açıklamaktadır. Bir yerin toprak koruma, su rejimini düzenleme vb. özellik taşısa dahi orman sayılmamasını anlamak olanaklı görülmemektedir (İstanbulu, 1978; Gümüş, 2000).

Kanun'un "H" bendi meyveli ağaç ve ağaççıklarla kaplı alanların orman sayılmamasına yöneliktir. Orman Kanunu taslağında sığla ağaçları ile kaplı alanların da orman sayılmaması yer almakta iken, komisyon görüşmelerinde metinden çıkarılmıştır. Sahipli arazideki fıstık çamlıkları ve palamut meşelikleri de orman sayılmamaktadır. Orman Kadastro Yönetmeliğinde, fıstık çamı ve palamut meşeliklerinin orman sayılmaması için tapulu olması koşulu aranmakla birlikte, Yasa'da bu yoktur. Yönetmelikte tapu arama gerekçesi, fıstık çamı ve palamut meşelerinin kamu arazilerinde de bulunabileceği nedenine dayandırılmaktadır.

Kayganacıoğlu ve arkadaşları, Orman Kanun'unun E, F, H ve İ bentlerine giren yerlerin zilyetlikle iktisabının mümkün olduğu kanaatindedirler. Zira, sahipli olmaları halinde bu yerler orman sayılmamaktadır (Kayganacıoğlu vd., 1976). Gümüş, bu fıkranın sadece fıstıkçamı ve palamut meşesini orman saymamak için hazırlanmış olduğunu iddia etmektedir. Diğer meyveli ağaçların zaten orman ağacı olmadığını, bu yerlerin zaten orman sayılmadığını ifade eden Gümüş, Yasa ile sadece odun üretimi amaçlı ormancılık görüşünün benimsendiğini savunmaktadır. Fıstık çamının Ülkemizde 35-40 bin hektarlık alanda yayılış gösterdiğini, çam fıstığının önemli gelir sağlaması nedeniyle ağaçlandırmaların arttığını, ürün değerinin azalması halinde bu alanların kesilerek başka çeşit tarım amaçlı olarak kullanılabileceğini, meyveli ağaçlıkların orman sayılmaması nedeniyle ormanlarda bulunan önemli miktarda meyve ağaçlarının da yok edildiğini, bu nedenle ormanda yaşayan hayvanların beslenmesinin de olumsuz etkilendiğini vb. bir çok olumsuzlukları sıralayarak, bu bendin zararlarını anlatmaktadır (Gümüş, 2000).

Sahipli arazideki aşılı ve aşısız zeytinliklerle, özel kanunlar gereğince devlet ormanlarından ayrılmış ve imar ıslah ve temlik şartları yerine getirilmiş bulunan yabani zeytinlikler, fıstıklık, sakızlık ve harnupluklar da orman sayılmamıştır. Funda ve makiliklerle örtülü orman ve toprak muhafaza karakteri taşımayan yerler de orman rejimi dışında bırakılmıştır. Bu hükümler çalışma alanı olan Bölge ile çok yakın ilişkili olmadığından detaylı olarak irdelemeye konu edilmemiştir.

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

Bu bölüm üç alt başlık halinde ele alınmıştır. Bunlar sırası ile; araştırma alanının tanıtımı, araştırmada kullanılan veri ve belgeler ile araştırma amacına ulaşmada yararlanılan yöntemler olmaktadır.

2.1. Araştırma Alanının Tanıtımı

Araştırma alanı Doğu Karadeniz Bölgesidir. Bu bölgede 7 il (Ordu, Giresun, Trabzon, Rize, Artvin, Gümüşhane ve Bayburt) bulunmaktadır. Bölgenin Türkiye haritasındaki konumu aşağıda Şekil 1’de verilmiştir.

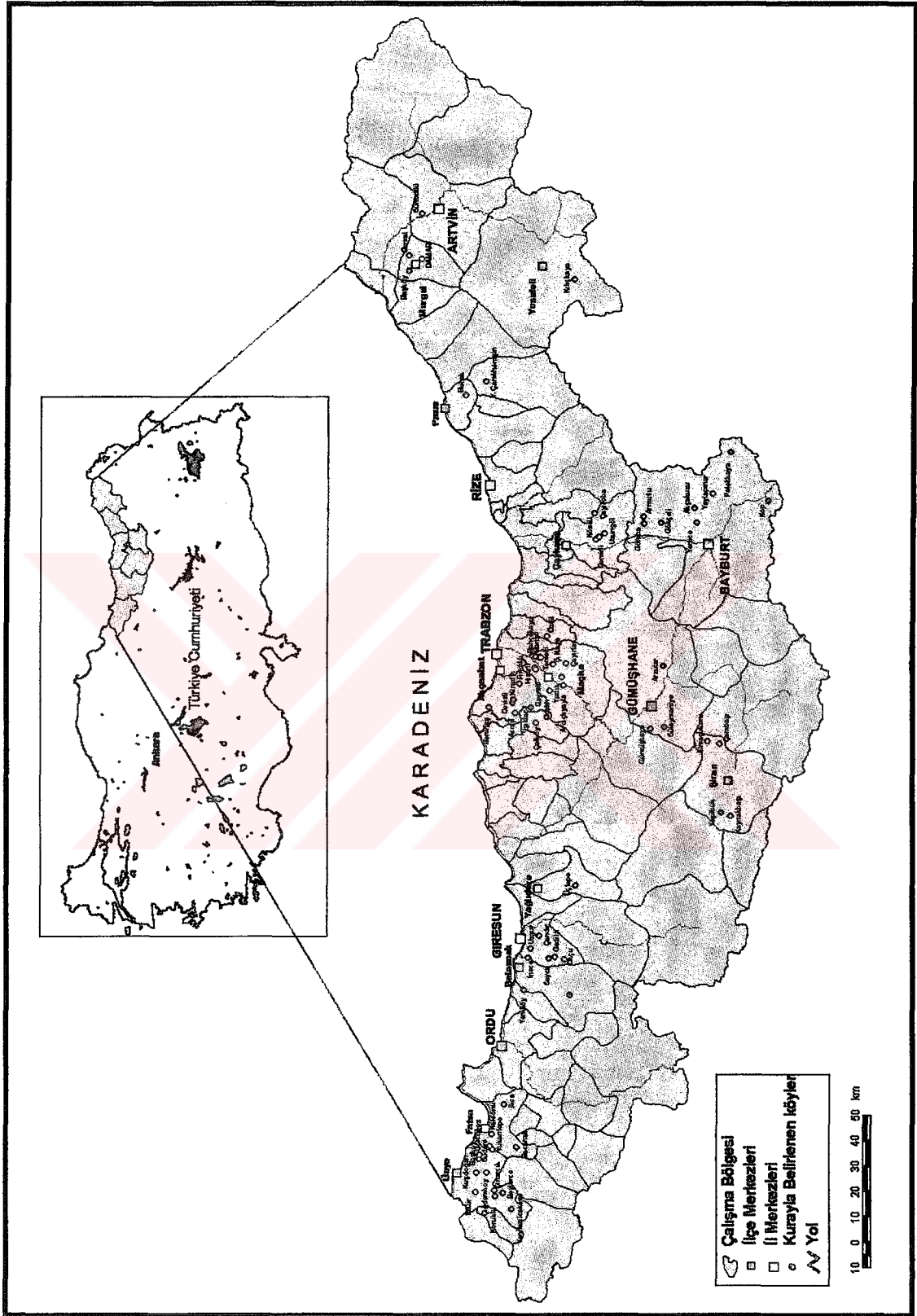
Araştırma Bölgesi ile ilgili, araştırma konusu ile bağlantılı görülen, temel bilgiler aşağıda özet olarak sıralanmıştır (DPT, 2001; ORKÖY, 2002; OGM, 2001; DİE, 2003).

- Araştırma Bölgesinin alanı 3 879 996 hektar ve ülke alanının % 5’i kadar olup, bu alanın yaklaşık % 34’ü ormanlık sahadır. Bölgenin orman varlığı yönünden Ülke ortalamasının (% 26,6) üzerinde bir orana sahip olduğu görülmektedir. Fiziki büyüklük olarak ta, Türkiye orman varlığının % 7’si (1 338 408 ha.) DKB’de bulunmaktadır.

- Araştırma alanının nüfusu 3 228 904 kişi olup, ülke nüfusunun yaklaşık % 5’i kadardır. Bölgede nüfusun yaklaşık % 51’i kırsal kesimde yaşamakta olup, bu oran Türkiye ortalamasının (% 34) oldukça üzerindedir. ORKÖY kayıtlarına göre, Bölgede 1580 adet orman köyü bulunmaktadır. Bu köylerde yaşayan nüfus yaklaşık 570 000 kişi olarak tespit edilmiştir.

- Bölgedeki kırsal nüfus; arazi yapısı, toplum güvenliği, insan sağlığı, su kaynaklarının zenginliği gibi birçok nedenle çok dağınık durumdadır (Koday, 2003; Zaman ve Bulut, 2003). Bu dağının yerleşim, tarım, iskan ve mera alanları ile ormanların iç içe durumda bulunması sonucunu doğurmuştur. Bölge halkının, ürününden yararlanma veya yerini farklı amaçlarla kullanmak üzere orman örtüsünü tahrip etmeleri, yakın çevresindeki ormanları sahiplenmeleri sonucu, özellikle orman mülkiyet ve kadastro açısından ciddi sorunlar ortaya çıkmaktadır.

- Türkiye’de kırsal kesimde yerleşim birimi bazında, 1999 yılı itibariyle, kadastro gerçekleşme oranı % 64 iken, araştırma bölgesinde bu oran % 35 olarak tespit edilmiştir (Akay ve Şahin, 1999). Tapu kadastro çalışmalarında alan bazında karşılaştırma

Şekil 1. Çalışma Bölgesinin Coğrafi Konumu

sağlıklı bilgi vermeyeceğinden burada yerleşim birimi sayısı esas alınmıştır. Zira, 1987 öncesinde, kadastro çalışmalarında tapulama harici bırakılan (orman, mera, kayalık vb. arazi) yerler bulunmakta ve bu nedenle çalışma alanı köy alanı ile farklı olabilmekteydi.

- Bölgede, 6831 Sayılı Yasa'ya göre yapılmış orman kadastrosu ve 3402 Sayılı Yasa'ya göre gerçekleştirilmiş orman sınırlaması alanı toplamı resmi kayıtlara göre yaklaşık 235 000 hektar olup, bu miktar, araştırma bölgesindeki toplam orman alanının % 17'si kadardır. Özellikle 3402 Sayılı Yasa'ya göre yapılan orman sınırlaması sağlıklı bir şekilde kayıtlara işlenmediği için elde edilen sonuç kesin değildir. Orman sınırlaması yapılmış bir çok birimde mülkiyet davalarına konu arazi bulunmakta olup, halen süren davalar nedeniyle birçok orman alanının tapusu alınamamaktadır. Bu sorunlar da göz önüne alındığında, bölgede kabaca orman kadastro gerçekleştirme oranı % 20 olarak kabul edilebilir.

2.2. Yararlanılan Bilgi ve Belgeler

Bu araştırma için, Osmanlı İmparatorluğunun son dönemleri ile TC. Devletinin kuruluşundan günümüze kadarki orman mülkiyeti, kısmen toprak mülkiyeti, konusundaki yayınlar, yasal sürece ilişkin olarak, yasa taslakları, meclis tutanakları, yasalar ve ilgili yönetmelikler taranmıştır. Orman mülkiyeti konusunda farklı ülkelerdeki yapı irdelenmiş ve bu konudaki yayınlardan yararlanılmıştır. Elektronik haberleşme kanalı ile, çeşitli ülkelerde konu ile ilgisi olan kişilere ulaşılarak, özellikle “*devletleştirme*” konusunda görüş ve düşünce derlemesi yapılmaya çalışılmıştır.

Çalışma bölgesi ile ilgili olarak, ormancılık ve tapu kadastro örgütü merkez ve taşra birimleri bilgi ve belgelerinden, yararlanılmıştır. Ayrıca, DPT ve DİE yayınları ile, çalışma konusu ile ilgili bilimsel eserler taranmıştır. Araştırma alanındaki temel veriler elde edildikten sonra, uygulanacak anket formları hazırlanmıştır. Görüşme yapılacak yerleşim birimlerinde yapılacak gözlem ve tespitlerin nelerden ibaret olacağı da saptandıktan sonra çalışmalara başlanmıştır.

2.3. Araştırma Yöntemi

Çalışma için öncelikle, bilimsel, yasal kaynaklı literatür taraması ve kurumların sahip olduğu bilgi ve belgelerin derlenmesi yapılmıştır. Derlenmiş olan bu bilgiler 1. Bölümde

verilmiştir. Materyal toplamada TBMM arşiv kayıtları taranmıştır. Meclis arşivinden elde edilmiş verilerin çoğu literatürde yer almamış bilgiler içermektedir. İncelenen 3116, 4785, 5658 ve 6831 sayılı kanunların sunum gerekçeleri, komisyon görüşleri ve meclis görüşme tutanakları, yapılan çalışma için, bulgu niteliğindedir. Ancak, genel bilgiler kısmındaki literatür bilgileri ile birlikte ele alınıp sunulması, konu bütünlüğü ve anlatımdaki dağınıklıktan kaçınma açılarından daha uygun görülmüş ve bu nedenle, söz konusu bilgiler, genel bilgiler kısmında sunulmuştur.

Gerekli temel veriler toplandıktan sonra çalışma alanı belirlenmiştir. Çalışılan alanın saptanması konudaki ayrıntılı bilgi 2.3.1. başlığı altında aşağıda verilmiştir. Çalışma konusu ve alanı saptandıktan sonra, öne sürülen varsayımların test edilmesine yönelik çalışma yönteminin ortaya konulmasına çalışılmıştır.

Kabul edilen varsayımların sınanması için hangi yöntemle nasıl ve hangi bilgilerin toplanacağı konusu değerlendirilmiştir. Bu amaçla, öncelikle orman-halk uyumsuzluğunun somut göstergesi olan orman mülkiyet davaları incelenmek istenmiştir. Bu yolla, uyumsuzluk sayısı, uyumsuzluğa konu alan miktarı, yargılama süreci, mülkiyet iddialarının dayandığı belgeler, yargılamada 4785 Sayılı Yasa'nın etkisi ve dava sonuçlarının hayata geçirilişi somut bilgi ve belgelere göre ortaya konmaya çalışılmıştır. Böylece, devletleştirilmenin neden olduğu sorunlar arasında varsayılan, orman-halk ilişkilerinin olumsuz etkilenmesi, davaların ortaya çıkmasında 4785 Sayılı Yasa'nın yeri, davaya konu olan alan miktarı ve davalı kişi sayısı da saptanarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Varsayımların testi için, dava dosyası incelemesinden farklı olarak, saptanan yerleşim birimlerinde (mahalle veya köy) yaşayan halk ile yüz yüze görüşme yapılması uygun görülmüştür. Bu çalışmanın ayrıntısı aşağıda 2.3.2. başlığı altında verilmiştir. Görüşülen hane halkı temsilcilerine, varsayımların testini sağlayacak sorular yöneltilmiştir.

Sorgulama tek elden araştırıcı tarafından yapılmış olup, kişi değişikliği nedeni ile anket uygulamasında doğabilecek farklılıklar önlenmiştir. Büroda hazırlanmış olan sorular, örnek bir yerleşim biriminde uygulanarak ortaya çıkan sorunlar saptanmış ve giderilmiştir. Hazırlanan sorulara verilen yanıtların kişilerin samimi fikirleri olması gereği her görüşmede hatırlatılmış ve olabildiğince tarafsız kalınmaya, yanıtları yönlendirici etkide bulunmamaya özen gösterilmiştir. Kişilerin birbirinden etkilenmelerini önlemek için, mümkün olduğunca teke tek görüşme yapılmaya çalışılmıştır.

Sosyal araştırmalarda, fizik kimya, biyoloji gibi temel bilimlerden farklı sorunlar yaşanabilmektedir. Sosyal bilimci gözlemini yaptığı olaylarla iç içe durumdadır.

Dolayısıyla, önünde “*etnosantrik*¹” eğilimler ve “*önyargılar*” ile hareket etme tehlikesi vardır (Çam, 1984). Yukarıdaki bilgiler dikkate alınarak yapılan araştırmada, mümkün olduğunca bu ön yargılı davranışlardan uzak kalmaya gayret sarf edilmiştir.

Varsayımların anket yardımı ile testi için, Yasa'nın; orman mülkiyetinde yasal yapı ile halkın genel kabulü arasındaki farklılık nedeniyle sosyal sorunlara neden olma, orman kadastrounu teknik ve sosyal yönlerden olumsuz etkileme, orman varlığını azaltma ve sürekliliği olumsuz etkileme, ormanların tahribine neden olma, ormanların verimli işletilmesine engel olma, devletleştirme bedelini alamama nedeniyle halkın tepkisini çekme gibi yönlerden sorgulaması yapılmıştır.

Süreç, belirlenen verilerin saptanan mekanlardan derlenmesi, elde edilen verilerin bir sistem dahilinde düzenlenmesi, kullanılan istatistik yöntemler değerlendirilmesi ve sonuçların varsayımlar da dikkate alınarak yorumlanması şekilde sürdürülmüş olup, uygulama alt başlıklar halinde aşağıda açıklanmıştır.

2.3.1. Çalışma Alanının Tespiti

Devletleştirme Yasası'nın (4785) uygulama ve sonuçlarının ortaya konulmasına yönelik bu araştırmada çalışma alanı olarak Doğu Karadeniz Bölgesi seçilmiştir. Bu seçimde, bölgenin gerek orman kadastro, gerekse de arazi kadastro yönünden ülke ortalamasının çok gerisinde (Yaklaşık % 20 seviyesinde) gerçekleşme oranına sahip olması en önemli etkidir. Kırsal nüfusun ülke ortalamasından daha yüksek oranda (% 51) oluşu (DİE, 2003), arazi koşullarının zorluğu, yerleşimin dağınıklığı, orman ve tarım alanlarının içi iç içe geçmiş olması gibi birçok farklı etkenin görüldüğü bölgede, yaygın orman mülkiyeti sorunlarının varlığı bilinmektedir.

Planlı ormancılık iş ve işlemlerinin yürütülmesinde dahi önemli sorunlar yaşanan, Ormanlarının % 25'i sosyal sorunlar nedeniyle planlama dışı bırakılmış (OBM, 1997) Bölgede, orman kadastro çalışmalarının engellenmesine kadar varan karşı çıkışlar görülmektedir. Özellikle, halkın elinde bulunan orman arazilerine ait tapu ve tasarruf belgelerinin, orman mülkiyeti yönünden tartışılır ve çoğunlukla geçersiz sayılması tepkilere neden olmaktadır. Çalışma alanı seçiminde, yoğun mülkiyet sorunlarının varlığı da etkidir.

¹ Araştırmacının, ait olduğu kültürel ve etnik verilerin bütününe oluşturduğu bir modelden hareketle, bu ait olduğu kültürle ve toplumsal koşullarla kendini sınırlandırarak her hangi bir siyasal olay üzerinde değerlendirme yapmak.

Araştırma bölgesi seçiminde, görev yerine yakınlık ta önemli bir faktördür. Zaman ve maliyet yönünden kayda değer bir etken olan yakınlık unsurunun diğer gerekliliklerle paralellik taşıması bir şans olarak görülmektedir.

2.3.2. Örnek Sayısı ve Örnekleme Oranının Tespiti

Öne sürülen varsayımların testi için istatistik anlamda gerekli asgari örnek sayısının bilinmelidir. Bu amaçla, çalışılacak bölge belirlendikten sonra, bu alandaki yerleşim birimlerinde (köy, mahalle) orman kadastrosu/sınır tespiti ve arazi kadastrosu yapılmış yerler saptanmıştır. Belirtilen tarih itibari ile, araştırma bölgesinde 214 birimde orman ve arazi kadastrosu yapılmış olduğu anlaşılmıştır.

Büyüklüğü yaklaşık 3,8 Milyon hektar olan bölgenin tamamını kapsayan şekilde, rasgele seçilecek yerlerde, arazi çalışması olanaksız görülmüştür. Bu nedenle, bölgede bulunan 7 ilin her birinden, en fazla alanda orman ve arazi kadastrosu yapılmış 3'er ilçe seçilerek dağınıklığın bir ölçüde önüne geçilmeye çalışılmıştır. Yalnız, Bayburt İlinde sadece 2 ilçede kadastro çalışması yapılmış olduğundan seçilmiş ilçe sayısı 20 adettir.

Öncelikli konu, belirlenen yerleşim birimlerinden kaç adetinde arazi çalışması yapılması gerektiğinin tespitidir. Örnekleme sayısının saptanması için, Bölge genelinde orman ve arazi kadastrosu yapılmış 214 birim esas alınarak, hesaplama yapılmıştır. Her birimin tamamen farklı özelliklerde olduğu varsayıp, istatistiksel olarak % 95 güven düzeyi ve % 10 hata payı kabulü uygun görülmüştür. Bu kabul ve değerlere göre örnek sayısı aşağıdaki formülle hesaplanmıştır;

$$n = \frac{F \times t^2 \times P \times Q}{(F \times m^2) + (t^2 \times P \times Q)}$$

n : Örnek Sayısı

F : Yerleşim birimi sayısı (orman sınır tespiti/kadastrosu ve arazi kadastrosu yapılmış yerleşim birimi sayısı)

t : Güven düzeyi (% 95 güven düzeyi için 1,96)

m : Hata payı (%10 olarak alınmıştır)

P ve Q : Heterojenlik katsayısı (-en büyük değer seçilmiştir- 0,5 X 0,5)

$$n = \frac{214 \times 1,96^2 \times 0,5^2}{(214 \times 0,1^2) + (1,96^2 \times 0,5^2)} = 66$$

Örnek sayısı; 66 Adet olarak bulunmuştur.

Örnek sayısı belirlendikten sonra, tez yöneticisinin gözetiminde, rasgele yöntemle yeter sayıda (66) yerleşim birimi saptanmıştır. Bu birimlerin orman alanları, orman mülkiyet dava sayıları, orman kadastrounun hangi yasaya göre yapılmış olduğu saptanmış ve tablo haline getirilmiştir (Ek Tablo 1). Araştırma alanında her bir il ve ilçedeki arazi çalışması yapılmış yerleşim birimi sayısı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2. Arazi Çalışması Yapılan Yerleşim Birimlerinin İl ve İlçelere Dağılımı

İli	İlçesi	Yerleşim Birimi Sayısı
ARTVİN	Merkez	1
	Murgul	3
	Yusufeli	1
İL TOPLAMI		5
BAYBURT	Merkez	8
GİRESUN	Merkez	5
	Bulancak	2
	Yağlıdere	1
İL TOPLAMI		8
GÜMÜŞHANE	Merkez	3
	Şiran	4
İL TOPLAMI		7
ORDU	Fatsa	5
	Ünye	9
İL TOPLAMI		14
RİZE	Çamalihemşin	1
	Pazar	1
TOPLAM		2
TRABZON	Akçaabat	7
	Çaykara	5
	Maçka	10
İL TOPLAMI		22
GENEL TOPLAM		66

Tabloda görüldüğü üzere, çalışılacak alanların dağılımı; Artvin ilinde 5, Bayburt ilinde 8, Giresun ilinde 8, Gümüşhane ilinde 7, Ordu ilinde 14, Rize ilinde 2 ve Trabzon ilinde 22 adet olmak üzere, toplam 66 adet olarak tespit edilmiştir.

Rasgele seçilen ilçelerde orman ve arazi kadastrou yapılmış, mahalle veya köylerin her birinin orman varlığı saptanmıştır. Daha sonra, ilgili orman idarelerindeki “Dava ve İcra Takip Defteri” incelenerek her birimde mülkiyet davası açılma adeti bulunmuştur.

Varsayımların test edilmesine olanak tanıyacak özellikleri dikkate alınarak, seçilen ilçelerde mülkiyet çekişmesi olan ve yargıya baş vurularak kesin karara bağlanan davalar da incelenmiştir. Bu amaçla, öncelikle incelemeye konu edilecek dava sayısı (örnek büyüklüğü) hesaplanmıştır. 66 yerleşim birimindeki dava sayıları dikkate alınarak yapılan hesaplama sonuçlarına göre, her yerleşim biriminde ortalama olarak 19 adet dava açılmaktadır (OBM, 2000). Bölgede (DKB) orman ve arazi kadastro bitmiş 214 yerleşim birimi dikkate alındığında dava sayısı toplamı (214 X 19) 4066 adet olmaktadır. Örnek büyüklüğü hesabı, yukarıdaki (2.3.2) formülden yararlanılarak örnek büyüklüğü aşağıda hesaplanmıştır.

$$n = \frac{4066 \times 1,96^2 \times 0,5^2}{(4066 \times 0,1^2) + (1,96^2 \times 0,5^2)} = 94$$

Araştırma birimleri içinden örnek büyüklüğünü sağlayacak miktarda mülkiyet dava dosyası rasgele seçilerek incelenmiştir. Seçilen dosyaların yargı süreci tamamlanmış (yargı yolu bitmiş) olmasına dikkat edilmiştir.

2.3.3. Anket Sorularının Hazırlanması Yöntemi

Sosyal araştırmalarda kişilerden bilgi elde etme yöntemlerinin en önemlilerinden birisi de soru yöneltme yolu olmaktadır. Bunun için, istenilen amaca ulaşmayı sağlamak üzere, bir plan dahilinde, sorulacak soruların önceden hazırlanmış olması gerekir. Hazırlanan soruların, kolay anlaşılır, zorlanmadan yanıtlanabilir ve sınırlı sayıda, kısa olmasına, bir mantık düzeni içinde sorulmasına özen gösterilmesi önemli kriterler olarak sayılmaktadır. (Kalıpsız, 1994; Karasar, 1994). Temel kriterlere uygun olarak hazırlanmaya çalışılan soruların, değerlendirmede kolaylık olması ve konunun dağılmaması için kapalı uçlu olarak ta hazırlanmasına özen gösterilmiştir. Ayrıca, ormancılık alanında benzer sosyal konulara ilişkin uygulanmış anketlerden de yararlanılmıştır (Gümüş, 1996; Ayaz, 1998)

Anket sorularının öncelikle bir mantık içinde akışı sağlanmaya çalışılmıştır. İstatistik değerlendirmelerde, özellikle lineer olmayan verilerin sıralanışı ve numaralanışı sorunlara sebep olabilmektedir. Her bir soru için yanıt olasılıkları kendi içinde mantık sıralamasına tabi olmasının yanı sıra, tüm sorulara verilecek yanıtların da sıra ve mantığa göre

hazırlanmış olması gereklidir. Bu zorunluluk dikkate alınarak, yanıt şıklarının düzenlenmesine de özen gösterilmiştir.

Varsayımların sınanması amaçlı olarak yapılacak görüşme için önce büroda çalışma yapılmış ve taslak anket formu hazırlanmıştır. Daha sonra, hazırlanmış sorular, deneme amaçlı olarak, Akçaabat ilçesi Kuruçam Köyünde hane halkı temsilcilerine uygulanmıştır. Tespit edilen hata ve eksiklikler giderildikten sonra anket formuna son şekli verilmiştir. Bu şekilde hazırlanmış ve yeniden gözden geçirildikten sonra uygulanmış anket soruları ekte verilmiştir (Ek Form 1).

2.3.4. Değişkenlerin Saptanması ve Tanımlanması

Araştırmada, varsayımların testi amacıyla iki farklı yöntemle veri toplanmıştır. Bunlardan bir tanesi, yargı süreci bitmiş dava dosyalarının incelenmesi yoluyla veri toplanmasıdır. Dosyalarda bulunan ve araştırmanın amacına uygun verilerin neler olabileceği belirlenmiş ve incelenen dava dosyalarından bu bilgiler derlenmiştir. Veri toplamada kullanılan diğer bir yol da, orman köylüleri ile yüz yüze görüşme yapılmasıdır. Bu amaçla da, varsayımları test etmek üzere hazırlanan ve sınanarak düzeltilmiş olan anket soruları uygulanmıştır.

2.3.4.1. Dava Dosyası İncelenmesi Yoluyla Saptanmış Değişkenlerin Tanımlanması

Tez çalışmasında öne sürülen varsayımların test edilmesi için dava dosyalarından veri derlenmiştir. Elde edilen bu bilgiler, bir sistem dahilinde düzenlenmiş ve sembolik olarak isimlendirilerek istatistik yöntemler kullanılarak değerlendirmeye hazır hale getirilmiştir. Sembolleştirilmiş olan verilerin içeriği aşağıda açıklanmıştır:

DAVACI- Mülkiyet davasını açan taraf: Orman mülkiyetinin saptanmasını sağlayan kadastro çalışması sonrasında, askı ilanı süresi içinde veya 10 yıllık hak düşürücü sürede, dava açılabilir. Taraf olarak, orman idaresi ve diğerleri diye iki grup oluşturulmuştur. İdare yerin devlet ormanı olduğu savı ile dava açmakta iken, diğerleri yerin orman olmadığı veya orman olsa da devlete ait olmadığı iddiasını öne sürmektedir.

ALAN- Davaya konu alanın büyüklüğü (Dekar): Kadastro çalışmasında arazinin sahip ve sınırları, alanı tespit edilmektedir. Her bir davada çekişmeli arazi alanı saptanmak istenmiş ve bu amaçla “alan” değişkeni veri olarak alınmıştır.

PARSAY- Her bir dava için Parsel sayısı: Bir kısım davalarda birden fazla parsel dava konusu olabilmektedir. Burada, her bir dava için ortalama parsel sayısı hesaplanmak istenmiş ve böylece davalı alan hesaplanmıştır.

BELGE- Davaya konu alana ait belge olup olmadığı: Mülkiyet çekişmesine konu arazinin devletten başkası tarafından sahiplilik iddiası, zilyetlik, tasarruf belgeleri (senet, vergi kaydı vb.) yada tapuya dayandırılabilir. Burada, dayanağın saptanması amaçlanmıştır.

KARAR- Yerel Mahkeme tarafından verilmiş ve kesinleşmiş karar: Yargılama sonucunda, ilk derece mahkeme tarafından, davaya konu yerin kime ait olduğuna karar verilmektedir. Bu karar temyiz edilebilmekte ve Yargıtay aşamasından geçerek kesinleşmekte, ya da temyiz edilmeyerek kesinleşmektedir. Bu değişken, yargı yolu bitmiş halde, son kararın ne olduğunu saptamaya yöneliktir. Olasılıklar göz önüne alındığında, davaya konu taşınmaz, devlet ormanı, kısmen devlet ormanı-kısmen orman sayılmayan alan, özel yada tüzel orman veya orman sayılmayan alan olabilmektedir. İncelenen dosyalarda “özel ve tüzel orman” kararına rastlanmadığından bu olasılık göz ardı edilmiştir.

DEVET- Kararda 4785 ve 5658 sayılı yasaların etkili olup olmadığı: İncelenen dava dosyalarında mahkeme kararının gerekçesinin 4785 ve 5658 sayılı yasalara dayanıp dayanmadığı, kararda bu yasaların etken olup olmadığı saptanmıştır.

NİTELİK- Davaya konu yerin fiili durumu: Keşif sırasında davalı alanın üzerinde ne olduğu, orman örtüsü bulunup bulunmadığının saptanması söz konusudur. Alan üzerinde orman ağaçları bulunabileceği gibi, açıklık, tarım alanı, yerleşim yeri de olabilmektedir.

SINIR- Davaya konu yerin orman sınır hattına göre konumu: Davalı yer bazen orman olarak sınırlandırılmış alanın içinde bulunabilmektedir. Bazı durumlarda, ormanın sınırı orman idaresi tarafından saptanmamış olabilmektedir. Bazı davalı alanlar ise, orman olarak sınırlandırılmış alanlar dışında bırakılmış, ancak, orman idaresi tarafından yine de orman sayılan yerlerden olduğu iddiası ile dava açılabilir. Bu değişkende davalı arazinin orman sınırlarına göre konumu ortaya konulmuştur.

2.3.4.2. Anket Uygulaması Yoluyla Saptanmış Değişkenlerin Tanımlanması

Yapılan çalışmada öne sürülmüş olan varsayımların sınanması için, istatistik yöntemle seçilmiş 66 yerleşim biriminde hane halkı temsilcileri ile yüz yüze görüşülerek veriler derlenmiştir. Hane halkı temsilcilerinin görüşlerini içerir bu veriler düzenlenmiş ve sembolik olarak adlandırılmıştır. Aşağıda semboller ve bu sembollerle kastedilmiş olan bilgilerin neler olduğunun açıklamaları verilmiştir:

ORMKİM- Yerleşim biriminde bulunan ormanların kime ait olduğu: Görüşme formunda yer verilen 6 farklı seçenekle ormanların kime ait olduğu yolundaki görüşler tespit edilmiştir.

SAHİPETK- Ormanı sahiplenmede etken faktör: Yerleşim birimleri içindeki ormanların bir kısmı kişiler tarafından sahiplenilmiş olup, bazı ailelerin sahiplendikleri orman alanı yoktur. Ormanın sahiplenilmesinde etken faktörün ne olduğu ortaya konulmak istenmiş ve seçenekler sunularak görüşler ortaya konulmuştur.

BİLGİSİ- Ormanların 1945 tarihinde devletleştiğinin bilinme durumu: Görüşülen kişilerin Devletleştirme Yasası'ndan haberi olup olmadığı araştırılmış ve durumun tespiti için bu soru sorulmuştur.

BİLZMAN- Öğrenme zamanı: Görüşülen kişilerden, ormanların devletleştiğini bilenlerin bu bilgiye ne zaman kavuştukları 4 olasılık bazında ortaya konulmuştur.

DOĞRUMU- Devletleştirme uygulaması hakkındaki değerlendirme: Hane halkı temsilcilerinin ormanların devletleştirilmesi hakkındaki görüşleri saptanmıştır. Bu Yasa'nın haklı olup olmadığı yolundaki görüş ortaya konulmuştur.

KİMYAPTI- Devletleştirmeyi yapan birimin kimliği: Ormanların devletleştirildiği savı ile kişilerin sahipliğinin kabul edilmemesi yöre halkı tarafından yakınılan bir durumdur. Halkın, sahiplendikleri yerleri ellerinden alan birim olarak kimi algıladığı belirlenmek istenmiştir. Yasal yapı ve uygulama nedenlerini tam olarak bilemeyen insanların, bu konuda farklı bakış açısı ve yorumları olduğu, orman idaresinin haksızlık yapan birim olarak görülebildiği, bu durumun da halk-orman yönetimi arasında sorunlara neden olduğu gerçeği test edilmek istenmiştir.

SİZİNVAR- Görüşülen kişinin devletleştirilmiş yerinin olup olmadığı: Görüşülen hane halkı temsilcisinin sahiplenmiş olduğu yerlerden, devlet ormanı sayılan alan olup olmadığı saptanmıştır.

ALANI- Devlet ormanı olduğu savı ile el konulmuş arazinin büyüklüğü: Sahiplenme zilyetlikten tapuya kadar farklı dayanakları olan bir durumdur. Sahiplenilen alanın kamu arazisine bitişik olması durumunda sınırlarının genişletilerek belge miktarının çok üzerinde alanların işgal edildiği bir gerçektir. Devletleştirmeye konu parsel büyüklükleri dava dosyasındaki alan ile taşkın kullanım nedeni de katılarak sahiplenilen alan bazında tespit edilmiştir. Bu yolla, bir taraftan çekişmeli arazi miktarı, diğer yönden de taşkın kullanımın boyutu karşılaştırmaya olanak tanıyacak şekilde araştırılmıştır.

DAVA- Mülkiyet iddiasında bulunulan alanla ilgili dava açılıp açılmadığı: Sahiplenilen araziden devlet ormanı olduğu gerekçesi ile el konulan kısım için dava açılıp açıkladığı araştırılmıştır.

KİMAÇTI- Davanın kimin tarafından açıldığı: Sahiplenilen ve orman iddiası ile el konulmuş olan arazi ile ilgili dava açılmış olması durumunda, dava açan tarafın tespit edilmesi istenmiştir.

NEDENYOK- Dava açılmamasının nedenleri: Sahiplendiği arazisi devlet ormanı olarak ayrılmasına rağmen bazı kişilerin bu konuda dava açmadıkları bilinmektedir. Dava açmama nedenleri saptanmıştır.

BELGESİ- Sahiplik iddiasının dayanağı: Sahiplenilen arazinin dayanak belgesi sorgulanmıştır. Sahiplenme belgesiz (zilyetlik) olabileceği gibi, çeşitli tasarruf belgeleri veya mülkiyet belgelerine dayanabilmektedir.

EDİNİM- Sahiplenilen arazinin elde edilme yolu: Kişilerin kullanımında olan araziler işgal veya el değiştirme yoluyla sahiplenilmiştir. El değiştirmeler de, miras ve satın alma şeklinde olabilmektedir. Arazilerin edinimi yolu tespit edilmiştir.

YARARLAN- Arazinin kullanım amacı: Devlet ormanı olarak tespit edilen sahipli arazinin hangi amaçla kullanıldığı araştırılmıştır.

YARARDE- Yaralanmada değişiklik var mı: Sahipli yerin orman sayılması nedeniyle, sahiplenmiş kişilerin bu yeri kullanımında bir değişikliğin olup olmadığı sorgulanmıştır. Burada, yapılan kadastronun yaşatılması noktasındaki durum tespit edilmeye çalışılmıştır.

GERİAL- Devletin el koyduğu arazinin geri alınması isteği: Devlet ormanı olarak tespit edilen sahipli arazinin sahiplenilen kişilerce geri alınmasını isteğinin olup olmadığı sorgulanmıştır.

BEDELİ- Orman sayılan araziye geri almak için bedel ödemeyi kabul etme: Sahiplendiği arazi devlet ormanı olarak sınırlandırılan kişilerin, bu araziye geri almak için

bedel ödemeye hazır olup olmadıklarının, diğer bir anlatımla, bu yer için bedel ödeyerek sahip olma isteğinin varlığı araştırılmıştır.

SATIŞ- Devletin el koyduğu araziyi satmak isteği: Devlet ormanı olarak tespit edilen ve el konulan arazi sahibinin bu yeri, bedeli ödenmesi koşuluyla, satmaya gönüllü olup olmadığının tespit edilmesi amacıyla yapılan sorgulamadır.

AYFARK- Yerleşim biriminde yapılan orman sınır tespitinin ayırım gözetilmeden yapılıp yapılmadığı: Kadastro uygulamaları hakkında yapılan eleştirilerden birisi de uygulamalar arasında farklılıkların olduğudur. Bir yerleşim birimi içinde, arazinin orman sınırları içine alınışı veya orman sayılmamasında uygulama farklılığı olup olmadığı konusundaki değerlendirmeler saptanmıştır.

KOMFARK- Farklı yerleşim birimindeki orman sınır tespiti uygulamasında farklılıkların olup olmadığı: Hane halkı temsilcilerinin, farklı yerleşim birimlerindeki orman sınır tespitleri uygulamasında farklılık olup olmadığını değerlendirmesi istenmiştir. Kişilerin, köyler arasında çeşitli nedenlerle birbirinden ayrılan, bir yerde orman denen alanın benzeri için, diğer yerde orman dışında bırakma durumlarının varlığı yönünde sızlandıkları görülmektedir. Bu yoldaki genel kanı ortaya konulmuştur.

ESKİORM- Orman sınır tespitinde, arazinin geçmişteki durumunun değerlendirilmesi: Orman sınır tespitinde, fiili ağaç sınırına önem verildiği, geçmişte orman olan, ancak, orman örtüsü yok edilen arazinin orman dışında bırakıldığı, bunun yanında, evveliyatı orman olmadığı halde, korunarak orman oluşu sağlanan yerlerin orman sayıldığı yakınması vardır. Bu yöndeki genel değerlendirme tespit edilmiştir.

DEVLETET- Devletleştirmenin orman tahribine etkisi: kadastro çalışması sırasında sahipli arazinin bir kısmının orman sayılması nedeniyle, özellikle bu yerlerdeki ormanlara zarar verilip verilmediği araştırılmıştır. Belirtilen amaçla, köylünün orman kesimine yönelip yönelmediği konusu sorgulanmıştır.

İADE- Devletleştirmeye konu ormanlardan bir kısmı 5658 sayılı Yasa ile sahiplerinin istemesi durumunda iade edilmektedir. Halkın bu konuda bilgi sahibi olup olmadığı araştırılmıştır.

KİMİNOLS- Köy çevresindeki ormanlar kimin olsun: Hiçbir kısıt olmaksızın, köyün yakın çevresindeki ormanların kime ait olmasının daha iyi olacağı konusundaki ağırlıklı görüş araştırılmıştır. Bireylerin, bu ormanların kimin mülkiyetinde olması gerektiği yolunda özgür düşünceleri derlenmiştir.

İLİ- Anket uygulaması yapılan yerin bağlı bulunduğu il: İller arasında, farklı iklim, arazi, demografik yapıdaki yerler arasında görüş farklılığının olup olmadığı saptanmak istendiğinden bu ayırım sorgulanmıştır.

RAKIM- Anket uygulaması yapılan yerleşim biriminin denizden yükseltisi: Bu değişken, yükselti farklılığının ormancılık alanındaki değerlendirmelerde istatistik anlamda bir etkisinin olup olmadığının saptanması amacıyla oluşturulmuştur.

2.3.5. Anket Uygulaması, Kayıt ve Arazi İncelemesi

Çalışılacak alanlar ve bu alanlardan elde edilecek veriler tespit edildikten sonra, araştırmacı yaklaşık 16 aylık süre içerisinde tüm yerleşim birimlerinin tümüne gitmiştir. Ziyaret tarihleri mümkün olduğunca en fazla sayıda insanın köylerde bulunacağı zamanlara denk getirilmeye çalışılmıştır. Çalışma yerine göre, fındık toplama, çay toplama mevsimleri ziyaret için uygun, yayla zamanları, kış ayları ise uygun olmayan dönemler olarak görülmüştür. Çalışma sırasında iki yerleşim biriminde 3402 Sayılı Yasa'ya göre orman sınır tespiti yapıldığı, ancak, orman köylülerinin karşı çıkmaları nedeniyle arazi kadastrounun yapılamadığı belirlenmiştir. Bu yerlerde çalışmaktan vazgeçilerek, rasgele yöntemle yeni iki birim tespit edilmiş ve o yerlerde arazi çalışması yapılmıştır.

Çalışma yapılan yerlerde orman alanlarını incelemiş, her köy yada mahalleden yaklaşık 10 hane reisi ile yüz yüze görüşme yöntemi ile anket çalışması yapmıştır. Bu şekilde görüşülen hane reisi sayısı 608 kişiye ulaşmıştır. Ad çekme yöntemi ile belirlenmiş yerleşim birimlerinde anket uygulamasının yanı sıra, rasgele seçilen dava dosyaları da tüm içeriği ile incelenmiştir. Arazi çalışması sırasında, sonradan ziyaret edilecek birimlerde örnek büyüklüğünü sağlayacak dosya bulunması konusunda sıkıntı olabileceği endişesi ile fazla sayıda dosya incelenmiş, sonuçta, gerekli örnek büyüklüğünün (94 adet) üzerinde (151 adet) dosya incelenmiştir.

Dava ve İcra Takip Defteri kayıtları üzerinden rasgele seçilmiş 151 dava dosyası tüm kapsamı ile incelenerek (belge eksikliği halinde mahkeme dosyalarından da yararlanılarak) sırası ile;

- Davayı açan tarafın kim olduğu (orman idaresi, köy tüzel kişiliği, Maliye Hazinesi vb. tüzel kişiler veya gerçek kişiler),
- Davaya konu parsel sayısı,
- Davalı alanın büyüklüğü (m²),

- Davalı arazinin üzerindeki bitki örtüsü,
- Davaya konu taşınmazların 3402 Sayılı Yasa'ya göre saptanmış orman sınır hattına göre konumu,
- Davada iddia, savunma ve bilirkişi raporları ile mahkeme nihai kararında 4785 ve 5658 sayılı yasaların etkisi, belirlenmiştir.

2.3.6. Anket Formları ve Dava Dosyalarından Elde Edilmiş Verilerin Değerlendirilmesi Yöntemi

Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde en basit yöntemler olarak yüzde analizi ve aritmetik ortalama yöntemlerine başvurulabilir. Karşılaştırmalarda yüzde analizi, verilerin dağılımının merkezinin bulunmasında da aritmetik ortalama kullanılabilir (Batu, 1995) Araştırmada elde edilen verilerin bir kısmı oransal karşılaştırma (yüzde analizi) ile değerlendirilmiştir. Anket soruları ile elde edilmiş olan yanıtların ve dava dosyalarının incelenmesi ile elde edilmiş verilerin bir kısmı, hazırlanan frekans tablolarında toplanmıştır. Daha sonra, bu tablolar yardımı ile yüzde oranı şeklinde ifade edilmiştir. Parsel büyüklüğü gibi değerler için ise aritmetik ortalama hesabı ile ortalama büyüklükler tespit edilmiştir.

İstatistikte kullanımı sınırlı olan parametrik testlere alternatif olarak parametrik olmayan testler geliştirilmiştir. Bu testler kitle dağılımı hakkında belirli bir varsayıma dayanmazlar ve küçük örneklerde uygulanabilirler. Bu nedenlerle, özellikle sosyal içerikli araştırmalarda, geniş uygulama alanına sahiptirler (Kalıpsız, Köseoğlu ve Yamak, 2002). Yapılan araştırma sosyal içerikli olup, parametrik olmayan veriler bulunmaktadır. Araştırmada uygulanan istatistik yöntemler aşağıda açıklanmıştır:

Ki-Kare Testi: Ölçümle elde edilmiş olan ve kitle dağılımları bilinen veriler için uygulanan parametrik testler yerine, küçük örneklerde uygulanabilen ve belirli varsayımlara dayanmayan parametrik olmayan testler kullanılmaktadır. Bunlardan birisi de ki-kare testidir. Bu test; örnekleme veya tam sayım ile elde edilen bir veri kümesinin belirli bir teorik dağılıma uyum olup olmadığının araştırılmasında, iki olay arasında bağımsızlığın olup olmadığının araştırılmasında ve iki yada daha fazla örneğin aynı kitleden gelip gelmediğinin araştırılmasında kullanılır.

Bu testin uygulanmasında; kullanılacak değerlerin mutlak sayılar olması, her bir gözlem değerinin bağımsız olması, küçük frekanslardan olumsuz etkilenmesi nedeniyle, hücrelerdeki beklenen frekans değerlerinin 5 ve daha büyük olması önerilmektedir (Agresti, 1996).

Devletleştirmenin orman-halk ilişkilerini olumsuz etkilediği, devletin verdiği mülkiyet ve tasarruf belgelerinin geçersiz sayılmasının haklı şikayetlere ve yasal yapının geleneksel araziden faydalanma alışkanlıkları ile daha çelişir hale gelmesine neden olduğu, ormanların tahribini artırdığı, orman kadastrosunu zorlaştırdığı yolunda kurulan hipotez test edilmiştir. Bu amaçla, söz konusu veriler derlenmiş, gruplandırılmış, sayısal verilere dönüştürülmüş ve aralarında bir ilişki olup olmadığı Ki-kare testi ile belirlenmiştir.

Korelasyon Analizi: İki veya daha fazla rastlantı değişkeninin birbirine olan yakınlığını ölçen bir istatistiktir (Köseoğlu ve Yamak, 2002). Değişkenlerin arasında istatistiksel anlamda bir ilişki olup olmadığını denetlemek için kullanılır. Burada söz konusu edilen ilişki, doğrusal nitelikte bir ilişkidir.

Değişkenler arasında yeterli kabul edilen bir ilişkinin bulunması (korelasyonun varlığı) her zaman için bir neden-sonuç ilişkisi olarak değerlendirilemez. Bu gerçek göz önünde bulundurularak, aralarında istatistiksel anlamda ilişki olduğu ortaya çıkan verilerin, akıl yürütülerek değerlendirmesi yapılabilir. Değişkenler arası ilişkiler, bu ilişkilerin derecesi, yönü tespit edilebilir.

Rastlantısal iki değişken (X ve Y gibi) arasındaki korelasyon aşağıdaki şekilde hesaplanır.

$$r = \frac{Cov(xy)}{\sqrt{[var(x) \ var(y)]}} = \frac{\sum xy - (\sum x \sum y / n)}{(n-1)S_x S_y}$$

Bu formülde, “n” işleme konu birey sayısını, “S” ise, standart sapmayı gösterir.

Yapılan araştırmada, orman köylerinde anket yoluyla ve tespitle elde edilen, çeşitli özellikleri gösterir 26 değişken tanımlanmıştır. Bu değişkenlerin açıklaması yukarıda 2.3.3.2. başlığı altında verilmiştir. İncelemenin yapıldığı 66 yerleşim biriminde elde edilen verilerin, SPSS paket programı uygulamasıyla, bir birleri ile ilişkileri test edilmiştir. Görüşülen kişilerin devletleştirmeden etkilenenleri olduğu gibi, Yasa’dan etkilenmemiş kişiler bulunmaktadır. Ayrıca, Yasa’dan haberi olma, açılan mülkiyet davalarına taraf olma, orman varlığının sahiplerinin kim olduğu ve olması gerektiği hakkındaki farklı

görüşler, ormanların devletleştirilmesinin orman varlığı üzerine etkileri konularında istatistiksel anlamda kabul edilebilir bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Elde edilen korelasyon matrisi Ek tablo 2’de verilmiş ve sonuçların tartışılması da bulgular kısmında yapılmıştır.

Diskriminant Analizi:Diskriminant ya da ayırma analizinde amaç, bireyler üzerinde ölçülen değerleri bir bütün olarak ele alıp, bu bireyleri iki yada daha çok gruba ayırabilmektir. Bu analiz, X veri setindeki değişkenlerin iki ve daha fazla gerçek gruplara ayrılmasını sağlayan, birimlerinin p tane özelliğini ele alarak, bu birimlerin doğal ortamdaki gerçek gruplarına, sınıflarına optimal düzeyde atanmalarını sağlayacak fonksiyonlar türeten bir yöntemdir. Bu yöntem, bireylerden oluşan iki veya daha çok kümenin karşılaştırılması, değişkenlerin katkılarının incelenmesi, bireyin hangi kümeye gireceğinin kestirilmesinde de kullanılmaktadır (Kalıpsız, 1994; Özdamar, 2002).

Araştırma DKB’ni kapsamakta olup, buradaki 7 ilde ve farklı yükseltilerde yerleşim birimlerinde çalışılmıştır. Özellikle Bayburt ve Gümüşhane illeri, diğer 5 ilden farklı iklim, yerleşim ve arazi yapısına sahiptir. Elde edilecek araştırma sonuçlarının bu iki il ile diğerleri (diğer 5 il) arasında farklılıklar gösterebileceği varsayılmıştır. Sonuçların değerlendirilmesinde, var olması halinde, bu farklılık ta dikkate alınarak yorum yapılması gereklidir. İllerin, araştırılan konu ve toplanan veriler kapsamında, istatistik anlamda farklılık gösterip göstermediği test edilmiştir.

Beklenen sonuç, Gümüşhane ve Bayburt illerinin bir grup, belki Artvin İli’nin geçiş niteliğinde bir konumda olması ve DKB yer alan diğer 5 ilinde bir grup olarak ortaya çıkacağıdır.

Ayrıca, Bölgede, sahile yakın, düşük rakımlı yerlerde yerleşim daha yoğun ve dolayısıyla uyumsuzluğun da daha çok olduğu görüşü yaygındır (OBM, 1997). Konunun bu yönü ile de test edilerek, yükseltinin istatistik anlamda bir fark oluşturup, oluşturmadığı görülmek istenmiştir. Bu amaçlarla SPSS paket program yardımı ile diskriminant analizi uygulanmıştır. Bu yolla homojen grupların olup olmadığı, var ise nasıl olduğu görülerek nedenleri tartışılmak istenmiştir.

3. BULGULAR VE İRDELEME

Bu bölümde, öne sürülen varsayımların test edilmesi için yapılan araştırmadan elde edilmiş bulgular sunulacak ve değerlendirilecektir. Değerlendirmelerin, elde edilen bulgularla aynı yerde yapılmasının uygun olacağı düşünülmüştür. Bu sayede, konu bir bütünlük halinde, daha anlaşılır şekilde sunulabilecektir.

Arazi ve büro çalışmaları ile elde edilmiş veriler, belge incelemelerinden elde edilen bulgular ve anket çalışması bulguları olarak iki grup halinde sunulmuştur.

3.1. Devletleştirmenin Orman Mülkiyeti Davaları İçindeki Yeri ve Önemi

Çalışma yapılan birimlerde (köy veya mahalle) orman mülkiyeti bakımından davaya konu edilmiş araziler incelenmiş, yöre halkının sunduğu mülkiyet yada tasarruf belgeleri, zilyetlik iddiaları tespit edilmiştir. Benzer nitelikte yerlerin farklı değerlendirilmelere tabi tutulduğu yolundaki yakınmalar yine mahallinde gözlenmiştir. Ayrıca, araştırma birimlerinde açılmış mülkiyet davası dosyalarından rasgele seçilen 151 adet incelenmiştir. Bu çalışmalarla elde edilmiş veriler ve değerlendirilmesi aşağıda yapılmıştır. Değerlendirmede yüzde analizi ve Ki-kare testi kullanılmıştır.

3.1.1. Mülkiyet Davasına Konu Arazi Büyüklüğü ve Orman Alanına Oranı

Arazi incelemesi ve anket uygulaması yapılan yerleşim birimlerinin bağlı bulunduğu Orman İşletme Şeflikleri arşiv kayıtları taranarak, orman mülkiyetine yönelik olarak açılmış dava dosyalarından yargı süreci sonuçlanmış olan 151 adeti incelenmiştir. Davadan vazgeçme, usul noksanlıkları vb. nedenlerle, arazi incelemesi yapılmadan karara bağlanmış davalar kapsam dışında tutulmuştur. Bu inceleme sadece arazi çalışması yapılan yerleşim birimleri ile sınırlı tutulmamıştır. Böyle bir kısıt konulması halinde, yeter sayıda dosya bulunmadığından, istenilen araştırma yapılamayacaktır.

Rasgele seçilen, kesinleşmiş 151 dava dosyası bilgilerinden her bir davada mülkiyet iddiasında bulunan parsel sayısı tespit edilmiştir. Elde edilen verilere göre, açılmış davaların çoğunlukla 1 adet parseli kapsadığı görülmüştür. Ancak, sınırlı sayıda da olsa, davalı ve davacı tarafın aynı kişiler olması nedeniyle, bir davada birden fazla parselin dava

konusu edilmiş olduğuna da rastlanmıştır. Yapılan hesaplama göre; her bir dava 1,185 Adet parseli kapsamaktadır. Her bir dava için parsel sayısı hesaplandıktan sonra, ortalama parsel büyüklükleri de hesaplanmıştır. Bunun için, her dosyada davaya konu edilmiş parsellerin büyüklüklerinin aritmetik ortalaması alınmıştır. Sonuç olarak, ortalama parsel büyüklüğünün 3476 m² olduğu belirlenmiştir.

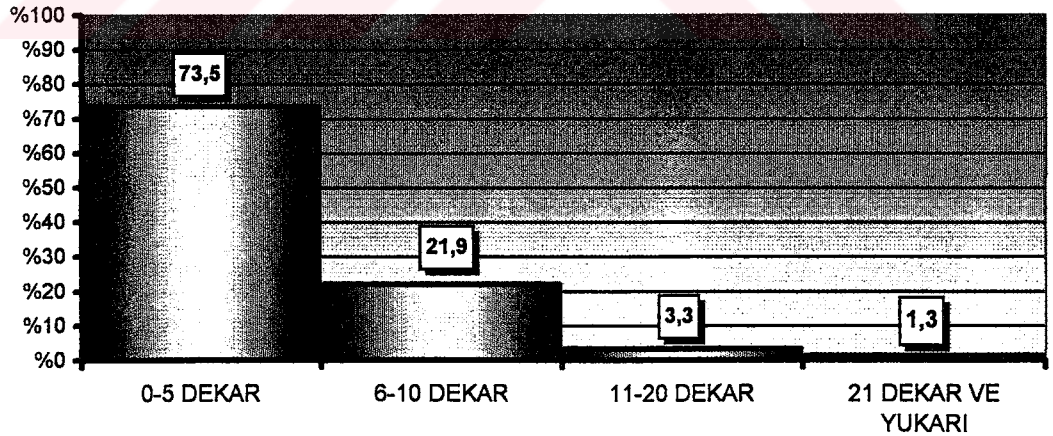
Yukarıdaki elde edilmiş iki veri (ortalama parsel büyüklüğü ve ortalama parsel sayısı) kullanılarak, her bir dava için, mülkiyet iddiasında bulunulan alan hesaplanmıştır. Bunun için ortalama parsel alanı, ortalama parsel sayısı ile çarpılmıştır.

$$\text{Her bir davaya konu alan} = 3476 \times 1,185 = 4119 \text{ m}^2$$

Bu şekilde, her bir dava için çekişmeye konu ortalama arazi büyüklüğü belirlenmiştir. Araştırma yapılan 66 yerleşim biriminde orman mülkiyetine yönelik olarak açılmış dava sayısı toplamı 1272 adettir (Ek Tablo 1). Her bir davada çekişme konusu olan arazi miktarı ortalaması da 4119 m² olduğuna göre; bu iki değerden yararlanılarak, orman mülkiyeti yönünden dava açılmış olan arazi miktarı aşağıda hesaplanmıştır.

$$\text{Davalı Alan Miktarı} = \text{Toplam Dava Sayısı} \times \text{Ortalama Davalı alan büyüklüğü (m}^2\text{)}$$

Yapılan hesaplama sonucunda; davalı arazi miktarı 5239368 m² (yaklaşık 524 hektar) olarak bulunmuştur.

Şekil 2. Davalı parsellerin büyüklükleri

Araştırma yapılan 66 yerleşim biriminde toplam orman alanı 42498 hektardır. Bu alanın davaya konu edilmiş arazi ile karşılaştırılması durumunda $[(524 \times 100) / 42498]$; dava açılan alanın orman alanına oranının % 1,23 olduğu belirlenmiştir. Diğer bir

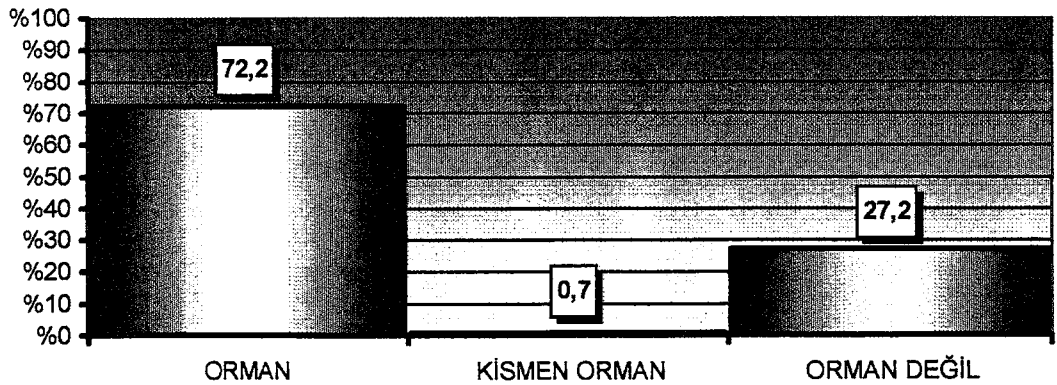
anlatımla, orman kadastro/sınır tespiti yapılan her birim orman alanının % 1,23'ü yargıya intikal etmekte, arazinin niteliği ve sahibi mahkeme kararı ile belirlenmektedir.

İlk bakışta % 1,23'lük oran önemsiz görülebilir. Ancak, aşağıdaki grafiğin incelenmesinde de görüleceği üzere, davaya konu alanlar küçük parsellerden oluşmaktadır. Bu nedenle arazi miktarı düşük kalmaktadır.

Her bir yerleşim biriminde ortalama 19 Adet dava açılmakta olduğu tespit edilmiştir. Bu sayı önemlidir. Orman kadastro hizmeti götürülen her bir yerleşim biriminde ortalama 19 hane halkı ile davalı duruma gelinmektedir. Sahiplilik genellikle üst soylardan intikal ettiğinden davalı veya davacı sayısının birden fazla olduğu durum da yaygındır. Bu halde, görülmekte olan davaya katılan aile sayısı 19'u aşmaktadır.

3.1.2. Tarafların Dava Açma Oranı ve Dava Sonuçlarının İrdelenmesi

İncelenen 151 Adet dosyadan elde edilen verilere göre; davaların önemli bir kısmı orman idaresi tarafından açılmaktadır. Şekil 3'te görüldüğü üzere, davaların % 88,1'i kamu adına orman idaresi tarafından açılırken, gerçek kişilerin (yöre halkının) dava açma oranı ise % 11,9 olarak tespit edilmiştir. Bunun nedenlerinin neler olabileceği konusunda aşağı bölümlerde, anket verilerinden elde edilen sonuçlarda, açıklamalar yapılacağından burada ayrıntıya girilmemiştir.

Şekil 3. Mülkiyet uyumsuzluğu bulunan taşınmazlara ilişkin kesinleşmiş yargı kararı

Orman niteliği ve mülkiyetine yönelik olarak açılmış davaların sonuçları incelendiğinde; bu davalardan % 72,1'i oranındaki kısmının, devlet ormanı olarak tespit edildiği ve onaylandığı görülmektedir. Davaların % 27,2'si yerin orman sayılmayan

alanlardan olduğu yolunda karara bağlandığı ve kesinleştđđđ, % 0,7'lik kısmının ise kısmen devlet ormanı, kısmen de orman dışı alan olarak tespit ve tescil edildiđđđ anlaşılmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre, orman idaresinin dava açma oranı çok yüksek olmakla birlikte, davaların lehte sonuçlanmasında aynı orana ulaşılmamaktadır.

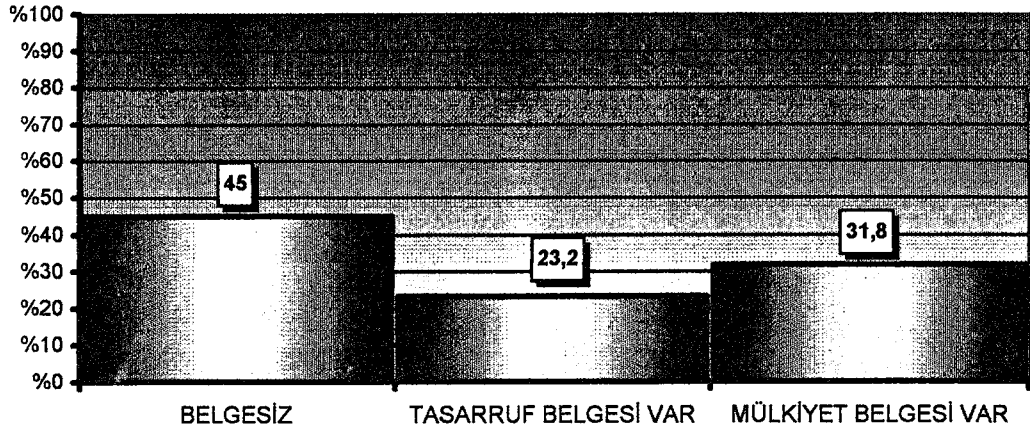
Dava Açılmış Parsellerin yaklaşık ¾'ünün devlet ormanı olduğuna karar verilmektedir. İncelenen dosyalarda rastlanmamış olmakla birlikte, sınırlı miktarda da olsa, bazı davaya konu alanların özel orman olduğuna da karar verilebilmektedir (OBM, 2002). Trabzon İli'nde yapılmış bir araştırmada, Merkez İlçe Sayvan Köyünde 19 hektar saha özel orman olarak tescil edilmiştir (İpek, 2001). Bu tür alanlar, genellikle özel kişiler adına tapusu bulunan saf kestane ormanlarıdır. Bu alanların çok sınırlı miktarda olduğunu tekrar vurgulamakta yarar görölmektedir. Ancak, bu ormanların özel kişiler adına tescili bölge halkı tarafından aşırı önemslenmektedir. Öyle ki; emsal teşkil etmesi bakımından farklı ilçelerdeki ilamlar delil olarak yargı birimlerine sunulmakta (Akçaabat, Kuruçam Köyü Dava Dosyaları), bu yolla mahkemenin lehlerinde sonuçlanmasına gayret gösterilmektedir.

3.1.3. Mülkiyet İddiasının Dayanakları

Mülkiyet davasına konu olan arazide sahiplilik, zilyetlik iddiasına, vergi kayıtlarına, Osmanlı İmparatorluğu döneminde alınmış çeşitli belgelere veya tapu kayıtlarına dayandırılmaktadır. İncelenen dava dosyalarındaki sahiplilik durumu aşağıda Şekil 4'te verilmiştir.

Göröldüğu üzere, davaya konu alanların % 31,8 oranındaki kısmının gerçek kişiler adına tapu kaydı bulunmaktadır. Tapular genellikle, senetsizden tescil¹ ve tevzi yoluyla verilmiştir. Ancak, davaya dayanak olarak sunulan bu kayıtlar, genellikle nitelik ve alan olarak arazinin fiili durumuna uygun değildir. Yasal olanaksızlık nedeniyle, orman niteliđđ yazılarak tapu verilmesi mümkün değildir. Araştırma bölgesinde yerin niteliđđ "orman" yazılı tapu kaydına rastlanmamıştır. verilmiş tapu yoktur. Ayrıca, tapuların çoğunda hudutlar sabit sınırlara dayanmamakta ve alan olarak ta bazen sahiplenilen miktar ile tapuda yazılı miktar arasında 10-20 kata varan farklılıklar görölebilmektedir.

¹ Öncesinde hukuksal bir işleme dayanmaksızın, resmi makam tarafından onaylanmış bir belge olmaksızın, kişinin ve mahalli yöneticilerin beyanına dayalı olarak oluşturulmuş tapu sicili.

Şekil 4. Davalı taşınmazlara yönelik mülkiyet iddiası dayanakları

Tapular çoğunlukla tevzi ve senetsizden tescildir. Bir de, mübadele¹ yoluyla (Özonsoy, 1988) verilmiş tapular bulunmaktadır. Bu tapular nüfus değişimi sırasında, Rum halkının Yunanistan'a göçüne karşılık, onlardan kalan arazinin Balkan Ülkelerinden gelen Türklere verilmesi yoluyla oluşturulmuş kayıtlardır. Tapuların çoğunluğunun ilk kayıt tarihi 1930-1950 yılları arasına rastlamaktadır. Bunun yanı sıra, sınırlı miktarda da olsa, Osmanlı İmparatorluğu döneminden kalma kayıtlar da vardır.

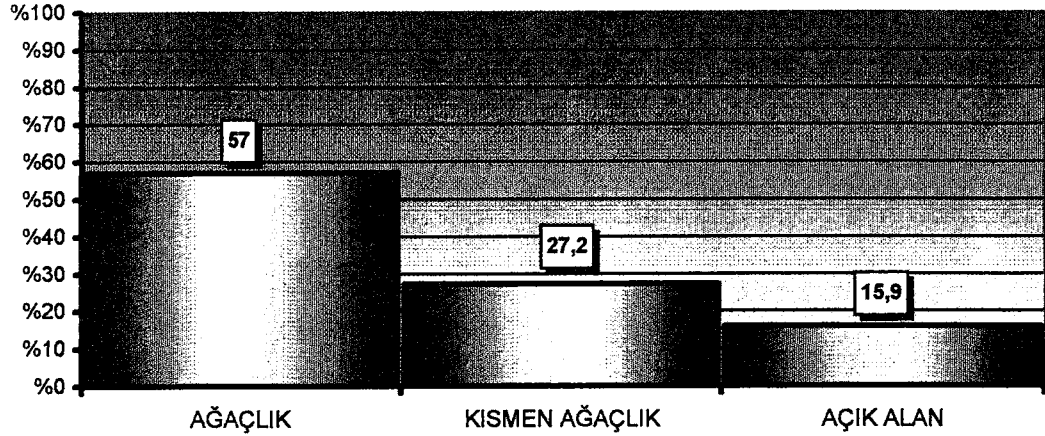
Sahiplilik iddiası % 23,2 oranında da vergi kaydı, senet vb. yazılı belgelere dayandırılmaktadır. Bu belgelerin birçoğunda kayıt sınırları sağlıklı olarak yazılı değildir. Mülkiyet iddialarının % 45'lik kısmı ise zilyetliğe dayandırılmaktadır. Genellikle atadan kalan bir zilyetlik iddiası ve yöre halkının benimsemiş olduğu bir sahiplenme anlayışı görülmektedir. Köyler yakınındaki ormanlar aile birlikleri (sülaleler) tarafından blok halinde sahiplenilmiş ve çoğunlukla kendi aralarında paylaşılmıştır. Köylerdeki diğer insanlar da bu sahiplenmeyi büyük oranda kabullenmiştir.

3.1.4. Davaya Konu Arazinin Güncel Durumu

Davaya konu edilmiş parsellerin yargılama zamanındaki güncel durumları araştırılmıştır. Keşif ve bilirkişi raporlarındaki bilgilerden yararlanılarak elde edilen verilere göre, dava ile ilgili arazi keşfi sırasında bu parsellerden % 57'sinin üzerinde orman ağaçları bulunmaktadır. Parsellerden % 15,8'inin üzerinde her hangi bir orman ağacı

¹ Bir şeyin başka bir şeyle değiştirilmesi – trampa.

topluluğu bulunmamaktadır. Parsellerin % 27,2'si kısmen orman ağaçları ile kaplı, kısmen de açıklık alandır. Bu dağılım aşağıdaki Şekil 5'te görülmektedir.

Şekil 5. Davalı parsellerin güncel kullanım durumu

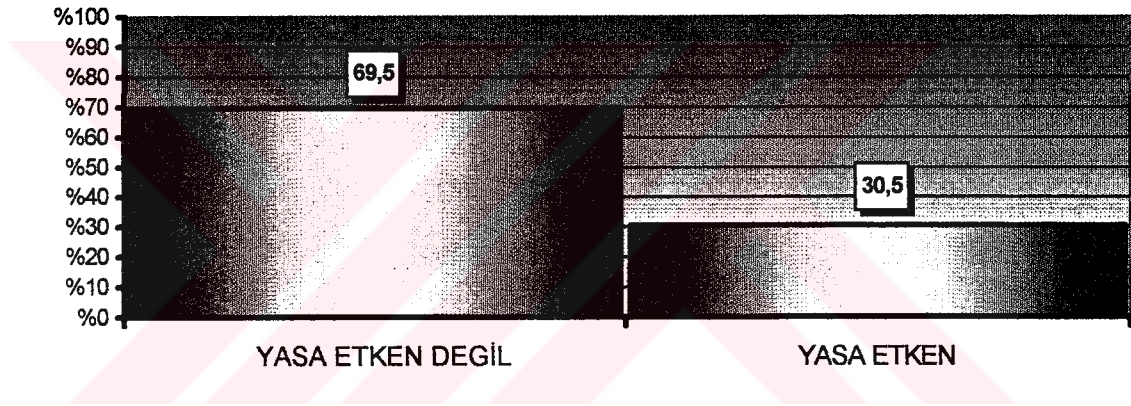
Davaya konu parsellerin orman ağaçları ile kaplılık oranı, davaların sonuçları ile karşılaştırıldığında (davaların % 72,1'i Devlet ormanı, % 0,7'si ise kısmen Devlet ormanı olarak karara bağlanmıştır), üzeri tamamen orman ağaçları ile kaplı bulunmayan, bazen açıklık olan parsellerden bir kısmının da orman olarak karara bağlandığı görülmektedir. Orman olduğu saptanıp karar altına alınan bu parseller, karar uygulanmaksızın yine işgalcilerinin kullanımına bırakılmaktadır. Bölgede yapılmış bir araştırmada, orman olarak tespit edilmiş ve kesin karar verilmiş alanlardan % 76'sının halen ormancılık dışı amaçlarla kullanılmakta olduğu tespit edilmiştir (Hacıhasanoğlu, S., 1997). Yine, İpek tarafından bölgedeki 5 köyde yapılan araştırma sonuçlarına göre, yargılama sonucu devlet ormanı sayılan 200 parselden sadece bir tanesinin terk edilmiş olduğu, geri kalan parsellerin halen işgalcileri tarafından kullanılmakta olduğu saptanmıştır (İpek, 2001).

3.1.5. 4785 Sayılı Devletleştirme Yasası'nın Dava Sayısı ve Sonuçları Üzerine Etkisi

Orman mülkiyetinin belirlenmesinde 4785 Sayılı Yasa'nın dikkate alınması gereklidir. Bazı ormanlık alanlar her durumda devlet ormanı iken, özel mülkiyete konu edilmiş bir kısım ormanlarda 1945 yılında devletleştirilmiştir. İncelenen dosyalarda bulunan iddia, savunma, bilirkişi raporları ve mahkeme ilamları incelenerek, davaların

karara bağlanmasında 4785 Sayılı Devletleştirme Yasası'nın etken olarak gösterilmiş olduğu olanlar tespit edilmiştir.

Yapılan incelemede, orman idaresinin açmış olduğu davaların neredeyse tümünde aynı içerikli bir dilekçe bulunduğu ve bu dilekçede devletleştirmeden de bahsedilmiş olduğu görülmüştür. Öyle ki; her hangi bir belge sunulmayan, zilyetlik iddiası taşıya yerler için de devletleştirme kapsamında kaldığı yolunda iddiaya yer verilmektedir. Dolayısıyla, dava dilekçeleri istenilen bilgiyi taşımamaktadır. Devletleştirme konusunda en sağlıklı bilgiler orman mühendisi teknik bilirkişilerce hazırlanmış raporlarda yer almaktadır. Bu raporlar ve raporlara dayanılarak verilmiş mahkeme kararlarına göre orman mülkiyet davalarındaki 4785 Sayılı Yasa'nın etkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Edilmiş sonuçlar Şekil 6'da elde verilmiştir.

Şekil 6. Devletleştirme Yasası'nın yargı kararlarına etkisi

Orman mülkiyeti konusunda açılmış davaların % 30,5'inde Devletleştirme Yasası gerekçe gösterilerek parselin devlet ormanı olduğuna karar verilmiştir. Halkın elinde bu yerler ait tapu bulunmakta olup, yerin tapu kapsamında kaldığı, ancak 1945 tarihinde de üzerinde orman bulunduğu ve bu nedenle devletleştirilmiş olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu oran, araştırma yapılan yerleşim birimleri dava sayısı ve alan olarak işleme tabi tutulduğunda; her bir yerleşim biriminde ortalama 19 davadan 6 adetinin 4785 Devletleştirme Yasası'na dayalı olarak açılmış olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Alansal olarak kıyaslama yapıldığında ise, her yerleşim biriminde ortalama 24714 m² alanın (Dava sayısı X Ortalama davalı alan büyüklüğü hesap yöntemi ile bulunmuştur.) yargı kararı ile devletleştirilen yer olarak tespit edilmiş olduğu görülmektedir.

Devletleştirildiği saptanan alanın, uyuşmazlık konusu olup da orman sayılan alanlar içindeki oranı % 42,3'e ulaşmaktadır. Bu hesaplama, açılmış davalardan orman sayılanların oranı (% 72,1) ile, devletleştirilen yerlerin oranı işleme konularak yapılmıştır. Konuya bir başka açıdan bakıldığında, 4785 Sayılı Yasa bir an için yok kabul edilir ise, yargılama sonucu orman olarak karara bağlanmış yerlerden % 42,3'ü özel mülkiyete konu edilebilecekti. Bu durumda, yargı kararlarının % 70'i davaya konu yerin devlet ormanı olmadığı şeklinde olacaktı. Zira, davalı parseller konusundaki yargı kararlarının devlet ormanı olarak ortaya çıkışında 4785 Sayılı Yasa %42,3 etkiye sahiptir. Bu Yasa bir an için yok kabul edilir ise, davalı taşınmazlardan orman sayılan alanların % 42,3'ü özel orman olarak tespit ve tescil edilecektir.

Bir başka olasılık da, 4785 Sayılı Yasa'nın yürürlükte olmaması halinde orman idarelerinin devletleştirmeye konu yerler için dava açmayacağıdır. Sahipli alanlar için dava açılmayacağına kabulü halinde ise, her bir kadaströ birimi için, açılacak dava sayısı ortalaması 19 adetten 14 adete gerileyecektir. Diğer bir anlatımla, kadaströ sonrası orman mülkiyetine yönelik olarak açılan dava sayısı yaklaşık % 30 oranında azalacaktır.

3.1.6. Dava Açılan Parsellerin 3402 Sayılı Yasa'ya Göre Saptanmış Orman Sınır Hattına Göre Konumu

Bu alt başlığın açıklanması öncesinde, konunun açıklanması bakımından yasal yapı hakkında kısa bir bilgi verilmesi gerekli görülmüştür. Zira, konu bu açıklamalar ışığında anlaşılır bir şekilde ortaya konulabilecektir. 3402 Sayılı Kadaströ Kanunu'nun 4. Maddesi ile, Tapu Kadaströ Genel Müdürlüğü tarafından çalışma yapılacak kadaströ bölgelerinde orman bulunması halinde, durum OGM'ne bildirilmesi ön görülmüştür. Orman idaresin bildirim sonrasında 2 ay içinde orman sınırını belirler. Aksi halde, bu sınır kadaströ ekiplerince belirlenir (Çorbalı ve Özmen, 1991).

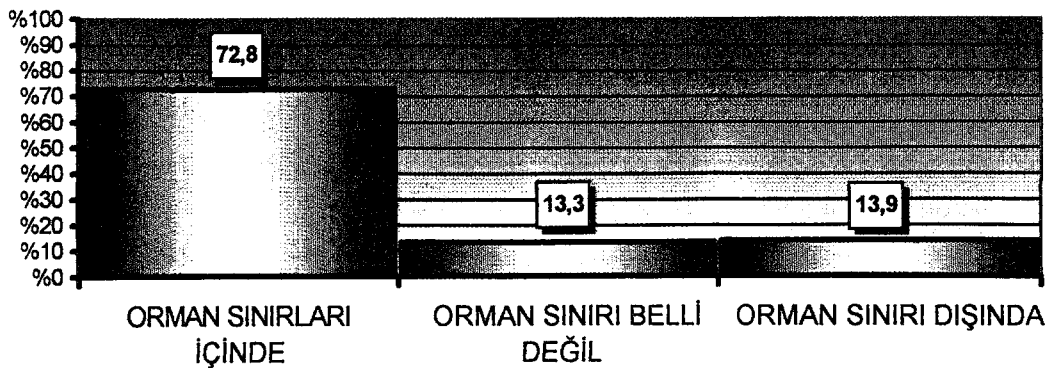
Araştırmaya konu edilen alanlar arazi ve orman kadaströsunun tamamlanmış olduğu yerler arasından seçilmiştir. Bu yerlerden 23'ünde Orman Kanunu'na göre orman kadaströsü yapıldıktan sonra arazi kadaströsü yapılmıştır. Bu durumda, kesinleşmiş orman kadaströ tutanakları tapu kadaströ ekiplerine verilmiş olup, bu ekiplerin mevcut orman sınırlarına uymaları zorunludur. Kural böyle olmakla birlikte, orman kadaströ haritaları ve tutanaklarının zemine uygulanmasında sorunlar yaşanmış ve bazen orman içinde kalan yerlerden de şahıslar adına parsel tespiti yapılmıştır. Bazen de, orman kadaströ

dosyalarının geç intikal ettiği neden gösterilerek bu hudutların ihlal edildiğine rastlanmıştır. Rasgele dava dosyası incelemesinde, gerek orman kadastrosu sonrasında, gerekse de, arazi kadastrosu sonrasında açılmış davalar arasından, ayırım yapılmadan örnek dosya seçimi yapılmıştır.

Araştırma birimlerinin 43 adetinde ise 3402 Sayılı Yasa'ya göre orman sınır tespiti ve arazi kadastrosu yapılmıştır. Bu yerlerin birkaçında, orman alanı kısmen çalışma alanı haricinde tutulmuştur. Ayrıca, bir yerleşim biriminde, orman idaresi ve tapu kadastro ekipleri tarafından tespit edilmiş köy hududunun farklı olması nedeniyle, sınırı çevrilmemiş orman alanı bırakılmış olduğu görülmüştür.

Yapılan dosya incelemesi sonucunda, davaya konu edilen alanların % 72,8'inin, orman kadastro komisyonları tarafından, orman sınırları içinde bırakılmış alanlar olduğu tespit edilmiştir. Davaların % 13,3'ünde orman sınır tespiti yapılmamış yerler söz konusudur. Orman kadastro komisyonları orman sınırları dışında bıraktığı halde, mahalli orman idarecilerinin orman iddiası ile dava açma oranı, tüm davaların içinde %13,9 olmaktadır. Diğer bir anlatımla, açılmış davalardan % 13,9'unda, orman kadastro komisyonlarının orman saymadığı, orman olmadığı yolunda harita ve tutanak düzenledikleri yerler söz konusudur.

Bölgede yapılmış bir araştırmada elde edilen sonuca göre, orman kadastro komisyonu 3402 Sayılı Yasa'ya göre bir yerleşim birimi için "mülki hudutları içinde devlet ormanı yoktur" diye tutanak düzenlemiştir. Arazi kadastrosu askı ilanında mahalli orman idaresi bu köydeki 60 adet parsel için devlet ormanı olduğu iddiası ile dava açmıştır. Yargılama sonucunda bu parsellerden 58 adetinin devlet ormanı olduğuna kara verilmiş ve kesinleşmiştir (İpek, 2001).

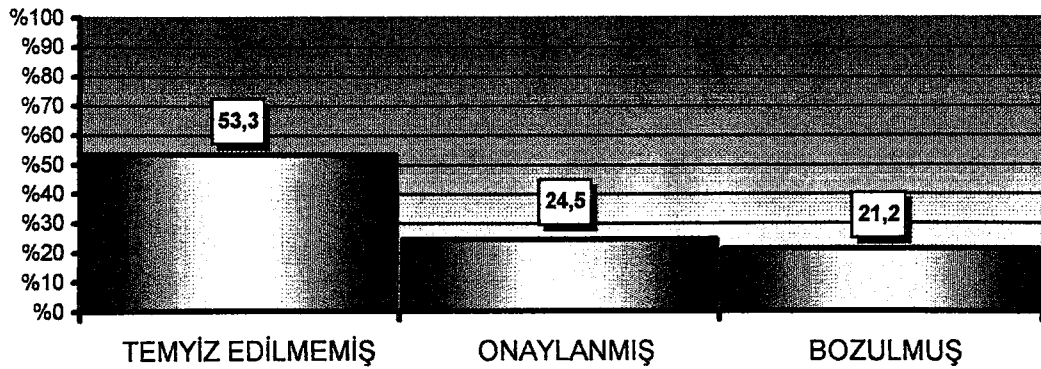

Şekil 7. Davalı taşınmazların orman sınırlarına göre konumu

Orman idaresi davaların % 88,1'ini açtığına ve orman sınırları dışında bırakılan alanlar için orman idaresince dava açıldığına göre, idarenin açtığı davaların % 15,8'ine konu taşınmazlar orman sınırları dışında bırakılan yerlerde kalmaktadır. Burada göz önünde tutulması gerekli bir husus, Orman Kanunu'na göre orman kadastro yapılmış yerlerde orman idaresi taşra örgütünün, orman iddiası ile, izin almadan dava açamayacağıdır. Çok istisna haller dışında, orman sınırları dışında bırakıldığı halde dava açılan yerler 3402 Sayılı Yasa'nın 4. Maddesine göre orman sınırlaması yapılan birimlerde söz konusu olmaktadır. 1987 sonrasında, özellikle DKB'de, orman kadastro komisyonları genel olarak 3402 Sayılı Yasa'ya göre orman sınır tespit çalışmaları yapmaktadır. Bu durumda, yukarıda hesaplanan orman sınırları dışında bırakıldığı halde dava açılma miktarını gösteren % 13,9 oranı daha da yüksek seviyeye çıkabilecektir. Zira, tez çalışması yapılan yerlerden 23 adetinde Orman Kanunu'na göre kadastro yapılmıştır. Süreç son yıllardaki gibi devam ederse, gelecek yıllarda Bölgede Orman Kanunu'na göre kadastro yapılması çok sınırlı miktarda yapılacaktır.

3.1.7. İlk Derece Mahkeme Kararlarının Temyiz Durumu ve Sonuçları

Yargılama sürecinde yerel mahkemeler tarafından verilen son kararlar temyiz edilebilmektedir. Şekil 8'de görüldüğü üzere, dosya irdelemesinden elde edilen sonuçlara göre, karara bağlanmış 151 davadan % 54,3'ü temyiz edilmeyerek kesinleşmiştir. Kararların temyiz edilme oranı ise % 45,7 olmaktadır.

Şekil 8. İlk derece mahkemesi kararları temyiz sonuçları

Temyiz edilmiş ilk derece mahkeme kararlarının % 53,6'sı Yargıtay tarafından onaylanmıştır. Yerin orman sayılmayan alanlardan olduğu şeklindeki ilk derece mahkeme kararların tamamı orman idaresi tarafından temyiz edilmişken, orman sayılan alanlarda temyiz oranı % 24,8 seviyesinde bulunmaktadır.

3.1.8. Ormanların Devletleştirilmesinin Yargı Kararına Etkileri

Orman mülkiyeti davaları orman idaresi ve diğerleri (gerçek ve tüzel kişiler ayrıca Maliye Hazinesi) tarafından açılmaktadır. Orman idaresi yerin devlet ormanı olduğu iddiası ile dava açarken, kişiler, aksi iddiayı öne sürerek dava açmaktadırlar. Maliye Hazinesi'nin taraf olduğu davalarda ise, yerin orman vasfında olmayan hazine arazisi olduğu savunulmaktadır. Taraflar, yürürlükteki yasalar çerçevesinde yargı yoluyla iddialarını kanıtlamaya çalışmaktadırlar.

Yargı kararı; yerin orman olduğu, orman sayılmayan yerlerden olduğu veya kısmen orman olduğu yolunda üç farklı şekilde ortaya çıkmaktadır. İncelenen 151 adet dava dosyasının sadece bir tanesinde yargı kararı, kısmen orman şeklindedir. İstatistik değerlendirmede (Ki-kare) her bir hücrede beklenen değer 5'ten az olması durumunda sonuçlara şüphe ile yaklaşılması gerektiği belirtilmektedir. Bu sorunun aşılması için, incelenmiş dava dosyalarından bir adeti (kısmen orman olduğu yolunda kararı içeren dava dosyası) değerlendirme dışı tutulmuştur.

Yargı kararları ile; davayı açan tarafın kim olduğu, davaya konu araziye ait belge olup olmaması, davanın Devletleştirme Yasası ile ilişkisi ve arazinin fiili durumunun (niteliğinin) etkilenme durumu araştırılmıştır. Bu veriler arasında istatistiki anlamda bir ilişkinin olup olmadığı Khi-kare testine göre karşılaştırılmıştır. Tablo 3'te görüldüğü üzere, davacının değiştiği durumlarda yargı kararı da değişmektedir. Bu ilişki $p < 0,004$ önem düzeyinde anlamlıdır. Diğer bir açıklama ile, dava açan taraf ile yargı kararı arasında anlamlı bir ilişki vardır. orman idaresi tarafından açılan davalardan % 76,5'i devlet ormanı olarak karara bağlanırken, orman idaresi dışındakilerin açtığı davaların sadece % 44'ü devlet ormanı olarak karara bağlanmaktadır. Dava açan tarafın kazanma oranı % 50'yi aşmakla birlikte, orman idaresi açtığı davaları daha yüksek oranda kazandığı görülmektedir.

Yargı kararının belge ile ilişkisi de $p < 0,006$ önem düzeyinde anlamlıdır. Her hangi bir belgeye dayalı olmadan sahiplenilmiş (işgal edilmiş) arazinin devlet ormanı olarak

Tablo 3. Ki-kare sonuçları tablosu

Yargı Kararı	Davacı		Belge		Devletleştirme		Nitelik			Yargıtay			
	Orman İdaresi	Diğer	Belgesiz	Tasarıf Belgeli	Tapulu	Yasa Etkisiz	Yasa Etkin	Ağaçlık	Kısmen Ağaçlık	Açık Alan	Temyiz Edilmemiş	Onay	Bozulmuş
Orman	Gözlenen	101	8	21	30	64	45	82	16	11	82	27	0
	Yüzde (%) oranı	76,5	44,4	60,0	63,8	61,0	100,0	96,5	39,0	45,8	75,2	24,8	0,0
Orman Değil	Gözlenen	31	10	14	17	41	0	3	25	13	0	10	31
	Yüzde (%) oranı	23,5	55,6	14,7	40,0	36,2	0,0	3,5	61,0	54,2	0,0	24,4	75,6
Khi-kare testi*		$\chi^2 = 8,202$ $P = 0,004$		$\chi^2 = 10,134$ $P = 0,006$		$\chi^2 = 24,181$ $P = 0,000$			$\chi^2 = 56,312$ $P = 0,000$			$\chi^2 = 113,260$ $P = 0,000$	

* : χ^2 Khi-kare, P: Önem düzeyi

karara bağlanması oranı % 85,3 iken, tasarruf belgesi (senet, vergi kaydı vb) ve mülkiyet belgesi (tapu) olması durumunda yerin devlet ormanı olarak karara bağlanma oranı % 60'lar seviyesinde bulunmaktadır. Bu farkın istatistik anlamda önemli olduğu da görülmüştür. Burada, tasarruf belgeleri ile mülkiyet belgeleri bakımından beklenenin aksine bir durum ortaya çıkmaktadır. Genel olarak, tapulu arazinin özel mülk olarak karara bağlanması olasılığının tasarruf belgesi ile sahiplenilmiş yerlere göre daha yüksek olması umulmaktadır. Kararlara bakıldığında, tespit edilen durumun umulandan bir ölçüde saptığı (yaklaşık % 4) ortaya çıkmış olup, bunun nedeni anlaşılamamıştır.

Devletleştirme Yasası ile yargı kararları arasında da yüksek ($p<000$) bir ilişki vardır. İncelenen dosyalarda, hiçbir istisna olmaksızın, 4785 Sayılı Yasa'nın etken gösterildiği tüm davalarda karar "devlet ormanı" şeklindedir. Devletleştirmenin yargı kararlarındaki bu kesin etkisi 5658 Sayılı Yasa ile de azalmamaktadır. İncelenen dosyaların hiçbirinde devletleştiği halde 5658 Sayılı Yasa ile iade edilmiş olduğundan bahsedilen arazi yoktur. Sonuçta, incelenen 151 dosyanın 45'inde Devletleştirme Yasası etkin görülmüş ve bu davaların tamamında arazinin devlet ormanı olduğuna karar verilmiştir.

Yargıtay incelemesine konu olan davalardan, ilk derece mahkeme tarafından orman sayılmış olanların tamamı onanmıştır. Buna karşılık, uyuşmazlık konusu taşınmazın orman sayılmadığı kararların % 75,6'sı bozulmuştur. Bu oransal dağılım dikkat çekicidir. Bu sonuçlara bakılarak, uyuşmazlık konusu taşınmazın orman idaresi tarafından orman olduğu iddiasının Yargıtay tarafından önemli görüldüğü söylenebilir. Beklenen durum, konunun uzmanı olan/olması gereken, orman idaresi görevlilerinin orman sayılmayan alanları kadastro sırasında orman sınırları dışında bırakmaları ve bu yerler için dava açmamalarıdır.

Genelde beklenen durum böyle olmakla birlikte, bir yerin orman olup olmadığı konusunda birikimli orman mühendisleri arasında dahi görüş farklılığı doğuracak ayrıntılar, yasal değerlendirme farklılıkları olabilmektedir. Nitekim, davaların % 27,2'si orman sayılmayan alan olarak karara bağlanmaktadır.

Davaya konu arazi üzerindeki bitki örtüsü ile yargı karar arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı sorgulanmış ve sonuçta, yüksek ($p<0,000$) bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Ağaçlık alanlarda arazinin orman olduğuna karar verilmesi oranı % 96,5 iken, açık alanlarda bu oran % 45,8 olarak gerçekleşmektedir.

3.2. Anket Görüşmesi Yapılan halkın Devletleştirme Yasası Hakkında Değerlendirmeleri

Ormanların devletleştirilmesinden etkilenen taraflardan birisi de orman köylüleridir. Bu halkın Yasa ile ilgili görüş ve değerlendirmeleri yapılan yüz yüze görüşmeler ile saptanmıştır. Bu yolla, öne sürülen varsayımların ne ölçüde doğru olduğu araştırılmıştır. Yöntem kısmında açıklandığı şekilde, farklı yerleşim birimlerinde 608 hane halkı temsilcisi ile görüşülmüştür. Elde edilen bilgiler aşağıda alt başlıklar halinde açıklanmıştır.

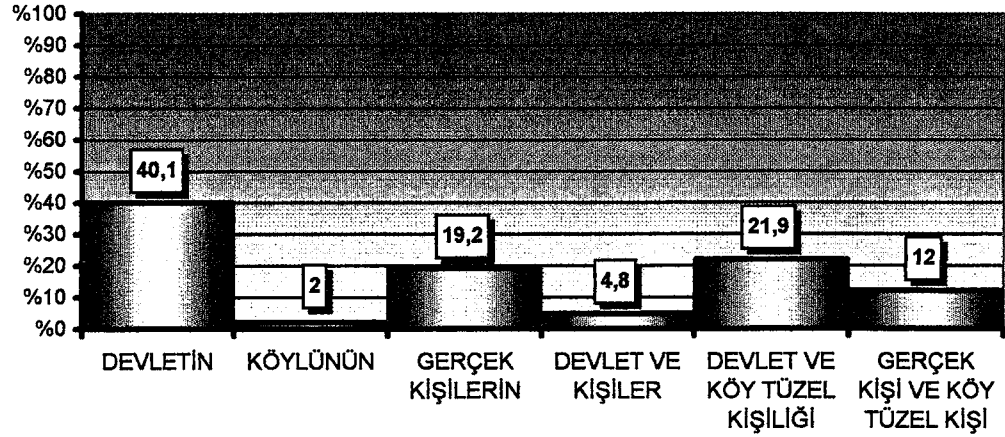
3.2.1. Ormanların Kime Ait olduğu, Nasıl Sahiplendiği ve Kimin Olması Gerektiği Konularındaki Görüşler

Türkiye orman varlığının tamamına yakını Devlete ait olmakla birlikte, ormanlarının sınırlı miktarda da olsa, bir kısmının halkın kullanımında olduğu, geleneksel kabullerle sahiplenilmiş ve gizli de olsa bireysel faydalanmanın varlığı bilinmektedir. Bu faydalanma ve sahiplenme şekli, tapulu ormanların önemli bir kısmının devletleştirilmesi sonrasında da devam etmektedir. Bu durum, dağınık yerleşime konu olması, tarım alanları ile orman alanlarının iç içe bulunması gibi nedenlerle Doğu Karadeniz Bölgesinde daha yaygındır (Köse, 1994). Özel kişilerin sahiplenmesi ve başkalarının el atmasından koruma çabaları, belli alanlarda planlı orman işletmeciliğini dahi sekteye uğratabilmektedir. Diğer bir anlatımla, mevzuata göre devlete ait olmakla birlikte, fiili hakimiyet bakımından belli kişi yada yöre halkının sahiplenmiş olması nedeniyle, yerel siyasetçilerin katkıları da sağlanarak ile orman işletmeciliği engellenen, kendi haline terk edilmiş ormanlar bulunmaktadır. Bölgede bu tür alanlar azımsanmayacak miktarlara (% 12 ile 25 arasında) ulaşmaktadır (Köse, 1994; Türker vd. 1999).

Yöre halkı, yönetim üzerinde baskı kurarak, orman işletmeciliği konusunda plan yada program değişiklikleri yaptırabilmektedir. Hatta, bölgede sosyal uyumsuzluklar nedeniyle “sosyal baskıya konu alanlar” işletme sınıfı ayrılmaktadır. Bu fiili durumun aşılması konusunda, yıllardan beri, bölgesel toplantılar ve tartışmalar yapılmaktadır (OBM, 1997). Günümüze kadar bu konuda kayda değer bir gelişme sağlanamamıştır.

Arazi çalışması sırasında, hane halkı temsilcilerinin kendi yerleşim yerleri sınırları içindeki orman varlığının sahibi konusundaki görüşleri alınmıştır. Burada, katılımcılara özellikle mevcut yasal yapı içindeki görüşlerini beyan etmeleri istenmiş, arzuladıkları mülkiyet şeklini değil güncel durumu nasıl algıladıklarını açıklamaları istenmiştir. Bu soru

ile test edilmek istenen varsayım, özellikle ormanların devletleştirilmesi sonrasında, geleneksel sahiplenme ile yasal yapı arasındaki farklılığın görülmesi, devletleştirmenin halkın mülkiyet anlayışı üzerine etkilerinin tespitidir.

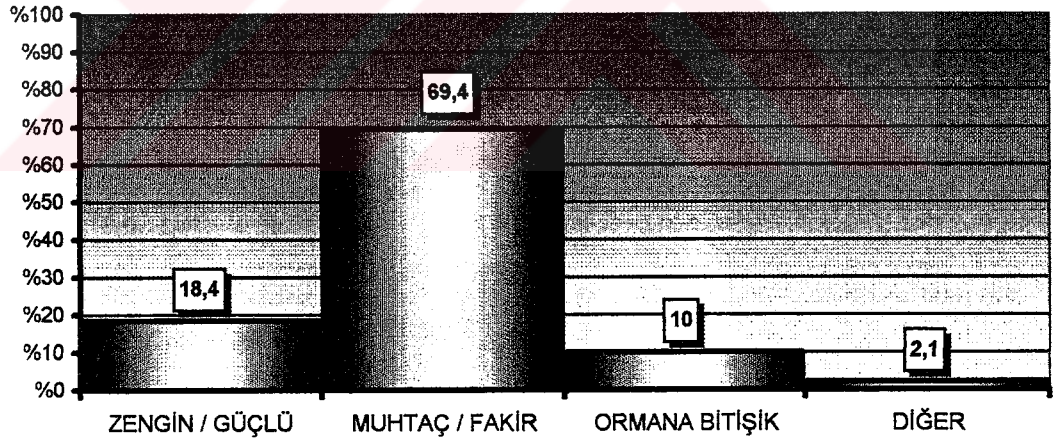
Şekil 9. Orman Mülkiyeti dağılımının nasıl olduğu hakkında halkın görüşleri

Şekil 9’da görüleceği gibi, ankete katılanların % 40,1’i ormanların tamamının devlete ait olduğu görüşündedir. Mülki hudutlarında devlet ormanı bulunduğu yolunda görüş bildirenlerin toplamı 66,8’e ulaşmaktadır. Yerleşim yeri sınırları içindeki ormanların tamamının gerçek kişilere ait olduğunu bildirenlerin sayısı % 19,2 iken, ormanların sahibinin yerel halk olduğu (ortak mal), ormanların yerel tüzel kişiliklerin yönetiminde bulunduğu şeklinde görüş belirten çok az (% 2,0) sayıda kişi vardır.

Türkiye’de, devletten başkasına ait ormanların varlığı kabul edilmekle birlikte, mülk edinme şekli tartışılmaktadır. Miri ormanların özel mülkiyete konu edilemeyeceği Mecellede yer almakta (Bingöl, 1990), Anayasalarda, orman varlığının özel kişilere devri, zilyetlikle kazanımı, toprak dağıtımına konu edilmesi yasaklanmaktadır (Karamustafaoğlu, 1993). Bir başka konu da, her nasılsa, yasaya aykırı bir şekilde, orman alanlarının özel kişiler adına tapuya tescil edilmesi sorunudur. Tüm bu karmaşık yapı içinde, ormanların devletleştirilmesinin, “...şu veya bu vesile ile kamu ormanlarından parçalanmak suretiyle ve hiçbir emek sarf etmeden ele geçirilen ormanlar...” diye tabir edilen yerlere el konulması şeklinde değerlendirilebilmektedir (Diker, 1947). Bakanlık oluru ile, köy yada belediye tüzel kişilikleri adına onaylı ormanların dahi mülkiyetinin tartışma konusu olduğu, bakanlık olurlarının iptal edilerek bu yerlerin Devlet ormanı sayıldığına da rastlanmaktadır (Gümüş vd., 1998).

Ormanların kamu malı olması gerektiği savunmalarında bir dayanak ta, yukarıda da kısmen yer verildiği üzere, sahiplenme, mülk edinme yönteminin adaletsizliği savıdır. Bölgede etkin, yasal boşlukları gören, fırsat kollayan, mali yönden güçlü kişilerin ormanları da haksız yere sahiplendiği, milli serveti kendi çıkarları doğrultusunda kullanmak istediği, bu fiili durumun adaletsiz olduğu yolunda eleştiriler yapılmaktadır.

Bölge halkının bu konudaki görüşlerine baş vurulmuştur. Aşağıdaki Şekil 10'da görüldüğü üzere; katılımcılardan sadece % 18,8'i yerleşim birimlerinde zengin ve güçlü olmanın orman sahiplenmede etken olduğunu düşünmektedir. Tabii ki, görüşme yapılan kişiler arasında sahiplendiği yer devlet ormanı olarak nitelendirilip elinden alınmış olanlar da vardır. Bu kişilerin, zenginlik ve güçlü olmayı etken olarak saymamaları, gerçek duygularını açıklar yanıt vermemeleri mümkündür. Elde edilen sonuçların yorumlanmasında söz konusu olasılık ta dikkate alınmıştır. Ayrıca, verilen yanıtların, orman mülkiyeti davasına taraf olmuş orman köylüleri ile diğerleri arasındaki dağılımı da aşağı bölümlerde, yapılan istatistik değerlendirmede hata payı içinde detaylı olarak açıklanmaya çalışılmıştır.

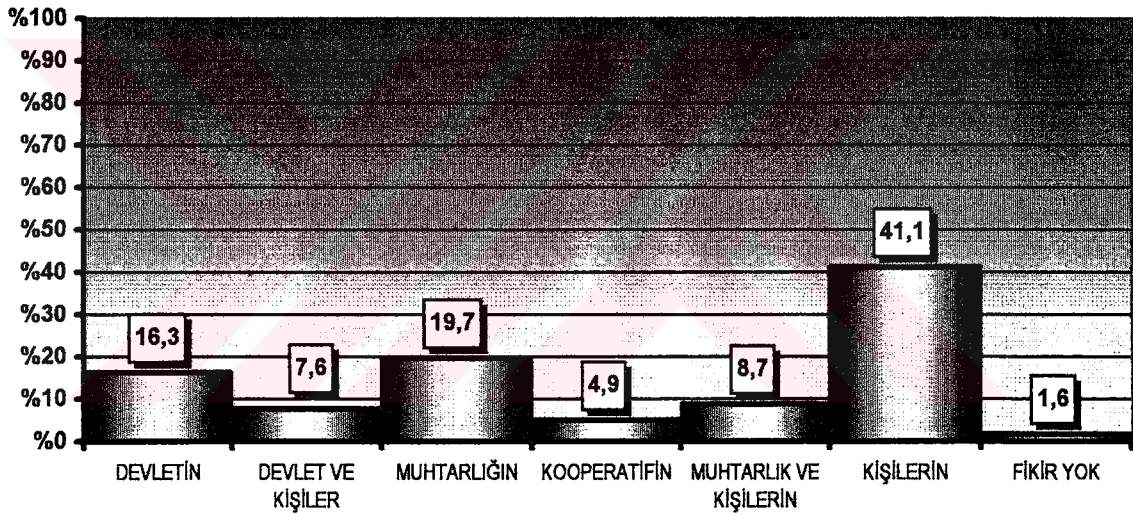

Şekil 10. Uyuşmazlık konusu taşınmazları sahiplenmeye etki eden nedenler

Ankete katılanların görüşlerine göre, halkın orman alanını sahiplenmesinde en önde gelen etken (% 69,4) fakirlik ve araziye olan ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır. Doğu Karadeniz Bölgesindeki tarıma elverişli arazi kıtlığı, birim hane başına düşen arazi miktarının azlığı dikkate alındığında, bu seçeneğin yüksek orana ulaşacağı beklenen sonuçtur. Etkenler arasında % 10 olarak ta, orman arazisine bitişikliğinin sahiplenmede etken olduğu görüşü bulunmaktadır. Gerçekten de, sınırları kamu arazisine dayalı taşınmazlarda,

kamuya ait yere doğru bir genişleme, el atma görülebilmektedir. Bu durum, yasa koyucu tarafından da görülmüş ve kamuya ait taşınmazlarda tapu değerlendirmesinde sadece tapu miktarındaki alana itibar edileceği, genişlemeye elverişli sınırlar esas alınamayacağı kuralı getirilmiştir (Özmen ve Çorbalı, 1991).

Uygulanan ankette son soru olarak, orman varlığının kime ait olması gerektiği yolundaki görüşleri saptamaya yöneliktir. Bu soru ile sağlanan veriler, anketteki ilk soru ile bağlantılı olduğundan, aynı başlık altında değerlendirilmesi uygun bulunmuştur. Bu iki soru özellikle art arda sorulmamış ve kişilerin ilk sorudaki cevabının etkisinde kalmadan görüş belirtmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Olan, mevcut durum tamamen bir tarafa bırakılarak olması gereken konusunda görüş alınmaya çalışılmıştır. Elde edilen sonuçların cevap şıklarına dağılımı Şekil 11’de görülmektedir.

Şekil 11. Ormanların mülkiyet dağılımının nasıl olması gerektiği hakkında görüşler

Anket yoluyla elde edilen sonuçlara bakıldığında; bölge halkının % 16,3’ünün ormanların tamamının devlete ait olmasını istediği görülmektedir. Buna karşılık, bölge halkının % 40,1’i ormanların mevcut halde, devlete ait olduğunu kabul etmektedir. Algılanan durum ile, olması istenen arasında % 23,8 oranında fark vardır. Ormanların kısmen devlete ait olması gerektiğini düşünenlerin de dahil edilmesi halinde oranlar % 66,8’e karşılık % 23,9 olarak ortaya çıkmaktadır. Diğer bir anlatım ile; yöre halkının % 23,9’u ormanların tamamen yada kısmen devlet mülkiyetinde olmasını isterken, mevcut durumda devlet mülkiyetinin varlığını kabul etme oranı % 66,8 olmaktadır. Bu sonuçlar,

halkın % 42,9'unun orman mülkiyeti yönünden yasal yapı ile farklı düşünceye sahip olduğunu, mevcut düzenden hoşnut olmadığını ortaya koymaktadır.

Katılımcıların % 41,2'si köy/mahalle sınırları içindeki ormanların tamamının gerçek kişilerin mülkiyetinde olmasını istemektedir. Yöresel kolektif mülkiyeti (yerel yönetim yada kooperatif mülkiyetini) arzulayanların oranı % 24,6 olup, hem özel, hem de tüzel kişi mülkiyetini isteyenler de dahil edildiğinde oran % 74,5 gibi yüksek bir rakama ulaşmaktadır. Özellikle orman köyü kooperatiflerinin bulunduğu yerlerde, ormanların kooperatif tarafından sahiplenilmesi ve işletmesi tercih edilmektedir.

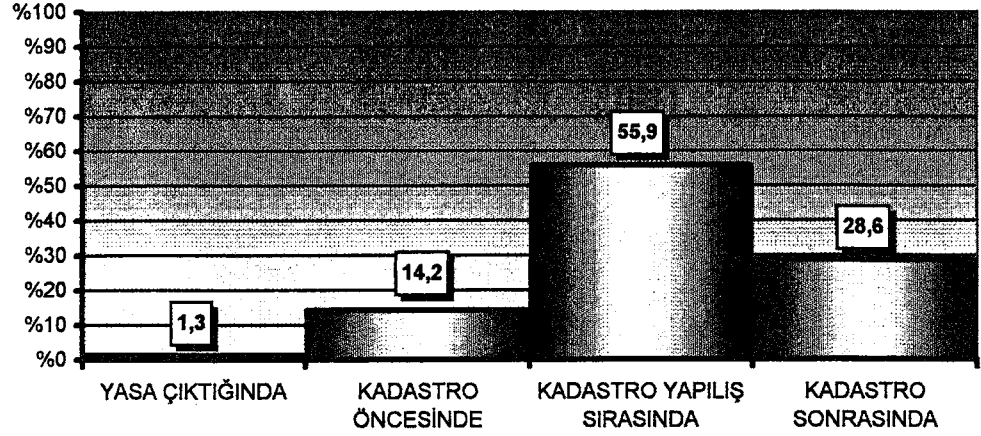
3.2.2. Devletleştirme ve İade Yasaları Hakkındaki Bilgi ve Değerlendirmeler

Ormanların “hiçbir işlem ve bildirim lüzum olmaksızın” devletleştirildiği 1945 yılından itibaren 60 yıla yakın süre geçmiştir. Sınırlı sayıda gerçek ve tüzel kişiler öngörülen süre içinde baş vurarak devletleştirme bedelini almıştır. Ormancılık örgütü kayıtlarına dayanılarak verilen bilgiye göre, bu yasa ile devletleştirilerek bedeli ödenmiş olan orman alanı miktarı 204 763 hektardır (İstanbul, 1978).

Devletleştirilen ormanların yanı sıra, hiçbir işlem ve bildirim yapılmamış, halkın hala kendisinin zannettiği orman alanları vardır. Bu yerlere ait, şahıslar adına tapular, tapu kayıtları bulunmaktadır. Devletleşme konusunda hiçbir işlem yapılmamış bu ormanlar, şahıslar arasında alım satıma konu olmakta, miras yoluyla paylaşılmaktadır. Orman idaresi bu tür alanlar için “Devletleştirmeye tabii yerler¹” ifadesini kullanmaktadır (Polat, 1998). Bu tür alanlar ancak kadastro sırasında tespit edilmekte, yere ait mülkiyet yada tasarruf belgelerinin geçersiz olduğu bildirilmektedir. Orman kadastrasına tepkinin temelinde de bu durum yatmaktadır.

Halkın 1945 tarihli Yasa'dan haberdar olup olmadığını, haberi var ise ne zaman öğrendiğini tespiti yönelik sorular sorulmuştur. Verilen yanıtlar Şekil 12'de gösterilmiştir. Halkın yarıya yakınının (% 49,7'sinin) Yasa'yı duyduğu, bildiği anlaşılmıştır. Bu sonuç, araştırmacının beklentisinden çok fazladır. Ancak, öğrenme zamanı sorulduğunda gerçek durum ortaya çıkmaktadır. Araştırmaya konu yerleşim birimlerindeki halkın kadastro

¹ Yasal olarak devletleşmiş, ancak hakkında herhangi bir işlem yapılmamış, nerede, ne kadar, kimin kullanımında olduğu bilinmeyen ormanlar.

Şekil 12. Ormanların devletleştğini bilme durumu

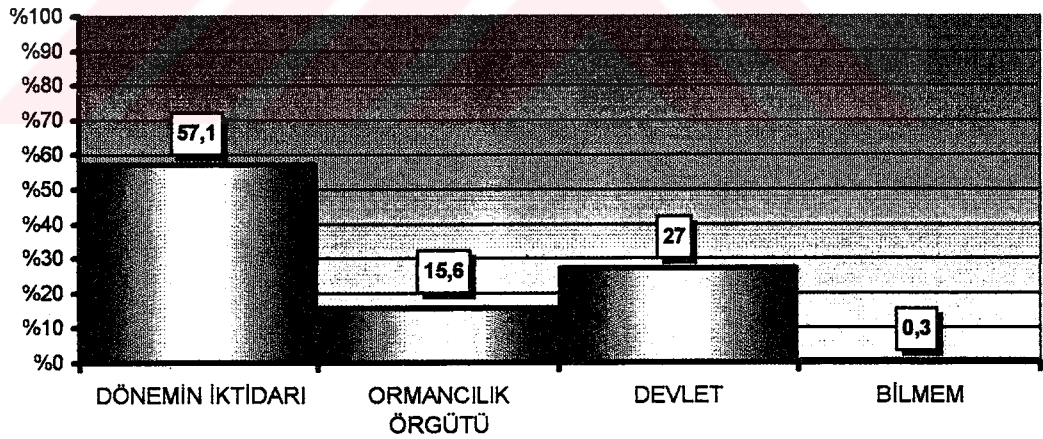
öncesinde Devletleştirme Yasası'nı düşük oranda bildikleri anlaşılmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre halkın ancak % 15,4'ü yörelerinde kadastro yapılmaya başlanmadan önce ormanların devletleştğini bilmektedir. Kadastro sırasında öğrenme oranı % 55,9 oranında artmaktadır. Ormanların devletleştirilmesinin hakkaniyete uygun görülüp görülmediği konusundaki görüşlere başvurulmuş olup, katılımcıların %87,2'sinin bu yasal düzenlemeyi haksız buldukları, yanlış olarak değerlendirdikleri anlaşılmıştır. Görüşülen kişilerden % 12,8'i devletleştirmenin doğru olduğunu savunmaktadır. Neden böyle düşündüklerine yönelik soruya; *“Ormanlara daha iyi korumur. Benim yok, diğer kişiler de zaten haksız yere işgal etmiştir. Devletin olursa ben de faydalanırım, bizi yerlerine adım attırmıyorlar. Zaten buradan göçüp gideceğim, parayla satsam alan da yok, bari devletin olsun.”* benzeri yanıtlar verilmiştir. Varsayıma aykırı olan bu görüşlerin oranı düşük olmakla birlikte, böyle düşünenlerinde varlığını göstermesi bakımından önemli görülmektedir.

Ormanların kim tarafından devletleştirildiği yönündeki görüşün de tespiti amaçlanmıştır. Zira, birçok yerde ormanların, ormancılık örgütü tarafından haksız yere halkın elinden alınmakta olduğu şeklinde beyanlara rastlanmaktadır. Bazı yerlerde orman kadastrasının yapılması engellenmekte, orman alanı çalışma alanı harici tutularak arazi kadastrası yapılabilmektedir. Sorunun kaynağı olarak ormancılık örgütünün görülmesi, gösterilmesi hatalıdır. Konu, yürürlükteki yasaların uygulanmasından ibarettir. Ancak, algılamada sorumluluk araziye orman diyen, orman olarak sınırlandıran ekibe yüklenmektedir. Hatta, 3402 Sayılı Yasa'nın 4. Maddesine göre orman sınır tespiti

çalışmasına katılan mahalli bilirkişinin suçlandığına, arazilerine orman denmesinin sebep olduğu savı ile bilirkişinin hakarete uğradığına şahit olunmuştur.

Devletleştirme Yasası tepki görürken sebep olarak, karşı taraf olarak kim görülmektedir. Yada bu istenmeyen işi yapanın kim olduğu düşünülmektedir?

Şekil 13'te görüldüğü üzere, yapılan görüşmeler sonucunda halkın % 57,1'sinin devletleştirme işini dönemin iktidarının yaptığını düşündüğü tespit edilmiştir. Katılanların % 27,0'i bu Yasa'nın devletin genel politikasından kaynaklandığı, geriye kalan % 15,6'si ise orman alanlarının devletleştirilmesinin ormancılardan işi olduğu görüşündedir. Bu konuda görüşü olmadığını söyleyenler ise % 03 gibi çok düşük seviyededir. Doğrusu, anket görüşmeleri öncesinde, ormancılardan daha yüksek oranda sebep gösterileceği beklenmekte idi. Zira, Bölgedeki genel hava, yerel televizyon, radyo ve gazetelerdeki halkın beyanları bu izlenimi vermekte idi. Yukarıdaki oranlar görüldükten sonra, sebep olarak görülme, yasal görevini yapmakta olduğu bilirse dahi, işi yapan kişi yada örgütün hedef alındığı sonucuna varılmıştır. Ormancılık örgütü sebep olmasa dahi uygulayandır. Engellenir ve yıldırılırsa, belki yarar sağlanabilir, gelecek yıllarda yasa değişiklikleri ile bu yerler sahiplerine bırakılabilir beklentisi ile hareket edildiği tahmin edilmektedir.

Şekil 13. Ormanları devletleştiren birime yönelik görüşler

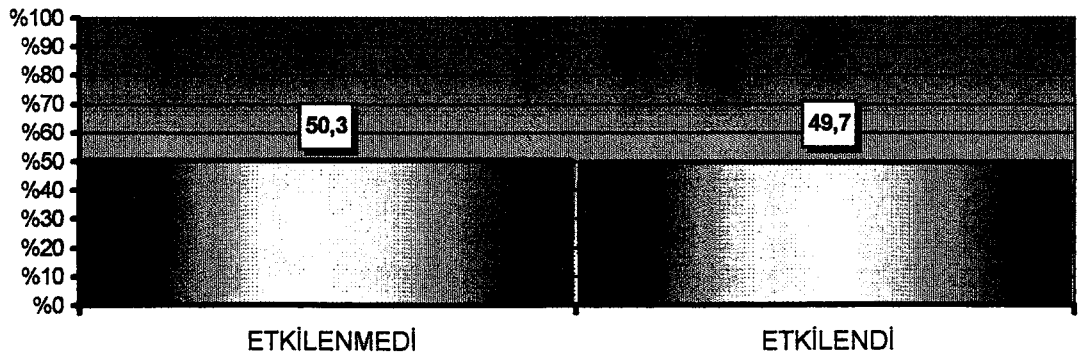
Bilindiği üzere, devletleştirilen ormanların bir kısmı 1950 tarih ve 5658 Sayılı Yasa ile sahiplerine iade edilmiştir. Bu konuda bölge halkının bilgisi olup olmadığı test edilmiş olup, halkın sadece % 4,1'inin böyle bir yasadan haberi olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, bölge halkının 4785 Sayılı Yasa'yı kadastro öncesinde bilmiş oranı olan % 7,8'den dahi daha düşük bir rakamdır. Orman kadastro ve orman sınır tespiti uygulamalarına bakıldığında, elde edilen sonucun açıklanması mümkün olabilmektedir.

Araştırma yapılan tüm yerlerde, gerek 6831 Sayılı Yasa'ya, gerekse 3402 Sayılı Yasa'ya göre yapılmış orman kadastro veya sınır tespitinde 5658 Sayılı Yasa hiçbir yerde bahse konu edilmemiştir. Kadastro tutanaklarında böyle bir nedenle devlet ormanı sınırları dışında bırakılan bir yer olmadığı gibi, incelenen hiçbir orman mühendisi teknik bilirkişi raporunda da bu Yasa'ya dayanılarak devlet ormanı sayılmayan alana rastlanmamıştır. Uygulamada hiçbir örneğine rastlanmayan İade Yasası'nın halk tarafından çok düşük oranda bilinmesine de şaşmamak gerekir.

3.2.3. Devletleştirmeden Etkilenme Durumu

Bölge halkı tarafından sahiplenilmiş bir kısım arazi, orman kadastro veya orman sınır tespiti sırasında devlet ormanı olduğu gerekçesi ile orman sınırları içinde gösterilmektedir. Yine, orman sınırları dışında bırakılsa dahi, orman idaresi tarafından açılan veya katılan davalar sonucunda bu yerlerin devlet ormanı olduğuna karar verilebilmektedir. Halkın bu yerler için mülkiyet belgesinden zilyetliğe kadar değişik dayanakları vardır. Görüşme yapılan kişilere kadastro uygulaması sırasında veya sonrasında kendilerinin bildikleri, yararlandıkları araziden devlet ormanı olarak tespit edilen yer olup olmadığı sorulmuştur.

Aşağıdaki Şekil 14'te de görüleceği üzere, elde edilen sonuç neredeyse birbirine denktir. Halkın % 49,7'sinin sahiplendiği ve kadastro sonrası orman olarak ayrılan yeri vardır.

Şekil 14. Halkın Devletleştirme Yasası'ndan etkilenme durumu

Yukarıda da değinildiği üzere, sahiplenilen bu alanların bir kısmına ait mülkiyet ya da tasarruf belgeleri bulunmakla beraber, bir kısmı da zilyetliğe dayalı (işgal edilmiş)

alanlardır. Sahiplenilmiş alanların ortalama büyüklüğü tespit edilmek istenmiştir. Bu şekilde, orman sayılan sahipli alan miktarının ne kadar olduğu, diğer bir anlatımla, mülkiyet çekişmesine konu arazi miktarı tespit edilmek istenmiştir. Her bir kişi için mülkiyet iddiasında bulunulan ortalama arazi büyüklüğü 10,98 Dekar olarak hesaplanmıştır.

Elde edilen ortalama arazi büyüklüğü (10,98 Dekar), 3.1.1. başlığı altında irdelemesi yapılan, ortalama davaya konu arazi büyüklüğünden (4,119 Dekar) farklıdır. Bu farkın, dayanak belgeden daha büyük arazi sahiplenilmiş olması, zilyetliğe dayalı hak iddiası ile dava açılmaması gibi nedenlerden kaynaklanabilir. Bu ana kadarki ulaşılan verilerle daha detaylı karşılaştırma ve yorum mümkün değildir. Aşağıdaki bölümlerde, bu sonuçlar da kullanılarak değerlendirmeler yapılacaktır.

3.2.4. Mülkiyet Uyuşmazlığına Konu Orman Alanı

Görüşülen 608 kişiden 302 tanesi, sahiplendiği araziden orman savı ile elinden alınan yer olduğunu söylemiştir. Orman sayma, kadastro sırasında olabileceği gibi, kadastro askı ilanı sonrasında, orman idaresinin dava açması sonucu yargı kararı ile orman sayma şeklinde de olabilmektedir. Kadastro sonrası, orman olarak sınırlandırılan yerler için sahiplik iddiasında bulunanlar, orman sayılmayan yerler için de orman idaresi dava açmaktadır. Görüşülen kişilerin beyanlarına göre, sahiplenilen alanların sadece % 26,9'u davaya konu olmaktadır. Diğer bir bakış açısı ile, her ne kadar da sahiplilik iddiası var ise de bu iddiayı dava yoluyla arama oranı çok düşüktür. Bunun nedenlerinin neler olduğu aşağıdaki bölümlerde açıklanmaya çalışılmıştır.

Anket uygulaması sonucunda, sahiplenilen alanların % 26,8'unun davaya konu edildiği, ortalama sahiplenilen alan büyüklüğünün 10,98 Dekar olduğu saptanmıştır. Anket uygulaması yapılan yerleşim birimlerinde açılmış davaların sayısı orman idaresi kayıtlarından alınmış olup, her birimde ortalama 19 adet dava açıldığı belirlenmiştir. Bu rakamlar kullanılarak yaklaşık olarak uyumsuzluk konusu arazi miktarı aşağıda hesaplanmıştır;

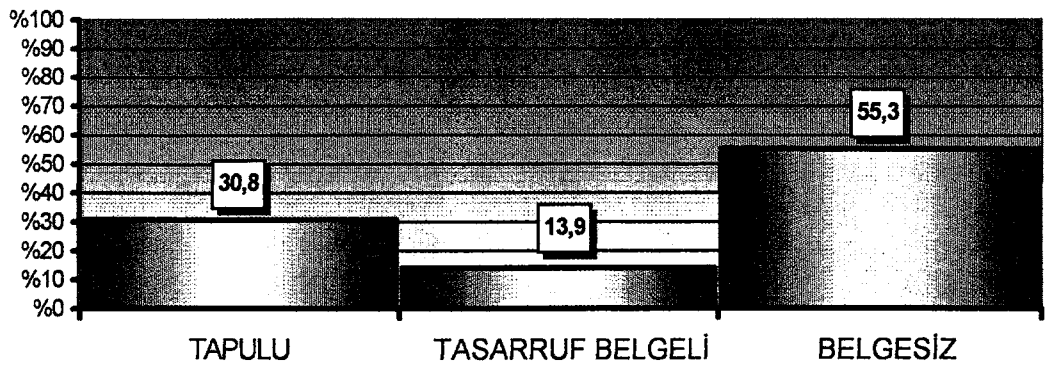
Her Yerleşim Biriminde Ortalama Uyuşmazlık Konusu Alan = (Her Birimde Açılan Davaya Sayısı / Davaya Açma Oranı) X Ortalama Parsel Büyüklüğü.

$$(19 \times 100 / 26,8) \times 10,98 = 778,5 \text{ Dekar} = 77,85 \text{ hektar.}$$

Bulunan bu büyüklük yerleşim yeri sayısı ile çarpıldığında (77,84 X 66) 5137 hektar alan hesaplanmış olur. Tespit edilen çekişmeye konu arazi miktarı orman alanı ile kıyaslandığında (Çekişmeli alan 5137 hektar, toplam orman alanı 42498 hektar), orman varlığının yaklaşık % 12'sinin potansiyel çekişmeli arazi olduğu hesaplanır. Bulunan bu rakam, DKB. orman amenajman planlarındaki sosyal uyumsuzluk konusu işletme sınıfına ayrılmış orman alanı (Türker vd. 1999). ile aynı büyüklüktedir. Yukarıdaki rakamlara zilyetlikle sahiplenilmiş alanlar da katılmıştır. Yasal olarak ormanların zilyetlikle mülk edinilmesi mümkün olmamakla birlikte, buradaki amaç, geleneksel sahiplenmenin boyutunu ortaya koymak olduğundan sonuçlara bu alanlar da hesaba katılmıştır. Bölge orman alanı (1 338 408 hektar) ile bir karşılaştırma yapıldığında, toplam 160 500 hektar alanın orman mülkiyeti uyumsuzluğuna konu edildiği anlaşılmaktadır.

Açılmış davaların davacı yönünden dağılımına bakıldığında, ormancılık örgütünün dava açma oranının % 84,1 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Dava dosyaları incelemesinde ise bu oran % 88,1 olarak bulunmuş idi. Bu iki rakam arasında büyük bir fark bulunmamakta olup, sonuçlar birbirine paraleldir. Bu tespit, araştırma sonuçlarının güvenilirliğini artırmaktadır.

Uyumsuzluk konusu araziye sahiplenilen kişilerin mülkiyet iddiası dayanakları sorgulanmıştır. Anketlerden derlenen bilgilere göre, sahiplenme % 30,8 oranında tapuya dayalıdır. Senet, vergi kaydı gibi tasarruf belgelerine sahip olma oranı ise % 13,9 seviyesinde kalmaktadır. Aşağıdaki Şekil 15'de de görüldüğü üzere, belgeye dayalı sahiplilik iddiası taşıyan uyumsuzluk konusu arazi miktarı % 44,7 oranında bulunmaktadır.

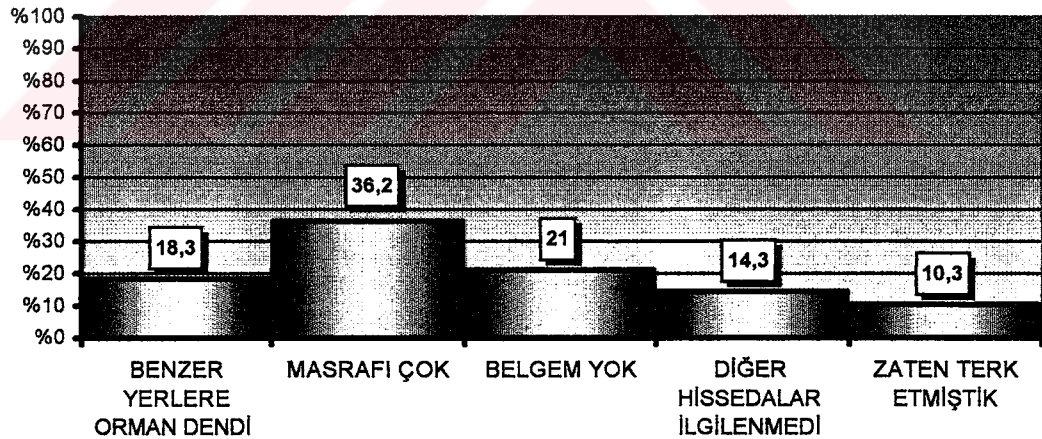

Şekil 15. Uyumsuzluk konusu arazide mülkiyet iddiası dayanakları

Belgeye dayalı sahiplenme oranı yargıya taşınmış mülkiyet uyuşmazlıklarında % 55 seviyesinde iken, anket sonuçlarında % 44,7 olarak bulunmuştur. Bu farklılık beklenen bir durumdur. Zira, arazinin kendisine ait olduğunu bir belge ile kanıtlayamayan halk bu durumda dava açmaktan geri durmaktadır. Dolayısıyla, yargıya taşınan davalarda uyuşmazlık konusu taşınmazlarda belgeye dayanma oranı yükselmektedir. Sonuç olarak bu farklılık, işgale dayalı sahiplenmelerde halk dava açmamasından kaynaklanmaktadır.

3.2.5. Uyuşmazlık Konusu Arazide Sahiplilik İddiası Dayanakları ve Yargıya Başvuru Durumu

Uygulanan anket sonuçlarına göre; orman olduğu gerekçesi ile arazisi elinden alındığını iddia eden kişi sayısı 302 adet iken, bu araziler içinde dava açılanların miktarı 138 adet olarak tespit edilmiştir. Davaların % 85 civarında devlet tarafından açıldığı da hesaba katıldığında, sahiplik iddiasında bulunan kişilerin çok az (13 kişi) bir kısmının dava açmakta olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunun nedenlerini tespiti yönelik soruya verilen yanıtlar aşağıdaki Şekil 16'da verilmiştir.

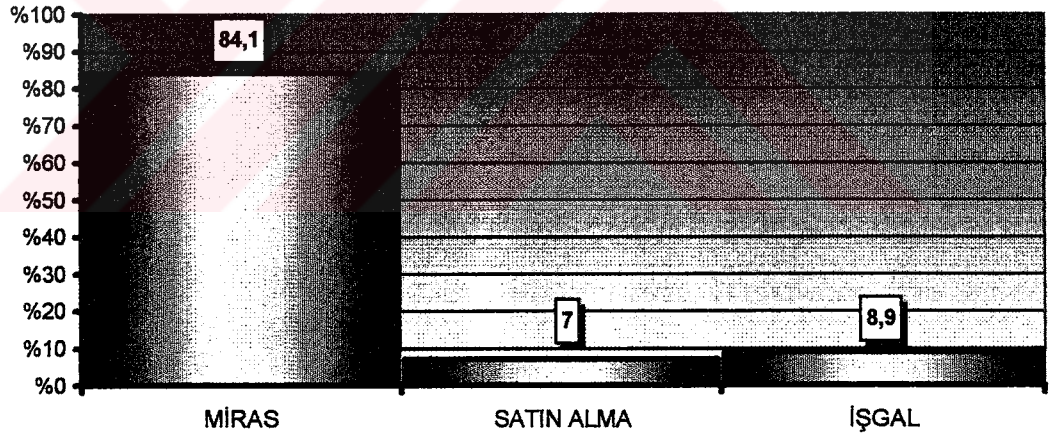
Şekil 16. Uyuşmazlık konusu yerler için halkın dava açmama nedenleri

Görüşülen kişilerden % 36,3'ü masrafi göze alamadığını, karşılayamayacağını gerekçe göstererek dava açmadığını beyan etmiştir. Katılanların % 18,3'ü ise komşu köy ve yörelerde orman davalarının neredeyse tamamının orman idaresi lehine sonuçlandığını duyduklarını ve bu nedenle dava açmaya kalkışmadıklarını ifade etmişlerdir. Masrafi göze alamayan kişilerin bir kısmı da, aslında davayı kazanmaları halinde masraflarını geri

alabileceklerini bildiklerini, ancak, kazanma ihtimalini zayıf gördüklerinden dava açmadıklarını da ifade etmişlerdir.

Herhangi bir mülkiyet ya da tasarruf belgesine sahip olmadıkları için dava açmadıklarını söyleyenlerin oranı % 21,1 ve diğer hissedarlar hakkını aramadığı için kendisinin de öncülük etmediğini söyleyenlerin oranı da % 14,3' olarak tespit edilmiştir. Araziyi kullanmaktan vazgeçen, terk etmiş olduklarını söyleyenler ise % 10,0 seviyesindedir. Hak aramaktan vazgeçtiğini söyleyenler ile, araziyi artık kullanmadığını beyan edenlerin toplam değerine (% 24,3) bakıldığında, önemli miktarda arazinin kullanılmamakta olduğu anlaşılmaktadır. Burada, dışa göç olgusunun önemli etken olduğu düşünülmektedir.

Devlet ormanı olarak nitelendirilen çekişmeli arazilerin nasıl sahiplenme konusu yapıldığının ortaya konulmasına çalışılmıştır. Bunun saptanması için, mülkiyet iddiasında bulunanlara bu yeri nasıl ve ne zamandan beri kullanmakta oldukları sorulmuştur. Sonuçlar Şekil 17'de görülmektedir.

Şekil 17. Uyuşmazlık konusu taşınmazların edinim şekli

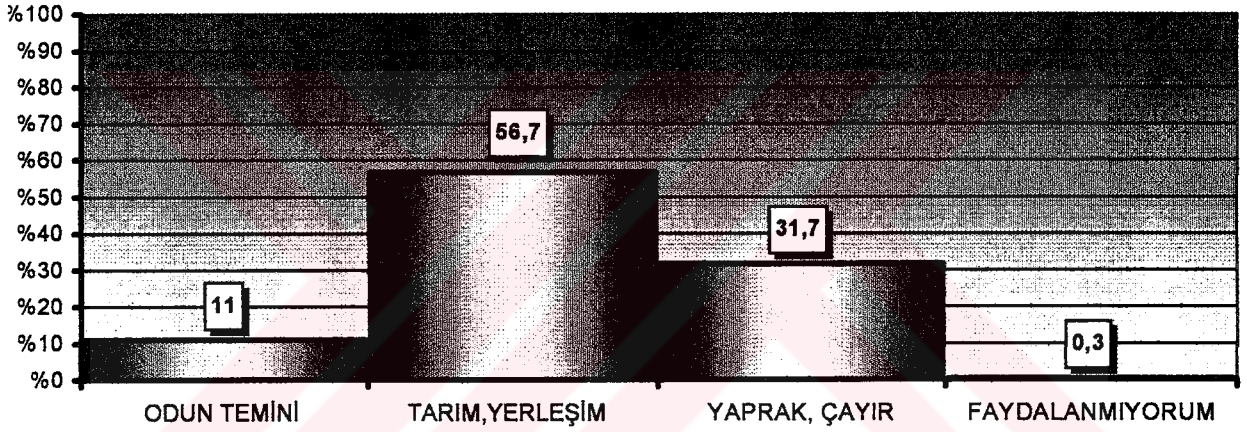
Elde edilen verilere göre, sahiplenmenin büyük bir oranı (% 84,1) geçmişte dayanmakta olup, miras yolu ile intikal söz konusudur. Mülkiyet iddiasında bulunan kişilerin % 7'si araziyi bir başkasından veya devletten satın almış olduğunu söylemektedir. Bu belgeler hakkında yukarı bölümlerde açıklama yapılmıştır. Görüşülen kişilerden % 8,9'u mülkiyet iddiasında bulunduğu araziye kendisinin işgal ettiğini bildirmiştir.

Yukarı bölümdeki veriler sağlanırken, bir kısım kişilerin gerçeğe aykırı olarak, miras yoluyla babadan atadan kaldığı seçeneğine yöneldiği endişesi duyulmuştur. Bunun aşılması

için, görüşülen kişilere, isimlerinin bilinmediği, elde edilen sonuçların toplu olarak değerlendirileceğinden, onların yanıtları nedeniyle bir zarara uğramayacakları anlatılmıştır. Dışa göçün yoğun olarak yaşandığı Bölgede, miras yoluyla intikal oranının yüksek çıkması zaten beklenen bir sonuçtur.

3.2.6. Çekişmeli Arazilerin Niteliği

Mülkiyet iddiasında bulunulan arazilerin fiili kullanım durumu araştırılmıştır. Bunun için, bir kısım yerler araştırıcı tarafından da görülmek suretiyle nitelik tespiti yapılırken, zaman ve ulaşım aracı yetersizliği nedeniyle, bir kısım arazi için ise görüşülen kişinin beyanına başvurulmuştur.

Şekil 18. Uyuşmazlık konusu arazilerin güncel kullanım amaçları

Şekil 18'de de görüldüğü üzere, devlet ormanı olup olmadığı yolunda uyuşmazlık bulunan arazinin fiili durumda % 56,7'si tarım yada yerleşim alanıdır. Bu yerler için devlet ormanı olduğu iddiasının dayanağı, arazinin geçmiş yıllarda orman olduğu ve örtüsünün tahrip edildiği veya orman içi açıklık niteliğinde bulunduğu, orman bütünlüğü içinde kaldığıdır. Sahiplenilmiş arazinin % 42,6'sı üzerinde orman örtüsü vardır veya kısmen orman ağaçları kısmen de açıklık (çayırılık vb.) alan niteliğindedir.

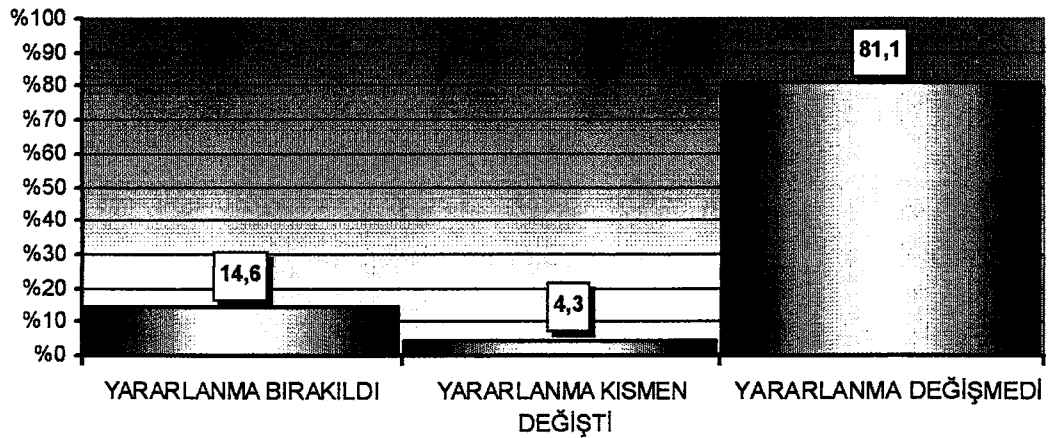
Görüşmelerde halkın % 1'e yakın kısmı uyuşmazlık konusu araziye aslında terk etmiş olduğunu, kullanmadığını söylemektedir. Bu tip alanların davaya konu edilişi de sıra dışıdır. Şöyle ki; 3402 Sayılı Yasa'nın 4. Maddesine göre çalışan orman kadastro komisyonları bu araziye orman olmadığı görüşü ile orman sınırları dışında bırakmaktadır.

Bu durumda, sahiplenen kişinin arzusu ile veya onun haberi olmaksızın, sahip ölü ise mirasçıları haberdar olmadan, taşınmaz bahse konu kişiler adına tespit edilebilmektedir. Bu durum daha çok, köyü yıllar önce terk etmiş kişiler veya onların mirasçıları olması hallerinde görülmektedir. Şahıslar adına tespit edilen bu yerler için orman idaresinin orman savı ile dava açması durumunda, terkedilmiş araziler de davaya konu olabilmektedir.

Mülkiyet uyuşmazlığı bulunan arazinin bir kısmı kadaströ çalışması sonrasında devlet ormanı olarak tespit edilmektedir. Bir kısmı ise, açılan davalar yolu ile yargıya intikal etmekte ve yargı kararı sonucu niteliği belli olmaktadır. Halkın dava açma oranındaki azlık ve açılmış davaların devlet ormanı olarak karara bağlanma oranındaki yükseklik (% 75,5) hesaba katıldığında, kayıtlar üzerinde devlet ormanı olarak görülen geniş miktarda uyuşmazlık konusu alanın olduğu görülür.

Olağan akış içinde beklenen sonuç, davaya konu edilmeksizin orman olduğu tespit ve tescil edilen araziler ve yargılama sonucu devlet ormanı olarak karara bağlanan yerlerin kullanıcıları tarafından terk edilmesi veya kamu tarafından el konularak ormancılık amaçları doğrultusunda kullanılmasıdır. Ancak, bunun yukarıdaki yazıldığı şekilde olmadığı, daha önce yapılmış araştırmalarından açıkça anlaşılmaktadır (Hacıhasanoğlu, 1997).

Bu araştırmada, devlet ormanı olarak karara bağlanan veya tespit edilip kesinleşmiş olan arazilerdeki kullanım şeklinde bir değişikliğin olup olmadığı görülmek istenmiştir.

Şekil 19. Devletleştirmenin kullanım üzerine etkisi

Şekil 19'da da görüldüğü üzere, çekişmeli yerin devlet ormanı olması yararlanmaya pek fazla etki etmemektedir. İlgililerin % 81,1 gibi önemli bir kısmı bu araziye eskiden

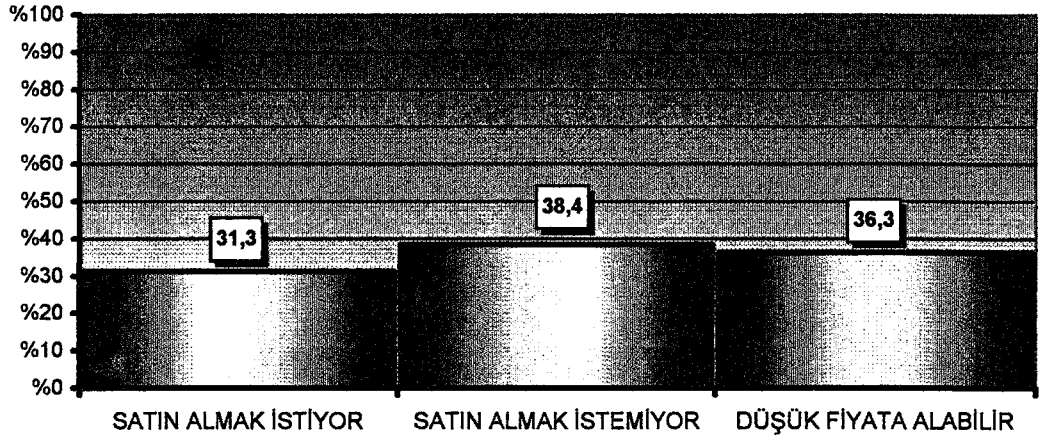
olduğu gibi kullanılmaktadır. Kullanımına kısmen bir sınırlama geldiğini söyleyenler sadece % 4,3 iken, bu araziden artık yararlanmadığını açıklayanların oranı da % 14,6 dır. Arazinin bir kısmının zaten terk edilmiş olduğu da dikkate alındığında, yapılan kadastro çalışması ve yargılamadan beklenen sonuçlara ulaşılmadığı açık bir Şekilde görülmektedir. Bu durum, devletleştirmemin uygulamada, ormancılık alanındaki sosyal sorunları artırmakla birlikte, devletleştirilen ormanlara kadastro sonrasında dahi sahip çıkılmadığını göstermesi bakımından önemli görülmektedir.

3.2.7. Devletleştirilen Arazi Konusundaki Olası zm Beklentileri

Yasal statüde devlet ormanı olduğu belirlenerek kadastro sırasında veya yargılama sonucunda devlet ormanı sayılan yerlerin çok az istisna dışında yine işgal edenlerce kullanılmakta olduğu bilinmektedir. Bu yerler hakkında sahiplenenerin beklentisinin ne olduğu, diğer bir ifade ile, orman sayılan bu alanlardan artık mit kesip kesmedikleri görülmek istenmiştir.

Orman sayılan bu alanların hiçbir bedel yada yükümlülük olmaksızın iadesini isteyip istemedikleri sorulduğunda, görüşülen kişilerden % 96,4'ünün bu alanı geri almak istediği görülmektedir. Beklenen sonuç % 100'dr. Hane halkı temsilcilerinin % 3,6'sinin araziye neden geri istemediği sorusuna; *“Zaten terk etmiştik. Yarın yine devlet el koymaya kalkar ve bana sıkıntı olur. Yeri elimizden aldı, bakalım devlet kalkınacak mı?”* Şeklinde yanıt vermektedir. Bu yanıtlar, güvensizlik ve ksknlk izlenimi uyandırmaktadır. Bu görüşteki kişiler hata sınırı içinde kalmakta olup ihmal edilebilirler.

Araştırmada ne sürülen varsayımlardan birisi de; devletleştirmenin halk tarafından zamanında öğrenilemediği ve dolayısıyla, bu kişilerin başvurarak devletleştirme bedeli alamadıkları, Yasa'ya tepkinin temel nedenlerinden birinin de bu durum olduğudur. Bu varsayımın geniş bir perspektifte sorgulanabilmesi için, devletleştirilen arazinin alınıp satılmak istenmesindeki eğilimlerin ortaya konulmasına gerek görülmüştür.

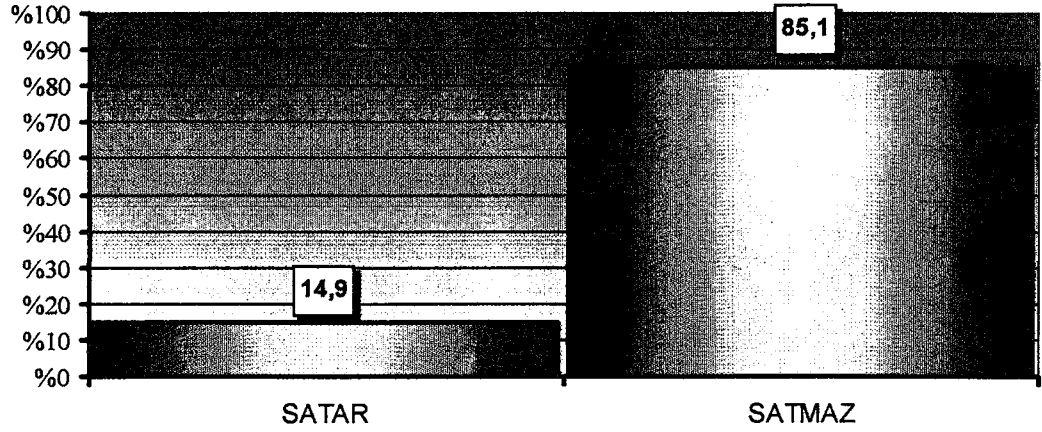

Şekil 20. Devlet ormanı olarak sınırlandırılan sahipli yerleri satın alma isteği

Devlet ormanı olarak tespit edilen sahipli yerlerin işgalcilerine satılması durumunda, bedel ödeyerek satın almak isteyip istemeyecekleri araştırılmıştır. Soru, “evet” ve “hayır” diye yanıtlanacak şekilde hazırlanmış olmakla birlikte, bedeli konusunda görüş belirten kişiler için ayrıca not tutulmuştur. Bunun nedeni, “ucuz olursa alır mısınız” seçeneği konulması halinde, normal bedel ödeyerek almak isteyenlerin de bu seçeneğe yöneleceği düşüncesidir. Yukarıdaki şekilde de görüldüğü üzere, seçenek olarak sunulmamış olmakla birlikte, ucuz fiyat ile satın almak istediğini beyan edenler önemli bir orana ulaşmaktadır. Öyle ki; bu miktar sadece satın alabileceğini söyleyenlerin oranı olan % 31,3 değerinin üzerindedir.

Halkın % 38,5’i el konulmuş yerin yeniden satılması halinde bedel ödeyerek satın almak istemediğini söylemiştir. Sohbet şeklinde yapılan anket uygulamasında, sorulmamasına rağmen, bir kısım katılımcılar satın almak istememe gerekçesi olarak; *“Zaten devletten satın almıştık bir daha mı para ödeyeceğiz, biz alırken para ile, devlet alırken zorla. Bugün satar, yarın yine el koyarlar, kime güveneceksin?”* benzeri yanıtlarla karşılaşmıştır.

Bilindiği üzere, 1945 tarihli Devletleştirme Yasası’nda belli bir süre tanınmış ve orman sahiplerine baş vurarak, devletleştirilen ormanların bedelini almaları hakkı tanınmıştır. Bunun için gerekli koşullar yukarı kısımlarda detaylı olarak verilmiştir. Bölgede sahiplenilmiş ormanların önemli bir kısmı bu nitelikte değildir. Ancak, sahiplenilmiş ormanlar için devletin bedel ödemeyi kabul etmesi halinde kişiler bu yerleri satmak isterler mi?

Şekil 21. Devlet ormanı sınırları içine alınan araziye satma eğilimi

Varsayım olarak, devletleştirilen arazinin bedelinin ödenmesi halinde bundan kaynaklanan sorunların büyük oranda ortadan kalkacağı kabul edilmekle birlikte, elde edilen sonuçlara göre bu varsayımın genel kabule aykırı düşmektedir. Görüşülen kişilerden devletleşen araziye satmaya razı olanların oranı çok düşük (% 14,9) kalmaktadır. Zaten arazi devlet ormanı sayılarak el konulmuş olduğuna göre bu yeri satmak istemeyiş mantıklı görülmemektedir. Böyle olmakla birlikte, satmak isteğinde bulunulmamasının önemli nedenlerinin; yer orman sayılsa da, araziye elinde bulunduranların bu yeri kullanmaya devam etmeleri, köydeki ve çevredeki diğer insanların bahse konu yeri yine eski sahibinin kabul etmesi olduğu düşünülmektedir. Zaten orman sayılan arazideki yararlanmanın neredeyse değişmediği bulgusu da bu sonuca işaret etmektedir. Azımsanmayacak sayıda kişiler, bedel almaları halinde çevreye karşı bu yerin hakimiyetini kaybedeceklerini, baba ata toprağını sattı diye hor görüleceklerini de düşünmektedirler. Sonuçta, orman sayılan bu alanı kendi rızası ile satmak isteyenler % 14,9 seviyesinde kalmaktadır. Yukarıda da değinildiği üzere, bu sonuç öne sürülen varsayımı reddetmektedir.

3.2.8. Devletleştirilen Alanların Orman Kadastro Çalışmalarına Etkileri

Ormanların devletleştirilmesinden günümüze kadar 60 yıla yakın süre geçmiştir. Geçen zaman içinde, 1945 yılında orman olan bir çok yerde orman örtüsü yok edilmiş, belirtilen tarihte farklı amaçlarla kullanılan bazı yerlerde ise faydalanmadan vazgeçilmesi nedeniyle bu alanlarda orman örtüsü oluşmuştur. DKB'de iklimin orman yetişmesine

uygunluğu ve özellikle 1980'lerden sonra köylerden kentlere ve bölge dışına yoğun göçlerin olması nedenleri ile, bazı alanlarda orman varlığında artış olmaktadır.

Aradan uzun yıllar geçtikten sonra, orman ve arazi kadastrou yapımına konu edilen yerlerde halkın bir şikayeti de eşit durumdaki araziler için farklı nitelendirmeler yapılması olmaktadır. Bu nitelendirme farklılığı, aynı yerleşim birimindeki alanlar arasında olabileceği gibi, ayrı köy yada mahalleler arasında da olabilmektedir. Bir yerde orman denen araziye benzer nitelikteki yerler orman sayılmayabilmektedir. Araştırma sırasında ve genel olarak Bölge kapsamında yapılan gözlemlerle farklı değerlendirmelerin varlığına tanık olunmuştur.

Benzer alanların farklı nitelendirmeye konu edilmemesi gerekir. Bir köyde orman sayılan yer ile aynı özellikte bulunan her yer orman sayılmalıdır. Aksi halde ormancılık örgütünün güvenilirliği zedelenmekte ve halkın huzursuzluğu artmaktadır. Uygulamada çok ciddi hatalar yapıldığı söylenemez. Ancak, ender de olsa, benzer yapıdaki parsellerden biri hakkında dava açan idare diğerini dava etmeyebilmektedir. Ayrıca, aynı vadede bazen birbirine bitişik köylerde benzer yerlerin nitelikleri farklı değerlendirilebilmektedir. Bu konuya örnek olması bakımından; Akçaabat İlçesi Kuruçam ve Acısu Köylerindeki durum aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

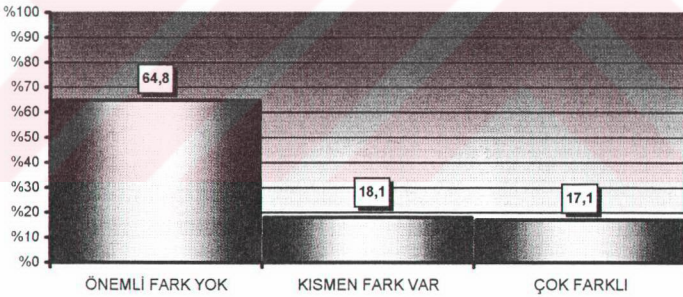

Şekil 22. Kuruçam ve Acısu köyleri ormanlarından bir görüntü

Yukarıdaki resimde de görüleceği üzere, söz konusu arazi birbirinin devamı niteliğinde, aynı karakterde, eski tarihli memleket haritası, hava fotoğrafları ve orman amenajman planı meşcere haritasında aynı yapıda bulunmaktadır. Bu arazi içinde her iki

köyde de aynı nitelikteki tasarruf belgeleri ile (tevzi tapusu) sahiplenilmiş yerler vardır. Bu yerin Kuruçam Köyü hudutları içinde kalan kesimi için orman idaresi tarafından dava açılmış ve tüm alan devlet ormanı sayılmıştır. Buna karşılık, Acisu köyündeki yerler orman sınırları dışında bırakılmış, orman idaresi davada açmamış ve kişiler tapu almıştır. Bu farklı durum sızlanmalara neden olmaktadır. Yine, Maçka İlçesi Armağan ve Günay köyleri birine bitişiktir. Bu iki köy için de 3402 Sayılı Yasa'nın 4. Maddesine göre orman sınırı çizilmiştir. Orman birbirinin devamı olmakla birlikte, Armağan köyünde orman sayılan arazinin devamı Günay Köyünde orman dışında gösterilmiş ve uygulama kesinleşmiştir. Bu örneklerin çoğaltılabilmesi olanaklıdır. Her ne kadarda devletin zamanlaşımından etkilenmeden her durumda dava açarak bu yerleri orman sınırları içine alma durumu var ise de, kadastro sırasında ve sonrasındaki uygulama farklılıkları sorunu artırmaktadır.

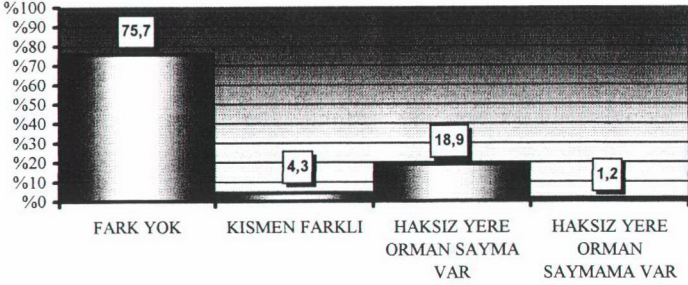
Uygulamada yerleşim yerleri arasında fark olup olmadığı yolundaki soru ile elde edilen değerlendirmeler aşağıdaki Şekil 23'te yer almaktadır.

Şekil 23. Yerleşim birimi içinde orman sınırlarının tespitinde uyum

Görüldüğü üzere, halkın % 17,1'i uygulamalar arasında fark olduğu inancındadır. Kısmi farklılık olduğunu söyleyenlerin de katılması halinde oran % 35,2'ye yükselmektedir. Zaten, yasal statüden rahatsızlık duyulan Bölgede bu durum, tepkilerin artmasına, karşı duranların malzeme edinmesine katkı sağlamaktadır.

Yerleşim birimi içindeki arazilerin orman yönünden nitelik tespitinde ne derecede sağlıklı davranıldığı ve eşit işleme konu edildiği yolunda görüşler ise aşağıdaki gibidir.

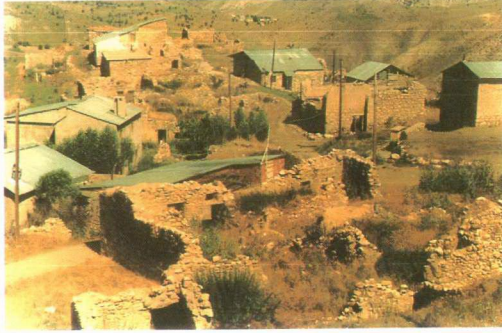

Şekil 24. Farklı yerleşim birimleri arasında orman sınırlaması uyumu

Görüldüğü üzere, halkın % 75,6'sı uygulamada farklılıklar olmadığını, köy içindeki tüm alanların benzer şekilde değerlendirildiğini düşünmektedir. Görüşülen kişilerin % 4,3'ü aynı yerleşim biriminde bir yere orman denirken, aynı nitelikteki başka bir yerin orman sayılmadığını ve haksızlık yapıldığını düşünmektedir. Eskiden tarım, çayır, otlak vb. açıklık alanların bir kısmının da ormana dahil edilerek haksızlık yapıldığını söyleyenler % 18,9 gibi önemli bir miktardadır.

Son 20 yıldır Türkiye'deki orman köylerinden önemli oranda dışa göç vardır (Akesen vd., 2002). Ülke genelinde olduğu gibi DKB'de de köylerden dışarıya göçler nedeniyle, eskiden kullanılmakta olan ve 1980'li yıllarda kadastrо yapılması halinde orman sayılmayacak bir çok arazinin ormanlaştığı görülmektedir. Kendi haline terk edilerek doğal yolla orman örtüsü oluşan bu yerler, orman kadastrо çalışması sırasında devlet ormanı olarak sınırlandırılabilir.

Bölgenin Karadeniz Sahiline bakan kısımlarda, özellikle 750-800 metre ve daha fazla yükseltide bulunan köyler ile Gümüşhane ve Bayburt illerindeki köylerde yoğun bir dışa göç yaşanmaktadır. Göçler nedeniyle birçok yerleşim birimi adeta boşalmış, özellikle kış aylarında birkaç hane dışında tamamen terk edilmiş durumdadır. Aşağıdaki şekilde bu durum açık bir şekilde görülmektedir.

Şekil 25. Dışa göç nedeni ile önemli oranda terk edilmiş bir köy (Petekkaya/Bayburt)

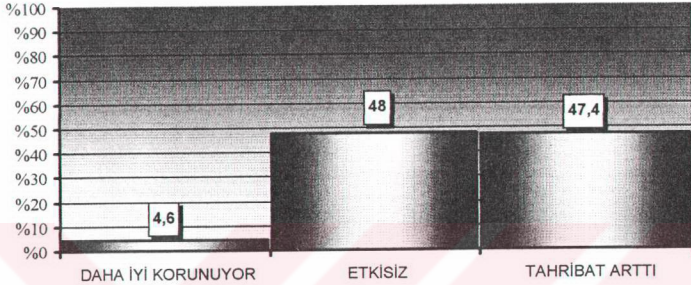
3.2.9. Devletleştirilmenin Orman Tahribatı Üzerine Etkileri

Kadastro sonrasında sahiplenilmiş ormanların neredeyse tamamının (Saf kestanelik olması nedeniyle özel orman sayılan sınırlı miktarda yer hariç) devlet ormanı sayılmasının orman tahriplerini artıracığı endişesi duyulmaktadır. Devletleştirme Yasası'nın kabul edildiği 1945 yılı ve hemen sonrasında yakılan, tahrip edilen orman alanının büyüklüğü, bu endişenin haklı olabileceği yönünde görüşlere dayanak oluşturmaktadır (Sönmezşık, 1998). Orman kadastro yapılan yerlerdeki sonuçları gören komşu köylerde yer yer orman tahribatına kalkışıldığına da rastlanılmaktadır.

Varsayım olarak öne sürülen; devletleştirilmenin orman varlığını azaltıcı etkide bulunduğu öngörüsünün açıklanması için, konunun taraflarından biri olan orman köylülerinin görüşlerine başvurulmuştur. Bu amaçla, köylünün tapu veya tasarruf belgesi ile sahip olduğu ağaçlık alanların kadastro çalışması sırasında devlet ormanı olarak sınırlandırılması/sınırlandırılacağı endişesi ve bu belgelerin geçersiz sayılması karşısındaki tavrı sorgulanmıştır. Köylü, çoğunlukla devletleşmeyi ya kendi yerleşim biriminde kadastro yapılırken veya yakın çevredeki köylerdeki çalışmalar sürecinde öğrenmektedir.

Çevresindeki yerleşim birimlerinde sahipli ormanların devlet mülkü sayıldığını gören köylünün benzer yapıdaki kendi arazisindeki ağaçları kesmeye yönelmesi olasıdır. Yine, sahip olunan arazinin devlet ormanı sayılmasına tepki olarak, bu tür yerlerdeki ağaçların tahribine de yönelinebilir. Ayrıca, bu tür ağaçlık alanlarda sahiplenen kişinin koruması kalkınca diğer kişilerin de kaçak yararlanmalar ile orman varlığına zarar verme olasılığı

düşünülebilir. Tüm bu durumlar göz önüne alınarak, devletleştirmenin etkisi ile ormanların tahribine yönelme olup olmadığı sorusuna verilen karşılık aşağıdaki Şekil 26'da görülmektedir.

Şekil 26. Ormanların devletleştirilmesinin koruma üzerine etkisi

Halkın % 4,6'sı bu sayede ormanların daha iyi korunduğunu, korunacağını düşünmektedir. Devletin ormanların mülkiyetini almasının her hangi bir etkisi olmadığını söyleyenlerin oranı % 47,4, orman tahribini artıracığına yönelik görüşe sahip olanların oranı ise % 48,0 olarak tespit edilmiştir. Burada, keşke orman olarak korumasaydım, gelişen ağaçları kesmiş olsaydım, benzeri serzenişlere sıkça rastlandığını ifade etmek gerekir. Halkın bir kısmında, ormanı yok etme eğilimi olsa dahi, bunu açıkça söylemekten kaçınmaktadır.

3.3. Halkın Ormanların Devletleştirilmesi Hakkındaki Görüşlerinin Uyumu

Öne sürülen varsayımların sınanmasında, anket yolu ile elde edilen bulguların kendi içindeki uyumu ve tutarlılığı görülmek istenmiştir. Verilen yanıtların mantıksal uyumu, yanıtlar arasındaki paralellik ve aykırılıkların ortaya konulması ve nedenlerinin tartışılması amaçlanmıştır. Bu amaçla, farklı il ve yerleşim biriminde yaşayan, devletleştirilmiş arazisi olan veya olmayan, konudan evvelinden beri bilgisi olan, sonradan öğrenen veya hiç bilgisi olmayan gibi farklı durumdaki kişilerin konuya bakışını, görüş ve değerlendirmeleri istatistiksel olarak test edilmek istenmiştir. Bu amaçla korelasyon analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Ek tabloda (Tablo 2) verilmiştir. Aralarında $p \leq 0,05$

anlamlılık düzeyinde ilişki bulunan değişkenlerden çalışma amacına uygun ve istatistik olarak anlamlı olduğu saptananlar aşağıda tartışılmıştır.

Oluşturulan korelasyon matrisinde, ORMKİM ile DOĞRUMU, NEDENYOK, DEVLETET ve KİMİNOLS arasında pozitif korelasyon olduğu tespit edilmiştir. Ormanların devlet mülkiyetinde olduğunu söyleyenler aynı zamanda devletleştirmeyi de haklı (doğru) bulma eğilimindedir. Bu beklenen bir sonuçtur. Bu kişilerin genel olarak, mülkiyet davası açmaktan da geri durdukları, devletleştirmenin orman tahribini artırmadığı, hatta daha iyi korunduğu yolunda görüş belirttikleri görülmektedir. Ormanların kimin mülkiyetinde olması gerektiği konusunda da devlet mülkiyetinin yeğlendiği anlaşılmaktadır. Tespit edilen bu ilişkilerden ORKİM, DOĞRUMU, NEDENYOK, DEVLETET değişkenlerinin ihmal edilebilme sınırında zayıf olup, varyasyonun küçük bir bölümünü açıklamaktadır ($r = 0,139$ ile $0,160$ Arasında). ORKİM ile KİMİNOLS arasında ise orta derecede ($r = 0,419$) korelasyon bulunmaktadır.

Değişkenlerden SAHİPET ile, DOĞRUMU, YARARLAN arasında pozitif yönlü zayıf, SAHİPET ile SİZİNVAR arasında ise negatif yönlü zayıf ilişkilerin olduğu belirlenmiştir. Bu verilere göre, zengin ve hatırlı kişilerin ormanları işgal ederek sahiplendiğini savunanların, devletleştirmeyi haklı görme eğiliminde oldukları söylenebilir. Yine, orman arazisi işgalinde, zenginlerin orman ürünü temini, fakirlerin ise tarım ve yerleşim amaçlı sahiplenme yönünde davranış gösterdikleri de anlaşılmaktadır.

Sonuçlardan SAHİPET ile SİZİNVAR arasındaki ilişki zıt yönlü olup, bu beklenen bir durum değildir. Sonuçlara göre, orman arazisi işgal etmiş olanlar, elinde böyle bir arazi bulunmayanlara göre daha yüksek oranda, bu yerleri zengin ve hatırlı kişilerin işgal ettiklerini söylemektedirler. Halbuki beklenen durum, elinde işgal edilmiş arazi bulunmayanların, ormanları zengin ve hatırlı kişilerin işgal etmiş olduğunu söylemeleriydi. Dışarıdan bakıldığında genel kanı bu yönde olmakla birlikte sonuç farklı çıkmıştır.

Matriste, BİLGİSİ ile, SİZİNVAR, BELGESİ, KOMFARK, DEVLETET arasında negatif yönde, İADE arasında ise pozitif yönde ilişki tespit edilmiştir. Arazisi devlet ormanı sayılan kişilerin diğerlerine göre Devletleştirme Yasası'ndan haberi olma oranı daha yüksek çıkmaktadır ki, bu beklenen bir sonuçtur. Tapulu arazisi devletleşenler Devletleştirme Yasası'ndan daha çok haberdardır. Yasa'dan haberi olanlar, buldukları yerleşim biriminde hatalı orman sınırı tespit edildiğini ve devletleştirmenin orman tahribini artırdığını düşünmektedirler. Devletleştirme Yasası'nı bilenlerin, diğerlerine oranla 5658 Sayılı İade Yasası'nı da daha yüksek oranda bildikleri sonucu bulunmuştur.

Değişkenlerden BİLZAM ile, BELGESİ, İADE arasında pozitif, ESKİORM, DEVLETET arasında ise negatif yönlü ilişki tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre, tapulu arazisi devletleşmiş olanlar, Devletleştirme Yasası'ndan diğerlerine göre daha önceden bilgi sahibidir ve bunların İade Yasası'nı bilme oranları da daha yüksektir. Devletleştirmeyi daha önce öğrenmiş olanlar, eskiden orman olan alanların, güncel durumu fazla önemsenmeden, çoğunlukla devlet ormanı sınırları içine alındığını düşünmektedir. Bu kişiler, devletleştirmeye orman varlığına zarar verildiği, orman tahribatının arttığı kamsındadır.

DOĞRUMU değişkeni ile SİZİNVAR, GERİAL, KOMFARK arasında pozitif, NEDENYOK arasında ise negatif yönde korelasyon olduğu saptanmıştır. Beklendiği şekilde, devletleştirilmiş arazisi olanlar, diğerlerine göre Yasa'yı daha yüksek oranda haksız bulmaktadırlar ve devletleştirilen arazilerini geri almak istemektedirler. Bunlara göre, köyler arasında da orman sınır tespitinde farklı davranışlar bulunmakta olup, haksızlığa uğratılmışlardır. Devletleştirmeyi haksızlık olarak görenler, dava açmaktan kaçınma nedenlerini daha çok emsal yerlerde açılmış ve kaybedilmiş davalar ve masrafi göze alamama nedenlerine dayandırmaktadırlar. Devletleştirmeden fazla yakınmayanlar ise, dava açmama gerekçelerini daha çok, bahse konu yere ait belgeleri olmamasına dayandırmakta veya bu yeri zaten terk ettiklerini söylemektedirler.

Devletleştirilen arazisi olanlar ile diğerlerinin bulunduğu SİZİNVAR değişkeni ile, AYFARK, KOMFARK, DEVLETET, KİMİNOLS arasında pozitif yönlü, ESKİORM ile ise negatif yönlü ilişki bulunmuştur. Devletleştirilmiş arazisi olanlar, diğer kişilere göre daha yüksek oranda, kadastro çalışmalarında aynı yerleşim yerinde ve çevre köylerde birbirinden farklı, haksızlıklar içeren, orman sınır tespiti yapıldığını, uygulamalar arasında farklılıklar bulunduğunu savunmaktadırlar. Bu kişiler aynı zamanda, ormanların devletleştirme nedeniyle daha çok kesilip tahrip edildiğini söylemekte, özel orman mülkiyetine daha çok izin verilmesini istemektedirler. Ayrıca, eski orman alanlarının da orman örtüsü yok edilse dahi devlet ormanı sayıldığını belirtmektedirler.

DAVA değişkeni ile YARARDE arasında pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır. Sahiplendiği arazi orman sayılan kişilerden dava görenler, bu yeri eskisi gibi kullanma ya devam etme eğilimindedirler. Diğerlerine göre daha etkin bir şekilde araziye sahip çıkmaktadırlar. Tapusu olduğu halde dava açmamış olanlar ise, daha çok masrafi göze alamama ve emsal yerlerdeki dava sonuçlarından olumsuz etkilenme gerekçelerini açıklamaktadırlar.

BELGESİ değişkeni ile SATIŞ, AYFARK arasında pozitif, EDİNİM arasında ise negatif ilişki bulunmuştur. Mülkiyet yada tasarruf belgesi olanlar araziyi satmakta daha isteksiz görünmektedirler. Bu kişiler aynı zamanda, çevre yerleşim birimleri ile kendi yerlerinde önemli bit uygulama farkı olmadığı, orman sınır tespitinde ağaçlık alanları orman içinde gösterildiği inancındadır. Devletleşen yeri miras yoluyla sahiplenmiş olanlar diğerlerine göre (satın alma, işgal) daha az oranda mülkiyet yada tasarruf belgesine sahiptir. Bu tespit ilgi çekicidir. Zira, çok uzun zamandır sahipli olan ve miras yoluyla intikal eden arazinin genellikle belgesiz olması Ülkedeki mülkiyet sorununu da bir ölçüde yansıtmaktadır. Sonradan işgal edilmiş yerlerin dahi mirasla geçen arazilere göre daha çok belgeli olması dikkat çekicidir.

Oluşturulan matriste, YARARLAN ile DEVLETET, KİMİNOLS arasında negatif ilişki bulunmaktadır. Devletleştirilen alanı terk etmeye hazır olanlar, buranın çayırından, yapağından faydalananlar devletleştirmenin orman tahribini artırmadığı görüşünde olan kişilerdir. Bu yerleri, yerleşim, tarım yada odun temini için kullananlar, devletleştirmenin orman varlığını azaltıcı etkisi olduğu görüşündedirler. Orman tahribatı artar diyenler, ormanların da özel kişilerin olması yönünde eğilimlidirler.

Değişkenlerden KİMİNOLS ile YARARDE, GERIAL arasında pozitif ilişki vardır. Ormanların devletleşmesi nedeniyle araziden faydalanması azalanlar ormanların özel kişilere verilmesini daha çok savunmaktadır. Bu kişiler arazilerini de bedel ödeyerek dahi olsa geri almak istemektedirler. SATIŞ ve KİMİNOLS arasında da pozitif ilişki var olup, devletleşen araziye satışa razı olanlar, diğerlerine göre daha çok ormanların devlet mülkü olmasını istemektedir.

AYFARK ile KOMFARK arasında pozitif ilişki bulunmakta olup, orman ve arazi kadastrounda farklı uygulamalar yapıldığını savunanlar, bunun hem aynı köyde, hem de çevre köylerde bu şekilde olduğunu düşünmektedirler. Bu kişiler, uygulamada kayırma, yöntem farkı vb. nedenlerle haksızlıklar yapıldığı görüşündedir. Orman sınırlarının aynı nitelikteki yerleri çevirmedeğini, haksızlıklar yapıldığını söyleyenler, arazinin orman sayılmasının orman tahribini artırdığını da savunmaktadırlar.

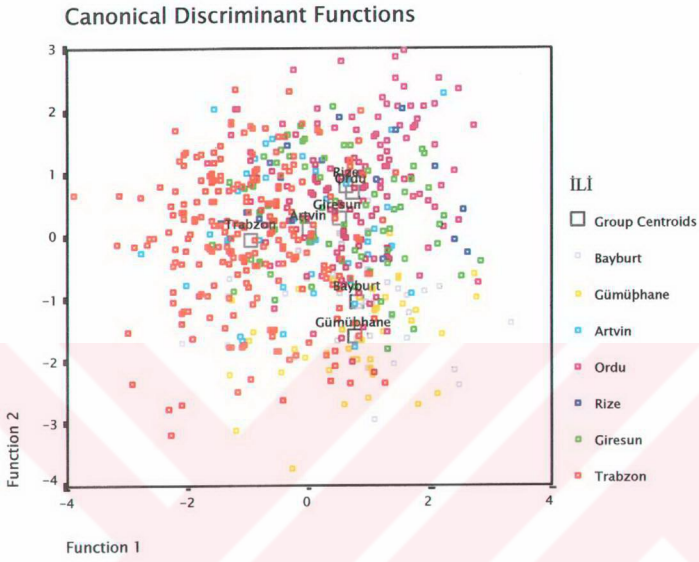
Verilerden KİMİNOLS ile ESKİORM arasında negatif, DEVLETET arasında ise pozitif ilişkinin olduğu hesaplanmıştır. Eskiden orman olan ancak farklı amaçlarla kullanılan arazinin özel mülkiyete bırakılmasını isteyenler ormanlarında özel kişilerin olması gerektiği görüşündedir. Yine bu kişiler, ormanların özel kişilere bırakılması halinde daha iyi korunacağını savunmaktadırlar.

3.4. Anket Sonuçlarına Dayalı Olarak İller Arasında Farklılık Olup Olmadığının Araştırılması

Çalışma alanı DKB'deki 7 ili kapsamaktadır. Genel bilgi ve gözlemlere dayanılarak, bölge içinde yer alan illerden, Bayburt ve Gümüşhane illeri, coğrafi yapı, iklim, yerleşim şekli, tarımsal faaliyet, orman ve tarım alanlarının birbirine yakınlığı gibi birçok yönden diğer 5 ilden farklı olduğu söylenebilir. Bu farklılığın araştırma amaçlı olarak yapılan anket uygulamasında da söz konusu olup olmadığı sorgulanmak istenmiştir. Böyle bir farklılığın ortaya çıkması halinde ulaşılan sonuçların tüm bölge için geçerli olamayacağı, alt bölgeler ayrılması ve farklı yorumların yapılması gereği gündeme gelecektir.

İller arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığının araştırılması için, anket sonuçlarına Discriminant (ayırma) analizi uygulanmıştır. Sonuçların gruplandırılmasında en uygun yöntemin ayırma analizi olduğu saptandıktan sonra sonuçların iller bazında sırası ile 2, 3, 4 gruba ayrılabilme olasılıkları denenmiştir. Ayırma analizi yapılmasında verilerin analize uygun hale getirilmesi de gerekmiştir. Analiz yapılabilmesi için, veri hücrelerinin tamamının dolu olması gerekmektedir. Aksi halde boş hücre bulunan satır analiz dışı bırakılmaktadır.

Anket uygulama sonuçlarını içerir veri tablosunda yöntem ve yanıtlardan kaynaklanan boş hücreler bulunmaktadır. İlk yol olarak, veri matrisinde sadece tamamı dolu sütunlar kullanılarak analiz yapılması denenmiştir. Yapılan bu analiz sonuçlarına göre, illerin arasında istatistiksel olarak gruplara ayrılmayı sağlayacak farklılık olmadığı görülmüştür. Boş hücrelere, bulunmuş değerlerden bir fazla olacak şekilde rakamlar atanmış ve bu yolla tüm hücreler doldurularak ayırma analizi yapılmıştır. Bu durumda da iller arasında ayrı grup oluşmamıştır. Tüm matristeki boş hücrelere matriste var olan en yüksek değerlerin bir fazlası olan tek bir rakam atanarak yapılan denemede de gruplara ayırma mümkün olmamıştır. Sonuçta, araştırma konusu ile ilgili anket soruları kapsamında DKB'de bulunan tüm illerin benzer yapıda olduğu, ayrı gruplar oluşmadığı saptanmıştır. Dolayısıyla, elde edilmiş sonuçların tüm bölge için kullanılması olanaklıdır.

Şekil 27. Diskriminant analizi sonucu

4. TARTIŞMA VE SONUÇLAR

Dünya ormancılığının tarihsel gelişme süreci üç ana bölüme ayrılmaktadır. Bunlar; yerleşme safhası, koruma safhası ve planlı yönetim safhasıdır. Tüm ülkelerde bu sürecin aynı düzende ve birbirinden ayrılacak şekilde yaşandığı söylenemez. Farklı aşamaların iç içe geçmesi birlikte bulunması mümkündür (Kayacan, 1998). Yerleşme safhasında, genel olarak orman ürünlerinden başıboş, sınırsız yararlanma ve orman alanlarının farklı amaçlarla kullanılmak üzere açılması söz konusudur. Bu yararlanma şekli ormanları önemli ölçüde azaltmış, sel ve taşkınlarla verimli topraklar yok olmaya başlamış, yaban hayatı tahrip olmuş, orman kıtlığı (orman alanı, orman ürünü ve orman hizmetleri kıtlığı) baş göstermiştir. Bu tehlikeli gidiş koruma aşamasını doğurmuştur.

Ormanların korunması aşamasında en etken unsur devlettir. Devletler, temel olarak iki yolu seçmektedir. Bunlardan birisi, ormanların mülkiyetine fazla müdahale etmeden varlıklarının devamlılığını sağlayıcı yasalar çıkarmak ve uygulamaktır. İkinci yol ise, orman mülkiyetinin devlet elinde toplanması, bu yolla, ormanların korunması ve toplum yararına işletilmesinin sağlanmasıdır. Batı toplumları ve ABD genel olarak birinci yolu tercih etmiştir. Bu nedenle de, ülke ormanlarının önemli bir kısmı özel mülkiyette bulunmaktadır.

Orman mülkiyeti tercihinde, tarihsel, siyasi, sosyo-kültürel, ekonomik birçok etmen rol oynamaktadır. Örneğin, Slovakya'da ormanların devletleştirilmesi rejime dayalı değişimden kaynaklanırken (Niksova, 2001), Endonezya'da olduğu gibi, politikacıların ormanları evvelinden beri devlet malı olarak algılamaları nedeni de öne çıkabilmektedir. İkincisinde, yöneticiler, konuyu ulusal çıkarlar bağlamında değerlendirmekte ve yerel halkın haklarını inkar edebilmektedirler (Carino, 1997). Durum böyle olmakla birlikte, Dünyada orman mülkiyeti bakımından durağan bir yapının olmadığı, ülkelerin arasında farklılıklar olabileceği gibi, aynı ülkede de zaman içinde de değişimlerin olduğu görülmektedir.

Türkiye açısından bakıldığında, ormancılıkta gelişme sürecinin ilk aşaması olan yerleşme safhasının 1850'li yıllara kadar sürdüğü, hatta bu sürecin XX. yüzyılın ilk çeyreğine kadar da kısmi olarak devam ettiği söylenebilir. Zira, 1930'lu yıllarda dahi devlet gözetiminde orman içine yerleşmelerin varlığı bilinmektedir (Bingöl, 1990). Belirtilen zamandan günümüze kadarki dönemin ise, koruma ve planlı ormancılık yönetiminin iç içe geçmiş karmaşık bir yapıda olduğu söylenebilir. Ormanların korunması

çabaları XIX yüzyılın ortalarından itibaren başlatılmış olmakla birlikte, halen orman varlığının tamamının sahip ve sınırları saptanamamış ve var olan ormanların korunması sağlanamamaktadır.

Türkiye’de 1937 yılına kadar, gerek ormanlardan faydalanma, gerekse de ormanların sahip ve sınırlarının saptanmasında planlı ve kapsamlı bir çalışma yapılamamıştır. Alınan önlemler daha çok yararlanmaya yönelik olup, mülkiyetin disiplin altına alınması mümkün olamamıştır. Özdönmez ve arkadaşları bu duruma dikkat çekerek, Osmanlı İmparatorluğundan Türkiye Cumhuriyeti Devletine; *“yerli ve yabancı girişimcilerin tahripkar bir biçimde işlettiği orman varlığı ile ormanların öneminin bilincine varamamış bir toplum devredildiği”* tespitini yapmaktadırlar (Özdönmez vd., 1998).

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kuruluşundan itibaren, yönetimler tarafından öncelikli konular arasında görülen ormanların korunması ve toplum yararına işletilmesi için önlemler alınma çabalarının yoğunlaştığı görülmektedir. Yurda getirilen yabancı uzmanların da katkıları ile ormancılığa yön verecek yasalaştırma çabalarına girişilmiştir. Bu çabalar 1937 yılından kabul edilerek yürürlüğe konulan 3116 Sayılı Yasa’yı ortaya koymuştur. Bu Yasa’nın araştırma konusu ile ilgili en önemli kısmı orman mülkiyeti düzenlemeleridir. Ormancılıkta devletçilik ilkesinin benimsendiği ve hayata geçirildiği bu Yasa ile özel mülkiyette bulunan bir kısım ormanların devletleştirilmesi süreci başlatılmıştır. Devletleştirme ana hatları ile aşağıda verilen temel kabullere dayandırılmaktadır (TBMM, 1937, 1945; Diker, 1947; İlkmen, 1957; Aksoy, 1987; Çağlar, 1979 ve 2001; Tuncel, 1989; Türker vd., 1995).

- Ülke orman varlığı nitelik ve nicelik olarak yetersiz olup, korunması, artırılması ve ülke yararına verimli bir şekilde işletilebilmesi için devlet mülkiyetinde olması gerekir.

- Özel ormanların tamamına yakını devlet ormanlarından koparılmış, ormanların tahrip edilerek parçalara ayrılması sonucu ortaya çıkmış, yasadışı yollarla işgal edilmiş, bir kısmı her nasılsa tasarruf veya mülkiyet belgesi alınarak sahiplenilmiş yerler olup, bu edinim haksızdır. Zira, ormanlarla ilgili özel kuralların konulması başlangıcından (1850’li yıllardan) günümüze kadar, ormanların özel kişilerin iyeliğine geçişini engeller kurallar bulunmaktadır.

- Orman varlığı, niteliği gereği kamu mülkiyetinde olması gerekli, kamusal maldır. Ormanlar tüm canlıların varlığını sürdürmesi için yaşamsal öneme sahiptir. Ülkenin felaketlerden korunmasında, güvencede olmasında temel etmendir. Ormanların yok olması sadece sahiplerini değil, tüm toplumu zarara uğratar. Bu temel kabullere dayanılarak, “bir

yer orman ise devlet mülkiyetinde olmalıdır” temel kanı yaygın olarak kabul görmüştür - Devletten başkaları tarafından sahiplenilmiş olan ormanların tamamına yakını doğal olup, bunların içinde emekle yetiştirilmiş orman yok denecek kadar azdır. İşgal edilmiş ormanların sahiplerinin yararı ile kamu yararı bire bir örtüşmez. Özel ormanların toplum yararına göre planlanması, korunması çoğu zaman mümkün olamaz ve küçük orman parçalarının verimli işletilmesi de mümkün değildir. Toplumun tüm kesimlerinin ortak çıkarları ormanların kamu iyeliğinde olmasını gerekli kılar.

Yukarıda özetlenen temel görüşler, 1950 yılına kadar tüm çevrelerce genel kabul görmüştür. Bu konuda bilim adamları, yargı birimleri, ormancı bürokratlar ve siyasilerin, ağırlıklı olarak fikir birliği içinde olmuştur. Bu süreç sonucunda 1937 yılında kabul edilen “devlet ormancılığı ilkesi” (Özdönmez vd. 1998), bazı yazarlara göre aşırı devletçi (Toksoy, 1994), orman mülkiyetinin uygulamaya konulmasını sağlamıştır. Bu kabulde, ülkeye getirilmiş yabancı uzmanların önemli etkileri olduğu söylenebilir. Ayrıca, kapitalizmin krize girdiği 1930’lu yılların etkileri de dikkate alınmalıdır. Daha sonra ise, 1945 tarih ve 4785 Sayılı Yasa ile ülke ormanlarının tamamına yakını devletleştirilmiştir. Devletleştirmeye dayanak oluşturduğuna inanılan sebepler çoğaltılabilir. Burada esas olan, nedenlerin haklılığından çok, devletleştirme ile hedeflenen sonuçlara ulaşıp ulaşılamadığıdır.

Öne sürülen varsayımlardan birisi, ormanlar devletleştirilmiş ancak korunamamış, hatta, sahip ve sınırlarının belirlenmesi işlemi dahi tamamlanamamış olmasıdır. Devletleştirme Yasası’nın kabul edildiği tarihin hemen sonrasındaki iki yılda 290 000 hektarı aşkın orman alanı yakılmış olup (Çağlar, 1979), orman kıyımı günümüzde de sürmektedir. Gümüş’ün tespitlerinden, ormanların korunmasında, devlet mülkiyetinde bulunması ve polisiye önlemlerin alınmasının yetersiz kalmakta olduğu anlaşılmaktadır (Gümüş, 1992). DKB’de uygulanan anket sonuçlarına göre de, halkın % 48’i ormanların devletleştirilmesinin orman kıyımına neden olduğu görüşündedir.

Anket sonuçlarının değerlendirilmesinde uygulanan Ki-kare testi sonuçlarına göre, devletleştirmenin orman tahribine neden olduğunu söyleyenlerin ağırlıklı olarak arazisi devletleşen denekler olduğunu da açıklamakta fayda vardır. Bu tespit, görüşülen kişilerin, kişisel çıkarlarını gözetir şekilde fikir açıkladıkları endişesine neden olmaktadır. Bununla birlikte, devletleştirmenin ormanları koruyucu etkide bulunduğu inananların oranının sadece % 5 civarında olduğu da saptanmıştır. Görüşülen kişilerin yaklaşık yarısının devletleştirilen arazisi olmadığı gerçeği de göz önüne alındığında, devletleştirmenin

ormanları korumada fayda sağlamadığı sonucuna varılabilir. Devletleştirmenin haklı ve faydalı bir uygulama olduğunu söyleyenlerin oranı da oldukça düşük (% 12,8) seviyede kalmaktadır.

İstatistik değerlendirmelerde kabul edilen hata payı sınırları içinde kalmakla birlikte, istisnai bir durum da olsa, anket çalışması sırasında görüşülen iki köylünün, ormanların devletleştirilmesinin orman varlığı üzerine etkilerini yansıtıcı sözleri ilgi çekici bulunmuştur. Bu köylüler konuyu; *“Bundan 50 yıl kadar önce, köy muhtarı kaymakamlığa çağrılarak, ormanlara devlet tarafından el konulduğu, isteyen parasını alabileceğini söylendi. Muhtar köye geldi ve ormanları devlet alıyormuş, ağaçları kesip arazinizi kurtarın, gerisine karışmam dedi.”* şeklinde açıklamaktadırlar.

Öne sürülen bir varsayım da, devletleştirmenin orman-halk ilişkileri açısından sorunlara sebep olduğu, orman kadastro çalışmalarını teknik ve sosyal yönden zorlaştırmakta olduğudur. Ormanların devletleştirilmesinden günümüze kadar yaklaşık 60 yıl geçmiş olmasına rağmen, DKB'nin yaklaşık % 80'inde, halkın kullanımında olan devletleştirmeye tabi arazi bulunmakta olup, bu arazilerin yerleri ve büyüklükleri halen bilinmemektedir. Araştırma sonuçlarına dayalı olarak yapılan hesaplamalara göre, Bölge ormanlarının % 1,23'ünün kadastro sonrasında davaya konu edildiği saptanmıştır. Bu oran, DKB'si orman alanı (1 338 408 ha) ile kıyaslandığında, potansiyel davaya konu alanın yaklaşık 16 500 hektar olacağı ve bunun 7 000 hektarının Devletleştirme Yasası'ndan kaynaklandığı bulunmuştur.

Davaya konu edilmemiş olsa dahi, halkın sahiplenmiş olduğu, kullanmakta olduğu arazinin Bölge orman alanına oranı % 12 olup miktarının da yaklaşık 160 500 hektar civarındadır. Sahiplenilmiş yerlerin % 44,7'sinin mülkiyet yada tasarruf belgesi olmadığı da dikkate alındığında, Bölgedeki orman mülkiyeti sorununun temelinde, yaklaşık 72 000 hektarlık alan üzerinde yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Bu tespit, devletleştirmeye dayalı olarak uyumsuzluk konusu orman alanının büyük boyutlarda olmadığı varsayımı ile örtüşmektedir. Bu alanın devletleştiği ve devlet ormanı olduğunda ısrarlı olunması, bölge halkının da baskıları ile, farklı boyutlarda orman azalmasına neden olmaktadır.

Ormanların devletleştirilmesi, anayasalara orman mülkiyetinin devrini yasaklayan kurallar konulması orman varlığını korumaya yetmemekte, belki de azalmasına neden olmaktadır. Devlet ormancılığı ilkesinin benimsenmesi ve ormanların devletleştirilmesinin orman varlığını azaltıcı etkiye sahip olduğu yolundaki varsayımın dayanaklarından birisi,

arazilerin devlet ormanı sayılmasının önüne geçmek için bu yerlerin orman sayılmaması çabalarıdır.

Türkiye’de çok partili döneme geçişle birlikte, Orman Kanunu’nun 1. Maddesi sıklıkla değişikliğe uğratılmıştır. Sahipli ağaçlık alanların belli büyüklükten aşağı olması, belli ağaç türleri ile kaplı olması, devlet ormanı içinde, bitişiğinde, dışında bulunması vb. birçok nedenlerle, ağaçlık alanın orman sayılmaması yoluna gidilmektedir. Orman varlığının azalmasına neden oluşturan bu uygulamalar da bir nevi özelleştirme olarak görülmekte (Toksoy, 1994), ancak, orman tanımı dışında bırakılan bu alanların sürekliliği tehlikeye atılmaktadır.

Orman saymayarak özel mülkiyete olanak tanıyan uygulama sürecine, 2003 yılında yapılan Orman Kanunu değişikliği ile, sahipli kıvılcık alanlar da katılmıştır (Resmi Gazete, 2003). Görüldüğü üzere devletleştirme ve mutlak devlet mülkiyeti anlayışı, ülke ve araştırma bölgesindeki orman varlığının korunması ve sürekliliği üzerine olumsuz etkide bulunmaktadır. Bazı bilim adamları, alternatif bir görüş olarak, önemli olanın ülke orman varlığının artırılması olduğu, mülkiyetinin çok fazla öne çıkarılmaması gerektiği (Eraslan, 1989), şeklinde görüş bildirmektedir. Devlet mülkiyetinin öne çıkarılması, birçok orman parçasının orman saymama yoluyla kaybına neden olmaktadır.

Araştırma bölgesi ormanlarının % 25’i sosyal uyumsuzluklar nedeniyle üretim dışı kalmakta olup (Köse, 1994), bu durumda ormanların verimli işletilmekte olduğu da söylenemez. Kaldı ki, küçük parçalar halindeki bu ormanlık alanların odun üretimi amaçlı olarak planlanması ve verimli olarak işletilmesi de mümkün olamamaktadır. Bu orman parçaları, yerel halkın kendi ihtiyacını karşılayacağı yerler olarak görülmekte, tarım arazileri ile bütünlük arz eder nitelikte değerlendirilmektedir. Bu yerlerde temel amaç orman varlığının devamlılığını sağlamak olmalıdır.

Özel ormancılığın yaygın olduğu ülkelerde de 3 hektar ve daha az büyüklüğe sahip, özel mülkiyette bulunan orman arazileri bulunmaktadır. ABD’de on milyon özel orman parselinin çoğunda odun hammaddesi üretim ve pazarlaması çok geri amaçlarda olup, birçoğunda da hiç yoktur (Kayacan, 1998). Yine, Avrupa ülkelerinde de benzer yapının varlığı bilinmektedir (Oosterveld, 1993). Türkiye’de de benzer bir düzenleme düşünülebilir. Nitekim Gümüş, Orman Yasası’nın değişiminin gerekliliği konusunda değerlendirmeler yaptığı eserinde, mevcut Yasa’da orman sayılmayan üç hektardan az sahipli ağaçlık alanların “özel orman” sayılmasını ve “ağaçlık alan” şeklinde farklı bir statü getirilerek sahiplerinin yararlanmasının düzenlenmesini önermektedir. Yazar, bu yolla üç

hektardan daha küçük sahipli ağaçlık alanların da sürekliliğinin güvenceye alınacağını bildirmektedir (Gümü, 1998).

Türkiye ile aynı sorunların yaşandığı Dünya ülkelerine bakıldığında; bu ülkelerde de ormanların devlet mülkiyetine alınması ve devlet tarafından işletilmesinin, korumaya, verimli işletmeye yetmediği görülmektedir. Birçok ülkede çıkış yolu olarak, yerel halkın korumaya katılımı, yerleşim alanı çevresindeki ormanların bu gruplarca sahiplenilmesi ve işletilmesine olanak tanınması gibi yöntemlerle başvurulduğu ve başarılı sonuçların da alındığı görülmektedir (İddi ve Schöholm, 1997; Quaile vd., 1997).

Devletleştirme orman kadastro sununun yapılışını yavaşlatmakta, hatta bazı durumlarda engellemekte ve halk ile kamu arasındaki ilişkileri bozmaktadır. Araştırma Bölgesinde orman kadastro gerçekleşme oranı % 20'ler seviyesinde bulunmakta olup (OBM, 2002), birçok yerde halkın karşı çıkışları nedeniyle çalışma yapılamamakta, belli yerlerde başlanmış çalışmalar yarım kalmaktadır. Orman mülkiyeti sorunu arazi kadastro çalışmalarını da engellemektedir (Akay ve Şahin, 1999). Ayrıca, tespit edilen orman sınırları yaşatılamamakta, devlet ormanı olarak sınırlandırılmış önemli miktarda arazi köylüler tarafından kullanılmaya devam edilmektedir (Hacıhasanoğlu, 1997).

Bölgede 3402 Sayılı Yasa'nın 4. Maddesine göre orman sınır tespitinin de sağlıklı olarak yapıldığı söylenemez. Özellikle Giresun OBM'de orman idaresi çoğu kez sınır belirlememekte, bu iş arazi kadastro ekipleri tarafından yapılmaktadır. Bölge'de, belirlenen sınırlarda da köyler arasında farklılıklar olabilmektedir. Bu farklılığın temel nedenlerinden birisi de, 1945 yılında var olan ormanların "*hiçbir işlem ve bildirim*" olmadan devletleştirilmiş olması ve ormanların devletleştirilmesinden günümüze kadar çok uzun bir süre (yaklaşık 60 yıl) geçmiş olmasıdır.

Geçen zaman içinde bir takım sahipli alanlarda orman ağaçları oluşmuş ve gelişmiş, bir kısım yerlerde ise, 1945 yılında orman bulunmasına rağmen bu örtü kaldırılarak arazi farklı amaçlarla kullanılır hale gelmiştir. Bu yerlerin evveliyatı hakkında sağlıklı ve ayrıntılı bilgi edinilmesi de gün geçtikçe zorlaşmaktadır. Yerleşim birimi içindeki arazinin öncesini ve güncel durumunu bilen halk uygulamadaki farklılıklar nedeniyle huzursuzluğa ve güvensizliğe itilmektedir. Görüşülen kişilerin yaklaşık % 18'i uygulamada hakkaniyet ve uyum olmayışından yakınmaktadır.

Devletleştirmenin neden olduğu sorunlardan birisi de, önemli ölçüde yargıya da yansıyan mülkiyet uyuşmazlıklarıdır. Yüz yüze görüşülen 608 kişiden % 49,7'sinin sahiplendiği alanların bir kısmı devlet ormanı sayılmıştır. Her bir yerleşim biriminde

kadastro sonrasında orman mülkiyetine yönelik olarak ortalama 19 adet dava açılmaktadır. Davaların önemli kısmının (% 88,1) orman idaresi tarafından açılmış olması, ilk bakışta, halkın kadastro uygulamalarını kabul ettiği şeklinde görülebilir. Ancak, dava açmama nedenlerine bakıldığında, genel olarak yargı kararlarının orman lehine olması (% 18,3), yargılama giderlerini karşılayamama (% 36,3), miras kalmış olan taşınmaz ile ilgili olarak diğer ortakların umursamazlığı (% 21,1) vb. farklı nedenlerle ortaya konulmaktadır.

Yargı kararları ve özellikle Yargıtay 20. Hukuk Dairesi'nin kararları ağırlıklı olarak orman lehinedir. Nitekim, incelenen 150 dava dosyasında, ilk mahkeme kararlarının % 54'ünün temyiz edildiği, orman kararı verildiği için temyiz edilen tüm dosyaların istisnasız onandığı, buna karşılık, çekişmeli taşınmazı orman saymayan ilk derece mahkeme kararlarının % 75'inin bozulduğu tespit edilmiştir. Davaya konu arazilerin % 55'i tapu veya tasarruf belgesine dayalı olarak mülkiyet iddiası içermekte olup, bu yerlerinde % 60'ı devlet ormanı sayılmaktadır. Tapulu olduğu, tapunun araziye uygun bulunduğu hallerde de, devletleşme nedeniyle arazilerin devlet ormanı sayılması önemli sorundur. Bu durum, halkın dava açma, hak arama konularında da çekimser kalmasına neden olmaktadır. Öyle ki, yargılama süreci tamamlanmış davaların sadece % 1,9'unu açan köylü bu davaların da % 44'ünü kaybetmektedir.

Türkiye geneli düşünüldüğünde, devletleştirilen ormanların bir kısmının uzun yıllar hiçbir işleme konu olmaksızın eski durumu ile kaldığı bir gerçektir. Bu yerler için devletleştirme yasa içinde yer almış, buna karşılık, halk devletleştirmeye tabi yerlerin diğer araziler gibi kullanmıştır. Orman sınırlarının belirlenmesi ile birlikte somutlaşan devletleştirme uyumsuzlukların doğmasına neden olmaktadır. Burada önemli bir sorun da, devlet ormanı sayılan bu tür sahipli yerlere sahip çıkılamamasıdır. Öne sürülen varsayım, devlet ormanı sınırları içinde gösterilse de halkın bu alanları kullanmaya devam ettiği, devletleştirmenin yararlanmayı önemli ölçüde engellemediği şeklindedir.

Yapılan araştırma sonuçları da bu kabulü destekler niteliktedir. Nitekim, sahiplenilmiş arazilerin devlet ormanı sayılarak orman sınırları içine alınmasının bu alanlardan yararlanmayı ne ölçüde değiştirdiği sorusuna verilen yanıtların % 81,1'i yararlanmanın değişmediği yönünde olmuştur. Bu sonuç, devlet ormanı saymanın hayata geçirilişinde önemli sorunlar bulunduğunu göstermektedir.

Yararlanma devam ettiğine göre halk devletleştirmeye neden tepki göstermekte olduğu sorusu akla gelmektedir. Görüşmelerden edinilen bilgilere göre, halkın tepkisi iki temel nedene dayanmaktadır. İlki, uzun yıllardır elindeki belgelerle sahip olduğu arazinin

yasal olarak artık o kişiye ait olmadığına tespit edilmiş olmasıdır. İkinci neden ilk nedenin türevi olup, devlet bu arazinin mülkiyetini aldığına göre, daha sonraki bir tarihte kullanımı da engelleyecektir endişesi olarak ortaya çıkmaktadır. Sonuçta, güncel hali ile, yasal olarak devlet mülkiyetinde, güncel kullanım olarak eski sahiplerinin elinde olan araziler ortaya çıkmaktadır.

Tapulu veya tasarruf belgesi olan arazinin, devletleştirmeye dayalı olarak, devlet ormanı sayılması yakınmalara neden olmakta, devlete olan güveni de sarsmaktadır. Kadastro öncesinde halkın % 15,4'ü devletleştirme konusunda bilgi sahibidir. Yasa çıktığı tarihte bilgi sahibi olduğunu söyleyenler ise sadece % 1,3 seviyesindedir. Bu durum karşısında halkın, Yasa çıktığı tarihte baş vurarak arazinin bedelini alması mümkün olamayacağı açıktır. Bir olasılık olarak, devletleştirmeye konu, belge ile sahipli arazilerin kadastro sırasında saptanmasından itibaren belli bir süre içinde bedeli ödenerek kamulaştırılmasının haksızlığı belli oranda gidereceği ve halkın tepkisini azaltacağı varsayılmıştır.

Öne sürülen varsayımın ne ölçüde halkın anlayışı ile örtüştüğünü test etmek için, uygulanan anketlerle, uyuşmazlık konusu arazileri satma, satın alma konularında görüşler derlenmiştir. Ulaşılan sonuçlar öngörülenden farklıdır. Anket sonuçlarından halkın, devlet ormanı sayılmasına rağmen, uyuşmazlık konusu araziye satmaya istekli olmadıkları açıkça görülmektedir. Nitekim, görüşülen kişilerin sadece % 14,9'u söz konusu araziye satma eğilimindedir.

Yıllardır özel kişilerin kullanımında olan, miras veya alım satıma konu edilmiş, mülkiyet belgesi ile sahiplenilmiş arazilerin devletleşmiş olması yöre halkının içine sinmemektedir. Belli durumlarda devlete bedel ödenerek satın alınmış, iskana tabi tutulma nedeniyle devlet tarafından verilmiş mülkiyet belgesinin geçersiz kabul edilmesi, halkın yönetime güvenini sarsmaktadır. Burada ciddi anlamda bir mağdur edilme söz konusudur.

Nitekim, Anayasa Mahkemesi kararında da, bu gerçek açıkça dile getirilmekle birlikte, Mahkeme'nin yasa koyucu yerine geçerek yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm kuramayacağından söz edilerek, çözüm üretiminin yasa koyucunun işi olduğu vurgulanmaktadır. Mahkeme kararına muhalefet eden üyelerin görüşü ise farklı bir yaklaşımı içermektedir. Bu üyelere göre, kişilere çeşitli nedenlere dayanarak tapu vermiş olan devletin bunu iptal etmesi yanlıştır. Şayet tapu verilen yer, tapunun verilmiş tarihinde orman ise ve bu işlem yasalara aykırı ise hatalı davranan devlettir. Hatanın bedelinin tapuya dayanarak, dolayısıyla devlete güvenerek, uzun yıllar bu yeri tasarruf eden, koruyan

işleyen kişinin üzerine yıkılması kabul edilemez. Bu sonuç, devletin kendi kusuruna dayanarak haklılık iddiası anlamına gelmektedir. Böyle bir karar sosyal hukuk devleti ilkesi ile bağdaşmamaktadır (Resmi Gazete, 1988).

Kabul edilen varsayımlardan birisi de 5658 Sayılı Yasa'nın ormanların devletleştirmenin neden olduğu sorunları gidermede yetersiz kaldığıdır. Araştırma yapılan birimlerde orman kadastro uygulama sonuçlarında dikkat çeken bir durum da, İade Yasası'nın hemen hemen hiç uygulanmadığının saptanmasıdır. Bazı orman kadastro komisyon üyeleri bu sonucu, iade edilebilecek ormanların daha sonraki yasalar ile zaten orman sayılmadığı, bu nedenle de iadeye tabi yer olmadığı şeklinde açıklamaktadır.

Yasa'nın uygulanmayışı konusunda görüş belirten Altıntaş, bu sonucu komisyon elemanlarının bilgisizliğine, örnek alan bulunmamasından dolayı yanlış yapmaktan/yanlış anlaşılmaktan çekinme nedenlerine dayandırmaktadır (Altıntaş, 2000). Uygulanmaması nedeniyle de, halkın sadece % 4,1'i bu Yasa hakkında bilgi sahibidir. Görüldüğü üzere, 5658 sayılı Yasa'nın bölgedeki devletleştirmeden kaynaklanan orman mülkiyet sorunu üzerine etkisinin saptanacağı uygulama bulunmamaktadır. Bu nedenle de öne sürülen varsayım test edilememiştir. Sonuç olarak, 5658 Sayılı Yasa'nın DKB'de orman mülkiyeti uyumsuzluğu içinde bir etken olmadığı söylenebilir.

Türkiye'deki özel mülkiyet iddiasında bulunan ormanların önemli kısmının, bir şekilde devlet ormanından koparılmış parçalar olduğu, emekle yetiştirilmemiş (doğal orman) olduğu, sahiplenilmesi ve tapuya bağlanmasının bazı ihmal, hata, belki de hileler de içerebileceği, bazen yasalara da aykırı şekilde özel kişilere verilmiş olduğu söylenebilir. Bu tespit yüksek olasılıkla doğru da olabilir. Ancak, bu yerler için, yarım yüzyılı aşkın sahiplenmelerin, miras yoluyla el değiştirmelerin, bedeli devlete ödenerek satın almaların, devlet kontrolü ve izini ile nakil yoluyla yerleşmelerin varlığı da bilinmektedir. Kaldı ki, özel orman mülkiyetinin geniş anlamda kabul edilmiş olduğu ülkelerde de sahiplenmelerin meşruluğu araştırılırsa, mülk edinmede Türkiye'ye benzer durumlarla karşılaşılabilir. Ortada, özellikle DKB'si için, önemli bir sorun bulunduğu görülmektedir.

Ormanların yerleşim birimlerindeki hatırlı, kalabalık ailesi olması nedeniyle diğer halkı bastırması, varlıklı kişiler tarafından haksız yere sahiplenildiği konusunda endişe ve değerlendirmelerin varlığı bilinmektedir. Araştırma sonuçlarına göre bölgede yaygın olarak böyle bir durumun olmadığı saptanmıştır. Sahiplenmede zengin ve güçlü olmanın etkisi diğer seçeneklere göre düşük olup, % 18,8 oranında etken olduğu saptanmıştır. Bu görüşte olanların ağırlıklı kısmı da, elinde belirtilen nitelikte arazi bulunan kişilerdir.

Dolayısıyla, orman sahibi olmayanların bu tür bir yakınması çok sınırlı miktarda kalmaktadır.

Ormanların kamusal mal olduğu ve toplumun tümü için yaşamsal önemi konularında kuşku yoktur. Ancak, bu kaynağın sahibinin kim olduğundan daha önemlisi sürekliliğinin ve toplum yararına kullanımının sağlanmasıdır. Devlet ormanlarının özelleştirilmesi, özellikle ülkemiz açısından, düşünülecek bir durum değildir. Devletleştirme öncesi halka ait olmayan ormanlar yine devlet mülkiyetinde kalmalıdır. Temel görüş böyle olmakla birlikte, yaklaşık 50-100 yıl öncesinden beri mülkiyet yada tasarruf belgelerine dayanarak sahiplenilmiş, parçalı, tarım ve yerleşim alanları ile iç içe durumda bulunan DKB' ormanları için de bir çıkış yoluna gerek vardır. Bu yerler için devlet mülkiyetinde ısrar edilmesi orman varlığını olumsuz etkilemektedir. Toksoy uygulamayı eleştirmekte ve yapılanların, orman saymayarak orman kapsamı dışına çıkarma gibi, ilkel bir özelleştirme yolunun ortaya çıkardığını (Toksoy, 1997) bildirmektedir.

Yukarıdaki tespit ve açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, sonuç olarak, Bölge'de halk orman ilişkileri iyi durumda değildir, ormanlar korunamamakta ve verimli olarak işletilememektedir. Bunun temelinde yatan nedenlerin ilk sıralarında da mülkiyet sorunu gelmektedir. Özellikle DKB'de, mülkiyet uyumsuzluğunun önemli nedenlerinden birisi 4785 Sayılı Yasa'dır. Gümüş, Devletleştirme Yasası'nın, zamanın bir gereği olduğu, ancak günümüzde artık kaldırılması gerektiği dile getirilmektedir (Gümüş, 1999). Her yasa değişikliğinin mevcut düzenin akışında sorunlara neden olabilme olasılığı vardır. Özellikle ormancılık alanında yapılacak yasa değişikliklerinin giderilmesi mümkün olmayacak yıkımlara da neden olabileceği bir gerçektir. Yapılmış ve kesinleşmiş orman kadastrosunun da değişiklikten etkilenmesi kaçınılmazdır. Ancak, mevcut yasal ve anayasal yapının da önemli açmazlara sebep olduğu bilinmektedir. Tüm bu durumlar göz önüne alınarak aşağıda sunulan öneriler geliştirilmiştir.

5. ÖNERİLER

Türkiye’de orman varlığı ve ormancılığın planlı ve sağlıklı bir temele oturtulmuş olduğu söylenemez. Ormancılık politikası amaçları ve bu amaçlara ulaşmayı sağlayacak araçlar konularında da geniş katılımlı kapsamlı bir alt yapı bulunmamaktadır. Ormancılık alanında, konunun tüm taraflarının katıldığı, benimsediği, bir devlet politikası ortaya konulamamıştır. Mülkiyet açısından bakıldığında, özellikle DKB’de yoğunlaşan önemli sorunların yaşandığı görülmektedir. Ormancılık örgütü, orman kaynaklarını dayanaksız ve yasa dışı bir şekilde sahiplendiği, işgal ettiği varsayımı ile köylüleri haksız görmekte ve bu sahiplenmeyi tanımamaktadır. Bölge halkı ise, onlarca yıllık süredir sahiplendikleri, korudukları ihtiyaçlarını karşıladıkları 5-10 dekarlık arazinin dahi ellerinden alındığından şikayetçidirler.

Yaşanan uyuşmazlıkların da etkileri ile, ormanların korunması sağlanamamakta, sahip ve sınırları belirlenememekte, tespit edilen orman sınırları yaşatılamamakta, ormanlar verimli işletilememekte, yanlış arazi kullanımı sonucu sel, çığ, heyelan, taşkın vb. birçok felakete uğranmaktadır.

Ormancılık alanında orman mülkiyetini yeniden düzenleyecek bir yasa yapılmasına gerek vardır. Günümüzden yaklaşık 50 yıl önce hazırlanmış ve birbirinden farklı amaçlarla değişikliklere uğratılmış olan Orman Kanunu yeniden ele alınmalıdır. Mevcut kanun, bir çok maddesi ile, devlet ormancılığı ilkelerine göre şekillendirilmiştir. Temelinde böyle olmakla birlikte, özel mülkiyet reddedilmemiş, ormanların üç farklı sahiplenme biçimine konu olabileceği de kabul edilmiştir. Ancak, kabul edilen özel mülkiyet öyle katı koşullara bağlanmıştır ki, adeta devletten başkalarının orman sahibi olmasını olanaksız hale getirilmiştir.

Devletçilik ilkesini de sağlıklı işletilemediği açıktır. Ormancılığın mülkiyetle ilgili yasal kuralları, halkında zorlamaları ile, siyasi iktidarlar tarafından adeta törpülenmiştir. Bu yolla, esasında orman olan araziler, yasa değişiklikleri yapılarak, orman sayılmamaya başlanmış ve bu şekilde özel mülkiyete konu edilmeleri olanaklı hale getirilmiştir. Bu süreç, ülke orman varlığı üzerinde son derece tahrip edici etkiye sahiptir.

Öncelikle Orman Kanunu’nun 1. Maddesi ikinci fıkrasındaki orman sayılmayan alanları açıklayan bentleri yeniden ele alınmak zorundadır. Ağaçlık alanın büyüklüğü, ormana bitişiklik, orman sınırları içinde/dışında olma, ağaç türlerine yönelik farklı nitelendirmeler ve sahipliliğin, orman saymada etken olması gibi bilimsel ölçütlerle çelişen

hükümler kaldırılmalıdır. Bilimsel orman tanımı ile yasal orman tanımı örtüşür halde olmalıdır. Bunun için ilk başta, arazi yetenek sınıfları da dikkate alınarak, nerelerin orman olması gerektiği saptanmalıdır. Var olan ormanlar ve orman olması gereken, orman rejimi içinde bulunması gerekli yerler belirlenmelidir.

Orman niteliğinin yeniden tanımlanması ve orman rejimi içinde bulunması gerekli yerlerin belirlenmesi, mevcut Yasa içinde orman sayılmayan bir kısım alanların da orman sayılması, özellikle DKB’de, orman mülkiyeti sorunlarının çözümüne katkı sağlamaz. Hatta, yerel halkın daha fazla tepkisine de neden olabilir. Ancak, gözden kaçırılmaması gereken gerçek, esasında sorunun, orman sayıp saymama değil, devlet ormanı olup olmama üzerinde düğümlendiğidir. Eğer, özel orman mülkiyeti sağlıklı bir şekilde ortaya konulur, özel orman varlığı kabul edilir ise, ormanın tanımlanması sorun yaratmaz. Zira, uyumsuzluğun esası arazinin niteliği değil sahipliği üzerinedir.

Çağdaş ve ormancılık ilmi ile paralel bir orman tanımı yapıldıktan sonra, özel orman mülkiyetinin sınırları belirlenmelidir. Bu sürecin sağlıklı işletilebilmesi için de 4785 sayılı Orman Kanunu yürürlükten kaldırılmalıdır. Bu durumda, 5658 Sayılı Yasa’nın da varlık sebebi ortadan kalkacağından, bu Kanun da iptal edilmelidir. Devlet, geçmiş yıllarda çeşitli şekillerde vermiş olduğu mülkiyet ve tasarruf belgelerine sahip çıkmalıdır. Bu belgelerin geçerliliği, verilişindeki hakkaniyete uygunluk tartışmaları bir tarafa bırakılmalıdır.

Devletleştirme Yasası’nın iptali bir takım sorunların doğmasına neden olabilecektir. Anayasal, yasal ve uygulama alanında doğabilecek sorunların neler olabileceği ve bu sorunların giderilmesi için ne gibi önlemlerin alınabileceği konuları geniş katılımlı görüşmeler yapılarak ortaya konulabilir. Bu görüşmeler sonucu en uygun çözüm yoluna ulaşma da mümkün olabilecektir. Bu konuda yapılabilecekler ile ilgili olarak öneriler getirilmeye çalışılmıştır. Öne sürülen bu görüşler tartışmaya açık olup, eksiklik ve hatalı olanlarının değiştirilmesi mümkündür.

Devletleştirme Yasası’nın iptali halinde ülkedeki orman varlığının artması olasılığı yüksektir. Bu sayede, bir taraftan devlet ormanı saymanın baskısı ile, ağaçlık alanların orman sayılmaması şeklindeki bilime aykırı yasalasma girişimleri ortadan kalkacağından, orman olarak tanımlanan alanda artış olacaktır. Ayrıca halk tarafından, orman ağaçları mülkiyeti tehdit eden bir unsur olarak görülmeyecek, yetiştirilmesinde, doğal olarak yetişenlerin korunmasında daha duyarlı olması olanaklı olacaktır. Türkiye’de, özellikle uygun iklim koşulları sayesinde Karadeniz Bölgesi’nde, toplu yerleşim alanlarına göç nedeniyle terk edilen kırsal kesimde önemli orman artışı olmaktadır. Yasal değişiklik bu

oluşuma da artırıcı katkı sağlayacaktır. Devlet el koyuyor diye orman tahribatı da olmayacağından orman varlığının artacağı beklenebilir.

Günümüzde yapıldığı gibi; sahiplenilmiş ormanların devlet ormanlarından koparılmış, parçalanmış, boşluklardan yararlanılarak ele geçirilmiş olduğu vb. gerekçelere dayanılarak orman parçalarının özel mülkiyetten kısıkanılmasından vazgeçilmelidir. Esas endişe kaynağı ormanların devamlılığının sağlanması olmalıdır. Devletin ormanları sahiplenmesi, bu varlığın korunmasının temel koşulu olarak görülmemelidir. Bölgedeki uygulamalar göstermektedir ki, küçük parçalar halindeki ormanların devlet mülkiyetinde kabulü bu ormanların tahribine neden olmaktadır. Devlet ormanı denen bu yerlere sahip de çıkılamamaktadır. Bahse konu ormanlar işletilememekte, planlama dışında, kendi haline terk edilmektedir.

Özel kişilerin mülkiyetinde bulunan ormanlar, devlet ormanlarının içinde ve bu ormanı parçalara ayırır, bölük pörçük bir yapıda bulunabilmektedir. Ayrıca, sahipli ormanın sınırları devlet ormanı aleyhine genişletilmiş olabilir. Bu ve benzeri şekilde bulunup, devlet ormanı bütünlüğünü bozan, ormancılık hizmetlerini aksatacak özel ormanlar, yasal olarak kabul edilen (tapu yada tasarruf belgesinde yazılı) büyüklükleri esas alınarak kadastro sırasında kamulaştırılabilir. Bu uygulamada, kamulaştırma bedeli ödeneceğinden ve kamusal yararın gözetilmesi söz konusu olacağından hakkaniyete uygun olacaktır. Bu tür ormanlar dışında, tarım ve yerleşim alanları ile iç içe orman parçaları bulunmaktadır. Özellikle DKB'de, yaygın olarak görülen bu durumdaki ormanlarda, özel orman mülkiyetine dokunulmamalıdır. Bu tür ağaçlık alanlardan faydalanma da özel kurallara bağlanarak devamlılıkları güvenceye alınmakla yetinilmelidir.

Bölgede, tarım ve yerleşim alanları içindeki orman parçaları birkaç kişinin sahiplenmiş olduğu 3-5 hektar büyüklüğünde ağaçlık alanlardır. Bu alanların büyüklüğü 10-15 hektar olsa dahi, buralarda devlet orman işletmeciliği yapılması mümkün olamamaktadır. Zira, köy içlerindeki parçalı ormanlarda hem sosyal baskı nedeniyle devlet işletmeciliği yapılması engellenmekte, hem de, bu büyüklükteki ormanların işletilmesi verimli olamamaktadır. Parçalı ağaçlık alanlar, özel orman olarak sınırlandırılıp orman varlığının devamlılığı sağlanabilir. Küçük orman parçalarının özel kişiler tarafından odun hammaddesi üretimine dayalı ticari amaçla işletilen yerler olmayacaktır. Zaten bu yerlerde kapsamlı bir orman işletmeciliği düşünülmemelidir. Genel olarak köylüler, kendi ihtiyaçları için gerek duyduğu orman ürünlerini bu yerlerden sağlayacaklardır. Devlet, bu

ormanların devamlılığını güvenceye alacak yasal düzenleme getirmeli, faydalanma orman mühendisleri kontrolünde yapılmalıdır.

Bölge halkının ormanlardan yararlanmasında, geleneksel anlayışı içinde, köy tüzel kişiliği ormanları ve köylülerin gereksinimlerini yerel yöneticilerin kontrolünde bu ormanlardan sağlamaları alışkanlıkları vardır. Türkiye’de yasal olarak yıllar önce bu tür uygulamalar kaldırılmış olmakla birlikte, anket uygulaması sonuçlarına göre, halkın % 24’ünün böyle bir anlayışı ve isteği olduğu saptanmıştır. Uluslararası örgütlerin desteği ile, geri kalmış ülkelerde de benzer modeller uygulanarak, hem bu tür ormanların korunarak verimli işletilmesi, hem de bu yolla yerel halkın kalkınmasına katkı sağlandığına ilişkin örnekler vardır. Bölgedeki orman mülkiyeti ve işletilmesi sorunlarının giderilmesinde benzer uygulamalar faydalı olabilir. En azından seçilmiş yoğun problemler yerlerde örnek uygulamalarla denemesi faydalı olacaktır.

Yasa iptali ve değişikliği yapılmış orman kadastrosunu etkileyecek, bu alanlarda yeniden çalışılması gerekecektir. Durum böyle olmakla birlikte, sorunun aşılmasında başka yol görülememekte, ayrıca, devlet ormanları içindeki sahipli parçalı yerler sadece kamulaştırılacağından, orman sınırında değişiklik olmayacaktır. Yerleşim alanları içindeki ormanlarında sınırları sabit kalacak, sahibi değişebileceğinden, bu yerlerde de önemli sıkıntı yaşanmayacağı düşünülmektedir. Mevcut Yasa’da orman sayılmayan bir kısım alanların orman tanımı kapsamına alınması ve sürekliliğinin sağlanmasında orman sınırlarının yeniden belirlenmesi gündeme gelecektir. Ancak bu alanlar da fazla miktarda değildir.

Orman mülkiyeti sorunu sadece yasalardan kaynaklanmamaktadır. Yapılan araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, birçok sorunun yönetsel kaynaklı olduğu da saptanmıştır. Bu sorunlardan birisi 3402 sayılı Kadastro Kanunu’nun 4. Maddesinden kaynaklanmaktadır. Madde gereği, orman idaresinin ön görülen sürede orman sınırı belirlememesi durumunda bu sınır arazi kadastro ekipleri tarafından saptanmaktadır. Konunun uzmanı olmayan, çalışma alanındaki halkın baskısından da etkilenen bu ekipler, genel olarak orman arazilerinin bir kısmını da orman dışı amaçla kullanılan yerlerden göstermektedir. Bunun sonucu olarak ta, askı ilanı sonrasında onlarca, bazen yüzlerce dava açılmaktadır. Orman idaresi tarafından açılan davaların çok yüksek oranda orman lehine sonuçlandığı belirlenmiştir. Bu durumda, hem sahiplendiği araziyi kaybeden kişiler, hem de önemli miktarda yargılama gideri ödemek durumunda kalmaktadır. Zaten toplumun en fakir kesimi olan orman köylüleri mağdur olmaktadır.

- Kadastro Kanunu değiştirilerek, orman sınırlarının mutlaka orman kadastro komisyonları tarafından saptanması zorunlu olmalıdır.

Orman sınırlarının 3402 sayılı Kanun'un 4. Maddesine göre orman kadastro komisyonları tarafından yapılmasında da iç denetim süreci işletilmelidir. Uygulamada, belirlenen orman sınırları harita ve tutanakları tapu kadastro müdürlüklerine verilmekte, arazi kadastro bu sınırlara göre çalışmaktadır. Orman kadastro komisyonunun belirlediği orman sınırlarına tamamen uyulduğu hallerde de orman idaresinin orman savı ile dava açtığı durumlar vardır. Özellikle bu durum Bölge halkı tarafından sıklıkla dile getirilmekte ve nasıl olabildiği sorulmaktadır. Gerçekten de, uzman elemanlar tarafından saptanan orman sınırlarının aynı konunun uzmanı diğer kişilerce hatalı görülerek davalar açılması açıklanamaz. Orman kadastro komisyonları sınır belirledikten sonra, yörede görevli orman idarecileri ile hata ve eksiklikler giderilmeli, daha sonra belgeler tapu kadastro yönetimine verilmelidir.

- Tapu Kadastro Kanunu gereği orman idaresi tarafından saptanan orman sınırları iç denetimden geçirilmeli, ortak karara varıldıktan sonra, diğer kullanıcılara verilmelidir.

Orman kadastro komisyonları orman sınırlarını belirlerken halkın lehine hükümleri uygulamaktan çekinmekte veya meslek taassubu etkisi ile, bilgi eksikliği ile bu hükümleri uygulamamaktadır. Bölgedeki çalışmalarda "Devletleştirme Yasası" çok sık kullanılan bir kavram durumunda iken, "İade Yasası" adeta unutulmuştur. Çalışma süresinde hiç uygulama örneğine rastlanmayan bir yasanın varlığı anlamsız kalmaktadır. Doğu Karadeniz orman mülkiyeti yönünden en sorunlu bölgedir. Yerleşim, tarım ve orman iç içedir. Bu bölgede dahi uygulanmayan bir Yasa'nın Türkiye'nin diğer bölgelerinde de uygulanmadığı, kağıt üzerinde kaldığı düşünülmektedir. Elbette ki, devlete ait ormanlar özel kişilerin mülkiyetine bırakılamaz, ancak, "orman ise devletindir" önyargısı da olmamalıdır.

Arazi çalışması sırasında, birbirine bitişik veya yakın bulunan birkaç adet köyde, farklı zamanda veya farklı komisyonlar tarafından belirlenmiş orman sınırlarının büyük farklılıkların olduğu görülmüştür. Öyle ki, aynı orman alanının bir köy hudutları içinde kalan kısmı orman sayılmaz iken, diğer parçası tamamen devlet ormanı olarak çevrilmiş veya orman idaresi tarafından dava açılarak devlet ormanı olduğu şeklinde karara bağlanmıştır. Bu farklılık önlenmelidir.

- Orman kadastro komisyonu üyeleri meslek içi eğitimlerle yetiştirilmeli, çeşitli örnek uygulamalarla bilgi ve görgüleri artırılmalıdır. Bu komisyonlar, devletin hakkını

koruduğu ölçüde orman köylülerinin haklarına da saygılı olmalı, bu hakları sahiplerine teslim etmelidir.

Araştırma sonuçlarına göre, Bölge halkının önemli bir kısmının uygulanan yasal kurallardan habersiz olduğu ve bilgilerine başvurulmadan çalışma yapıldığı saptanmıştır. Yerel halkın tepkilerinden de çekinildiğinden, özellikle 3402 sayılı Yasa'ya göre orman sınırı belirlemede, halkla görüşülmemekte, mülkiyet iddiaları yeterince değerlendirilmemektedir. Hatta, bazı arazi kadastro çalışma birimlerinde orman idaresi tarafından hiç sınır belirlenmemektedir. Bir kısım köylerde ise, yerel halk orman kadastro komisyonlarının çalışmalarını engellemektedir.

Orman sınır tespiti çalışmaları öncesinde, çalışılacak yerleşim biriminde yaşayan kişileri bilgilendirecek toplantılar yapılmalıdır. Halkın istek ve beklentileri dinlenmeli ve değerlendirilmelidir. Yasal yapı ve gereklilikler anlatılarak, yapılacak çalışmanın içeriği açıklanmalıdır. Halkın katılımı için yapılacak görüşmelerde birtakım sorunlarla karşılaşılması olanaklıdır. Başlangıçta işin oldu bittiye getirilmesi kolay bir yol gibi görülebilir. Ancak, böyle bir çalışma yöntemi sorunu çözmekte, belki de daha da zorlaştırmaktadır.

Halkın bilgilendirilmemesi her şeyden önce, belirlenen orman sınırlarının yaşatılamamasına neden olmaktadır. Ayrıca, çalışma sonrasında yerleşim birimlerinde onlarca dava açılmaktadır. Bölge halkı arasında bilgi eksikliğinden kaynaklanan söylentiler ortaya çıkmakta ve çoğu kere, orman kadastro komisyonuna mahalli üye sağlanmasında dahi güçlükler yaşanmaktadır. Bu bilgilendirme ve ortak karara varma çabaları uyuşmazlığın kaynağının daha belirgin olarak ortaya çıkmasını da sağlayacak ve ormancılık örgütü görevlilerinin haksız yere suçlanması da önlenebilecektir.

6. KAYNAKLAR

- Acar, M.İ., 1993. Türkiye’de Ormanlık Faaliyetlerinin Yeniden Yasal ve Kurumsal Yapılandırılmasının Gerek ve Önemi Üzerine Görüşler, 1. Ormanlık Şurası Tebliğler ve Ön Çalışma Grubu Raporları (Cilt 1), Seri No: 13, Yayın No: 006, OGM basım Tesisleri, 31-44, Ankara.
- Agresti, A., 1996. An Introduction to Categorical Data Analysis, Wilwy Series in Probability and Statistics, Jhon Wiley 8 Sons, Inc., 290, USA.
- Akay, Y. ve Şahin, H. 1999. Kadastro Çalışmaları ve Güçleştirilen Etkenler, Doğu Karadeniz Bölgesinde Kadastro ve Mülkiyet Sorunları Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, 11-12 Ekim 1999, Editör: Cemal Bıyık, KTÜ Matbaası, 14-22, Trabzon.
- Akesen, A., Ekizoğlu, A. ve Yurdakul, S., 2002. Orman Köylerini Kalkındırma Kooperatiflerinin Sorunları ve Çözüm Yolları, I. Ulusal Ormanlık Kooperatifleri Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 22-23 Mart 2002, Türkiye Ormanlık Kooperatifleri Merkez Birliği Yayını, İşkur Matbaacılık, 75-86, Kastamonu.
- Akıntürk, T., 1993. Temel Hukuk (İkinci Fasikül), AÜ. Yayınları No: 17, Açık Öğretim Fakültesi Yayınları No: 6, Basım: Etam A.Ş., 185, Eskişehir.
- Aksoy, M., 1987. Anayasalarımız ve Ormanların Korunması, Cumhuriyet Dönemi Ormanlığımızda 3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası Sempozyumu, Türkiye Ormanlıklar Derneği Yayınları No: 10, Ankara.
- Altıntaş, Ö.F., 2000. Ormanlığımızda Arayışlar, Orman Mühendisliği Dergisi, ISSN 1301 3572, Yıl: 37, Sayı: 5, 28-32, Ankara.
- Anonim, 1986. Memorandum Forestry in The European Community, Discussion Paper on The Community Action in The Forestry Sector, Brussel.
- Anonim, 1993. Ormanlık Mevzuatı ve Uygulama Ön Çalışma Grubu Raporu, 1. Ormanlık Şurası Tebliğler ve Ön Çalışma Grubu Raporları (Cilt 1), Orman Bakanlığı Yayını Seri No: 13, Yayın No: 006, 1-30, Ankara.
- Anonim, 1998. Cumhuriyetimizin 75. Yılında Ormanlığımız, ISBN 975-8273-31-0, Orman Bakanlığı Yayın No: 120, Sistem Ofset, Ankara.
- Atbaşoğlu, F., 2003. Orman Kanununun 2/B Maddesinin Uygulanması ve Değerlendirilmesindeki Sorunlar, TMMOB-Orman Mühendisleri Odası Merkez Şubesi Paneli Konuşma Metinleri Kitaplığı, Mart 2003, 122, Ankara.
- Ayan, M.S., 1989. Orman Halk Münasebetlerinde Sürekli Kanayan Yara; “Arazi Hakimiyeti” Meselesi, Orman Mühendisliği Dergisi, Yıl: 26, Sayı: 4, 6-8, Ankara.
- Ayanoğlu, S., 1985. Hukuksal Açıdan Orman Emlaki ve Orman Mülkiyetinin Temelleri, İstanbul Üniversitesi Doktora Tezi, VI+173, İstanbul.

- Ayanoğlu, S., 1987. 3116 Sayılı Orman Kanunu ve Sonrası, Cumhuriyet Dönemi Ormancılığımızda 3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası Sempozyumu, Türkiye Ormancılar Derneği Yayınları No: 10, Ankara.
- Ayanoğlu, S., 1997. Devlet Orman Mülkiyeti ve Devlet Orman İşletmeciliği Prensipleri, Doğal Kaynak Kullanımında Alternatif Yöntemler Yeni Yaklaşımlar, Moderatör: Vural Fuat Savaş, ISBN: 975- 7218-09-X, 69-79, Ankara.
- Ayanoğlu, S., 1999. Anayasa Hükümleri Karşısında Orman Mevzuatımız, Türkiye Çevre Vakfı Ormancılık Hukuku Toplantısında Sunulan Tebliğler, 3-4 Haziran 1999, ISBN: 975-7250-51-1, TÇV Yayın No: 136, Önder Matbaa, 11-41, Ankara.
- Ayaz, H., 1998. Orman Sınırları Dışına Çıkarma Uygulamasının Yasal Boyutu ve Sosyo-Ekonomik Nedenleri Üzerine Bir Araştırma (Ordu İli Örneği), KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Doç. Dr. Mustafa Fehmi Türker, XII+120, Trabzon.
- Ayaz, H., 2002. Türkiye Ormancılığında Özel Orman Mülkiyeti, II. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, Bildiriler Kitabı I. Cilt, 105-111, 15-18 Mayıs 2002, Artvin.
- Bahtiyar M., 2001. Toprak, Toprak Oluşumu ve Toprağın Önemi, Doğu Karadeniz Bölgesi Çevre Sorunları Paneli, 14 Ekim 2001, Trabzon.
- Başaran, Ö. ve Tuncel, F., 1987. En Son değişiklikleriyle Orman Kanunu İlgili Mevzuat Açıklamalı-İçtihatlı, Şafak Matbaası, XXXX+344, Ankara.
- Batmaz, E.Ş., Koç, B. ve Çetinkaya, İ., 2000), Osmanlı Devletinin Kuruluşundan Arazi Kanunnamesinin İlan Edildiği 1858 Tarihine Kadar Osmanlı Toprak Hukukuna Genel Bir Bakış ve Ormanlar, Orman Bakanlığı Teknik Bülteni, Yıl: 1, Sayı: 1, Neyir Matbaacılık, 15-21, Ankara.
- Batu, F., 1995. uygulamalı İstatistik Yöntemler, KTÜ. Yayın No: 179, Orman Fakültesi Yayın No: 22,
- Bayraktaroğlu, H., 1968. Türk Anayasa Rejimi İçerisinde Ormancılıkla İlgili Hükümler ve Bunların Değerlendirilmesi Şartları, İÜ. Orman Fakültesi, Ayrı Baskı, Seri: B, Cilt: XVIII, Sayı: 2, 24, İstanbul.
- Bilge, N., 1983. Hukuk Başlangıcı Hukukun Temel İlkeleri, 5. Baskı, Gaye Matbaacılık Sanayi A.Ş., Turhan Kitabevi, 253, Ankara.
- Bingöl, İ.H., 1990. Geçmişten-Günümüze Ormanlarımız ve Ormancılığımız, Ormancılık Eğitim Vakfı Yayın No: 4, Matbaa Teknisyenleri Basımevi, Cilt I, XI+157+144 Ek, İstanbul.
- Bingöl, İ.H., 1990. Geçmişten-Günümüze Ormanlarımız ve Ormancılığımız, Ormancılık Eğitim Vakfı Yayın No: 4, Matbaa Teknisyenleri Basımevi, Cilt II, XII+509+144 Ek, İstanbul.

- Carino, J., 1997. Yerli Halklar, Orman Köylüleri, Kadınlar ve Yerel Topluluklar, XI. Dünya Ormancılık Kongresi 13-22 Ekim 1997, Bildiriler Kitabı, Cilt: 5, 115-125, Antalya.
- Çam, E., 1984. Siyaset Bilimi, Derya Yayınevi, 567, İstanbul.
- Çağlar, Y., 1979. Türkiye’de Ormancılık Politikası (Dün), Çağlar Matbaası, 463, Ankara.
- Çağlar, Y., 1988. Baltalar Kafamızda, ISBN 975-96557-0-5, Aksoy Matbaacılık Ltd.Şti., 248, Ankara.
- Çağlar, Y., 1996. Baltalar Kafamızda, Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği Yayınları, No: 10, Ankara.
- Çağlar, Y., 2001. Ormancılığımız ve Ormanlarımız Neden, Kimler İçin, Nasıl Özelleştiriliyor, Ormancılık İş Kolu Kamu Çalışanları Sendikası Eğitim Yayınları No: 3, 32, Ankara.
- Çağlar, Y., 1993. Türkiye Ormancılığında Anayasal ve Yasal Düzenlemeler, I. Ormancılık Şurası Tebliğler ve Ön Çalışma Grubu Raporları (Cilt 1), Seri No: 13, Yayın No: 006, OGM basım Tesisleri, 66-69, Ankara.
- Deryal, Y., 2002. Hukukun Temel Kavramları (Hukuka Giriş), 3. Baskı, Baskı: Celepler Matbaacılık, Dağıtım: Derya Kitabevi, XXI+290, Trabzon.
- DİE, 2003, İllere göre şehir ve köy nüfusu ve yıllık nüfus artış hızı (1990-2000). www.die.gov.tr, Erişim tarihi: 16 Aralık 2003.
- Diker, M., 1947. Türkiye’de Ormancılık Dün-Bugün-Yarın, T.C. Tarım Bakanlığı OGM Yayınlarından, Sayı: 61, Akın Matbaası, VI+132, Ankara.
- DPT, 2001. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Ormancılık Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Yayın No: DPT: 2531, ÖİK: 547, XI+539, Ankara.
- Dönmez, İ., 1992. En Son Değişikliklerle ve En Yeni İçtihatlarla Tapu İptali ve Tescil Davaları, ISBN-975-486-224-9, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., Yayın No: 322, Hukuk Dizisi: 155, Yenilenmiş 6. Bası, İstanbul.
- Dörtgöz, G.Ö., 1996. Tapu Sicili Hukuku Tapu Sicil Tüzüğü Şerhi (İçtihatlar-Genelgeler), Tapu Kadastro Vakfı Yayını, 686, Ankara.
- Eraslan, İ., 1989. 3 Hektarın Altındaki ve üstündeki Küçük Orman Parçalarının İhya Edilmesi İçin Alınması Gerekli Yasal ve Teknik Önlemler, Orman Mühendisliği Dergisi, Yıl: 26, Sayı: 4, 10-14, Ankara.
- Eryılmaz, A.Y., 1981. Ağaçlandırma Çalışmaları ve İzlenmekte olan Politikalar, KTÜ Orman Fakültesi Dergisi, Yıl: 1981, Cilt: 4, Sayı: 1, Ayrı Baskı, 220-234, Trabzon.
- Eryılmaz, A.Y., 1983. Türkiye Ormancılık Politikası Sorunları ve Bunlara İlişkin öneriler, KTÜ Orman Fakültesi Dergisi, Yıl: 1983, Cilt: 6, Sayı: 2, 266-287, Trabzon.

- Eryılmaz, A.Y., 1987. Orman Yasalarında Orman-Halk İlişkileri ve Orman İşçisi ile Orman Köylüsünün Durumu, Cumhuriyet Dönemi Ormancılığımızda 3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası Sempozyumu, Türkiye Ormancılar Derneği Yayınları No: 10, Ankara.
- Evren, M.T. ve Topçu, S.E., 2002. 1721 Sayılı Türk Medeni Kanunu, Türk Medeni Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun, ISBN 975-297-127-X, Alfa Yayınları: 1133, Dizi No: 151, LXXI +648, İstanbul.
- FAO, 2000. Forest Resources of Europe, CIS, North America, Australia, Japan and New Zealand, Main Report, ISBN 92-1-116735-3, ISSN 1020-2269, United Nations Publication, XX+445, New York and Geneva.
- Fırat, F., 1971. Ormancılık İşletme İktisadı, İÜ. Orman Fakültesi Yayınları, İÜ. Yayın No: 1541, OF. Yayın No: 156, Kurtuluş Matbaası, XII+336, İstanbul.
- Gökçe, O., 1993. Türkiye'nin Temel Ormancılık politikaları üzerine Bir Araştırma, 1. Ormancılık Şurası Tebliğler ve Ön Çalışma Grubu Raporları (Cilt 1), Seri No: 13, Yayın No: 006, OGM basım Tesisleri,74-82, Ankara.
- Gökçe, O., 1995. Türkiye'de Arazi Kullanma Sorunları, Kıyı Kuşağı ve Yerel Yönetimler, Orman Mühendisliği Dergisi, Yıl: 32, Sayı: 2, 11-15, Ankara.
- Günay, T., 2003. Ormancılığımızın Tarihçesine Kısa Bir Bakış, ISBN 975-8273-43-4, Tarım Orkam-Sen Yayını, Form Ofset, 271, Ankara.
- Gümüş, C., 1992. Amasya Orman Bölge Müdürlüğünde Orman Suçlarının Nedenleri, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. Avni Yücel Eryılmaz, VI+230, Trabzon.
- Gümüş, C., 1993. Orman Yasasının 1. Maddesi Üzerine Bazı Eleştiriler, 1. Ormancılık Şurası Tebliğler ve Ön Çalışma Grubu Raporları (Cilt 1), Seri No: 13, Yayın No: 006, OGM basım Tesisleri, 93-97, Ankara.
- Gümüş, C., 1996. Orman Köyleri Kalkınma Planlarında Çok Boyutlu Yöntemlerden yararlanma Olanakları (Gümüşhane İli Orman Köyleri Örneği), Ekspres Ofset, 80, İstanbul.
- Gümüş, C., 1998. Orman Yasası Değişmeli mi?, Orman Mühendisliği Dergisi, ISSN 1301-3572, Yıl: 35, Sayı: 10, 5-8, Ankara.
- Gümüş, C., 1999. Türkiye'de Orman Rejimi Orman Tanımı ve 4785 Sayılı Yasa, Doğu Karadeniz Bölgesinde Orman Mülkiyet Sorunları Sempozyumu Bildiri Metinleri Kitabı, 8-10 Ekim 1999, 60-76, Trabzon.
- Gümüş, C., Ayaz, H., Batı, M., ve Hacıhasanoğlu, S., 1998. Türkiye'de Köy Ormancılığı Uygulamaları, Cumhuriyetimizin 75. Yılında Ormancılığımız Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, 21-23 Ekim 1998, İ.Ü. Yayın No: 4187, Fakülte Yayın No: 458, 68-77, İstanbul.

- Gümüş, C., 2000. Ormancılık Politikası, KTÜ. Orman Fakültesi, Ders Notları Yayın No: 62, VII+394, Trabzon.
- Gümüş, C. ve Toksoy, D., 2001. 2000'li Yıllarda 4785 Sayılı Yasa, Türkiye Ormancılar Derneği 1. Ulusal Ormancılık Kongresi, 19-20 Mart 2001, ISBN 975-93478-0-6, Türkiye Ormancılar Derneği yayını No: 1, Kalender Ofset, 343-352, Ankara.
- Hacıhasanoğlu, S., 1997. Trabzon İli Orman Kadastro Çalışmaları ve Bu Çalışmalardan Kaynaklanan Davaların Ormancılık Politikası Yönünden İncelenmesi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Doç. Dr. Cantürk Gümüş, IX+68, Trabzon.
- Hamidullah, M., 1979. İslam'da Devlet İdaresi, Çeviren: Kemal Kuşçu, Nur Yayınları, 541, Ankara.
- İddi, S. ve Schöholm, H., 1997. Doğal Ormanların Köy Düzeyinde Yönetimi: En Üst Kalkınma Hedefine Ulaşma, XI. Dünya Ormancılık Kongresi 13-22 Ekim 1997, Bildiriler Kitabı, Cilt: 5, 66-73, Antalya.
- İlkmen, Ş.N., 1957. Ormancılık Sahasındaki Tedris Müessesemizin Yüzüncü Yıl Karşısında Taşdığı Mana ve Değer, İÜ. Orman Fakültesi Dergisi Beri: B, Cilt: VII, Sayı: 1, İstanbul.
- İnal, S., 1971. Türkiye'de Anayasa-Ormancılık İlişkileri, İÜ. Yayın No: 1647, Orman Fakültesi Yayın No: 171, Kurtuluş Matbaası, IV+176, İstanbul.
- İpek, A., 2001. Trabzon'un Yeşilbük, Çakılca, Yeşilyurt, Sayvan ve Güney Köylerinde Mülkiyet Sorununun Orman Alanlarının Sürekliliğine Etkileri, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. Mahmut Eroğlu, XI+147, Trabzon.
- İstanbulu, T., 1978. Türkiye'de Devletten başkasına Ait Ormanların İdare ve İşletilmesi Üzerine Araştırmalar, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayınları, İ.Ü. Yayın No: 2485, Orman Fakültesi Yayın No: 263, Çelikkilt Matbaası, 216, İstanbul.
- İstanbulu, T., 1979. Türkiye'de Orman Rejimi, İÜ. Orman Fakültesi İÜ. Yayın No: 2631, Orman Fakültesi Yayın No: 271, Çeliker Matbaacılık Sanayi ve Tic. Koll. Şti., 36, İstanbul.
- İşık, K., Yaltırık, F. ve Akesen, A., 1997. Ormanlar, Biyolojik Çeşitlilik, Doğal Mirasın Korunması, XI. Dünya Ormancılık Kongresi 13-22 Ekim 1997, Bildiriler Kitabı, Cilt: 2, 3-27, Antalya.
- James, N.D.G., 1990. A History of English Forestry, Basil Blackwell Publisher, Englan.
- Kalıpsız, K., 1994. İstatistik Yöntemler, İÜ Yayın No : 3835, OF Yayın No: 427, ISBN 975-404-368-x, İstanbul.
- Kantarıcı, M. D., 1987. Toprak İlimi, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayınları, İ.Ü. Yayın No: 3444, Orman Fakültesi Yayın No: 387, VII+370, İstanbul.

- Karamustafaoğlu, T., 1993. 161-1982 T.C. Anayasaları Karşılıklı Metinler ve 1876, 1921 ve 1924 Anayasa Metinleri, Savaş Yayınları, X+310, Ankara.
- Karasar, N., 1994. Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler, 6. Basım, ISBN 975-954- 32-1-6, 292, Ankara.
- Karlık, S.R., 1995. Türkiye Ekonomisi, Tarihsel Gelişim-Yapısal Değişim, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş. 3. Baskı, İstanbul.
- Kayacan, B., 1998. Amerika Ormancılığı ve Türkiye Ormancılığı Açısından Kısa Bir Değerlendirme, Cumhuriyetimizin 75. Yılında Ormancılığımız Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, 21-23 Ekim 1998, İ.Ü. Yayın No: 4187, Fakülte Yayın No: 458, 319-328, İstanbul.
- Kayganacıoğlu, M.R., Renda, N. ve Onursan, G., 1976. Gerekçeli-Açıklamalı-İçtihatlı Orman Kanunu İlgili Mevzuat, Olgaç Matbaası, XXXI+1195, Ankara.
- Kızılay, E., 1991. 6831 Sayılı Orman Kanunu ve Orman Suçlarının takibi, İlgili Kanunlar-Uygulama ve Yönetmelikleri Yargıtay Kararları, 928, Ankara.
- Koday, S., 2003. Doğu Karadeniz Bölgesinde Yerleşmenin Coğrafyasından Kaynaklanan Sorunlar, Doğu Karadeniz Bölgesinde Kırsal Alanda Ulaşım, Yerleşim Sorunları ve Çözüm Önerileri Sempozyumu, 18-20 Aralık 2003, Bildiriler Kitabı, 201-215, Trabzon.
- Köse, S., 1994. Trabzon Araştırmaları I, Trabzon Liselerinden Yetişenler Kültür ve Dayanışma Vakfı Yayınları, Yayın No: 1, 162-165, Trabzon.
- Köseoğlu, M. ve Yamak, R., 2002. Uygulamalı İstatistik, Esen Ofset Matbaacılık, X+341, Trabzon.
- Kutlu, H., 1948. Türkiye Ormancılığı İle İlgili Tarihi Vesikalar, Tarım Bakanlığı OGM. Yayınları No: 56, Özel Sayı, Osmanbey Matbaası, İstanbul.
- Merlo, M. ve Paveri M., 1997. Orman Politikasının Oluşumu ve Uygulanması, XI. Dünya Ormancılık Kongresi 13-22 Ekim 1997, Bildiriler Kitabı, Cilt: 5, 199-213, Antalya.
- Mestav, M., 2001. Açıklamalı-İçtihatlı Orman Kanunu ve İlgili Mevzuat, ISBN 975-97564-0-4, Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, XVI+1280, Ankara.
- MGK, 1983. Danışma Meclisi Tutanak Dergisi, Cilt: 17, Yasama Yılı: 2, Ankara.
- Niels, E.K., 1997, Orman Yaşam Kalitesi ve Geçim, XI. Dünya Ormancılık Kongresi 13-22 Ekim 1997, Bildiriler Kitabı, Cilt: 5, 27-33, Antalya.
- Niksova, N., 2001. Forest Ownership, niksova@geodezy.gov.sk, Erişim 29 Mayıs 2001.
- Nuray, H., 1961a. Orman İçi Köylerde İskan Meselesi, İÜ. Orman Fakültesi, Ayrı Baskı, Seri: A, Cilt: XI, Sayı: 1, 59-73, İstanbul.

- Nuray, H., 1961b. Orman Mülkiyet Haklarının Suistimalinin Neticeleri, İÜ. Orman Fakültesi, Ayrı Baskı, Seri: B, Cilt: XI, Sayı: 1, 76-80, İstanbul.
- OBM, 1997. Doğu Karadeniz Bölgesinde Sosyal Baskılı Ormanlar, Sorunları ve Çözüm Önerileri, Trabzon OBM Basımı, Trabzon.
- OBM, 2000. Artvin, Giresun ve Trabzon Orman Bölge Müdürlüklerine bağlı Birimlerin Dava ve İcra Takip Defter Kayıtları.
- OBM, 2002. Artvin, Giresun, Trabzon Orman Bölge Müdürlükleri Kadastro Mülkiyet Şube Müdürlüğü Kayıtları.
- OGM, 1986. 6831 Sayılı Orman Kanununa Göre Orman Kadastro ve Aynı Kanunun 2/B Maddesinin Uygulanması Hakkında Yönetmelik, OGM Eğitim dairesi Başkanlığı Yayın ve Dağıtım Şube Müdürlüğü Matbaası, 70, Ankara.
- OGM, 2001a. 6831 Sayılı Orman Kanununa Göre Orman Kadastro ve Aynı Kanunun 2/B Maddesinin Uygulanması Hakkında Yönetmelik, 80, Ankara.
- OGM, 2001b. Devletten Başkasına Ait Ormanlar, Orman İdaresi ve Planlama Daire Başkanlığı, Yayınlanmamış Doküman.
- OGM, 2001c. Kadastro ve Mülkiyet Dairesi Başkanlığı,
- ORKÖY, 2001. Köylere Ait İstatistiki Bilgiler, Orman Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü'nün 3/1085-5339 sayı ve 20/07/2001 tarihli KTÜ. Orman Fakültesi Dekanlığına gönderdiği resmi yazı.
- Okyay, İ., 1993, Özel Ormanların İadesi ve Ayrıcı Unsurları, Orman Mühendisliği Dergisi Yıl: 30, Sayı: 1993/1-2, 17-21, Ankara.
- Önen, M., 1985. Hukukun Temel Kavramları, Derya Yayınları, XXIII+383, Ankara.
- Oosterveld, H.R., 1997. Nüfusun Yoğun Olduğu Yerlerde Orman: Kompleks Toplulukta Orman İdaresi, Hollanda Örneği, XI. Dünya Ormanlık Kongresi 13-22 Ekim 1997, Bildiriler Kitabı, Cilt: 5, 33-44, Antalya.
- Özdamar, K., 2002. Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi-1, Cilt 2, Kaan Kitabevi, ISBN 975-6787-00-7, 975-6787-01-5, Eskişehir.
- Özdönmez, M., 1965. Türkiye'de Orman Suçları Nevileri, Sebepleri ve Önlenmesi Çareleri Üzerine Araştırmalar, T.T. Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Yayınlarından, Sıra No: 422, Seri No: 21, Dizerkonca Matbaası, V+156, İstanbul.
- Özdönmez, M., 1971. Türkiye'de Ağaçlandırılması Söz Konusu Olabilecek Alanlar ve Nitelikleri, İÜ. Orman Fakültesi Seri: B, Cilt: XXI, Sayı: 1, Ayrı Baskı, 85-95, İstanbul.

- Özdönmez, M., 1973. Devlet Ormanlarından Köylülerin Faydalanma Hakları, İÜ. Orman Fakültesi Dergisi, Seri: B, Cilt: XXIII, Sayı: 2, Ayrı Baskı 62-77, İstanbul.
- Özdönmez, M., İstanbullu T. ve Akesen A., 1989. Ormancılık Politikası, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları, İ.Ü. Yayın No:3553, O.F. Yayın No: 401, 301, XXIII+1475, İstanbul.
- Özdönmez, M., Akesen, A. ve Ekizoğlu, A., 1998. Cumhuriyet Ormancılığındaki Dönüm Noktaları, Cumhuriyetimizin 75. Yılında Ormancılığımız Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, 21-23 Ekim 1998, İ.Ü. Yayın No: 4187, Fakülte Yayın No: 458, 3-11, İstanbul.
- Özer, N., 1993. Anayasada Ormancılık, I. Ormancılık Şurası Tebliğler ve Ön Çalışma Grubu Raporları (Cilt 1), Seri No: 13, Yayın No: 006, OGM basım Tesisleri, 201-210, Ankara.
- Özmen İ., 1986. Eski ve Yeni Hukukumuzda Gayrimenkul Mevzuatı, Feryal Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., 1494, Ankara.
- Özmen, İ. ve Çorbacı, H., 1991. 3402 Sayılı Kadastro Kanunu Şerhi, Genişletilmiş 2. Baskı, Adalet Matbaacılık tic. Ltd.Şti., 1342, Ankara.
- Özon, M.N., 1988. Osmanlıca Türkçe Sözlük, ISBN 975-10-0092-0, İnkılap Kitabevi, 853, İstanbul. Anonim, 1988.
- Polat, M., 2000. Orman Mülkiyeti Sorunları, Orman Mühendisliği Dergisi, ISSN 1301-3572, Yıl: 37, Sayı: 1, 26-32, Ankara.
- Polat, M., 1998. Orman Mülkiyeti, Seminer Notları, Yayınlanmamıştır, 27 sayfa, Antalya.
- Rodgers, W.A., 1997. Ormancılıkta Biyolojik Çeşitlilik Kaybı Şekilleri-Küresel Bir Perspektif, XI. Dünya Ormancılık Kongresi 13-22 Ekim 1997, Bildiriler Kitabı, Cilt: 2, 31-51, Antalya.
- Sönmezışık, S., 1998. Cumhuriyet Döneminde Ormancılığımız Ormancı Meslek Kuruluşları ve Sivil Toplum Örgütleri, Cumhuriyetimizin 75. Yılında Ormancılığımız Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, 21-23 Ekim 1998, İ.Ü. Yayın No: 4187, Fakülte Yayın No: 458, 47-56, İstanbul.
- T.C. Resmi Gazete, 1937. Teşkilatı Esasiye Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun, Yayın Tarihi: 13.11.1937, Sayı: 3533, Ankara.
- T.C. Resmi Gazete, 1945. Orman Kanununa Bazı Hükümler Eklenmesi ve Bu Kanunun 1. Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Yayın Tarihi: 13.07.1945, Sayı: 6056, Ankara.
- T.C. Resmi Gazete, 1988a. Anayasa Mahkemesi Kararı, Esas Sayısı: 1987/31, Karar Sayısı: 1988/13, Yayın Tarihi: 20.08.1988, No: 19905, Ankara.

- T.C. Resmi Gazete, 1988b. Anayasa Mahkemesi Kararı, Esas Sayısı: 1987/32, Karar Sayısı: 1988/14, Yayımlar Tarihi: 20.08.1988, No: 19905, Ankara.
- T.C. Resmi Gazete, 1989. Anayasa Mahkemesi Kararı, Esas Sayısı: 1988/35, Karar Sayısı: 1989/13, Yayımlar Tarihi: 25.08.1989, No: 20263, Ankara.
- T.C. Resmi Gazete, 1989. Anayasa Mahkemesi Kararı, Esas Sayısı: 1989/7, Karar Sayısı: 1989/25, Yayımlar Tarihi: 20.08.1988, No: 20306, Ankara.
- T.C. Resmi Gazete, 2003. Orman Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Yayımlar Tarihi: 18.11.2003, No: 25293, Ankara.
- TBMM, 1937. Zabıt Ceridesi, Cilt: 8, Ref: 000-4, D: 03, C: 8, Sıra Sayısı: 89, Ankara.
- TBMM, 1945a. Zabıt Ceridesi, Cilt: 19, Ref: 000-4, D: 07, C: 19, Ankara.
- TBMM, 1945b. TBMM Kavanin Mecmuası, Ref: 0001, K: 256 1944-45, Cilt: 27, K: 2, Ankara.
- TBMM, 1948. TBMM Zabıt Ceridesi, Cilt: 25/2, Dönem: VIII, İçtima: 4, Ref: 000 4 D 08, C: 25, Kısım: 2, Ankara.
- TBMM, 19450. TBMM Kanunlar Mecmuası, Ref: 0001, K: 256 1949-50, Cilt: 27, K: 3, Ankara.
- TBMM, 1956a. Zabıt Ceridesi, Cilt: 13/2, Ref: 0004, D: 10, Ankara.
- TBMM, 1956b. Zabıt Ceridesi, Cilt: 1, sayfa 530, Ankara.
- TBMM, 1986. TBMM Tutanaklar Dergisi, Cilt: 30, Ref: 0009, D: 17, K: 5, Ankara.
- TBMM, 1987. TBMM Tutanaklar Dergisi, Yasama Yıllığı: 4, Dönem: 17, Ankara.
- Tokmanoğlu, T., 2000. Tapuya Güvenebilmeliyiz, Orman Mühendisliği Dergisi ISSN 1301-3572, Yıl: 37, Sayı: 11, 5-8, Ankara.
- Toksoy, D., 1994. Türkiye’de Orman ve Ormancılık Faaliyetlerini Özelleştirme İmkanları Üzerine Bir Çalışma, Danışman: Prof. Dr. Kamil Yazıcı, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi (basılmamıştır), VII+152, Trabzon.
- Toksoy, D., 1997. Özelleştirme ve Ormanlar, Doğal Kaynak Kullanımında Alternatif Yöntemler Yeni Yaklaşımlar Sempozyumu 19-21 Nisan 1997, Bildiriler Kitabı, ISBN 975-7218-09-X, Moderatör: Vural Fuat Savaş, 113-119, Ankara.
- Toygır, S., 1964. Eski ve Yeni Hükümlere Göre Orman Anlamı ve Ormanların Mülkiyet Bakımından Bölünüşü, T.C. Tarım Bakanlığı, Orman Genel Müdürlüğü Yayınlarından Sıra No: 370, Seri No: 107, Güven Basımevi, 102, İstanbul.

- Tuncel, F., 1989. 4785 ve 5658 Sayılı Yasalar Özel Ormanlar ve Orman Sayılmayan Yerlerden Sahiplerinin Yararlanma Esasları, Yayınlanmamış Meslek İçi Seminer Notları, 19 Sayfa, Ankara.
- Tuncer, H., 1965. Osmanlı İmparatorluğunda Toprak Kanunları, Osman Gazi'den 3.Ahmet Zamanına Kadar (1299-1730), Tarım Bakanlığı Mesleki Mevzuat Serisi: H-9, Güneş Matbaacılık T.A.Ş., 2002, Ankara.
- Tunçsiper, M.N., 1964. Türk Hukuk Tarihi, İdare Hukuku ve Medeni Hukuk Muvacehesinde Orman Mevzuatımız İle İlgili Araştırmalar, Orman Genel Müdürlüğü Yayınlarından, Sıra No: 364, Seri No: 106, Güven Basımevi, 147, İstanbul.
- Tüdeş, T.ve Bıyık, C., 1994. Kadastro Bilgisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Genel Yayın No: 174, Fakülte Yayın No: 50, XX+518, Trabzon.
- Tüdeş, T. ve Bıyık, C., 1995. Orman Kadastro İle Mülkiyet Kadastro Arasındaki Uyuşmazlıklar, I. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, 23-25 Ekim 1995, Bildiriler Kitabı, 3. Cilt, 272-279, Trabzon.
- Türker, M.F., Gümüş, C. ve Ayaz, H., 1995. Türkiye'de Orman Ekonomisi İle İlgili Sorunlar ve Çözüm Önerileri, KTÜ. Orman Fakültesi Fakülte Yayın No: 48, 80-102, Trabzon.
- Türker, M.F., Balık, T. ve Ayaz, H., 1999. Sosyal İhtilaflı Orman Alanlarının Orman İşletmeciliği Faaliyetleri Üzerine Etkileri (Maçka Devlet Orman İşletmesi Örneği, Doğu Karadeniz Bölgesinde Orman Mülkiyeti Sorunları Sempozyumu, Bildiri Metinleri Kitabı, 251-260, Trabzon.
- Usluoğlu, H.A., 1987. Ormanı Yasal Tanımında Arama Ormana Yararlı Olmadı, Ormancılığımızda 3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası Sempozyumu, Türkiye Ormancılar Derneği Yayınları No: 10, Ankara.
- Usluoğlu, H.A., 1993a. İptal Edilen 663 Sayılı Yasaya Bakış, I. Ormancılık Şurası Tebliğler ve Ön Çalışma Grubu Raporları (Cilt 1), Seri No: 13, Yayın No: 006, OGM basım Tesisleri, 129-130, Ankara.
- Usluoğlu, H.A., 1993b. Ormanı Yasal Tanımında Arayalım, I. Ormancılık Şurası Tebliğler ve Ön Çalışma Grubu Raporları (Cilt 1), Seri No: 13, Yayın No: 006, OGM basım Tesisleri, 136-138, Ankara.
- Usluoğlu, H.A., 1993c. Ormancılığımızda Arazi Kanunu 1961 Anayasası Dönemi, I. Ormancılık Şurası Tebliğler ve Ön Çalışma Grubu Raporları (Cilt 1), Seri No: 13, Yayın No: 006, OGM basım Tesisleri, 139-142, Ankara.
- Üçok, C. ve Mumcu, A., 1985. Türk Hukuk Tarihi (Gözden Geçirilmiş 5.Baskı, Savaş Yayınları, IX+371, Ankara.

Ünal, M., 1998. Mülkiyet, Ankara Üniversitesi Ders Notları, 153, Ankara.

Yılmaz, E., 1985. Hukuk Sözlüğü, 3. Baskı, Akademi Matbaası, 819, Ankara.

Yomralıoğlu, Ş., 1987. Cumhuriyet Döneminin İlk Orman Yasasında ve Sonrasında Orman İşletmeciliği, Ormancılığımızda 3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası Sempozyumu, Türkiye Ormancılar Derneği Yayınları No: 10, Ankara.

Yumurtacı, M., 1999. Ormancılığımız Nereden Nereye?, Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, 71, Ankara.

Yund, K., 1987. Türkiye Ormancılığında Yasalaşma, Yasaları Uygulama, Ormancılığımızda 3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası Sempozyumu, Türkiye Ormancılar Derneği Yayınları No: 10, Ankara.

Zaman, M. ve Bulut, İ., 2003. Doğu Karadeniz Kıyı Kesiminde Kırsal Yerleşmelerin Dağılımında Coğrafi Faktörlerin Etkisi, Doğu Karadeniz Bölgesinde Kırsal Alanda Ulaşım, Yerleşim Sorunları ve Çözüm Önerileri Sempozyumu, 18-20 Aralık 2003, Bildiriler Kitabı, 216-231, Trabzon.

7. EKLER

Ek 1. Araştırmada uygulanan anket formu

Türkiye Ormancılığında 4785 Sayılı Yasa Uygulamaları ve Sonuçları Üzerine Bir Araştırma (Orman Köylüleri Hane Halkı Reislerine Uygulanacak Anket)

1. Köyünüz sınırları içerisinde bulunan ormanlar kime aittir ?

- a. Tamamı Devlete b. Tamamı Köylüye c. Tamamı Kişilere
d. Bir kısmı kişiler bir kısmı devlete
e. Bir kısmı kişilere bir kısmı muhtarlığa f. Bir kısmı muhtarlığa, bir kısmı devlete

2. Ormanları daha çok kimler sahiplenmiştir?

- a. Zengin ve güçlüler b. Muhtaçlar c. Ormana bitişik arazisi olanlar
d. Diğer

3. Tapulu ormanların devletleştirildiğini biliyor musunuz?

- Evet Hayır

4. Biliyor iseniz, ne zaman öğrendiniz?

- a. Yasa çıktığında b. Kadastro öncesinde c. Kadastro yapılırken
d. Kadastro sonrasında

5. Sahipli ormanların devletleştirilmesini doğru buluyor musunuz?

- a. Evet b. Hayır

Neden?

6. Ormanları kim devletleştirdi ?

- a. Dönemin İktidarı b. Orman teşkilatı c. Devlet e. Bilmem

7. Devletleştirilen orman araziniz var mı?

- Hayır Evet

!!!!!! Cevabınız "Hayır" ise, 18. Soruya Geçiniz!!!!!!

8. Alanı kaç dekadır ?Dekar

9. Devletleştirilen yeriniz dava konusu oldu mu?

Hayır

Evet

10. Dava konusu oldu ise, davayı kim açtı ?

a. Biz dava açtık

Devlet dava açtı

11. Cevabınız “hayır” ise, Neden dava açmadınız ?

a. Emsal yerlerde dava açanlar kaybetti b. Masrafını karşılamayı göze alamadım

c. Bu yere ait her hangi bir belgem yok d. Diğer hissedarlar ilgilenmedi bende bıraktım e. Zaten devlet malıydı, terk etmiştik

12. Bu araziye ait ne tür belgeniz var?

a. Tapu var

b. Senet Var

d. Hiçbir Belge yok

13. Bu arazi size nasıl intikal etti (birden fazla seçenek işaretlenebilir)?

a. Miras yoluyla

b. Satın aldım

c. Zilyet

14. Devletleştirilen bu araziden nasıl yararlanıyordunuz?

a. Odun ve kereste temini

b. Tarımsal amaçlı

c. Yaprak ve çayır

d. Faydalanmıyordum

e. Diğer.....

15. Devletleştirilen araziden yararlanma şekliniz değişti mi?

a. Evet

b. Kısmen

c. Hayır

16. Devletleştirilen ormanınızın geri verilmesini ister misiniz ?

Hayır

Evet

Neden.....

17. Devletleştirilen ormanınızı geri almak için bir bedel ödemeyi kabul eder misiniz?

Evet

Hayır

Neden.....

18. Devletin bu ormanınızı bedelini ödeyerek satın almasını ister misiniz?

Evet

Hayır

Neden?.....

19. Köyünüzde/mahallenizde *aynı özelliklere sahip* tüm ormanlar devletleştirildi mi (birden fazla şık işaretlenebilir)?

a. Evet, tümü devletleşti

b. Hayır, uygulamada farklılıklar var

c. Bazı araziler kasıtlı orman sayıldı

d. Bazı orman alanları sahiplerine bırakıldı

20. Orman kadastro komisyonlarının orman sınırlarını belirlemede köyler arasında farklılıklar var mı?

a. Genelde fark yok

b. Bazı ufak tefek farklılıklar var

c. Büyük farklılıklar var

21. Eski yıllarda devletleştirilen ormanla aynı özellikte olan, ancak daha sonraki yıllarda tarım/yerleşim/mera amaçlı olarak kullanılan araziler devletleştirme kapsamına alındı mı?

a. Evet, orman örtüsü kaldırılmış olsa dahi bu yerler devlet ormanı sayıldı

b. Bazen orman dışında bırakıldı, orman içi ve yanındaki yerler orman sayıldı

c. Hayır, bu yerler sahiplerine bırakıldı

22. Devletleştirme, kadastro sonrasında, orman varlığının devamlılığı ve korunmasını nasıl etkiledi ?

a. Ormanlar daha iyi korunuyor

b. Orman tahripleri arttı

c. Her hangi bir etkisi yok

d. Fikrim yok

23. Devletleştirilen ormanlardan belli niteliklere sahip olan bir kısmının sahiplerine iade edildiğini biliyor musunuz?

Evet

Hayır

24. Köyünüz Çevresindeki tüm ormanların kime ait olması (kime verilmesi) daha doğrudur?

a. Devlete

b. Devlet ve kişilere

c. Muhtarlığa

d. Kooperatife

e. Muhtarlık ve kişilere

f. Kişilere

g. Fikrim yok

Neden?.....

Ek Tablo 1. Arazi çalışması yapılan yerleşim birimleri

İl	İlçe	Köy/Belediye	Orman Alanı	Dava Sayısı	Uygulanan Yasa	
ARTVİN	Merkez	Sümbüllü Ky.	330	32	3402	
		Murgul	Damar Bl.	1913	10	"
	Yusufeli	Başköy Ky.	3026	6	"	
		Özmal Ky.	690	8	6831	
		Kılıçkaya Bl.	5324	-	3402	
TOPLAM		5	11283	56		
BAYBURT	Bayburt	Güloba Ky.	253	-	3402	
		Akçakuzu Ky.	376	-	"	
		Gökçeli Ky.	276	-	"	
		Armutlu Ky.	345	-	"	
		Petekmaya Ky.	111	-	"	
		Yaylapınar Ky.	1956	-	"	
		Yerlice Ky.	254	6	"	
		Kop Ky.	3277	54	"	
TOPLAM		8	6848	60		
GİRESUN	Giresun	Çandır Ky.	42	-	6831	
		Çaldağ Gedikli Mh.	404	56	"	
		Okçu Ky.	620	4	"	
		Sayaca Ky.	63	85	"	
		Uzgun Ky.	-	-	"	
	Bulancak	Enece Ky.	87	101	3402	
		Yeniköy Ky.	204	-	"	
	Yağlıdere	Üçtepe Ky.	1500	-	3402	
TOPLAM		8	2920	246		
GÜMÜŞHANE	Gümüşhane	Arzular Ky.	379	-	3402	
		Gümüşkaya Ky.	185	-	"	
		Süleymaniye Mh.	120	3	"	
	Şiran	Çambaşı Ky.	595	-	"	
		Elmaçukuru Ky.	510	-	"	
		Kaynakbaşı Ky.	36	-	"	
		Yeşilbük Ky.	1700	-	"	
TOPLAM		7	3525	3		
ORDU	Fatsa	Bacanak Ky.	32	-	6831	
		Ilıca Ky.	170	58	"	
		Kaleönü Ky.	8	13	"	
		Sudere Ky.	17	22	"	
		Yukarıtepe Ky.	333	278	"	
		Ünye	Başköy Ky.	45	-	"
			Beylerce Ky.	491	-	"
	Çiğdem Ky.		213	-	"	
	Çınarcık Ky.		305	1	"	
	Gölceğiz Ky.		233	-	"	
	İnkur Bl.		437	-	"	
	Koruklu Ky.		78	-	"	
	Kuşdoğan K.	58	-	"		
	Y. Kızılcakese Ky.	322	-	6831		
TOPLAM		14	2742	372		

Ek tablo 1'in devamı

İl	İlçe	Köy/Belediye	Orman Alanı	Dava Sayısı	Uygulanan Yasa
RİZE	Pazar	Bucak K.	439	-	6831
	Ç.Hemşin	Yukarı Çaml. Mah.	312	52	3402
TOPLAM		2	751	52	
TRABZON	Akçaabat	Adacık Baltacı Mh.	-	-	3402
		Acısu Ky.	1039	1	3402
		Benlitaş Ky.	100	172	6831
		Cevizli Ky.	1176	26	"
		Fındıklı Ky.		108	"
		İşıklar Bl.	2133	145	"
		Kirazlık Ky.	282	-	
		TRABZON	Çaykara	Çayıroba Ky.	857
		Demirli Ky.	455	1	"
		Köseli Ky.	210	18	"
		Uzungöl Elmalık M.	415	-	6831
		" Alçakköprü M.	225	-	6831
	Maçka	Ardıçlıyayla Ky.	133	1	3402
		Barışlı Ky.	21	-	"
		Çayırlar Ky.	243	-	"
		Esiro. Bahçekaya M.	254	7	"
		Gayretli Ky.	13	-	"
		Hızarlı Ky.	96	2	"
		Ocaklı Ky.	2482	-	"
		Şahink. Çinali Mh.	191	2	"
		Temelli Ky.	238	1	"
		Yazlık Ky.	825	1	"
TOPLAM		22	14429	485	
GENEL TOPLAM		66	42498	1272	

Ek Tablo 2. Uygulanan anket sonuçlarına göre düzenlenmiş korelasyon matrisi

		ORMKIM	SAHIPETK	BILGISI	BILZMAN	DOGRUMU	KIMYAPTI	SIZINVAR	ALANI	DAVA	KIMAÇTI	NEDENYOK	BELGESI
ORMKIM	Coefficient Sig. (2-tailed) N												
SAHIPETK	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	-,022											
BILGISI	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	,077	,019										
BILZMAN	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	,067	,104	-,088									
DOGRUMU	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	,139	,157	,012	,033								
KIMYAPTI	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	-,052	,002	,062	-,084	,059							
SIZIN VAR	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	,066	-,114**	-,171**	-,056	,184**	,008						
ALANI	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	,063	,086	-,016	,185*	,191**	,015						
DAVA	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	,112	,013	,018	,027	,101	,045			-,152*			
KIMAÇTI	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	-,109	,149	-,030	,106	-,069	,104			-,068	-,048		
NEDENYOK	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	-,149	-,014	-,028	-,023	-,258**	-,049			-,052	-,028	,816	
BELGESI	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	-,093	,000	-,354**	,158**	,099	,018			,160*	-,025	,055	,202*
EDINIM	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	,054	-,035	,013	-,085	,043	-,050			-,122*	-,098	,052	-,004
		,351	,550	,818	,261	,451	,383			,035	,090	,643	,948
		302	302	302	176	302	302	302	302	302	82	224	302

Ek Tablo 2'nin devamı

		ORMKİM	SAHIPTEK	BİLGİSİ	BİLZMAN	DOĞRUMU	KİMYAPTI	SİZİNVAR	ALANI	DAVA	KİMAÇTI	NEDENYOK	BELGESİ
YARARLAN	Correlation Coefficient	-,079	,125*	,133*	-,027	,000	,042		-,013	,016	,003	-,096	-,054
	Sig. (2-tailed)	,170	,031	,021	,722	,999	,472		,817	,787	,977	,154	,348
	N	300	300	300	174	300	300	300	300	300	82	222	300
YARARDE	Correlation Coefficient	-,015	-,068	-,127*	,036	,042	-,040		-,162*	,123*	-,042	-,086	,040
	Sig. (2-tailed)	,791	,241	,028	,635	,463	,494		,005	,033	,710	,201	,484
	N	302	302	302	176	302	302	302	302	302	82	224	302
GERIAL	Correlation Coefficient	,080	-,106	-,015	,083	,161**	-,030		,091	-,002	-,085	-,080	,020
	Sig. (2-tailed)	,167	,067	,799	,273	,005	,598		,113	,973	,450	,235	,733
	N	302	302	302	176	302	302	302	302	302	82	224	302
BEDELI	Correlation Coefficient	-,036	,083	-,092	-,077	,013	,093	-,105	-,052	,013	,095	,085	-,009
	Sig. (2-tailed)	,526	,148	,111	,311	,822	,106	,069	,366	,819	,396	,205	,880
	N	304	304	304	176	304	304	304	302	302	82	224	302
SATIŞ	Correlation Coefficient	,024	-,014	,071	,118	,076	-,059		,039	,043	,042	,067	,115*
	Sig. (2-tailed)	,676	,811	,217	,119	,191	,309		,495	,452	,706	,319	,046
	N	302	302	302	176	302	302	302	302	302	82	224	302
AYFARK	Correlation Coefficient	,020	-,092*	-,128**	,093	,010	-,039	,132**	-,020	,071	,073	-,028	,128*
	Sig. (2-tailed)	,623	,023	,002	,105	,804	,338	,001	,733	,215	,514	,681	,026
	N	608	608	608	304	608	608	608	302	302	82	224	302
KOMFARK	Correlation Coefficient	,035	-,028	-,197**	-,039	,081*	-,040	,143**	-,062	-,020	,091	,022	,094
	Sig. (2-tailed)	,382	,489	,000	,502	,046	,326	,000	,279	,735	,416	,739	,105
	N	608	608	608	304	608	608	608	302	302	82	224	302
ESKIORM	Correlation Coefficient	-,077	,075	,076	-,172*	-,010	,000	-,120**	-,216*	-,082	,008	,035	-,043
	Sig. (2-tailed)	,058	,064	,063	,003	,798	,997	,003	,000	,157	,941	,603	,455
	N	608	608	608	304	608	608	608	302	302	82	224	302
DEVLETET	Correlation Coefficient	,160**	-,054	-,133**	-,151*	,068	-,036	,220**	-,066	,073	-,052	-,131	-,076
	Sig. (2-tailed)	,000	,180	,001	,008	,095	,378	,000	,253	,208	,640	,051	,189
	N	608	608	608	304	608	608	608	302	302	82	224	302
LADE	Correlation Coefficient	-,006	,010	,148**	,316*	,027	-,036	,007	-,077	-,082	,029	,015	,050
	Sig. (2-tailed)	,877	,809	,000	,000	,505	,378	,857	,182	,156	,796	,823	,383
	N	608	608	608	304	608	608	608	302	302	82	224	302
KİMİNOLS	Correlation Coefficient	,419**	-,002	,052	,038	,273**	-,006	,196**	-,020	,001	,059	-,013	,012
	Sig. (2-tailed)	,000	,969	,200	,507	,000	,884	,000	,731	,987	,601	,848	,841
	N	608	608	608	304	608	608	608	302	302	82	224	302
İLİ	Correlation Coefficient	-,044	,017	,437**	,174*	-,019	,171**	-,048	,145*	,017	-,067	-,060	-,146*
	Sig. (2-tailed)	,281	,676	,000	,002	,639	,000	,240	,011	,773	,550	,372	,011
	N	608	608	608	304	608	608	608	302	302	82	224	302
RAKİM	Correlation Coefficient	,173**	-,104*	-,060	,127*	,012	-,096*	,047	-,127*	,057	,003	-,028	,025
	Sig. (2-tailed)	,000	,010	,137	,027	,775	,018	,247	,027	,321	,979	,680	,666
	N	608	608	608	304	608	608	608	302	302	82	224	302

Ek Tablo 2'nin devamı

		EDINIM	YARARLAN	YARARDE	GERIAL	BEDELI	SATIŞ	AYFARK	KOMFARK	ESKIORM	DEVLETET	IADE	KIMINOLS	İLİ	RAKİM
YARARLAN	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	-,104 ,072 300													
YARARDE	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	-,060 ,300 302	-,092 ,112 300												
GERIAL	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	,033 ,571 302	-,083 ,152 300	,094 ,102 302											
BEDELI	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	-,006 ,916 302	-,002 ,970 300	-,009 ,882 302	-,006 ,918 302										
SATIŞ	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	,004 ,950 302	,039 ,500 300	-,012 ,829 302	,018 ,757 302	,002 ,967 302									
AYFARK	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	-,074 ,202 302	-,091 ,115 300	-,028 ,626 302	-,033 ,565 302	,020 ,733 304	,093 ,107 302								
KOMFARK	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	-,046 ,429 302	-,059 ,306 300	,034 ,554 302	-,102 ,077 302	-,007 ,908 304	,054 ,348 302	,463* ,000 608							
ESKIORM	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	,073 ,207 302	-,025 ,671 300	,076 ,188 302	-,022 ,708 302	-,071 ,220 304	-,078 ,177 302	-,135* ,001 608	-,068 ,094 608						
DEVLETET	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	,057 ,325 302	-,166** ,004 300	,111 ,055 302	-,061 ,292 302	-,082 ,152 304	-,055 ,345 302	,043 ,286 608	,134** ,001 608	,025 ,541 608					
IADE	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	-,019 ,745 302	-,013 ,817 300	,077 ,180 302	-,038 ,513 302	-,047 ,409 304	,117 ,042 302	,023 ,576 608	-,061 ,130 608	,116** ,004 608	-,017 ,682 608				
KIMINOLS	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	,079 ,173 302	-,207** ,000 300	,121* ,036 302	,136* ,018 302	,047 ,412 304	,117* ,042 302	,008 ,842 608	,004 ,915 608	-,088* ,029 608	,186** ,000 608	,064 ,115 608			
İLİ	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	-,007 ,899 302	,197* ,001 300	-,275* ,000 302	-,083 ,150 302	-,132* ,022 304	,134* ,020 302	-,075 ,065 608	-,247** ,000 608	-,070 ,086 608	-,135** ,001 608	,021 ,602 608	-,098* ,016 608		
RAKİM	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	,068 ,236 302	-,271** ,000 300	,052 ,366 302	,049 ,391 302	-,037 ,515 304	-,057 ,322 302	,092* ,023 608	-,011 ,792 608	-,033 ,418 608	,163** ,000 608	,049 ,225 608	,232** ,000 608	-,361** ,000 608	

ÖZGEÇMİŞ

1959 tarihinde Trabzon İli Yomra İlçesinde doğan Hüseyin AYZ; ilk ve orta öğrenimini Yomra'da, lise eğitimini de Trabzon'da tamamladı. 1977 yılında öğrenime başladığı KTÜ. Orman Fakültesi Orman Mühendisliği Bölümü'nden 1981 yılında mezun oldu. Mezun olduğu 1981 yılından 1994 yılına kadar Orman Genel Müdürlüğü bünyesinde, orman amenajman başmühendisliklerinde mühendis, orman işletmelerinde işletme şefi ve müdür yardımcısı olarak çalıştı.

Ormancılık örgütünde çalışmaya devam ederken, aynı zamanda, 1991 yılında AÜ. Hukuk Fakültesinde öğrenim gördü ve bu fakülteden 1991 yılında mezun oldu. 1994 yılında KTÜ. Orman Fakültesi Orman Ekonomisi Anabilim Dalı'nda görev yapmak üzere öğretim görevlisi olarak atandı. 1998 yılında KTÜ. Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Mühendisliği Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamladı.

Halen KTÜ. Orman Fakültesi'nde görev yapmaktadır.